

REALIZACJA CELÓW ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU W POLSCE. RAPORT 2023

PROJEKT RAPORTU RZĄDOWEGO

LUTY 2023

Spis treści

1. Słowo wstępu	3
2. Synteza raportu	4
3. Wprowadzenie.....	6
3.1 Zasady Agendy 2030.....	14
4. Metodologia przygotowania raportu	16
4.1. Inkluzyjny proces przygotowania raportu	16
4.2. Główne zmiany w raporcie oraz wnioski z przyjętej metodyki	17
5. Podejście do realizacji Agendy 2030 w Polsce	19
5.1 Mechanizmy instytucjonalne	19
5.2 Zaangażowanie polityczne.....	20
5.3 Wizja długoterminowa	21
5.4 Integracja polityk	21
5.5 Koordynacja.....	21
5.6 Zaangażowanie na poziomie regionalnym i lokalnym	22
5.7 Zaangażowanie interesariuszy	23
5.8 Skutki wdrażania polityk	24
5.9 Monitoring i raportowanie.....	24
5.10 Spójność polityk na rzecz zrównoważonego rozwoju (SDG w strategiach sektorowych)	25
6. Kontekst regionalny w podejściu do realizacji założeń Agendy 2030 i jej 17 celów	27
6.1 SDGs w regionalnych dokumentach strategicznych	27
6.2 Główne obszary istotne dla rozwoju województw	27
6.3 Współpraca na rzecz wzmocnienia realizacji działań wpisujących się w cele zrównoważonego rozwoju	31
6.4 Wyzwania dla województw w kontekście realizacji działań na rzecz zrównoważonego rozwoju.....	33
6.5 Rozwiązania wspierające województwa w skutecznym wdrażaniu działań na rzecz SDGs	33
7. Perspektywa Interesariuszy	35
7.1 Perspektywa młodzieży dotycząca realizacji Agendy 2030 ze szczególnym uwzględnieniem kwestii środowiskowych	35
7.2 Perspektywa organizacji o profilu społecznym dotycząca realizacji Agendy 2030	37
7.3 Perspektywa biznesu i organizacji biznesowych dotycząca realizacji Agendy 2030.....	40
7.4 Działania i inicjatywy polskich przedsiębiorstw na rzecz realizacji celów zrównoważonego rozwoju	45
8. Przegląd postępów w ramach poszczególnych Celów	50
SDG 1 – Koniec z ubóstwem.....	51
Wyliminować ubóstwo we wszystkich jego formach na całym świecie.....	51
SDG 2 – Zero głodu.....	53

SDG 3 – Dobre zdrowie i jakość życia	56
SDG 4 – Dobra jakość edukacji	59
SDG 5 – Równość płci	61
SDG 6 – Czysta woda i warunki sanitarne	63
SDG 7 – Czysta i dostępna energia	65
SDG 8 – Wzrost gospodarczy i godna praca	69
SDG 9 – Innowacyjność, przemysł, infrastruktura	73
SDG 10 – Mniej nierówności	77
SDG 11 – Zrównoważone miasta i społeczności	80
SDG 12 – Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja	84
SDG 13 – Działania w dziedzinie klimatu	87
SDG 14 – Życie pod wodą	90
SDG 15 – Życie na lądzie	92
SDG 16 – Pokój, sprawiedliwość i silne instytucje	94
SDG 17 – Partnerstwa na rzecz celów	97
9. Międzynarodowy wymiar działań na rzecz celów	101
10. Powiązania między celami i działaniami: synergie i kompromisy	106
11. Finansowanie działań na rzecz celów	114
12. Podsumowanie – postępy, wyzwania, kolejne kroki	121
13. Synteza raportu z konsultacji społecznych	124
14. Aneks statystyczny	125

1. Słowo wstępu

[Słowo wstępu MWB/PMM]

[Słowo wstępu interesariuszy]

2. Synteza raportu

Polska po raz pierwszy przystąpiła do Dobrowolnego Narodowego Przeglądu (ang. *Voluntary National Review, VNR*) z realizacji Agendy 2030 ONZ w 2018 r. Przystąpienie do drugiego przeglądu z realizacji Agendy 2030 w 2023 r. stanowi okazję do podsumowania działań na półmetku realizacji założeń Agendy 2030 i 17 celów zrównoważonego rozwoju (ang. *Sustainable Development Goals, SDGs*).

W raporcie prezentujemy uwarunkowania oraz wyzwania we wdrożeniu SDGs w Polsce oraz krajowe podejście do realizacji międzynarodowych zobowiązań w obszarach istotnych dla pełnego wdrożenia Agendy 2030. Jesteśmy przekonani, że nasze dotychczasowe doświadczenia, wnioski, osiągnięcia i dobre praktyki stanowią kapitał, który możemy wykorzystać w budowaniu zrównoważonego modelu gospodarczego, a zwłaszcza w kontekście wyzwań związanych z odbudową po pandemii Covid-19 oraz agresją Rosji na Ukrainę.

W raporcie wskazujemy na krajowe priorytety w realizacji SDGs we wszystkich trzech wymiarach zrównoważonego rozwoju, które są spójne z naszą średnioterminową strategią rozwoju – Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. Ponadto, na potrzeby przeglądu i w odniesieniu do nowych wyzwań zidentyfikowaliśmy nowe priorytety, które naszym zdaniem będą miały w najbliższych latach wpływ na realizację Celów.

Polskie podejście do realizacji Agendy 2030 przedstawiamy prezentując mechanizm instytucjonalny i koordynacyjny, istotne dla efektywnego wdrażania SDGs w Polsce. Podkreślamy istotę zaangażowania politycznego oraz długoterminowego charakteru działań (w perspektywie do 2030 r.). Podejmujemy temat związany z integracją polityk i ich koordynacją, jak również przedstawiamy w jaki sposób dbamy o zapewnienie spójności polityk na rzecz zrównoważonego rozwoju, tj. w jaki sposób poszczególne Cele są uwzględniane w strategiach sektorowych.

Zwróciliśmy uwagę na regionalny wymiar wdrażania zrównoważonego rozwoju w Polsce. Omówiliśmy współpracę ponad- i międzyregionalną na rzecz wzmocnienia realizacji działań wpisujących się w realizację SDGs w regionach (województwach). Raport przedstawia wyzwania w kontekście realizacji działań na rzecz zrównoważonego rozwoju województw oraz sugerowane przez województwa rozwiązania mogące wspierać je w skutecznym wdrażaniu działań na rzecz Celów.

Podobnie jak to miało miejsce w 2018 r., raport został opracowany przy zastosowaniu podejścia partycypacyjnego. Jednak po raz pierwszy w raporcie oddaliśmy głos naszym interesariuszom, umożliwiając im zaprezentowanie perspektywy młodzieży, organizacji pozarządowych o profilu społecznym oraz biznesu w kontekście wyzwań i szans na drodze do realizacji Agendy 2030 w Polsce, jak również na podzielenie się dobrymi praktykami na rzecz realizacji konkretnych Celów. Poprzez uwzględnienie szerokiej perspektywy w realizacji działań na rzecz każdego z SDGs mogliśmy uzyskać wiarygodną ocenę efektywności podejmowanych wysiłków i mierzenia dystansu do wypełnienia przyjętych zobowiązań.

Raport zawiera rozdziały przygotowane przez różne grupy interesariuszy (biznes, młodzież, organizacje pozarządowe). Z kolei dla każdego z SDGs zostali wyznaczeni koordynatorzy ministerialni oraz na poziomie wojewódzkim, a opisy poszczególnych działań i przykłady dobrych praktyk zostały opracowane we współpracy z partnerami zewnętrznymi. Projekt raportu został poddany szerokim konsultacjom społecznym w myśl zasady niepomijania nikogo.

Główną część raportu stanowi diagnoza postępów w realizacji 17 celów zrównoważonego rozwoju w Polsce na przestrzeni lat 2018-2022. Każdy z rozdziałów poświęconych SDGs zawiera krótką diagnozę uwarunkowań mających wpływ na jego realizację, prezentuje priorytety polskiej polityki publicznej w danym obszarze, kluczowe działania na poziomie rządowym służące realizacji danego Celu oraz określa dokumenty strategiczne istotne dla realizacji określonych polityk na rzecz Celu. Rozdziały poświęcone Celom zamykają wyzwania, które w naszej ocenie będą wpływały na tempo realizacji Celów wraz z wnioskami, w jaki sposób zamierzamy osiągnąć każdy z Celów do 2030 r.

Szczególne znaczenie w globalnym osiągnięciu postanowień zapisanych w Agendzie 2030 odgrywa międzynarodowy wymiar działania Polski na rzecz realizacji SDGs. Polska, będąc aktywnym aktorem na

arenie międzynarodowej, uczestniczy w wielu programach, projektach, inicjatywach czy grupach roboczych na szczeblu międzynarodowym, a dodatkowo przynależy do organizacji międzynarodowych, które umożliwiają zacieśnianie stosunków gospodarczych i wymianę dobrych praktyk służących skutecznej realizacji działań. Podkreślenia wymaga, że Polska angażuje się w pomoc na rzecz wielu krajów rozwijających się, wspierając ich wysiłki w osiągnięciu założeń Agendy 2030 i 17 SDGs.

W ramach drugiego przeglądu z realizacji Agendy 2030 w większym stopniu uwzględniliśmy i przeanalizowaliśmy aspekt wzajemnych powiązań pomiędzy poszczególnymi celami zrównoważonego rozwoju. Przekładają się one bowiem na określone (tożsame bądź przeciwstawne) wyzwania dla polityk publicznych i mają znaczenie w kontekście dążenia do zapewnienia spójności polityk na rzecz zrównoważonego rozwoju. Pogłębiona analiza zarówno pozytywnego, jak i negatywnego wpływu, a także identyfikacja efektów zewnętrznych tych korelacji jest kluczowa dla odpowiedniego zdefiniowania niezbędnych kierunków interwencji i działań w ramach polityk publicznych z nimi związanych. Tym samym jest jedną z determinant skutecznych wysiłków na rzecz osiągnięcia zrównoważonego rozwoju w Polsce.

W działaniach na rzecz SDGs Polska zwraca szczególną uwagę na kwestie związane z finansowaniem. Z tego względu w jednym z rozdziałów przedstawiliśmy kluczowe inicjatywy oraz działania z obszaru zrównoważonego finansowania realizowane zarówno na poziomie sektora publicznego, jak i na poziomie sektora prywatnego, w tym na rynku finansowym i ubezpieczeniowym. Zaakcentowaliśmy także priorytety związane z polską współpracą rozwojową, tj. finansowanie działań na rzecz ochrony klimatu oraz zapewniania równości szans kobiet i mężczyzn.

Niniejszy raport stanowi dobrą okazję do podsumowania naszych doświadczeń w budowaniu partnerstwa, dialogu i współpracy administracji z interesariuszami na rzecz kształtowania odpowiednich warunków dla upowszechniania idei zrównoważonego rozwoju w Polsce. Od 2017 r. rozwijamy inicjatywę *Partnerstwa na rzecz realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju*, która zrzesza już ponad 150 podmiotów z sektora biznesu, organizacji pozarządowych, młodzieży czy środowiska naukowego, aktywnie działających na rzecz urzeczywistnienia wizji przedstawionej w Agendzie 2030.

W raporcie wskazujemy również obszary interwencji istotne dla dalszego powodzenia realizacji projektu, jakim jest Agenda 2030 oraz formułujemy plany na przyszłość w odniesieniu do obszarów społecznych, gospodarczych i środowiskowych, stanowiących w naszym przekonaniu akceleratory dla zrównoważonego rozwoju Polski.

Mając na uwadze potrzebę monitorowania postępów w realizacji SDGs na poziomie krajowym, do raportu dołączamy dodatkowo **aneks statystyczny** zawierający listę krajowych wskaźników niezbędnych do mierzenia efektów działań i odzwierciedlający priorytety krajowe w odniesieniu do poszczególnych SDGs.

3. Wprowadzenie

Polska przedstawia drugi narodowy raport monitorujący realizację celów zrównoważonego rozwoju określonych w Agendzie 2030 (ang. *Voluntary National Review*, VNR). Raport wskazuje, że Polska dąży do osiągnięcia Agendy 2030 i celów zrównoważonego rozwoju, wsparcia dla Dekady Działań oraz Naszej Wspólnej Agendy zainicjowanej we wrześniu 2021 r. przez Sekretarza Generalnego ONZ Antonio Guterresa.

Przystąpienie do drugiego przeglądu krajowego z realizacji Agendy 2030 jest dobrą okazją do podsumowań na półmetku działań na rzecz bardziej zrównoważonej przyszłości. Od samego początku Polska postrzega Agendę 2030 i cele zrównoważonego rozwoju jako globalny i uniwersalny plan działania oraz szansę nie tylko na wprowadzanie zmian w kraju, naszym regionie i na świecie, ale także na efektywną współpracę - usuwanie silosów, tworzenie synergii, wzmacnianie zrównoważonego rozwoju i niepozostawianie nikogo w tyle. Ta kluczowa zasada Agendy 2030 przyświeca planowaniu wszelkich polityk publicznych w Polsce, których celem jest ochrona najbardziej wrażliwych grup społecznych, które znalazły się w szczególnie trudnej sytuacji w następstwie pandemii Covid-19 oraz w konsekwencji agresji Rosji na Ukrainę.

W ósmym roku realizacji Agendy 2030 możemy mówić o wielu osiągnięciach. Od czasu poprzedniego przeglądu VNR w 2018 r., mimo niekorzystnych uwarunkowań zewnętrznych, Polska wprowadziła wiele rozwiązań sprzyjających zrównoważonemu rozwojowi w trzech jego wymiarach: gospodarczym, społecznym i środowiskowym.

W odniesieniu do wielu celów zrównoważonego rozwoju wciąż daleko nam, jak i całej społeczności międzynarodowej, do pełnego sukcesu. Mamy świadomość, że ambicją Agendy 2030 nie są małe zmiany, ale rzeczywista transformacja zarówno w naszych ścieżkach rozwoju, jak i sposobach myślenia – na wszystkich szczeblach – od państwa, jako całości, po obywatela. Te zmiany, biorąc pod uwagę okoliczności, muszą nastąpić szybciej oraz na znacznie większą skalę niż początkowo sądziliśmy.

Odpowiedź na zaburzenia w sferze społeczno-gospodarczej

Wydarzenia ostatnich trzech lat – pandemia Covid-19 i wojna w Ukrainie – wykazały, jak istotne jest szybkie reagowanie i dostosowywanie się do zmieniających się realiów. Uwypukliły potrzebę zmian w zarządzaniu procesami społeczno-gospodarczymi w długim okresie i zwiększania odporności na ewentualne zaburzenia w przyszłości. Ten trudny okres kumulacji zagrożeń i wyzwań stał się testem, zarówno dla polityk krajowych, jak i globalnych, w kontekście potrzeby zapewnienia trwałego, zrównoważonego ożywienia gospodarczego.

Wybuch pandemii i działania podjęte w celu ograniczenia rozprzestrzeniania koronawirusa przełożyły się na zaburzenia w realnych sferach gospodarek na niespotykaną w ostatnich dekadach skalę. Uwzględniając drastyczne spadki PKB w wielu gospodarkach świata, pandemiczne ograniczenie aktywności gospodarczej w Polsce można uznać za niewielkie. To efekt zarówno solidnych fundamentów zbudowanych jeszcze przed kryzysem, w tym m.in. równowagi makroekonomicznej i dobrej kondycji finansów publicznych oraz znaczącej pomocy państwa i determinacji polskich przedsiębiorców. Wsparcie publiczne wyniosło ok. 240 mld zł. Pomoc publiczną w czasie kryzysu wywołanego pandemią otrzymało blisko 2,9 mln beneficjentów, a przypadków udzielenia pomocy (ta sama firma mogła ją otrzymać kilkakrotnie) było 9,8 mln.

Pandemia spowodowała straty w gospodarce i postawiła przed nią wyzwania. Wymusiła też pozytywne zmiany istotne na drodze do zrównoważonego rozwoju. Przede wszystkim przyspieszyła cyfryzację procesów zachodzących w życiu społeczno-gospodarczym. Wiele aspektów codzienności zostało przeniesionych do świata cyfrowego (praca, nauka, zakupy, opieka zdrowotna), co wymagało bardzo szybkiego dostosowania narzędzi cyfrowych i zwiększenia wykorzystania technologii zarówno po stronie przedsiębiorców, jak i gospodarstw domowych. Polska administracja również zwiększyła zastosowanie rozwiązań cyfrowych w sferze publicznej. W szczególności dotyczyło to aspektów dostępności cyfrowej dla osób z niepełnosprawnościami, wzmocnienia zdolności pracowników i kadry zarządzającej do wprowadzania innowacji w jednostkach administracji publicznej z uwzględnieniem prostej komunikacji,

zwiększenia korzystania z innowacyjnych technologii, procesów i metod organizacji w celu osiągnięcia komplementarności między instytucjami, poprawy współpracy i koordynacji. Obejmowało to także promowanie i rozpowszechnianie innowacyjnych praktyk w całym sektorze publicznym, w tym również nawiązujących do zasad i aspektów zrównoważonego rozwoju.

Ożywienie polskiej gospodarki w 2021 r., po trudnym roku 2020, było bardzo dynamiczne. Polska stała się liderem postpandemicznej odbudowy w UE. Silne ożywienie polskiej gospodarki zostało zahamowane przez rosyjską agresję na Ukrainę. Obok dramatycznego kryzysu humanitarnego, wojna spowodowała konsekwencje gospodarcze odczuwalne na całym świecie. Rosyjska grabież ukraińskich pól rolnych, maszyn rolniczych i blokada czarnomorskich portów stworzyła duże zagrożenie dla światowego bezpieczeństwa żywnościowego i znacząco podbiły globalne ceny żywności. Wojna pogłębiła również problemy, które wywołała pandemia Covid-19, m.in. spowodowała dalsze zaburzenia w łańcuchach dostaw. W konsekwencji Polsce, jak i wielu państwom w Europie Środkowo-Wschodniej, przyszło się mierzyć z poważnymi zakłóceniami łańcuchów dostaw, ze wzrostem cen surowców, spowolnieniem gospodarczym u partnerów handlowych i deprecjacją waluty oraz inflacją, a w wymiarze społecznym – z ogromnym napływem uchodźców z Ukrainy.

Rosyjska agresja na Ukrainę wpłynęła na podwyżkę ceny paliw i unaoczniała znaczne uzależnienie wielu krajów Unii Europejskiej od rosyjskiego gazu i ropy. Ograniczanie przez Rosję dostaw gazu do Europy wskazała na konieczność osiągnięcia suwerenności energetycznej, zarówno w kraju jak i na poziomie Unii. Polska od wielu lat przygotowywała się do niezależnienia od dostaw surowców energetycznych z Rosji. Dzięki temu znaleźliśmy w nieco lepszej sytuacji niż niektóre państwa unijne, bo o wiele wcześniej przewidzieliśmy konieczność odcięcia się od rosyjskich surowców.

Dwa spowodowane wojną czynniki, które w największym stopniu przekładają się na aktywność konsumentów i przedsiębiorców to dynamiczne przyspieszenie wzrostu cen i bardzo wysoka niepewność.

Rząd wprowadził szereg rozwiązań osłonowych przed negatywnymi skutkami inflacji. W odniesieniu do rynku energetycznego wprowadzona została Rządowa Tarcza Solidarnościowa, chroniąca przed gwałtownymi wzrostami cen za energię elektryczną. Dzięki Tarczy Solidarnościowej ok. 8 mln gospodarstw domowych w ogóle nie odczuje wzrostu cen energii elektrycznej. Rozwiązanie gwarantowało stałą cenę dla zużycia rocznego na poziomie: 2000 kWh dla gospodarstw domowych; 2600 kWh dla osób z niepełnosprawnościami oraz 3000 kWh dla rodzin wielodzietnych (z Kartą Dużej Rodziny) i gospodarstw rolnych. Do 31 grudnia 2023 r. z rządowego wsparcia skorzystają także podmioty użyteczności publicznej, samorządy oraz mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa. Podwyżki cen mogą zostać ograniczone nawet o 70%. Na taryfie skorzystało aż 97% wszystkich mikro (ponad 2 mln podmiotów) oraz kilkadziesiąt tysięcy małych i średnich przedsiębiorstw. W ramach Tarczy Solidarnościowej wprowadzono również obowiązek ograniczenia zużycia energii o co najmniej 10% w obiektach administracji rządowej i samorządowej. Ponadto w 2022 r. obniżony został VAT i akcyza na niektóre dobra, a w 2023 r. utrzymano zerowy VAT na żywność. Wypłacono również dodatki węglowe i dodatki na inne źródła ciepła, tak aby obywatele w jak najmniejszym stopniu odczuli skutki inflacji, a ich sytuacja życiowa nie uległa pogorszeniu.

Perspektywy gospodarcze pozostają trudne do oceny w obecnych, naznaczonych dużą niepewnością, okolicznościach. Kryzys wywołany zarówno pandemią Covid-19, jak i skutkami rosyjskiej agresji na Ukrainę, spowodował poważną refleksję nad znaczeniem zdrowia, bezpieczeństwa i pokoju dla zrównoważonego rozwoju.

Wyzwania i ambicje

W sferze gospodarczej poszukujemy rozwiązań doraźnych problemów, mając na uwadze dążenie do budowania sprawiedliwego, odpornego na zaburzenia i zrównoważonego modelu gospodarczego. Priorytetem polityki gospodarczej w Polsce jest ciągłe dążenie do wzrostu produktywności, dochodu i poziomu życia obywateli. O sile polskiej gospodarki stanowią od lat jej pracownicy, posiadający wysoki poziom wykształcenia, praktyczne umiejętności i wysokie kwalifikacje.

Warunkiem zmaterializowania się ambicji gospodarczych Polski jest wzrost poziomu innowacyjności polskiej gospodarki, również w odniesieniu do naszych zobowiązań dotyczących klimatu. Kluczowe w

najbliższych latach będzie rozwijanie wszystkich technologii, umożliwiające przejście w kierunku gospodarki niskoemisyjnej o obiegu zamkniętym – a tym samym przekształcenie łańcuchów produkcji i konsumpcji oraz projektowanie na nowo systemów przemysłowych. Potrzebujemy rozwiązań w kierunku gospodarki, która koncentruje się na rozwoju technologii i wiąże społeczną odpowiedzialność biznesu z rosnącą produktywnością pracy.

W obliczu niepewności co do dalszych perspektyw wzrostu gospodarczego potrzeba wdrożenia automatyzacji i robotyzacji oraz rozwoju odpowiedniej infrastruktury technicznej jest jeszcze silniejsza. Takie rozwiązania mogłyby pozwolić, przynajmniej niektórym podmiotom, na podtrzymanie procesów produkcyjnych niezbędnych z punktu widzenia funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa.

Pandemia Covid-19 stała się źródłem głębokich zmian społecznych i organizacyjnych, w szczególności w odniesieniu do projektowania rozwiązań w kontekście przyszłości pracy. W wyniku postępującej cyfryzacji i automatyzacji zmieniać się będzie sposób organizacji pracy oraz rola pracowników. Ich zadaniem w coraz większym stopniu będzie istotne zaprogramowanie procesu produkcji – obok jego koordynowania czy podejmowania kluczowych decyzji – oraz zdefiniowanie jego procedur i przekazanie wykonania czynności maszynom. W okresie pandemii doceniliśmy współpracę ludzi i technologii. Dzięki rozwiązaniom wynikającym z połączenia ludzi i nowych technologii, mogliśmy korzystać z telemedycyny, zdalnej edukacji czy internetowych zakupów. Rozszerzenie wykorzystania technologii w pracy w przyszłości i nauczanie pracowników jak z niej korzystać, lecz nie zastępować ludzi technologią, może pomóc wyeliminować nierówności i promować włączenie wszystkich grup do rynku pracy i gospodarki. Nowoczesne technologie i telepraca tworzą nowy świat pracy. W wyniku zdominowania gospodarek przez technologie cyfrowe dostrzegamy rosnące zainteresowanie firm podnoszeniem i aktualizacją kwalifikacji pracowników w tym zakresie (kształcenie ustawiczne).

Uwarunkowania ostatnich trzech lat wystawiły zrównoważony rozwój na poważną próbę. Długoterminowe procesy i nagłe zaburzenia, stanowią coraz silniejsze bodźce dla wdrażania polityk - na poziomie unijnym, krajowym oraz podmiotów gospodarczych – zorientowanych na zrównoważony rozwój. Transformacja energetyczna musi być sprawiedliwa i dostosowana do możliwości poszczególnych państw. Jednym z filarów polskiego sektora energetycznego powinna być energia jądrowa, która jest bezpiecznym, niskoemisyjnym i stabilnym źródłem energii, na co wskazuje *Program polskiej energetyki jądrowej* - strategiczny dokument rządowy stanowiący „mapę drogową” dla budowy pierwszej polskiej elektrowni jądrowej¹.

Naszą ambicją jest stałe dążenie do wzrostu konkurencyjności polskiej gospodarki o wysoką jakość kapitału ludzkiego, wykwalifikowaną i dobrze opłacaną siłę roboczą, wysokiej jakości produkty i usługi generujące wysoką wartość dodaną, z poszanowaniem środowiska. Przez inwestycje w badania i rozwój będziemy wspierać rozwój innowacyjności, automatyki, robotyki oraz cyfryzacji. Jednocześnie będziemy odpowiednio adresować wyzwania w sferze społecznej, w tym w odniesieniu do migracji (pod kątem rynku pracy, integracji oraz słabej demografii), edukacji (organizacja nowoczesnego kształcenia), szkolnictwa wyższego (np. jakość badań naukowych, powiązania z biznesem) oraz dostępności. Wspieranie odpowiedzialnego i zrównoważonego rozwoju, pomimo zmieniającego się otoczenia zewnętrznego, niezmiennie stanowi priorytet polskiego rządu.

Jako aktywny negocjator Agendy 2030 podzielamy pogląd, że osiągnięcie celów zrównoważonego rozwoju wymaga wzmocnienia partnerstwa między administracją państwową oraz jak największą liczbą zainteresowanych stron, zwłaszcza ze świata nauki i partnerów społeczno-gospodarczych. Ważne jest budowanie i utrzymywanie partnerstw dla wspólnych inicjatyw, w tym z udziałem sektora prywatnego. Złożoność celów zrównoważonego rozwoju wymaga zaangażowania szerokiego grona interesariuszy z różnych środowisk w proces osiągania celów, dlatego w Polsce zainicjowaliśmy *Partnerstwo na rzecz Realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju*. Do tej pory ponad 150 interesariuszy przystąpiło do Partnerstwa, deklarując w sumie ponad 170 zobowiązań, a zainteresowanie tą inicjatywą nie słabnie. Interesariusze są coraz aktywniej zaangażowani we wdrażanie Agendy 2030 i jej 17 SDGs w Polsce.

Pełna realizacja Agendy 2030 i 17 SDGs wymaga transformacji obecnego modelu administracji publicznej oraz służby cywilnej, która będzie w stanie elastycznie odpowiadać na różnego rodzaju wyzwania oraz

¹ Dokument został przyjęty przez Radę Ministrów 28 stycznia 2014 r., a jego zaktualizowana wersja - 2 października 2020 r.

mobilizować podmioty i korzystać z zasobów na wszystkich szczeblach. Między innymi z tego względu Ministerstwo Rozwoju i Technologii zaproponowało realizację „Programu rozwijania potencjału administracji publicznej w celu wspierania realizacji działań na rzecz SDG i zrównoważonego rozwoju”. Projekt ten realizowany był od września 2020 r. przez Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) i Ministerstwo, przy wsparciu Komisji Europejskiej w ramach Programu Wspierania Reform Strukturalnych.

Międzynarodowe zobowiązania jako priorytet

Polska poważnie podchodzi do wypełniania międzynarodowych zobowiązań wynikających z członkostwa Polski w ONZ związanych również z realizacją Agendy 2030. Polska jest członkiem Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ (EKG), która wspiera państwa regionu we wdrażaniu celów zrównoważonego rozwoju. Szczególnie istotnymi obszarami aktywności Polski w ramach EKG jest zrównoważony transport, zrównoważona energia, lasy i przemysł drzewny oraz statystyka. Polska aktywnie uczestniczy w inicjatywach EKG, takich jak Regionalne Forum na rzecz Zrównoważonego Rozwoju. Forum to stanowi platformę wymiany doświadczeń w zakresie wdrażania celów zrównoważonego rozwoju w regionie.

Spółeczeństwo

Jednym z priorytetowych obszarów aktywności Polski w ramach systemu Narodów Zjednoczonych (NZ) jest zaangażowanie w tematykę ochrony praw osób należących do najślabszych grup społecznych, przede wszystkim dzieci i osób z niepełnosprawnościami. Do realizacji tego priorytetu, wpisującego się w SDG 10, zaliczyć należy aktywność Polski na forum Rady Praw Człowieka ONZ (w obszarze implementacji prawa i dobrych praktyk w celu poprawy sytuacji osób z niepełnosprawnościami w związku z pandemią Covid-19, podnoszenia świadomości o autyzmie, przeciwdziałania dziecięcym, wczesnym i wymuszonym małżeństwom, zwalczania dyskryminacji i dalszego włączania w życie społeczne osób z zespołem Downa oraz realizacji praw osób z niepełnosprawnościami w kontekście zmian klimatycznych).

Klimat

Polska podkreśla zaangażowanie w tematykę wpływu zmian klimatu na realizację praw człowieka, podejmując działania w ramach SDG 13. Ochrona i promocja praw człowieka, jako kluczowego elementu dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju, w wymiarze społecznym, gospodarczym i środowiskowym stanowi bowiem jeden z priorytetów polskiej polityki zagranicznej w obszarze praw człowieka. W tym kontekście Polska aktywnie angażowała się w negocjacje rezolucji Rady Praw Człowieka ONZ, która ustanowiła nową procedurę specjalną Rady – Specjalnego Sprawozdawcę ds. promocji i ochrony praw człowieka w kontekście zmian klimatycznych (*Mandate of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights in the context of climate change*).

Polska aktywnie angażuje się w inicjatywy i podejmuje ambitne działania w obszarze klimatu na forum ONZ, sprzyjające osiągnięciu SDG 13. Trzykrotnie (w 2008, 2013 i 2018 r.) przewodniczyła *Konferencji stron Ramowej konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu*. W wyniku dyskusji podczas katowickiego Szczytu w 2018 r. został przyjęty Katowicki Pakiet Klimatyczny („Katowice Rulebook”). Zostały w nim określone procedury i mechanizmy konieczne do wdrożenia Porozumienia paryskiego z 2015 r. Polska współpracuje też z Zielonym Funduszem Klimatycznym, Funduszem Adaptacyjnym, Grupą Banku Światowego oraz Europejskim Bankiem Odbudowy i Rozwoju w zakresie wydatkowania polskiej pomocy klimatycznej.

Promocja demokracji i prawa człowieka

Promocja demokracji jest jednym z priorytetów polskiej polityki zagranicznej, wpisując się w SDG 16. Szczególne traktowanie agendy demokratyzacyjnej jest istotne ze względu na historię naszego kraju, który dokonał głębokiej transformacji politycznej, ekonomicznej i społecznej, osiągając sukces w budowie stabilnego systemu demokratycznego, otwartego na przekazywanie swoich doświadczeń innym społeczeństwom. Co więcej, obecny kontekst wojny w Ukrainie oraz przedstawienie rosyjskiej agresji jako wymierzonej również przeciwko demokracji i wartościom popieranym przez państwa Zachodu bez wątplenia będą nadawać dodatkowego znaczenia aktywnościom podejmowanym w zakresie promocji demokracji.

Polska wspierała na forach międzynarodowych (ONZ, UE, RE, OBWE) debaty poświęcone stanowi demokracji oraz angażowała się we wspieranie społeczeństwa obywatelskiego, obrońców praw człowieka i demokratycznej opozycji. W szczególności aktywność Polski koncentrowała się wokół procesów demokratyzacyjnych w najbliższym wschodnim sąsiedztwie, tj. Białorusi i Rosji.

Wymiernym przykładem naszego zaangażowania w promocję demokracji jest aktywność w ramach Wspólnoty Demokracji, którego siedzibę gościmy w Warszawie, organizacja przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych cyklicznej konferencji Warszawski Dialog na rzecz Demokracji, służącej wymianie najlepszych praktyk i doświadczeń w zakresie agendy demokratyzacyjnej. Polska jest również regularnie zaangażowana we wspieranie działań demokratyzacyjnych poprzez inicjatywy regionalne i międzynarodowe, m.in. w ramach współpracy z Funduszem Narodów Zjednoczonych na rzecz Demokracji (*The United Nations Democracy Fund*, UNDEF) oraz Europejskim Funduszem na Rzecz Demokracji (*European Endowment for Democracy*).

Polska aktywnie działa na forach międzynarodowych na rzecz zapewnienia przestrzegania praw człowieka w środowisku cyfrowym. Polska jest członkiem Koalicji na rzecz Wolności w Internecie (*Freedom Online Coalition*, FOC) – partnerstwa ponad trzydziestu rządów zacieśniających współpracę na rzecz upowszechniania praw człowieka i podstawowych wolności online. W 2022 r. przystąpiliśmy do duńskiej inicjatywy *Tech for Democracy*, która ma za zadanie mobilizować i inspirować do działań na rzecz upowszechniania i ochrony demokracji i praw człowieka online.

Na forum Rady Praw Człowieka ONZ (RPCz) Polska aktywnie uczestniczy w przedstawieniu szeregu rezolucji i inicjatyw wpisujących się realizację SDG 16, w tym jako członek Rady Praw Człowieka ONZ w latach 2020–2022. Polska realizuje Wytyczne ONZ dotyczące biznesu i praw człowieka poprzez implementację „Krajowego Planu Działania na rzecz wdrażania Wytycznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka”. Przyjęte zostały dwie edycje Krajowego Planu (na lata 2017-2020 i 2021-2024), dostępne są na [stronie internetowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych](#).

Pokój i bezpieczeństwo

Wdrażanie celów Agendy 2030, a tym samym działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju, jest kluczowym czynnikiem w zakresie utrzymania pokoju. Polska jest w pełni świadoma powiązań między czynnikami ekonomicznymi, społecznymi, politycznymi i środowiskowymi a konfliktami. Polska podkreśla znaczenie inwestycji w zrównoważony rozwój, tym samym działając na rzecz skuteczniejszego przeciwdziałania i niwelowania źródłowych i strukturalnych przyczyn konfliktów. Wzmacnianie prawa międzynarodowego jako element realizacji SDG 16 stanowiło najważniejszy priorytet polskiego członkostwa w Radzie Bezpieczeństwa (RB) ONZ w latach 2018-2019.

Kobiety, młodzież, pokój i bezpieczeństwo

Do priorytetów Polski należy także realizacja i promocja agendy Rady Bezpieczeństwa ONZ Kobiety, Pokój i Bezpieczeństwo (*Women, Peace and Security* - WPS) oraz Młodzież, Pokój i Bezpieczeństwo (*Youth, Peace, Security*, YPS), których tematyka i zakres działania wpisują się m.in. w zadanie 16.7 - *Zapewnić elastyczny, inkluzywny, partycypacyjny i reprezentacyjny proces podejmowania decyzji na wszystkich szczeblach*. W ramach swojego zaangażowania Polska na forum Rady Bezpieczeństwa oraz Zgromadzenia Ogólnego ONZ, a także w ramach dodatkowych wydarzeń, aktywnie promuje konieczność włączania kobiet i młodzieży oraz ich równoprawny udział w procesach decyzyjnych dot. pokoju i bezpieczeństwa.

W 2018 r. Polska przyjęła swój pierwszy *Krajowy Plan Działania na rzecz realizacji Agendy ONZ dotyczącej kobiet, pokoju i bezpieczeństwa na lata 2019 – 2023*. Działania związane z realizacją tej Agendy wpisują się zarówno w SDG 16, jak i SDG 5. Celem planu jest m.in. zwiększenie zaangażowania kobiet, szczególnie przedstawicielek formacji mundurowych, w działania na rzecz zapobiegania kryzysom oraz ich udziału w procesach pokojowych; włączenie priorytetów Agendy w działania realizowane w ramach polskiej pomocy humanitarnej i rozwojowej oraz wspieranie działań mających na celu ochronę ofiar przemocy związanej z konfliktami zbrojnymi, zwłaszcza przemocy seksualnej oraz podejmowanie działań na rzecz ścigania jej sprawców, zarówno na szczeblu krajowym, jak i międzynarodowym.

Polska aktywnie działa na rzecz implementacji Agendy WPS na forach międzynarodowych (ONZ, OBWE, NATO oraz UE) w inicjatywach dot. zapobiegania konfliktom oraz budowania pokoju m.in. w zakresie zapobiegania przemocy seksualnej w konfliktach zbrojnych, ochrony dzieci i kobiet w konfliktach zbrojnych, zwalczania handlu ludźmi.

Polska również zdecydowanie popiera działania ONZ dotyczące Agendy ONZ na rzecz młodzieży pokoju i bezpieczeństwa (YPS). Akcentuje na forach wielostronnych pozytywną rolę, jaką młodzi ludzie mogą odegrać w negocjowaniu i wdrażaniu porozumień pokojowych i zapobieganiu konfliktom, a także podkreśla jak ważne jest uwzględnianie głosu młodzieży i ułatwienie jej równego oraz pełnego uczestnictwa w procesach pokojowych i decyzyjnych politycznych na wszystkich szczeblach. W 2020 r. Polska dołączyła do grupy przyjaciół agendy Młodzież, pokój i bezpieczeństwo.

Edukacja

Polska angażuje się w działania na rzecz zapewnienia dostępu do edukacji w obszarach i krajach ogarniętych konfliktem, wpisując się tym samym w działania w ramach SDG 4. Działania Polski realizowane są poprzez promocję Agendy Rady Bezpieczeństwa na rzecz dzieci w konfliktach zbrojnych (CAAC), gdzie m.in. zwrócono szczególną uwagę na niedopuszczalność ataków zbrojnych na szkoły i szpitale, a także poprzez promocję zapisów Deklaracji nt. Bezpiecznych Szkół (*Safe Schools Declaration*), której celem jest wyrażenie poparcia dla ochrony uczniów, nauczycieli, szkół i uniwersytetów w czasie trwania konfliktu zbrojnego, podkreślenie znaczenia kontynuacji edukacji podczas konfliktu zbrojnego oraz wdrożenie wytycznych dotyczących ochrony szkół i uniwersytetów przed wykorzystywaniem tych obiektów dla celów wojskowych w trakcie konfliktu zbrojnego. Polska wspiera realizację Agendy CAAC politycznie, finansowo – poprzez wpłaty bezpośrednie na rzecz Biura CAAC oraz ma rzecz realizowanych przez nie projektów, a także merytorycznie – poprzez oddelegowanie pracownika w latach 2020-2021 w ramach programu *Junior Professional Programme* (JPO). Polska angażuje się na forum ONZ w promocję osiągnięć naukowczyń i innowatorek oraz zwiększanie udziału i roli kobiet oraz dziewcząt w nauce, realizując SDG 4 i SDG 5, m.in. poprzez współorganizację obchodów Międzynarodowego Dnia Kobiet i Dziewcząt w Nauce (International Day of Women and Girls in Science).

Kultura, dziedzictwo kulturowe, zdrowie

Realizacji szeregu celów zrównoważonego rozwoju służy również polskie zaangażowanie w ramach organizacji i agencji wyspecjalizowanych systemu ONZ, m.in. UNESCO, MOP, WHO.

Polska była zaangażowana na forum UNESCO w wypracowanie zalecenia dot. etyki sztucznej inteligencji (*Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence*). Przyjęte w 2021 r. zalecenie jest pierwszym dokumentem, który na poziomie globalnym reguluje etyczne aspekty rozwoju i zastosowania sztucznej inteligencji. Przy znaczącym udziale Polski opracowane zostało też zalecenie w sprawie otwartej nauki (*Recommendation on Open Science*). Ma być ono narzędziem służącym zmniejszaniu nierówności w dostępie do wiedzy i możliwości naukowego rozwoju (SDG 16, SDG 9, SDG 4).

Duże znaczenie dla realizacji Agendy 2030 ma też implementacja programów i konwencji dot. ochrony dziedzictwa kulturowego i rozwoju przemysłów kultury (SDG 16, SDG 9). Polska, jako członek Międzyrządowego Komitetu ds. Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego UNESCO w latach 2018-2022, współdecydowała o formach pomocy udzielanej państwom z całego świata w zakresie ochrony ich niematerialnego dziedzictwa, w tym przede wszystkim o wpisach kandydatur na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Miasta i osiedla miejskie

W 2022 r. Polska była współorganizatorem Światowego Forum Miejskiego WUF 11 oraz wydarzeń towarzyszących (26-30 czerwca 2022 r.). Po raz pierwszy wydarzenie odbyło się w Europie Środkowo-Wschodniej. Hasło polskiej sesji WUF brzmiało: „Zmieniamy nasze miasta dla lepszej przyszłości”. Zorganizowanie WUF11 w Polsce, w Katowicach, było znakomitą okazją do dyskusji o przyszłości miast w gronie przedstawicieli całego świata oraz potwierdzeniem wagi celu 11 dla Polski. Polskim dziedzictwem WUF jest Plan Działań dla Miast (PDM), którego celem była inspiracja miast do realizacji celów zrównoważonego rozwoju na poziomie lokalnym. PDM jest katalogiem dobrych praktyk, ukierunkowującym miasta na rzecz zielonej, sprawiedliwej i produktywnej transformacji. Zwieńczeniem

prac podczas WUF było powstanie Deklaracji Katowickiej, określającej najważniejsze kierunki rozwojowe, wspólne dla wszystkich państw sygnatariuszy.

Sprawiedliwość i przeciwdziałanie przestępczości

Polska realizuje SDG 16 i SDG 10 poprzez implementację Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciw międzynarodowej przestępczości zorganizowanej - UNTOC i Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciw korupcji-UNCAC (aktualnie też jako członek Biura UNCAC), kluczowych szczególnie w wysiłkach na rzecz wzmocnienia rządów prawa i krajowych organów wymiaru sprawiedliwości oraz poprzez zaangażowanie w prace Komisji ONZ ds. Zapobiegania Przestępczości i Wymiaru Sprawiedliwości-CCPCJ.

Wsparcie finansowe

Polska uczestniczy w finansowaniu działań rozwojowych.

Polska i polskie podmioty są także beneficjentami pożyczek międzynarodowych instytucji finansowych (Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju, Europejski Bank Inwestycyjny, Grupa Banku Światowego, Bank Rozwoju Rady Europy). Finansowanie to przyczynia się do rozwoju polskiej gospodarki – wspierając rozwój polskich podmiotów prywatnych i publicznych oraz ich inwestycje, a także wpisuje się w realizację celów zrównoważonego rozwoju m. in. w obszarze nowoczesnych technologii, odnawialnych źródeł energii, walki ze zmianami klimatu czy infrastruktury. Polskie podmioty brały udział w przetargach międzynarodowych tych instytucji i w realizacji projektów finansowanych przez banki rozwoju w różnych krajach.

Szczegółowy opis wsparcia finansowego znajduje się w rozdziale *Finansowanie działań na rzecz celów*.

Weryfikacja ambicji z pierwszego przeglądu

W pierwszym raporcie VNR z 2018 r. przyjęliśmy, że dla zwiększenia efektywności osiągania celów zrównoważonego rozwoju w kolejnych latach szczególnie ważne znaczenie dla Polski będą mieć: selektywna interwencja, edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju, skuteczny monitoring, spójność polityk na rzecz rozwoju oraz sprawnie funkcjonująca struktura organizacyjna. Szereg działań realizowanych w różnych obszarach przyczynił się do poczynienia postępów w tym zakresie.

W zgodzie z przyjętą zasadą **selektywnej interwencji**, podejmowano działania w tych obszarach, w których zwiększone nakłady dają mierzalne efekty, w tym m.in.: zwiększanie wydajności energetycznej, zwiększanie wydatków brutto na B+R, wsparcie badań nad rolnictwem, zwiększanie upraw ekologicznych.

Polska realizowała liczne działania w obszarze **edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju**. Ich celem było wdrożenie projektów edukacyjnych i informacyjnych podnoszących świadomość na temat zasad zrównoważonego rozwoju i ich wagi oraz Agendy 2030 i SDGs w różnych środowiskach i grupach społecznych. Zagadnienia ochrony klimatu, jakości powietrza i odpowiedniej postawy obywatelskiej stanowią część edukacji o zrównoważonym rozwoju, obecnej w polskich szkołach. Zadania promujące edukację o zrównoważonym rozwoju realizowane są obecnie zarówno w formalnym, jak i pozaformalnym systemie edukacji. Przy polskim resorcie klimatu funkcjonuje Zespół do spraw edukacji ekologicznej, w tym klimatycznej i promocji ekologicznych warunków życia. Celem prac Zespołu jest przygotowanie scenariuszy lekcyjnych dla szkół podstawowych i ponadpodstawowych, dotyczących zagadnień z obszaru ochrony klimatu. Przy Ministrze Klimatu i Środowiska działa również Młodzieżowa Rada Klimatyczna, jako organ doradczy i opiniotwórczy. To platforma do dyskusji, wymiany doświadczeń, postulatów i pomysłów pomiędzy środowiskiem młodzieżowym a decydentami. W 2019 r. Polska zaaplikowała o realizację projektu służącego wyposażeniu pracowników administracji publicznej w wiedzę i kompetencje służące skutecznemu wdrażaniu działań na rzecz Agendy 2030 i celów zrównoważonego rozwoju w ramach Programu Wspierania Reform Strukturalnych Komisji Europejskiej. Projekt był realizowany dla Ministerstwa Rozwoju i Technologii, odpowiedzialnego za koordynację realizacji celów zrównoważonego rozwoju w Polsce, przez OECD. Głównym celem projektu pn. „Program rozwijania potencjału administracji publicznej w celu wspierania realizacji działań na rzecz SDGs i zrównoważonego rozwoju” było wzmocnienie zintegrowanego podejścia do zrównoważonego rozwoju

w polityce publicznej oraz skutecznej realizacji polityk Agendy 2030 i jej 17 SDGs. W szczególności projekt miał na celu opracowanie programu budowania potencjału dla polskich urzędników (od średniego do wyższego szczebla, a także personelu ekspertów) w celu poprawy ich kompetencji w zakresie zrównoważonego rozwoju – realizacji celów zrównoważonego rozwoju i wzmocnienia ram zarządzania dla całościowego, międzysektorowego podejścia do realizacji SDGs w Polsce. Efekty projektu, dedykowane administracji publicznej moduły szkoleniowe oraz witryna www „SDG Portal wiedzy” mogą być wykorzystywane przez różne instytucje zaangażowane w procesy decyzyjne w ramach polityk rozwoju i pozwolą stworzyć wartość dodaną (np. poprzez lepsze odzwierciedlenie SDGs w krajowych i sektorowych strategiach rozwoju, procesach budżetowych, monitorowania). Projekt ma również przyczynić się do zwiększenia wiarygodności administracji w promowaniu zrównoważonego rozwoju oraz umiejętności budowania partnerstw na rzecz realizacji Agendy 2030 i SDGs.

Gros działań o charakterze edukacyjnym podejmują również interesariusze, np. w postaci warsztatów dla określonych środowisk, otwartych debat z udziałem samorządowców i mieszkańców czy innych wydarzeń tematycznych.

Zasadniczą rolę dla oceny postępów i adekwatności realizowanych polityk publicznych odgrywa skuteczny **system monitorowania**. W Polsce od początku wdrażania Agendy 2030 odpowiada za niego Główny Urząd Statystyczny. Korzystając, podobnie jak niektóre kraje, z możliwości monitorowania postępów za pomocą własnych krajowych zestawów wskaźników, GUS opracował listę mierników dopasowanych do priorytetów krajowych. Zestaw ten jest elastycznie dostosowywany do zmieniających się krajowych wyzwań, a weryfikacja priorytetów krajowych, dokonana z okazji drugiego przeglądu Polski z realizacji Agendy 2030, spowodowała jego dużą rewizję. Zestaw wskaźników dla krajowych priorytetów wraz z zestawem globalnym z danymi dla Polski są udostępniane na zbudowanej przez GUS Platformie SDG przeznaczonej do monitorowania SDGs w Polsce. Jest to stale rozwijana baza statystycznej wiedzy na temat Agendy 2030 w Polsce, oferująca m.in. możliwość graficznej wizualizacji danych oraz pobrania ich poprzez API. Rosnąca w kraju świadomość i zaangażowanie w zrównoważony rozwój budzą coraz większe i zróżnicowane potrzeby informacyjne wśród interesariuszy Agendy 2030, często wykraczające poza standardową praktykę oficjalnej statystyki. Dlatego GUS podejmuje szereg inicjatyw popularyzujących temat SDG w społeczeństwie (np. cyfrowe raporty SDG skierowane do szerokiego grona odbiorców) oraz zmierzających do zapewnienia danych dla analiz problemowych (np. na małych obszarach terytorialnych), co wymaga wykorzystania innowacyjnych technik i źródeł danych (np. geoprzestrzennych).

Ważne znaczenie odgrywa **budowa świadomości w ramach administracji publicznej istoty spójności polityk na rzecz zrównoważonego rozwoju**. Polska przyjmuje za punkt odniesienia w tym aspekcie „Rekomendacje OECD w sprawie spójności polityk na rzecz zrównoważonego rozwoju” (PCSD). Mechanizmom tym towarzyszą też konkretne narzędzia i standardy zarządzania publicznego. Prowadzony jest (cyfrowy) monitoring programów i projektów strategicznych realizowanych w administracji publicznej. W ramach szerokiego spektrum działań jakie podejmuje administracja rządowa na rzecz adresowania SDGs ważne są gremia koordynacyjne (w tym m.in. Krajowe Forum Interesariuszy Agendy 2030, Rada Dialogu Społecznego, Komisja Wspólna Rządu i Samorządu Terytorialnego). Przyczyniają się one do wspierania przechodzenia od tradycyjnego, silosowego kształtowania polityk do bardziej zintegrowanego podejścia, które równoważy priorytety krótko- i długoterminowe oraz uwzględnia potencjalne skutki będące efektem dążenia do realizacji celów zrównoważonego rozwoju. Zainicjowany został także dialog w zakresie wprowadzenia zmian w procesie oceny wpływu dla lepszego stanowienia prawa wskazując, że powinien w jakimś stopniu uwzględniać cele zrównoważonego rozwoju.

Od 2018 r. **wzmocniona została struktura organizacyjna w ramach koordynacji, zarządzania i monitorowania realizacji celów zrównoważonego rozwoju w Polsce**. Wydział Analiz Zrównoważonego Rozwoju i Agendy 2030 w strukturze organizacyjnej Ministerstwa Rozwoju i Technologii odpowiada za koordynację wdrażania Agendy. W trudnych pandemicznych warunkach zapewniono kontynuację również Krajowego Forum Interesariuszy jako platformy współdziałania dla partnerskiej współpracy przedstawicieli różnych środowisk na rzecz aktywnej realizacji SDGs w Polsce.

3.1 Zasady Agendy 2030

Strategie, programy, projekty oraz wszelkie pozostałe działania w Polsce na rzecz realizacji celów zrównoważonego rozwoju, prowadzone są w oparciu o zasady leżące u podstaw Agendy 2030, tj. uniwersalność, wzajemne powiązania i niepodzielność, niepomijanie nikogo, włączanie oraz partnerstwa z wieloma interesariuszami. Są one uwzględniane już na etapie projektowania nowych rozwiązań w ramach polityk publicznych.

Uniwersalność

Zasadniczą cechą charakterystyczną celów zrównoważonego rozwoju jest uniwersalność. Wszystkie polityki krajowe, polityki zewnętrzne oraz polityki krajowe z oddziaływaniem zewnętrznym powinny odnosić się do trzech kluczowych wymiarów: gospodarczego, środowiskowego i społecznego.

Wzajemne powiązania i niepodzielność

Realizacja celów zrównoważonego rozwoju powinna być rozpatrywana holistycznie, a nie jednostkowo, przez co można stwierdzić, że są one „niepodzielne”. Sieć powiązań pomiędzy poszczególnymi celami oraz wynikającymi z nich zadaniami jest niezwykle rozbudowana. Na osiągnięcie jednego celu znaczący wpływ ma także realizacja innego. W Polsce najwięcej powiązań zidentyfikowano w obszarze: SDG 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16 i 17. Przykładowo, jednym z głównych celów w ramach Programu „Czyste Powietrze” jest redukcja zużycia energii do ograniczenia oddziaływania energetyki na środowisko, co wpływa na realizację SDG 13, jednak Program ma przyczyniać się także do poprawy bezpieczeństwa energetycznego w kraju, co odzwierciedla realizację SDG 7. Działania prowadzone w ramach Programu wpływają także na realizację SDG 3, ponieważ poprawa jakości powietrza bezpośrednio wpływa na zmniejszenie ryzyka zachorowania na choroby układu oddechowego.

Opis dokładnej charakterystyki powiązań pomiędzy celami znajduje się w rozdziale *Powiązania między celami i działaniami: synergie i kompromisy*.

Niepomijanie nikogo

Agenda 2030 i cele zrównoważonego rozwoju zostały opracowane tak, aby swoim zakresem objąć wszystkich, w tym w szczególności najbardziej potrzebujących. Specjalne polityki kierowane są m.in.: do dzieci i młodzieży, kobiet, osób starszych, migrantów i uchodźców czy osób niepełnosprawnych, a także mniejszości, które napotykają specyficzne problemy utrudniające uczestnictwo w pełni w życiu politycznym, gospodarczym i społecznym. Polska w swoich działaniach także stosuje się do zasady niepomijania nikogo. Urzeczywistnieniem działań zgodnych z tą zasadą były wszelkie inicjatywy podejmowane na różnych szczeblach zarządzania w odpowiedzi na kryzys Covid-19 oraz wojnę w Ukrainie. W obliczu następstw konfliktu w Ukrainie, uchodźcy najczęściej szukali schronienia oraz pomocy w Polsce. Zaangażowanie w niesienie wsparcia dla potrzebujących płynęło zarówno od podmiotów z sektora publicznego jak i prywatnego. Szczególnie w etapie początkowym zorganizowano różnorodne formy wsparcia, w tym: zbiórki pieniężne, zbiórki najpotrzebniejszych artykułów, pomoc związana z formalnościami dotyczącymi pobytu czy pomoc w znalezieniu tymczasowego lokum.

Działania w Polsce od lat ukierunkowane są na przeprojektowanie usług publicznych poprzez skupienie się na potrzebach osób żyjących w ubóstwie oraz grup wrażliwych. Do pozostałych inicjatyw na rzecz wsparcia grup defaworyzowanych w Polsce należy zaliczyć również m.in.: *Program wieloletni „Senior +” na lata 2021-2025*, *Program MALUCH+* czy *Program „Rodzina 500+”*. Inne przykłady i dobre praktyki zostały opisane w kolejnych częściach Raportu.

Włączanie

Według Agendy 2030, fundamentalna pozostaje inkluzywność, czyli włączanie i tolerancja w stosunku do wszystkich osób i grup – bez względu na ich płeć, rasę, pochodzenie czy tożsamość. Zrównoważony rozwój to także zróżnicowane środowisko, oparte na aktywnym partnerstwie ukierunkowanym na działania w sferze gospodarki, środowiska oraz społeczeństwa. Polska Konstytucja, Kodeks Pracy i inne ustawy zapewniają przestrzeganie zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn. Gwarancje te

obejmują w szczególności równe prawo przedstawicieli obu płci do kształcenia, zatrudnienia i awansów, do jednakowego wynagradzania za pracę jednakowej wartości oraz do zabezpieczenia społecznego. Włączeniu służą też realizowane działania w ramach programu Dostępność Plus. Jego celem jest zapewnienie swobodnego dostępu do dóbr, usług oraz możliwości udziału w życiu społecznym i publicznym osób o szczególnych potrzebach. Podejmujemy działania na rzecz dostosowania przestrzeni publicznej, architektury, transportu i produktów do wymagań wszystkich obywateli.

Partnerstwa z wieloma interesariuszami

Agenda 2030 zachęca do tworzenia wielostronnych partnerstw w celu dzielenia się wiedzą i doświadczeniem, technologią, zasobami finansowymi, a także dobrymi praktykami na rzecz realizacji celów zrównoważonego rozwoju. Uznajemy, że efektywna i skuteczna realizacja przyjętych założeń będzie możliwa tylko dzięki wspólnym działaniom, płynącym zarówno z sektora publicznego, jak i prywatnego – istotna jest różnorodność środowisk.

Działania prowadzone w Polsce ukierunkowane są na partycypację licznych interesariuszy, co zwiększa zaangażowanie społeczne poprzez zapewnienie im sprawczości oraz wpływu na kształt polityki publicznej, co w konsekwencji prowadzi do zwiększenia skłonności do podejmowanych działań skupionych na osiągnięciu wspólnych interesów społecznych. W celu realizacji zasady partnerstwa Ministerstwo Rozwoju i Technologii stworzyło inicjatywę pn. *Partnerstwo na rzecz realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju w Polsce*, integrujące we współpracy przedstawicieli różnych branż i sektorów oraz zwiększające świadomość w tym zakresie. Kolejną inicjatywą są cykliczne, ogólnopolskie wydarzenia skierowane do szerokiego grona odbiorców reprezentujących różne środowiska – Krajowe Forum Interesariuszy Agendy 2030. Wydarzenie stanowi okazję do dyskusji, wymiany doświadczeń, a także podzielenia się wiedzą ekspercką i zainspirowania pozostałych uczestników do podjęcia nowych działań na rzecz zrównoważonego rozwoju.

4. Metodologia przygotowania raportu

4.1. Inkluzywny proces przygotowania raportu

We wrześniu 2022 r. Polska podjęła decyzję o przystąpieniu do drugiego przeglądu z realizacji celów zrównoważonego rozwoju i Agendy 2030. Zgodnie z kompetencjami koordynację prac powierzono Ministerstwu Rozwoju i Technologii (MRiT). Podobnie jak podczas przygotowań do pierwszego przeglądu z realizacji Agendy 2030, przyjęto, że proces przygotowania VNR powinien być w jak największym stopniu partycypacyjny i otwarty na zainteresowane strony.

Istotnym założeniem realizacji drugiego VNR było wzmocnienie **włączenia do współpracy przedstawicieli różnych środowisk**, celem zapewnienia ich aktywnego udziału w procesie budowania odpowiednich warunków dla efektywnej realizacji SDGs w Polsce. Zadbano, zatem aby wśród członków Zespołu znaleźli się **regionalni** (wojewódzcy) przedstawiciele administracji. W ramach wkładu w prace nad raportem województwa, podobnie jak resorty, przedstawiły swoją perspektywę opisując wyzwania i swoje dokonania w odniesieniu do wspólnie wypracowanego zestawu pytań.

Grafika 1. Mapa drogowa realizacji przygotowań do drugiego dobrowolnego przeglądu z realizacji Agendy 2030 w Polsce

Źródło: opracowanie własne MRiT.

Kierując się zasadą „niepozostawiania nikogo w tyle” (ang. *no one will be left behind*), do współpracy zaproszeni zostali **partnerzy społeczno-gospodarczy, w tym partnerzy z sektora biznesu, organizacji pozarządowych i przedstawiciele młodzieży**. Prace zorganizowano w oparciu o strategię parasolową, zapewniającą współpracę podmiotów w celu koordynowania działań i/lub łączenia zasobów potrzebnych do udziału w procesie VNR. Wskazani Liderzy ds. koordynacji wkładów interesariuszy przedstawili perspektywę realizacji celów zrównoważonego rozwoju w Polsce z uwzględnieniem specyfiki organizacji młodzieżowych, społecznych i sektora biznesu.

Zaangażowanie zainteresowanych to niewątpliwie cenna praktyka oraz wartość dodana niniejszego raportu. Konsekwentne angażowanie przedstawicieli różnych środowisk i wzmacnianie świadomości na temat SDGs w całym polskim społeczeństwie pozwala na zrozumienie konceptu zrównoważonego rozwoju, a w konsekwencji identyfikację z jego zasadnymi. Więcej o zaangażowaniu interesariuszy i ich indywidualnym wkładzie można przeczytać w rozdziale *Perspektywa Interesariuszy*.

4.2. Główne zmiany w raporcie oraz wnioski z przyjętej metodyki

W porównaniu z przygotowaniem VNR w 2018 r., w ramach przygotowań drugiej edycji VNR nastąpiły następujące zmiany:

- **w większym stopniu zastosowano partycypacyjne podejście.** Zaproszono interesariuszy do przedstawienia swojej niezależnej perspektywy w zakresie realizacji Agendy 2030 wraz ze wskazaniem wyzwań z tym związanych. Raport zawiera rozdziały przygotowane przez różne grupy interesariuszy zaangażowane w proces tworzenia VNR;
- **uwzględniono głos młodzieży.** Młodzi ludzie są najbardziej dynamiczną i zdolną do adaptacji grupą, a także wartościowym innowacji i kreatywności. Rola młodych ludzi w postępie i dobrobycie kraju jest istotna, dlatego w tej edycji raportu oddaliśmy młodzieży głos, który wybrzmiał w rozdziale *Perspektywa młodzieży dotycząca realizacji Agendy 2030 ze szczególnym uwzględnieniem kwestii środowiskowych*;
- **wykorzystano wyniki badań międzynarodowych ośrodków.** W ciągu ostatnich czterech lat przygotowano wiele międzynarodowych badań i raportów porównawczych oraz udostępniono krajowe raporty statystyczne i oceny. Wprowadzono krajowe mechanizmy monitorowania i przeglądu realizacji celów. W związku z tym wzrosła dostępność danych, ocen, badań i sprawozdań, która zapewniła mocną podbudowę statystyczną dla opracowania rzetelnego VNR;
- **zaadresowano nowe tematy.** Nowe opracowania i źródła danych zaowocowały nowymi treściami rozdziałów poświęconym m.in. finansowaniu na rzecz celów zrównoważonego rozwoju oraz analizie powiązań między celami i działaniami mającej na celu identyfikację synergii i kompromisów.

W odniesieniu do przyjętej metodyki zidentyfikowano następujące wnioski:

- Znacznie **wzrosło zainteresowanie sektora pozarządowego Agendą 2030 w Polsce.** Dotyczy to w szczególności dużych firm. Większość największych podmiotów zmapowała i przeanalizowała swoje działania względem SDGs, a wiele z nich zaczęło włączać SDGs do swoich strategii i codziennej działalności.
- Istotne jest, aby **budowanie wiedzy koncentrowało się na praktycznych narzędziach** służących do analizowania kwestii istotnych dla danych organizacji. Zwiększanie wiedzy poprawia zdolność różnych podmiotów do określenia, w jaki sposób mogą one poprawić koordynację i spójność w swoich działaniach na rzecz zrównoważonego rozwoju.
- Aby prowadzić działania strategiczne i operacyjne, które przyczyniają się do realizacji Agendy 2030 na poziomie krajowym i międzynarodowym w ramach każdego obszaru polityki, **urzędnicy publiczni w administracji rządowej i przedsiębiorstwach państwowych muszą posiadać solidne kompetencje i wiedzę na temat Agendy 2030**, dlatego też wraz z OECD wypracowaliśmy program edukacyjny, udostępniony w serwisie e-learningowym Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, kształtujący kompetencje administracji publicznej w zakresie zrównoważonego rozwoju. Większa wiedza na temat Agendy 2030 w administracji publicznej ułatwia również intensyfikację dialogu między administracją a innymi podmiotami prywatnymi.
- **Utrzymanie ciągłości realizacji Agendy 2030 i przyspieszenie działań w konkretnych obszarach, kluczowych do dalszej transformacji sposobu myślenia i funkcjonowania, jest ważne i wymaga ciągłej pracy.** Istnieje potrzeba zapewnienia ciągłości instytucjonalnej i ciągłości wiedzy niezależnie od innych zmian, w tym od cyklu politycznego.

5. Podejście do realizacji Agendy 2030 w Polsce

Wraz z akceptacją przez Polskę we wrześniu 2015 r. rezolucji „Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030” i jej 17 celów zrównoważonego rozwoju zobowiązaliśmy się do podjęcia zdecydowanych działań, by je wypełnić do 2030 r.

W ślad za zapisami *Ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju* politykę rozwojową w Polsce prowadzi się na podstawie strategii rozwoju, programów i dokumentów programowych. Na poziomie kraju główną strategią wypełniającą wyżej wspomniane cele jest Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju przyjęta przez Radę Ministrów 14 lutego 2017 r., będąca kluczowym dokumentem w obszarze realizacji średnio- i długofalowej polityki gospodarczej. Ambitne ramy zarządzania na rzecz spójnej realizacji SDGs i zakreślona została w dziewięciu zintegrowanych (sektorowych) strategiach Polski, m.in. w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030.

Agenda 2030 stwarza szansę na silne powiązanie strategicznych kierunków rozwoju różnych obszarów na rzecz budowania zrównoważonej przyszłości. Niezbędna jest przy tym **spójność polityk**. Wymaga to jednak **odpowiednich mechanizmów instytucjonalnych** oraz **monitorowania** powiązań i efektów polityk sektorowych w szerszym zakresie.

Uniwersalny, zintegrowany i transformacyjny charakter Agendy 2030 stawia fundamentalne wyzwania. Priorytetem w kontekście tych wyzwań jest wyposażenie pracowników administracji publicznej w umiejętności niezbędne do ustalania kluczowych działań z uwzględnieniem komplementarności międzysektorowej, potencjalnych kompromisowych rozwiązań i skutków podejmowanych działań w ramach polityk publicznych, z uwzględnieniem ich transgranicznego wpływu.

Sprawną realizacją polityk zgodnych z celami Agendy 2030 wymaga długookresowego i zintegrowanego podejścia, równoważenia celów krótkookresowych z długoterminowymi, skoordynowanych działań w ramach polityk sektorowych, jak również między różnymi szczeblami administracji, tak aby korzystać z możliwych synergii. Uznajemy, że podnoszenie wiedzy, świadomości i kwalifikacji obecnych i nowych urzędników jest szczególnie istotnym elementem unowocześnienia systemu zarządzania polityką rozwoju. Spójność działań sektora publicznego oraz współpraca w zakresie najważniejszych wyzwań i problemów będzie prowadzić do podejmowania decyzji służących podnoszeniu konkurencyjności i zapewnieniu wszystkim: społeczeństwu i jego otoczeniu życia w harmonii i jego wysoką jakość.

Przełożenie zobowiązania do wdrażania SDGs na konkretne działania i rezultaty, które odzwierciedlają ich wielodyscyplinarny charakter, stanowiło i nadal stanowi dla nas poważne wyzwanie. W czasach szybkich zmian, rosnącej złożoności i niepewności, związanej z sytuacją w otoczeniu międzynarodowym, osiągnięcie SDGs, wymaga od nas opracowania mechanizmów bardziej skutecznej reakcji na nieoczekiwane zdarzenia.

Nie tracąc z horyzontu celu głównego, jakim jest osiągnięcie założeń Agendy 2030 i jej 17 celów zrównoważonego rozwoju, przyznajemy, że w kontekście realizacji polityk w ramach przyjętych mechanizmów planistycznych należy uwzględnić również kwestie skutecznej koordynacji i dostosowywania kierunków polityk pomiędzy sektorami oraz poziomami rządu.

5.1 Mechanizmy instytucjonalne

W celu integracji różnych wymiarów zrównoważonego rozwoju w procesie tworzenia polityki krajowej i międzynarodowej za trafną uznajemy koncepcję spójności polityki na rzecz zrównoważonego rozwoju (ang. *Policy Coherence for Sustainable Development*, PCSD). Nabrała ona znaczenia w procesie budowanie spójnej odpowiedzi na pandemię Covid-19 i oraz agresję zbrojną w Ukrainie. Lepsza i trwała odbudowa wymaga nie tylko równoważenia krótkookresowych celów osiągnięcia wzrostu gospodarczego z budowaniem długoterminowej stabilności i odporności krajów na przyszłe kryzysy. Wiąże się również z potrzebą wzmocnienia międzysektorowych działań i mechanizmów zarządzania nieuniknionymi kompromisami między krótko a długoterminowymi priorytetami oraz między celami polityki

gospodarczej, społecznej i środowiskowej. Trwała odbudowa wymaga też wsparcia organizacyjnego wykraczającego poza struktury administracyjne rządów.

Skuteczne wdrażanie powiązanych ze sobą SDGs wymaga zrozumienia wzajemnych interakcji między celami polityk oraz pełnego zrozumienia koncepcji, że żaden cel zrównoważonego rozwoju nie jest przypisany tylko do jednego obszaru odpowiedzialności politycznej. Polski rząd jest odpowiedzialny za osiągnięcie szeroko zakrojonego postępu w kraju jako całości, we wszystkich wymiarach życia.

5.2 Zaangażowanie polityczne

Zobowiązanie do kierowania się zasadami zrównoważonego rozwoju jest zapisane w art. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Zasada zrównoważonego rozwoju wpisuje się w podstawowe normy konstytucyjne, takie jak między innymi praworządność oraz prawa i wolności obywatelskie. Szerokie spojrzenie na zrównoważony rozwój widać ponadto w działaniach polskiego Trybunału Konstytucyjnego, który, wykraczając poza kwestie *stricto* środowiskowe, podkreśla konieczność równoważenia względów społecznych, gospodarczych i środowiskowych. Oznacza to, że działania podejmowane przez rząd powinny być uzasadnione pod względem ich trwałości zarówno na poziomie polityk, jak i w ramach procesu decyzyjnego.

W lutym 2017 r. Polska przyjęła *Strategię na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju* (SOR). SOR wyznacza wizję rozwoju społeczno-gospodarczego Polski, a jej głównym celem jest „tworzenie odpowiednich warunków do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”². SOR uwzględnia podstawową zasadę Agendy 2030, „niepozostawiania nikogo w tyle”, podkreślając wielowymiarową solidarność społeczną między różnymi grupami i wspólnotami: obecnymi oraz przyszłymi pokoleniami; regionami, miastami i obszarami wiejskimi; pracodawcami oraz pracownikami³.

SOR obejmuje ponad 700 działań mających na celu zwiększenie dobrobytu i spójności w Polsce, a ponad 70 wskaźników umożliwia śledzenie postępów w zakresie ich realizacji. Strategia stanowi punkt wyjścia do modyfikacji systemu zarządzania rozwojem w Polsce. Określa podstawowe warunki, cele i kierunki poprawy obowiązujących dokumentów strategicznych (np. strategii, polityk, programów) odnoszących się do poszczególnych sektorów, dziedzin, regionów itp.

Ważnym dokumentem, który określa i operacjonalizuje zaangażowanie Polski w zrównoważony rozwój, jest *Ustawa o zasadach prowadzenia polityk rozwoju*. Definiuje ona politykę rozwoju jako: „zespół wzajemnie powiązanych działań podejmowanych i realizowanych w celu zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju kraju, spójności społeczno-gospodarczej, regionalnej i przestrzennej, podnoszenia konkurencyjności gospodarki i tworzenia nowych miejsc pracy w skali krajowej, regionalnej lub lokalnej”. Stanowi ona usystematyzowane ramy prawne i może być traktowana jako „konstytucja” lub akt prawny wyznaczający kierunki polityk rozwoju społeczno-gospodarczego w Polsce. Określa źródła, cele, zasady i klasyfikację polityk rozwoju, stanowiąc podstawę prawną koordynacji różnych instrumentów i źródeł finansowania oraz zapewnienia spójności między nimi w planowaniu działań rozwojowych. Są to kluczowe elementy wspierające realizację SDGs.

Nowym narzędziem ustanowionym na mocy nowelizacji ustawy o zasadach prowadzenia polityk rozwoju w 2020 r. jest wprowadzenie „koncepcji” rozwoju kraju – dokumentu identyfikującego globalne trendy rozwojowe oraz określającego długookresowe scenariusze i wyzwania dla rozwoju Polski w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym (do 30 lat). Dokument ten będzie miał za zadanie dostarczanie informacji o trendach i będzie sprzyjał podejmowaniu decyzji dotyczących rozwoju kraju w ramach średniookresowej strategii rozwoju Polski.

² *Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*, <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/informacje-o-strategii-na-rzecz-odpowiedzialnego-rozwoju>.

³ Polish National Action Plan for the Implementation of the United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights 2017–2020, https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Business/NationalPlans/PolandNationalPlan_BHR.pdf

Polska jest zaangażowana we wspieranie zrównoważonego rozwoju w ramach współpracy rozwojowej z krajami rozwijającymi się i w ramach programów skierowanych na wdrażanie SDGs w tych krajach. Od 2013 roku jest członkiem Komitetu Pomocy Rozwojowej OECD (ang. *Development Assistance Committee* – DAC). Wieloletni Program Współpracy Rozwojowej (2021–2030), opracowany zgodnie z SDGs, priorytetowo traktuje SDG 16 – pokój, sprawiedliwość i silne instytucje; SDG 4 – dobra jakość edukacji; SDG 8 – wzrost gospodarczy i godna praca; SDG 10 – mniej nierówności; SDG 3 – dobre zdrowie i jakość życia; SDG 6 – czysta woda i warunki sanitarne; SDG 11 – zrównoważone miasta i społeczności; oraz SDG 13 – działania w dziedzinie klimatu.

Również Komisja Europejska potwierdziła, że zrównoważony rozwój stanowi dla niej nadrzędny priorytet polityczny, a wytyczne polityczne włączają realizację SDGs do Semestru Europejskiego. W tym kontekście należy podkreślić włączenie SDGs w proces corocznych przygotowań Krajowych Programów Reform.

Uznajemy, że zapewnienie dostosowania i komplementarności między różnymi krajowymi zobowiązaniami w zakresie zrównoważonego rozwoju, polityki i współpracy rozwojowej, a także między strategiami krajowymi oraz unijnymi, pozwoli przyspieszyć postępy we wdrażaniu przez Polskę SDGs.

5.3 Wizja długoterminowa

Na poziomie krajowym głównym dokumentem określającym cele i kierunki rozwoju społecznego, gospodarczego oraz przestrzennego kraju jest średniookresowa strategia rozwoju kraju. Obecnie celom tym służy *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju*. W nowelizacji ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju w 2020 r. usunięto zapisy dotyczące strategii długookresowych. Obowiązuje jednak nadal długookresowa strategia „Polska 2030”, uzupełniona o dokumenty o zasięgu średnio- i krótkookresowym. W uzupełnieniu do SOR opracowano dziewięć strategii zintegrowanych, które koncentrują się na poszczególnych sektorach lub obszarach tematycznych. Ponadto również ustawa o zasadach prowadzenia polityki regionalnej wskazuje na realizację planu rozwojowego tj. dokumentu wdrażającego w Polsce *Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności* (RRF).

Na poziomie regionalnym województwa przygotowują odpowiednie strategie, które uwzględniają cele średniookresowej strategii rozwoju kraju, krajowej strategii rozwoju regionalnego, odpowiednich strategii ponadregionalnych, a także cele i kierunki innych polityk rozwoju (art. 11 ustawy o samorządzie województwa). Strategie z horyzontem czasowym do roku 2030 przygotowała większość samorządów regionalnych.

Na poziomie lokalnym gminy mają możliwość realizowania strategii rozwoju samodzielnie lub wspólnie z innymi gminami. W obu przypadkach strategie uwzględniają wymiar społeczny, gospodarczy i przestrzenny. Ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju dopiero w 2020 r. uregulowała pod względem prawnym i ukierunkowała lokalne strategie. Nie są one obligatoryjne, ale potencjalnie mogą stanowić ramy strategiczne dla ubiegania się o fundusze unijne.

5.4 Integracja polityk

Poziom uwzględnienia SDGs w dziewięciu strategiach sektorowych (zintegrowanych) jest zróżnicowany. Niektóre strategie mocno opierają się na SDGs, podczas gdy inne zawierają jedynie krótkie odniesienia do zasad zrównoważonego rozwoju. „Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030” oraz „Polityka ekologiczna państwa 2030”, w pełni przyjmują perspektywę zrównoważonego rozwoju i łączą kluczowe obszary interwencji z konkretnymi SDGs. Holistyczne podejście do identyfikacji potencjalnych interakcji między strategiami sektorowymi pomaga we wspieraniu synergii międzysektorowych i zwiększeniu spójności we wdrażaniu SDGs. Uznajemy, iż należy wspierać realizację działań, które pomagają w identyfikacji obszarów, gdzie realizacja SDGs mogłaby być potencjalnie przyspieszona, a podejmowane działania mogłyby mieć większy wpływ międzysektorowy.

5.5 Koordynacja

Ministerstwo Rozwoju i Technologii (MRiT) koordynuje wdrażanie Agendy 2030 na poziomie krajowym, tym samym MRiT jest odpowiedzialne za przygotowanie drugiego dobrowolnego przeglądu z realizacji celów zrównoważonego rozwoju. Zadaniem MRiT, jako koordynatora, jest zastosowanie zintegrowanego podejścia (zgodnie z zapisami Agendy 2030), czyli dbanie o zachowanie spójności priorytetów we wdrażaniu nowego modelu polskiej polityki rozwoju z wyzwaniami i celami globalnymi. Zintegrowane podejście oznacza koncentrację działań podejmowanych przez poszczególne podmioty – rząd, samorząd, podmioty gospodarcze i partnerów społecznych – wokół wyznaczonych celów strategicznych.

W zakresie wymiaru zewnętrznego wdrażania Agendy 2030 koordynacja wiąże się ze ścisłą współpracą z Ministerstwem Spraw Zagranicznych (MSZ), które odpowiada za współpracę rozwojową oraz zapewnienie spójności polskich priorytetów współpracy rozwojowej z celami zrównoważonego rozwoju.

W procesie monitorowania realizacji celów zrównoważonego rozwoju ważne wsparcie stanowi statystyka publiczna. Zadania Głównego Urzędu Statystycznego skupiają się w tym obszarze na zapewnieniu informacji służących do oceny postępu we wdrażaniu SDGs na różnych poziomach monitorowania, w tym krajowego.

Realizując założenia Agendy 2030, przede wszystkim stawiamy na partnerstwo, współodpowiedzialność i współpracę szerokiego grona podmiotów publicznych, biznesu i obywateli w przebiegu procesów rozwojowych. Dlatego też szczególną rolę we współpracy odgrywają resorty odpowiedzialne za poszczególne aspekty zrównoważonego rozwoju, jak wskazano w tabeli poniżej (Tab.1. Właściwości resortów).

Naszym celem jest mobilizacja inicjatyw oddolnych i działań regionalnych, dlatego zgodnie z zasadą „myśl globalnie, działaj lokalnie” zaprosiliśmy do współpracy przy niniejszym raporcie nie tylko ekspertów reprezentujących poszczególne ministerstwa oraz Główny Urząd Statystyczny, ale także przedstawicieli szczebla regionalnego - województwa. Dzięki temu perspektywa realizacji SDGs w Polsce została osadzona w wymiarze regionalnym, uwzględniając ich priorytety oraz ich zaangażowanie w osiągnięcie SDGs. Zaangażowanie w realizację SDGs różni się w zależności od regionu (kontekstu społeczno-kulturowego, gospodarczego i środowiskowego, programów politycznych, rozwiązań instytucjonalnych, kapitału społecznego i ludzkiego oraz zasobów finansowych).

Tabela 1. Właściwości resortów w ramach celów zrównoważonego rozwoju

RESORT WIODĄCY	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
RESORT WSPÓŁPRACUJĄCY																	
Ministerstwo Rozwoju i Technologii																	
Ministerstwo Aktywów Państwowych																	
Ministerstwo Edukacji i Nauki																	
Ministerstwo Finansów																	
Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej																	
Ministerstwo Infrastruktury																	
Ministerstwo Klimatu i Środowiska																	
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego																	
Ministerstwo Obrony Narodowej																	
Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej																	
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi																	
Ministerstwo Sportu i Turystyki																	
Ministerstwo Sprawiedliwości																	
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji																	
Ministerstwo Spraw Zagranicznych																	
Ministerstwo Zdrowia																	
Kancelaria Prezesa Rady Ministrów																	

Źródło: opracowanie własne MRiT.

5.6 Zaangażowanie na poziomie regionalnym i lokalnym

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej oraz odpowiednie ustawy o samorządach określają relacje między władzą centralną, regionalną i lokalną. Wielopoziomowa struktura zarządzania, z wyłączeniem poziomu centralnego, obejmuje trzy szczeble: województwa, powiaty oraz gminy. Każdy poziom odgrywa właściwą mu rolę w obszarze polityki rozwoju – zarówno na podstawie zapisów konstytucyjnych, przepisów ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, jak i innych strategii.

Dialog instytucjonalny między władzami centralnymi i regionalnymi/ lokalnymi zapewnia Komisja Wspólna Rządu i Samorządu Terytorialnego. Wyznacza ona priorytety gospodarcze i społeczne dla rozwoju województw, powiatów oraz gmin, ocenia uwarunkowania prawne i finansowe funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego oraz opiniuje projekty aktów normatywnych, dokumentów programowych i rozwiązań dotyczących problematyki samorządu terytorialnego, w tym tych, które będą wynikały z realizacji SOR.

Nowelizacja *Ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju* w 2020 r. wprowadziła nowe formy współpracy pomiędzy władzami centralnymi i regionalnymi/lokalnymi: kontrakt programowy, kontrakt sektorowy i porozumienie terytorialne. Kontrakt programowy związany jest z finansowaniem i warunkami wykorzystania środków unijnych w ramach regionalnych programów operacyjnych zarządzanych przez województwa. Kontrakt sektorowy stanowi zaś mechanizm uzgadniania zakresu terytorialnie ukierunkowanych działań sektorowych podejmowanych przez poszczególnych ministrów właściwych w ramach ich programów rozwoju. Oba rodzaje kontraktów będą zawierane pomiędzy rządem a samorządami województw. Porozumienie terytorialne z kolei ma służyć przede wszystkim uzgadnianiu interwencji istotnych z punktu widzenia społeczności lokalnych (gminy, powiatu, kilku gmin lub powiatów).

Ustawa odnosi się również do potrzeby wzmocnienia obszarów o szczególnych uwarunkowaniach społecznych, gospodarczych i przestrzennych, w odniesieniu do których konieczne jest zastosowanie zintegrowanych interwencji publicznych – tzw. obszarów strategicznej interwencji. Ma to na celu identyfikację kluczowych interwencji na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym oraz powiązanie potrzeb ze wsparciem inwestycyjnym (różnych źródeł) lub regulacyjnym. Ten mechanizm służy lepszemu ukierunkowaniu dostępnych instrumentów, by wprowadzić odpowiednie rozwiązania na obszarach, gdzie splot negatywnych okoliczności i związanych z nimi potrzeb utrudnia rozwój.

5.7 Zaangażowanie interesariuszy

Współpraca administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi oraz innymi partnerami społeczno-gospodarczymi opiera się na zasadach pomocniczości i dialogu społecznego zapisanych w Konstytucji RP. Jest ona rozwinięta w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, która określa między innymi następujące formy współpracy:

- wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działań i współpracy w celu zharmonizowania podejmowanych wysiłków;
- konsultowanie z organizacjami pozarządowymi, odpowiednio do zakresu ich działań, projektów aktów prawnych w dziedzinach związanych z ich działalnością statutową,
- tworzenie wspólnych zespołów doradczych i powoływanie gremiów składających się z przedstawicieli organizacji pozarządowych i innych właściwych instytucji oraz przedstawicieli właściwych organów administracji publicznej⁴.

Za kluczowe działanie uznajemy budowę dialogu społecznego w zakresie istotnych, z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju, zagadnień oraz wzajemne informowanie się o najważniejszych przedsięwzięciach, a także szerokie wsparcie i zaufanie między podmiotami publicznymi i ich partnerami. Złożoność i przenikanie się celów zrównoważonego rozwoju wymaga zaangażowania się w proces ich realizacji szerokiego grona interesariuszy reprezentujących różne środowiska. Szeroką partycypację różnych środowisk raportują resorty w odniesieniu do realizowanych przez nich działaniami na rzecz wszystkich 17 celów. Współpraca ta obejmuje zarówno dialog międzyinstytucjonalny, współpracę w ramach różnego rodzaju ciał kolegialnych, a także podejmowanie wspólnych inicjatyw we współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego, biznesem, instytucjami badawczymi, NGOs, w ramach tematycznych porozumień sektorowych i in. Wagę współpracy podkreślają również województwa (o

⁴ <https://www.legislationline.org/documents/id/4594>

czym szerzej traktujemy w rozdziale 6.3) oraz pozostali interesariusze. Budowie dialogu społecznego i angażowaniu interesariuszy od czerwca 2017 r. służy *Partnerstwo na rzecz realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju w Polsce*. Jego Sygnatariusze dają przykład aktywnego zaangażowania i odpowiedzialnego wdrażania zasad zrównoważonego rozwoju wewnątrz organizacji stanowiąc cenne źródło inspiracji dla innych.

5.8 Skutki wdrażania polityk

W Polsce ocena skutków regulacji (OSR) jest wymagana w odniesieniu do wszystkich ustaw i rozporządzeń w ramach rządowego procesu legislacyjnego. Do systemu oceny wpływu zalicza się również ocenę funkcjonowania aktu normatywnego (OSR ex post). Obowiązują ustandaryzowane wzory formularzy OSR i OSR ex post. W 2015 r. przyjęto dodatkowo Wytyczne do przeprowadzenia oceny wpływu oraz konsultacji publicznych w ramach rządowego procesu legislacyjnego.

Niektóre zagadnienia objęte oceną wpływu dotyczą zrównoważonego rozwoju i mogą przewidywać, oceniać i uwzględniać wpływ regulacji na realizację SDGs, choć nie są im bezpośrednio dedykowane. Zakres oceny w tym zakresie jest jednak ograniczony i nie uwzględnia kluczowych elementów zrównoważonego rozwoju, dlatego rozważa się włączenie do oceny wpływu projektowanych przepisów w ramach rządowego procesu legislacyjnego optyki zrównoważonego rozwoju.

5.9 Monitoring i raportowanie

Ministerstwo Rozwoju i Technologii monitoruje postępy w realizacji SDGs na poziomie krajowym, wśród regionów i interesariuszy w ramach corocznie prowadzonego monitoringu. Wyniki publikowane są w corocznych raportach pt. „Monitorowanie realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju w Polsce”, które powstają na bazie wkładów wnoszonych przez regiony i interesariuszy w ramach własnego obszaru odpowiedzialności i powiązanych projektów.

Za dostarczanie informacji statystycznych niezbędnych do oceny postępów odpowiada Główny Urząd Statystyczny, jako koordynator procesu monitorowania SDG w Polsce. GUS zapewnia dane dla wskaźników globalnych wyznaczonych przez ONZ. Na specjalne potrzeby krajowe udostępnia również specjalny zestaw wskaźników służący do oceny postępów w zakresie polskich priorytetów SDG. Zestaw ten został opracowany na podstawie wskaźników monitorujących Strategię na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, która stanowi w Polsce odpowiedź na cele Agendy 2030. Realizacja Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju jest stale monitorowana przez Komitet Koordynacyjny do spraw Polityki Rozwoju oraz okresowo przez Radę Ministrów. Większość przyjętych wskaźników realizacji celów „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju” wykazuje tendencję zgodną ze wstępnie zakładaną w Strategii. Wiele z inicjatyw i przedsięwzięć ujętych w SOR jest już w pełni wdrożonych. Stopień wdrożenia, po prawie pięciu latach realizacji (wg stanu na koniec 2021 r.), można szacować na ok. 70% – jeśli uwzględnimy poważne zaawansowanie wielu projektów i działań.

Statystyka publiczna na rzecz Agendy 2030

Agenda 2030 łączy wysiłki wielu środowisk i wzbudza żywe zainteresowanie w społeczeństwie. Powoduje to wyjątkowo duże i zróżnicowane zapotrzebowanie na łatwo dostępne informacje na temat SDGs, oparte o rzetelne i aktualne dane statystyczne. Dzięki bliskiej współpracy z użytkownikami danych – środowiskiem rządowym, naukowym, NGOs i przedsiębiorcami, Główny Urząd Statystyczny dostarcza takich informacji w formach i zakresie dostosowanym do indywidualnych potrzeb poszczególnych grup odbiorców:

- dla krajowych decydentów, agend ONZ oraz wszystkich innych użytkowników poszukujących dokładnych danych statystycznych o postępach Polski wobec SDGs dostępna jest [Krajowa](#)

[Platforma Raportująca SDG](#), z możliwością automatycznego pobierania długich szeregów danych poprzez Interfejs Programowania Aplikacji (API),

- dla szerokiego grona odbiorców, zainteresowanego gotowymi wnioskami, przedstawionymi w atrakcyjnej formie, co roku publikowane są cyfrowe, interaktywne publikacje pt. „[Raport SDG. Polska na drodze zrównoważonego rozwoju](#)”,
- dla szczególnych grup odbiorców projektowane są indywidualne rozwiązania; przykładem jest utworzony wraz z firmą konsultingową [Barometr Wpływu](#) – narzędzie unikalne na skalę międzynarodową, pozwalające przedsiębiorstwom na samodzielny pomiar ich własnego wkładu w realizację SDGs,
- dla studentów uczelni wyższych prowadzone są działania edukacyjne o tematyce SDGs w formie prelekcji i wykładów.

Trudny okres związany z pandemią Covid-19 i skutkami rosyjskiej agresji na Ukrainę postawił wiele wyzwań przed polską statystyką, ale jednocześnie zintensyfikował jej rozwój. Zakres szeregu badań statystycznych jest elastycznie modyfikowany w celu uchwycenia aktualnych problemów i zmian powodowanych nagłymi i bezprecedensowymi zjawiskami. W praktyce statystycznej na szeroką skalę stosowane są innowacyjne rozwiązania technologiczne, dzięki czemu m.in. w najtrudniejszym okresie lockdownów z powodzeniem przeprowadzono dwa spisy powszechne – rolny oraz ludności i mieszkań. Zintensyfikowane zostały również prace nad wykorzystaniem nowatorskich metod i alternatywnych źródeł danych, takich jak big data i obrazowania satelitarne, które zostały włączone m.in. do statystyki transportu, rolnictwa i cen detalicznych.

Z tych osiągnięć czerpie statystyka SDGs, której priorytetem na najbliższe lata jest m.in. uchwycenie w danych nowych grup zagrożonych marginalizacją oraz obserwacja zmian w wymiarze geoprzestrzennym, co wymaga wyjścia poza standardowe metody pozyskiwania danych. Obiecujące wyniki pod tym względem dały przeprowadzone w 2022 r. próby wykorzystania obrazowań satelitarnych dla pozyskania danych przestrzennych m.in. nt. dostępności przestrzeni publicznych (istotnych z perspektywy SDG 11). Planowane jest rozszerzenie zastosowania tego typu nowatorskich rozwiązań dla takich obszarów, jak zrównoważone rolnictwo, wykluczenie transportowe i eutrofizacja wód.

Obserwacje geoprzestrzenne są częścią szerszego projektu podjętego przez statystykę dotyczącego monitorowania SDGs na poziomie subkrajowym. Podejście to uzupełni oferowaną obecnie możliwość monitorowania SDGs na poziomie kraju w dwóch układach (za pomocą wskaźników globalnych wyznaczonych przez ONZ oraz z użyciem krajowych wskaźników dopasowanych do polskich priorytetów zrównoważonego rozwoju). Polskie regiony są zróżnicowane pod względem uwarunkowań i priorytetów rozwojowych. Monitorowanie SDGs na ich poziomie wymaga systemu mierników skoncentrowanego na obserwacji lokalnych wyzwań, odmiennego niż przyjętego dla kraju. Wypracowanie narzędzia skrojonego na miarę zróżnicowanych potrzeb regionów nie powiedzie się bez współpracy z docelowymi odbiorcami. Dostrzegając korzyści z takiego systemu wskaźników, szereg regionów wyraziło już chęć zaangażowania w inicjatywę podjętą przez statystykę. Zainteresowanie tego typu narzędziem oraz współpracą przy jego tworzeniu zgłosili również inni stali partnerzy GUS – NGOs, środowiska naukowe i biznesowe.

Doświadczenia i aktywność polskiej statystyki znajdują uznanie na arenie międzynarodowej, czego efektem jest obecność Polski w ciałach kształtujących rozwój statystyk SDG w skali globalnej. Polska od lat współprzewodniczy Grupie Sterującej ds. Statystyk dla SDGs w regionie Europejskiej Komisji Gospodarczej NZ (EKG), a od 2021 r. reprezentuje kraje regionu Europy Wschodniej w Grupie Wysokiego Szczębla ds. Partnerstwa, Koordynacji i Budowania Potencjału ds. Statystyk dla Agendy 2030 (HLG-PCCB). Aktywność Polski w tych grupach przynosi korzyści obu stronom. Z jednej strony Polska, dzieląc się z innymi krajami swoimi doświadczeniami, ma realny wpływ na wytyczanie kierunków rozwoju procesu monitorowania SDGs oraz definiowanie priorytetowych obszarów w tym zakresie. Z drugiej zaś może czerpać inspiracje i dobre praktyki w monitorowaniu SDGs od innych krajów.

5.10 Spójność polityk na rzecz zrównoważonego rozwoju (SDG w strategiach sektorowych)

Wzmacnianie mechanizmów instytucjonalnych i instrumentów na rzecz spójności polityk jest istotnym elementem prowadzenia skutecznej polityki rozwojowej. Traktujemy ten aspekt jako punkt wyjścia do skutecznej realizacji zasady wdrażania spójności polityk na rzecz zrównoważonego rozwoju.

Uwzględnienie SDGs w strategiach sektorowych mogłoby zostać wzmocnione w zakresie zapewnienia interakcji, promowania synergii międzysektorowych i zwiększenia spójności we wdrażaniu SDGs. Obecnie istnieją dwa równoległe mechanizmy koordynacji zrównoważonego rozwoju i należałoby doprowadzić do współpracy między nimi w celu zapewnienia spójności kierunków polityk oraz działań podejmowanych na poziomie krajowym i międzynarodowym. Ocena skutków projektowanych w ramach rządowego procesu legislacyjnego przepisów powinna uwzględniać m.in. aspekt społeczny czy środowiskowy. Niemniej szerzej zakrojone oceny wpływu podejmowanych działań na zrównoważony rozwój są mniej rozpowszechnione, chociaż zaczynają już być coraz częściej stosowane. Planowane jest uzupełnienie regularnego monitorowania w zakresie wdrażania SDGs o przeprowadzanie, zarówno na poziomie krajowym, jak i regionalnym, bardziej kompleksowych oraz cyklicznych przeglądów.

6. Kontekst regionalny w podejściu do realizacji założeń Agendy 2030 i jej 17 celów

Po raz kolejny dokonujemy przeglądu działań i polityk z zakresu zrównoważonego rozwoju oraz oceny postępów, niemniej po raz pierwszy prezentujemy regionalne ujęcie zagadnienia. Mając na uwadze, że dynamicznie zmieniające się otoczenie zewnętrzne znacząco wpływa na możliwości rzetelnej oceny działań i postępów, a dane statystyczne, które w pełni odzwierciedlałyby sytuację, są dostępne albo w okrojonym zakresie albo z opóźnieniem, skoncentrowaliśmy się głównie na opisie jakościowym działań.

6.1 SDGs w regionalnych dokumentach strategicznych

Regiony realizują swoje polityki na rzecz zrównoważonego rozwoju, przyjęte wraz z Agendą 2030 oraz jej 17 celami, w ramach działań określonych w strategiach regionalnych, programach strategicznych, programach sektorowych oraz w ramach programów przygotowanych na potrzeby ram i wytycznych finansowania działań z funduszy europejskich. Wszystkie regiony, które wzięły udział w przeglądzie⁵, wskazały realizację Celów 3, 4, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 15. Większość województw wdraża programy mające na celu przeciwdziałanie negatywnym trendom demograficznym oraz wydłużenie życia i poprawę jakości życia (SDG 3). Spośród sprawozdających się województw połowa wskazała realizację działań na rzecz przynajmniej 16 celów. Brak realizacji działań w ramach niektórych celów wynika jedynie ze specyfiki regionu (np. położenie z dala od morza etc.). Dwa spośród sprawozdających się regionów wskazało, że dla więcej niż dwóch celów podejmowane działania nie mają odzwierciedlenia w zapisach regionalnych dokumentów strategicznych, które można byłoby z nimi powiązać. Niewiele województw wskazuje na znaczenie SDG 14, co wynika ze specyficznego charakteru tego celu.

6.2 Główne obszary istotne dla rozwoju województw

W ramach przeglądu regiony zidentyfikowały główne obszary istotne dla rozwoju województw, które zostały ujęte w strategiach rozwoju województw do których zostały przyporządkowane wskaźniki monitorujące. Wszystkie regiony zaadresowały w swoich strategiach kwestie podejmowane w ramach SDG 3, SDG 4 oraz SDG 8 i SDG 9.

⁵ Województwa biorące udział w przeglądzie: lubelskie, lubuskie, łódzkie, małopolskie, mazowieckie, opolskie, podkarpackie, podlaskie, pomorskie, śląskie, warmińsko-mazurskie, wielkopolskie.

Tabela 2. Zestawienie priorytetowych SDG dla województw

Cele Zrównoważone Rozwoju	lubelskie	lubuskie	łódzkie	małopolskie	mazowieckie	opolskie	podkarpackie	podlaskie	pomorskie	śląskie	warmińsko-mazurskie	wielkopolskie
SDG 1 – Koniec z ubóstwem	X	X	X	X	X	-	X	X	X	-	X	X
SDG 2 – Zero głodu	X	-	X	-	-	X	X	X	-	-	-	-
SDG 3 – Dobre zdrowie i jakość życia	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
SDG 4 – Dobra jakość edukacji	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
SDG 5 – Równość płci	-	-	-	-	-	-	X	X	-	-	-	X
SDG 6 – Czysta woda i warunki sanitarne	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	-
SDG 7 – Czysta i dostępna energia	X	X	X	X	X	X	X	-	X	X	X	X
SDG 8 – Wzrost gospodarczy i godna praca	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
SDG 9 – Innowacyjność, przemysł, infrastruktura	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
SDG 10 – Mniej nierówności	X	X	X	-	-	-	X	X	-	-	X	X
SDG 11 – Zrównoważone miasta i społeczności	X	X	X	X	-	X	X	X	X	X	X	-
SDG 12 – Odpowiedzialna produkcja i konsumpcja	X	X	X	X	-	X	X	X	X	-	X	-
SDG 13 – Działania w dziedzinie klimatu	X	-	X	X	X	X	X	X	X	-	X	X
SDG 14 – Życie pod wodą	-	X	-	-	-	-	X	-	X	-	-	-
SDG 15 – Życie na lądzie	X	-	X	X	-	X	X	X	X	X	X	X
SDG 16 – Pokój, sprawiedliwość i silne instytucje	-	-	-	-	-	-	X	X	X	-	-	X
SDG 17 – Partnerstwo na rzecz celów	X	-	-	-	-	X	X	X	-	-	-	-

Źródło: opracowanie własne MRiT na podstawie informacji przekazanych przez województwa.

Rosnąca w skali globalnej konkurencja prowadzi do konieczności specjalizacji regionów poprzez wykorzystanie wewnętrznych atutów rozwojowych opartych w głównej mierze na potencjale przedsiębiorstw i dorobku naukowo-badawczym. Regionalne inteligentne specjalizacje (RIS) województw identyfikowane są m.in.: na podstawie procesu foresightowego. Kluczowe dla regionów inteligentne specjalizacje (IS) wiążą z możliwością zapewnienia zrównoważonego rozwoju regionów w oparciu o potencjał, jakim dysponują. Tym samym, dążenie do specjalizacji w określonym zakresie może przyczynić się do skuteczniejszego wdrażania działań na rzecz osiągnięcia SDGs.

W wyniku przeprowadzonych przez regiony badań/analiz sformułowano katalog wynikających z regionalnych inteligentnych specjalizacji nisz specjalizacyjnych, co pomogło w identyfikacji istotnych z punktu widzenia rozwoju województw inicjatyw/projektów. Wychodząc z założenia, że identyfikacja wyzwań dla inteligentnej specjalizacji powinna mieć charakter oddolny, w większości wywodzi się ze współpracy z przedstawicielami: przedsiębiorstw, instytucji otoczenia biznesu, jednostek naukowych, organizacji pozarządowych i samorządu terytorialnego. Specjalizacje wskazane w ramach prac nad RIS często podlegają zmianom w oparciu o śródkresowe przeglądy na potrzeby przygotowywania regionalnych dokumentów strategicznych. Wsparcie inteligentnych specjalizacji oznacza, że środki publiczne w sposób szczególny kierowane są na uruchamianie i wykorzystywanie potencjałów tych obszarów czy dziedzin gospodarki, które na danym terenie wyróżniają się na tle innych dziedzin gospodarki dużą zdolnością do dynamicznego rozwoju. W większości wsparcie IS skierowane jest na realizację przedsięwzięć innowacyjnych i prac badawczo-rozwojowych, wzmacniających potencjał wybranej specjalizacji. Wsparcie publiczne dla wybranych IS ma na celu budowanie przewag konkurencyjnych regionów UE w oparciu o specyficzne potencjały ich gospodarek.

W ramach RIS wszystkie województwa wskazały za priorytetowe działania wpisujące się w zakres SDG 9. Przykładowo, w zakresie opracowania: zrównoważonych technologii chemicznych; zrównoważonych technologii budownictwa i drewna; technologii przemysłu maszynowego i metalowego (woj. opolskie) oraz technologii informacyjnych i komunikacyjnych (woj. śląskie), a także rozwoju innowacyjnego przemysłu sektora kosmicznego (woj. lubuskie) oraz innowacyjnych metod sprzedaży i dystrybucji wysokojakościowej żywności (woj. wielkopolskie). Kolejne, co do istotności IS, wpisywały się w priorytety zaadresowane w ramach SDG 2 w zakresie zapewnienia żywności wysokiej jakości (woj. lubelskie) oraz SDG 3 w zakresie inicjatyw mających na celu ulepszenia procesów, produktów i usług ochrony zdrowia i jakości życia (woj. opolskie).

Zakres tematyczny RIS wpisujących się w SDGs obrazuje Tabela nr 3.

Tabela 3. Zestawienie RIS wpisujących się w SDGs

Cele zrównoważonego rozwoju	lubelskie	lubuskie	łódzkie	małopolskie	mazowieckie	opolskie	podkarpackie	podlaskie	pomorskie	śląskie	warmińsko-mazurskie	wielkopolskie
SDG 1 – Koniec z ubóstwem												
SDG 2 – Zero głodu	X		X		X	X		X			X	X
SDG 3 – Dobre zdrowie i jakość życia	X	X	X			X	X	X	X	X		X
SDG 4 – Dobra jakość edukacji	X		X				X					
SDG 5 – Równość płci			X									
SDG 6 – Czysta woda i warunki sanitarne										X		
SDG 7 – Czysta i dostępna energia			X				X	X		X		X
SDG 8 – Wzrost gospodarczy i godna praca			X				X					X
SDG 9 – Innowacyjność, przemysł, infrastruktura	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
SDG 10 – Mniej nierówności												
SDG 11 – Zrównoważone miasta i społeczności					X		X					X
SDG 12 – Odpowiedzialna produkcja i konsumpcja	X						X		X			
SDG 13 – Działania w dziedzinie klimatu		X								X	X	
SDG 14 – Życie pod wodą									X			
SDG 15 – Życie na lądzie												
SDG 16 – Pokój, sprawiedliwość i silne instytucje												
SDG 17 – Partnerstwo na rzecz celów												

Źródło: opracowanie własne MRiT na podstawie informacji uzyskanych z województw.

6.3 Współpraca na rzecz wzmocnienia realizacji działań wpisujących się w cele zrównoważonego rozwoju

Wszystkie województwa, które wzięły udział w przeglądzie wskazały, że prowadzą współpracę z innymi regionami/województwami. Wzmacnia ona realizację działań na rzecz celów zrównoważonego rozwoju. Samorządy województw, w ramach wyznaczonych priorytetów regionalnych, podejmują współpracę zarówno międzyregionalną, jak i z instytucjami naukowymi i przedsiębiorstwami. Współpraca ma wzmocnić sprawność administracyjną jednostek samorządu terytorialnego w realizacji działań na rzecz m.in. regionalnych inteligentnych specjalizacji.

Kluczowe obszary współpracy na rzecz realizacji SDGs skupiają się na działaniach mających na celu przede wszystkim:

- **ochronę i zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych** [SDG 15] - województwo lubelskie współpracuje z województwem podkarpackim na rzecz opracowania programu rozwoju Roztocza; w woj. Lubuskim podjęto inicjatywę „Porozumienie odrzańskie”, w odpowiedzi na katastrofę ekologiczną na Odrze; województwo małopolskie, województwo śląskie, Słowacki Instytut Hydrometeorologii w Bratysławie oraz Ministerstwo Środowiska Republiki Czeskiej wspólnie z belgijskim Instytutem VITO realizują zadanie w ramach projektu LIFE IP Małopolska: *Międzynarodowe modelowanie zanieczyszczeń powietrza na obszarze Małopolski, Słowacji i Republiki Czeskiej*. Głównym celem jest stworzenie międzyregionalnej platformy modelowania jakości powietrza. Dotychczas opracowane zostały regionalne ramy emisji i modelowania, czyli wspólne założenia do modelowania transportu zanieczyszczeń w obszarze Śląska, Małopolski, Czech i Słowacji. Województwo podkarpackie realizuje projekt „Ekologia z myślą o przyszłych pokoleniach” we współpracy z partnerami z Wilna (Gimnazjum im. Szymona Konarskiego w Wilnie);
- **zapewnienie czystej wody i odpowiednich warunków sanitarnych** [SDG 6] - samorząd województwa mazowieckiego wprowadził instrument wspierający samorządy lokalne w zadaniach związanych z rozwojem błękitno-zielonej infrastruktury sprzyjającej różnorodności biologicznej, retencjonowaniem wody deszczowej, a także z realizacją energooszczędnego oświetlenia zewnętrznego; województwo warmińsko-mazurskie współpracuje z nadmorskimi regionami Szwecji, Danii, Litwy, Niemiec i północnej Polski w programie transgranicznym Interreg Południowy Bałtyk 2021-2027 - realizowane będą SDGs 12, 6 i 14 m.in. w zakresie wzmocnienia gospodarki o obiegu zamkniętym oraz poprawy jakości wód Morza Bałtyckiego i jego zlewni;
- **rozwój zrównoważonej turystyki oraz innowacji społecznych** [SDG 9, SDG 11] - województwo lubelskie podjęło szereg inicjatyw ponadregionalnych z udziałem partnerów m.in.: Projekt „ODRA VELO – ODER VELO Budowa systemu informacji turystycznej dla rozwoju infrastruktury rowerowej na pograniczu polsko - niemieckim”, którego celem jest stworzenie rozpoznawalnej marki turystycznej na obszarze wsparcia poprzez budowę systemu informacji turystycznej dla rozwoju infrastruktury rowerowej na pograniczu polsko-niemieckim. Z kolei samorząd województwa podkarpackiego realizuje m.in. projekt z zakresu innowacji społecznych pn. „Zintegrowany i uspołeczniony model planowania przestrzennego poprzez opracowanie Strategii Przestrzennej Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego” prowadzonego w partnerstwie z 13 gminami tworzącymi Rzeszowski Obszar Funkcjonalny (ROF) i Stowarzyszeniem ROF;
- **ochronę zdrowia i podnoszenia jakości życia** [SDG 3] - współpraca woj. łódzkiego w ramach projektu „KOOPERACJE 3D – model wielosektorowej współpracy na rzecz wsparcia osób i rodzin” i „Niezależne życie - wypracowanie standardu i przeprowadzenie pilotażu w zakresie usług mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z chorobami neurologicznymi, w tym z chorobą Alzheimera i chorobą Parkinsona oraz osób starszych”; podjęcie współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego województwa pomorskiego w zakresie profilaktyki chorób, w tym realizacji Regionalnych Programów Polityki Zdrowotnej;

- **działań w dziedzinie klimatu i czystej energii** [SDG 7 i SDG 13] - inicjatywy województwa śląskiego z Europejskim Ugrupowaniem Współpracy Terytorialnej TRITIA w ramach projektu „Śląskie. Przywracamy błękit” jako kompleksowa realizacja programu ochrony powietrza dla województwa śląskiego oraz z województwem małopolskim w ramach projektu zintegrowanego LIFE EKOMALOPOLSKA „Wdrażanie Regionalnego Planu Działań dla Klimatu i Energii dla województwa małopolskiego”; współpraca województwa wielkopolskiego z województwem pomorskim na rzecz budowy regionalnego ekosystemu wodorowego w ramach Środkowoeuropejskiego Forum Technologii Wodorowych H2Poland;
- **edukację i współpracę badawczo rozwojową z instytucjami naukowymi** [SDG 4, SDG 8] - województwo łódzkie współpracuje w zakresie projektów badawczych dot. monitorowania procesów gospodarczych w województwie oraz wzmacniających potencjał komercjalizacji jednostek naukowo – badawczych, a także w ramach partnerstw z przedsiębiorstwami; samorząd województwa małopolskiego współpracuje ze szkolnictwem wyższym w ramach projektu *Małopolska Chmura Edukacyjna*, gdzie rozwijana jest współpraca pomiędzy szkolnictwem ogólnym i zawodowym a wyższym w zakresie podniesienia kompetencji uczniów oraz kadry nauczycielskiej przy wykorzystaniu technologii chmurowej; województwo pomorskie podjęło współpracę na przeprowadzenie kompleksowych badań mierzących rzeczywisty poziom zadowolenia pacjentów z Uniwersytetem Gdańskim; województwo mazowieckie wspólnie ze Szkołą Główną Handlową w Warszawie i Giełdą Papierów Wartościowych w Warszawie realizuje projekt *Mazowsze akceleratorem globalnych przedsiębiorstw*, którego celem jest transformacja województwa mazowieckiego w region akceleracji globalnych przedsiębiorstw, poprzez zbudowanie bazy wiedzy o kluczowych globalnych rynkach oraz opracowanie i wdrożenie efektywnego modelu współpracy administracji regionalnej i lokalnej, nauki i biznesu. Województwo podkarpackie realizuje projekt - „Rozwijanie kompetencji kadry dydaktycznej w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego (makroregion IV)”. Partnerami projektu są: województwo podkarpackie/Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie, Rzemieślnicza Branżowa Szkoła I stopnia im. św. Józefa Cechu Rzemiosł Różnych i Przedsiębiorczości w Nowym Sączu oraz Powiat Rycki/Zespół Szkół Zawodowych nr 2 im. Leona Wyczółkowskiego w Rykach.
- **rozwój usług transportowych** [SDG 9] - województwo małopolskie i łódzkie współpracuje z sąsiednimi województwami na rzecz uruchamiania regularnych i dostępnych dla wszystkich (także osób ze szczególnymi potrzebami) przewozów kolejowych wykraczającego poza obszar jednego regionu, a w tym do dużych ośrodków miejskich w sąsiednich polskich regionach; województwo mazowieckie w ramach Zespołu ds. mobilności rowerowej przy Konwencie Marszałków Województw RP współpracuje z sąsiednimi województwami w zakresie uzgodnień przebiegu międzynarodowych, ponadregionalnych i regionalnych tras rowerowych oraz pozostałymi województwami w zakresie spójnej polityki dotyczącej rozwoju ruchu rowerowego;
- **rozwój partnerstw na rzecz celów** [SDG 11, SDG17] - województwo mazowieckie organizuje otwarte konkursy ofert dla organizacji pożytku publicznego w ramach rocznych programów współpracy województwa mazowieckiego z organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami, na realizację zadań publicznych w zakresie kształtowania społeczeństwa obywatelskiego w regionie poprzez tworzenie sprzyjających warunków dla powstawania inicjatyw lokalnych, wsparcia aktywności obywatelskiej mieszkańców Mazowsza, promocji postaw obywatelskich i prospołecznych, promocji wolontariatu, realizacji programów służących rozwojowi województwa i poprawie jakości życia jego mieszkańców poprzez pełniejsze zaspokajanie potrzeb społecznych; samorząd województwa podkarpackiego współpracuje m.in. z klastrami/stowarzyszeniami zrzeszającymi przedsiębiorców. Efektami współpracy jest wspólna organizacja wydarzeń oraz wsparcie w zakresie udziału przedsiębiorców w targach i innych wydarzeniach gospodarczych; województwo podlaskie w ramach współpracy ponadregionalnej, podejmuje inicjatywy mające na celu wsparcie przepływu kapitału, ludzi oraz pomysłów, idei, rozwiązań. Warte podkreślenia jest kooperacja w ramach makroregionu Polska Wschodnia, która przynosi spektakularne efekty, jak chociażby mobilizacja i skuteczny lobbying na rzecz kontynuacji i postępu w zakresie dedykowanego programu unijnego. Warto wspomnieć także o Makroregionalnej Strategii dla Regionu Karpat, która realizuje wiele z celów Agendy 2030, w szczególności SDG 17. Zakres geograficzny Strategii obejmuje 4 regiony w Republice Czech

(Moravskoslezsko, Střední Morava, Severovýchod, Jihovýchod), Słowację (cały kraj), Rumunię (cały kraj), Węgry (cały kraj), 5 regionów w Polsce (Podkarpackie, Małopolskie, Lubelskie, Świętokrzyskie, Śląskie), a także Mołdawię (cały kraj), 4 regiony w Serbii (Belgrade, Vojvodina, South and East Serbia, Region Južne i Istočne Srbije) oraz 4 regiony Ukrainy (Lviv, Zakarpattia, Ivano-Frankivsk, Chernivtsi).

6.4 Wyzwania dla województw w kontekście realizacji działań na rzecz zrównoważonego rozwoju

Wszystkie regiony identyfikują wyzwania w realizacji założeń Agendy 2030 i jej celów. Zmieniające się otoczenie geopolityczne i wpływ czynników zewnętrznych powodują, że wyzwania, z którymi mierzy się polityka regionalna podlegają stałej ewolucji. Ustalanie priorytetów regionalnych uzależnione jest od przyjętego podejścia zorientowanego terytorialnie uwzględniającego zróżnicowania pomiędzy regionami w rozwoju społeczno-gospodarczym. W zależności od specyficznych uwarunkowań wyróżniających dane województwa w zakresie np. struktury demograficznej populacji, lokalnej gospodarki i rynku pracy, położenia geograficznego, sieci komunikacyjno-transportowej określone priorytety rozwoju cechuje unikalna perspektywa ekonomiczna, społeczna, kulturowa i instytucjonalna.

Wszystkie regiony biorące udział w przeglądzie wskazały potrzebę działań w zakresie obszarów wpisujących się w realizację SDG 4, w tym m.in. **dostosowania systemu edukacji do potrzeb rynku pracy**, tak, aby kształcić kadry potrzebne dla gospodarki. Ponadto, przy zmniejszającej się liczbie dzieci, sektor edukacji również będzie wymagał przekształceń wpisujących się w SDG 10 – w zakresie usług publicznych i stanu zdrowia mieszkańców. Rozwój działań w zakresie **promocji zdrowia oraz profilaktyki zdrowotnej**, adresowanych do wszystkich grup wiekowych w celu poprawy zdrowia mieszkańców oraz lepszego wykorzystania potencjału wynikającego z wydłużania się życia, w tym **przeciwdziałanie negatywnym skutkom procesów demograficznych**, to kolejne wyzwanie adresowane w ramach SDG 3. Wskazano, że wyzwaniem jest **utrzymanie spójności społecznej**. Podkreślono również, że **zmiany demograficzne** w ujęciu wewnątrzregionalnym – szczególnie wywołane migracjami – wpływają na lokalne rynki pracy, strukturę społeczną mieszkańców i związaną z nią strukturę lokalnej gospodarki (SDG 8). Rodzi to presję na **rozwój usług transportowych** w wymiarze indywidualnym i zbiorowym (SDG 9, SDG 10). Dalszych działań wspierających wymaga polityka na rzecz **zwiększania aktywności zawodowej ludności i łagodzenia skutków powstającej luki pokoleniowej na rynku pracy** (SDG 1, 4, 5, 8, 10) co jest wyzwaniem m.in. dla województw: łódzkiego, lubelskiego, lubuskiego, mazowieckiego i małopolskiego oraz **przeciwdziałanie dezurbanizacji i chaotycznej suburbanizacji**, których efektem jest spadek liczby ludności miast na rzecz otaczających je obszarów funkcjonalnych (województwo wielkopolskie). Kolejną i mazowieckie). Kolejnym kluczową kwestią są działania w zakresie **przeciwdziałania utrzymywaniu się obszarów ubóstwa i wykluczenia społecznego** (SDG 1, 6, 7, 10 i 11 to m.in. priorytety dla województw: lubelskiego, łódzkiego, małopolskiego, podkarpackiego, warmińsko-mazurskiego, wielkopolskiego i mazowieckiego) oraz **poprawa jakości powietrza i działania w zakresie czystej i dostępnej energii** (SDG 7, 13 – wyzwania dla województw lubelskiego, lubuskiego, łódzkiego, małopolskiego, opolskiego, podkarpackiego, podlaskiego, pomorskiego, śląskiego, warmińsko-mazurskiego i wielkopolskiego).

Identyfikacja wyzwań oraz projektowanie działań na rzecz zrównoważonego rozwoju to wspólne zobowiązanie regionów, które wymaga zaangażowania interesariuszy nie tylko na poziomie danego województwa, ale również współpracy ponadregionalnej. Przetamywanie barier administracyjnych to szczególnie ważny aspekt polityki regionalnej, która przy projektowaniu polityk powinna za punkt wyjścia traktować zgłaszane na różnych poziomach potrzeby społeczne.

6.5 Rozwiązania wspierające województwa w skutecznym wdrażaniu działań na rzecz SDGs

W kontekście rozwiązań mogących wesprzeć województwa w skutecznym wdrażaniu działań na rzecz SDGs, kluczowa jest trafna identyfikacja wyzwań i adresowanie ich w dokumentach strategicznych i programowych województw. Województwa podkreślają, że właściwy proces wdrażania zrównoważonego rozwoju regionu, a także realizacji SDGs, uwarunkowany jest zarówno **normami**

prawnymi, odnoszącymi się do rozwiązań instytucjonalnych, jak i **podziałem kompetencji oraz odpowiedzialności** między różne szczeble władzy. Istotny jest też **poziom kapitału społecznego i regulacje warunkujące współpracę partnerów**.

Zauważono, że dla skutecznej realizacji SDGs konieczne jest **podejmowanie działań na poziomie krajowym i międzynarodowym w zakresie wykraczającym poza kompetencje regionów**, w szczególności poprzez wprowadzanie odpowiednich rozwiązań prawnych, a także m.in. poprzez: wsparcie współpracy między samorządami różnych szczebli na gruncie krajowym i międzynarodowym oraz realizację międzyregionalnych i międzynarodowych projektów. Istotne są też działania służące podniesieniu świadomości m.in. w zakresie profilaktyki zdrowotnej mieszkańców, edukacji ekologicznej, poprawy dostępności w priorytetowych obszarach opieki zdrowotnej i jej jakości.

Podkreślono, że zintegrowane podejście, w tym **dostępność instrumentów łączących działania o charakterze twardym oraz miękkim**, które są wdrażane we współpracy i w partnerstwie pomiędzy administracją publiczną i interesariuszami społeczno-gospodarczymi, to istotny element skutecznego planowania działań na rzecz SDGs. Równie ważne dla realizacji SDGs jest **wsparcie współpracy między samorządami różnych szczebli na gruncie krajowym i międzynarodowym**. Przy realizacji międzyregionalnych i międzynarodowych projektów, wsparcie rozwoju współpracy sektora publicznego z sektorem prywatnym (partnerstwo publiczno-prywatne) oraz sektora publicznego z sektorem pozarządowym to bardzo istotny element planowania wpisujący się w SDG 9.

Jako istotne elementy wspierające realizację polityk na rzecz SDGs wskazano również **rozwijanie systemu dokumentów wojewódzkich**, tj. strategii (strategii rozwoju województwa oraz strategii sektorowych), planów (w tym planów koordynacji i monitorowania realizacji strategii rozwoju województwa, planów zagospodarowania przestrzennego województwa i in.) oraz programów (w tym Fundusze Europejskie, instrumenty finansowe UE, instrumenty terytorialne np. ZIT, OSI, partnerstwa i in.). Efektem funkcjonowania ww. systemu jest realizacja zadań i działań, wynikających z poszczególnych dokumentów, np. powstawanie i rozwijanie na terenie regionów, wyspecjalizowanych instytucji jako skutecznych realizatorów zadań z zakresu polityki społecznej czy na rzecz integracji społecznej w oparciu o realne zapotrzebowanie i racjonalne wykorzystanie posiadanego potencjału, zwłaszcza w kontekście zachodzących wyzwań demograficznych i na rynku pracy.

Jako klamrę dla wszystkich wyżej wymienionych rozwiązań wskazać należy, iż kluczowe dla zapewnienia warunków dla realizacji zakładanych celów, w tym celów zrównoważonego rozwoju, na poziomie województw jest **zapewnienie stabilnych warunków prawnych do realizacji inwestycji oraz umożliwienie pozyskiwania środków na ich realizację**. Ważne są również wszelkie próby działania oparte na **podejściu partycypacyjnym**, oddolnej identyfikacji wyzwań i określaniu priorytetów rozwojowych oraz kolektywnym przywództwie, umożliwiającym łączenie zasobów i kompetencji.

7. Perspektywa Interesariuszy

7.1 Perspektywa młodzieży dotycząca realizacji Agendy 2030 ze szczególnym uwzględnieniem kwestii środowiskowych⁶

W procesie negocjacji celów zrównoważonego rozwoju, uznano ważną rolę młodzieży w kształtowaniu przyszłości świata i podkreślono to stanowisko poprzez zaproszenie przedstawicieli młodzieży do udziału w tym procesie. Młode pokolenie w Polsce jest świadome horyzontalnych wyzwań związanych ze zrównoważonym rozwojem, o czym świadczą liczne inicjatywy podejmowane przez setki organizacji młodzieżowych, mających na celu przede wszystkim edukację i promocję zrównoważonych działań.

Charakterystyka organizacji młodzieżowych

Organizacje młodzieżowe w Polsce kładą duży nacisk na partnerstwo i współpracę. 79% ankietowanych⁷ organizacji zadeklarowało, że współpracuje z innymi podmiotami przy wdrażaniu i realizowaniu projektów dot. Agendy 2030. W Polsce działa wiele doradczych organów młodzieżowych (zajmujących się m.in. tematyką zrównoważonego rozwoju) przy administracji rządowej i samorządowej – przykładowo Młodzieżowa Rada Klimatyczna przy Ministerstwie Klimatu i Środowiska, Rada Dzieci i Młodzieży przy Ministerstwie Edukacji i Nauki czy Rada ds. Młodzieży w ramach Narodowej Rady Rozwoju przy Prezydencie RP. Dodatkowo identyfikujemy kilkanaście młodzieżowych organów doradczych przy samorządach: 533 rad w gminach i 71 w powiatach.

Priorytety organizacji młodzieżowych względem zrównoważonego rozwoju

Organizacje młodzieżowe mają jasno określone i sformułowane priorytety działań oraz obszary zainteresowań. Największy odsetek, tj. 71% ankietowanych, zadeklarowało, że SDG 4 (Dobra jakość edukacji) jest odzwierciedlony w ramach przygotowywanych planów, strategii i działań. Jednocześnie, żadna z ankietowanych organizacji młodzieżowych nie wskazała w tym kontekście SDG 2 (Zero głodu) oraz SDG 14 (Życie pod wodą), co wynika przede wszystkim z profilu i celów statutowych organizacji młodzieżowych, które w znacznej większości działają głównie w obszarze popularyzacji aktywności społeczno-obywatelskiej czy edukacji. 42% ankietowanych organizacji wskazało SDG 13 (Działania w dziedzinie klimatu) jako obszar odzwierciedlany w przygotowywanych planach, strategiach czy działaniach. Jednocześnie aż 93% ankietowanych nadało wysoki lub średni priorytet działaniom propagującym większą odpowiedzialność środowiskową. Żadna organizacja nie uznała tego obszaru za mało istotny.

Organizacje młodzieżowe cenią też idee równouprawnienia. Za istotne uznają przeciwdziałanie dyskryminacji w sferze zatrudnienia oraz poszanowanie praw człowieka w miejscu zatrudnienia.

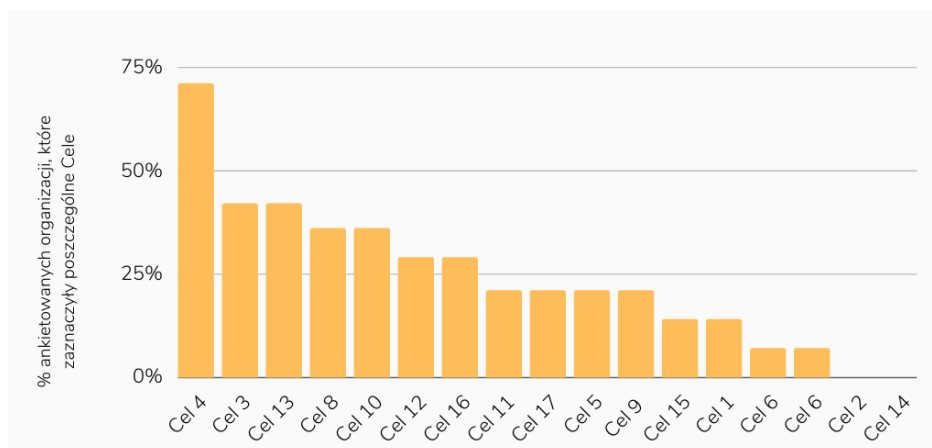
Ponadto, wśród innych najczęściej wskazywanych priorytetów organizacji młodzieżowych znalazły się:

- inkluzywność inicjatyw i projektów;
- zachęcanie młodzieży do partycypacji społecznej/rozwijanie znaczenia głosu młodzieży w sferze życia publicznego;
- sprawiedliwa samorządność;
- podejmowanie inicjatyw propagujących większą odpowiedzialność za zdrowie psychiczne;
- podejmowanie inicjatyw propagujących wiedzę na temat zmian na rynku pracy spowodowanych tzw. Czwartą Rewolucją Przemysłową.

⁶ Opracowanie powstało dzięki zaangażowaniu United Nations Association Poland

⁷ Ankieta MRIT (koordynator Agendy 2030 w Polsce)

Grafika 2. Priorytety organizacji młodzieżowych na podstawie odpowiedzi interesariuszy, którzy wzięli udział w ankiecie "Realizacja Celów Zrównoważonego Rozwoju w Polsce – perspektywa interesariuszy" organizowanej przez Ministerstwo Rozwoju i Technologii w grudniu 2022 r. we współpracy z UNAP, PCK, UNGC PL, KIGT i FOB.

Źródło: opracowanie własne UNAP na podstawie ankiety realizowanej na potrzeby VNR.

Wybrane projekty i inicjatywy realizowane przez organizacje młodzieżowe w duchu zrównoważonego rozwoju i Agendy 2030

1. Młodzieżowa Rada Klimatyczna - scenariusze lekcyjne dot. klimatu i środowiska

Wzrost świadomości ekologicznej wśród młodego pokolenia w oparciu o rzetelne podstawy naukowe oraz promowanie zasad zrównoważonego rozwoju na wszystkich poziomach edukacji. Młodzieżowa Rada Klimatyczna przygotowała scenariusze lekcyjne dot. zmian klimatu i środowiska. Zajęcia te, w atrakcyjny i przystępny dla uczniów sposób, stanowią uzupełnienie i urozmaicenie standardowych zajęć szkolnych.

2. United Nations Association Poland (+ ENEA S.A.) – Letnia Akademia Zrównoważonego Rozwoju

Akademia to warsztaty z zakresu zrównoważonego rozwoju. Podstawowym założeniem realizacji Akademii była inkluzywność. Podczas Akademii, poza wykładami i warsztatami tematycznymi, uczestnicy wzięli udział w cyklu praktycznych warsztatów w przedmiocie tworzenia i realizacji projektów społecznych tzw. *project managementu*, które były prowadzone przez certyfikowaną trenerkę, przewodniczącą Polskiej Rady Organizacji Młodzieżowych.

3. Fundacja Sempre a Frente

Fundacja Sempre a Frente, która prowadzi Centrum Pomocy Dzieciom (CPD) w Lublinie, w którym osobom do 18 roku życia udzielane jest interdyscyplinarne nieodpłatne wsparcie psychologiczne, psychiatryczne, prawne, socjalne czy medyczne w przyjaznej, dostosowanej do ich potrzeb przestrzeni. Podopieczni CPD to skrzywdzone dzieci i młodzież w tym m.in. ofiary/świadkowie przestępstw, dotknięte zaniedbaniem i marginalizacją. Ponadto w placówce prowadzone są działania o charakterze wczesnej interwencji oraz działania profilaktyczne w obszarze podejmowania zachowań ryzykownych przez dzieci i młodzież oraz przeciwdziałania przemocy. Fundacja prowadzi również Centrum Informacji i Rozwoju Młodzieży (CiRM), które zapewnia konsultacje doradztwa zawodowego i wsparcia psychologicznego oraz prowadzi warsztaty i szkolenia dot. kompetencji przydatnych na rynku pracy.

4. Wojewódzkie Zrzeszenie Ludowych Zespołów Sportowych w Łodzi

Kongres sportu wiejskiego to odpowiedź na identyfikowany problem w dostępie do sportu osób z terenów wiejskich oraz małych miast. Projekt zakłada również zwiększenie dostępu do basenów dla dzieci z terenów wiejskich, naukę pływania oraz poprawę bezpieczeństwa nad wodą. W ramach tego działania zostało przeprowadzonych 20 godzin zajęć pływania dla blisko 5 tys. dzieci.

Wyzwania, rekomendacje i konkluzje

Przedstawiciele organizacji młodzieżowych, pomimo rosnącej świadomości wyzwań i trendów globalnych oraz chęci angażowania się w kształtowanie przyszłości, podchodzą realistycznie do oceny wpływu podejmowanych przez nich inicjatyw na rzeczywistość społeczno-gospodarczą.

W katalogu problemów, które przekładają się na skalę działalności organizacji młodzieżowych oraz sprawczość ich działań pojawia się brak wystarczających środków finansowych na realizację projektów oraz bieżącą działalność. W większości organizacji młodzieżowych działających na rzecz zrównoważonego rozwoju, członkinie i członkowie działają *pro publico bono*. Sposobem na poprawę tego stanu rzeczy jest stopniowe, lecz długofalowe, zwiększenie liczby konkursów dotacyjnych dla organizacji młodzieżowych. Rządowy Program „Fundusz Młodzieżowy na lata 2022-2033”, którego celem jest zwiększenie zaangażowania młodzieży i młodzieżowych organizacji pozarządowych w życie publiczne, przewiduje wsparcie inicjatyw młodzieżowych, wzrost ich znaczenia w życiu publicznym oraz ich wzmocnienie instytucjonalne. Szeroki zakres działań przewidzianych do objęcia wsparciem Programu służyć ma rozwojowi różnych form aktywności młodzieży w wielu formach organizacyjnych. Tym niemniej rozszerzenie tematyki konkursów dotacyjnych ogłaszanych przez instytucje publiczne (np. MSZ - „Dyplomacja publiczna” czy „PROO/NOWE FIO - Narodowy Instytut Wolności”) o kwestie bezpośrednio związane z realizacją celów zrównoważonego rozwoju Agendy 2030 mogłoby wzmocnić organizacje specjalizujące się w tym obszarze lub rozszerzyć katalog tematów, którymi stowarzyszenia młodzieżowe się zajmują.

Inną bolączką organizacji młodzieżowych jest zaistnienie ich projektów w przestrzeni publicznej i medialnej. Młodzież chciałaby być aktywnym uczestnikiem debat, paneli czy konferencji, w których obecni są decydenci. Ich udział w takich wydarzeniach jak: Forum Ekonomiczne w Karpaczu, Europejski Kongres Gospodarczy w Katowicach, czy Impact CEE, pozwoliłby na zwiększenie ich widoczności oraz dotarcie do szerokiego grona odbiorców. Młodzież docenia inicjatywy angażujące ich przedstawicieli. Za taką należy uznać powołany przy Ministerstwie Klimatu i Środowiska Zespół ds. edukacji ekologicznej, którego wiceprzewodniczącą jest Przewodnicząca Polskiej Rady Organizacji Młodzieżowych, zrzeszających kilkaset tysięcy młodych ludzi w całej Polsce.

Wyniki ankiety wykazały również, że mimo dużej liczby działań oraz organizacji zaangażowanych w projekty, niewiele jest inicjatyw, które edukowałyby i podnosiły poziom wiedzy innych organizacji na temat Agendy 2030. Jak wynika z rozmów z ankietowanymi, problemem jest również niewystarczająca wymiana wiedzy i niejednokrotnie brak tzw. ciągłości wiedzy instytucjonalnej w danej organizacji, powiązana z dużą rotacją osób zaangażowanych w projekty, która wynika m.in. z pracy *pro publico bono*. W dłuższej perspektywie rodzi to szereg problemów organizacyjnych i programowych oraz może przyczynić się do osłabienia danej organizacji, a co za tym idzie zmniejszenia liczby projektów – chociażby z zakresu zrównoważonego rozwoju.

7.2 Perspektywa organizacji o profilu społecznym dotycząca realizacji Agendy 2030⁸

Istotne znaczenie dla skuteczności wdrażania koncepcji zrównoważonego rozwoju jest społeczna akceptacja reform. Właściwe relacje w społecznościach wymagają aktywności jej członków w rozwiązywaniu wszelkich problemów swojego środowiska. Uczestnictwo w społeczności jest przykładem wyrażania przez jednostki i grupy społeczne swoich potrzeb. Społeczeństwa stają się coraz bardziej wymagające w stosunku do jakości decyzji, jakie podejmują władze publiczne różnych szczebli, wyrażają potrzebę włączania w proces decyzyjny oraz same organizują się na rzecz obrony własnych interesów w różne formy zrzeszeń: organizacji obywatelskich, stowarzyszeń zawodowych czy gospodarczych.

Organizacje społeczne mają ważną rolę do odegrania w działaniu na rzecz realizacji Agendy 2030. Zmiany zaczynają się od jednostki, poprzez przebudowę nastawienia „przeciętnego obywatela”, dokonującego

⁸ Opracowanie powstało dzięki zaangażowaniu Polskiego Czerwonego Krzyża

wyborów oddziałujących na stan otaczającego go środowiska. Organizacje społeczne skupiają się przede wszystkim na edukacji, zaspokajaniu potrzeb społeczności oraz tworzeniu integracyjnego i zrównoważonego społeczeństwa, w którym wzmocnione są również grupy wrażliwe społecznie. Ochrona środowiska, prawa człowieka, wspólne projekty rozwojowe, czy przeciwdziałanie dyskryminacji, to tylko niektóre z obszarów działania, dlatego też znaczenie organizacji pozarządowych dla społeczeństwa jest tak ogromne. Niezależnie od państw i rządów, są one adwokatami kwestii społecznych, społeczno-politycznych lub środowiskowych. Skuteczna realizacja zasad Agendy 2030 jest kluczowa również z punktu widzenia budowy potencjału państwa do tworzenia przyjaznych warunków dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

Charakterystyka organizacji społecznych

W Polsce organizacje społeczne najczęściej skupiają się na działaniu w obrębie trzech Celów, największy odsetek organizacji dba o dobrą jakość edukacji (SDG 4), dużą część uwagi poświęca się dobremu zdrowiu i jakości życia (SDG 3). Ważne miejsce na liście priorytetów organizacji społecznych znajduje także dbałość o pokój, sprawiedliwość i silne instytucje (SDG 16).

Organizacje zorientowane na kwestie społeczne podejmują szereg działań, aby poprzez swoje wysiłki wdrażać cele zrównoważonego rozwoju. Najczęściej wykorzystywanym do tego narzędziem jest zawieranie partnerstw i współprac z innymi organizacjami. Wspólne wysiłki są źródłem korzyści nie tylko dla beneficjentów działań, ale również samych organizacji. Kooperacja organizacji społecznych z innymi podmiotami wpływa na jej możliwości współpracy z korporacjami i samorządami, *fundraising*, możliwość pozyskiwania nowych członków i wolontariuszy. Dodatkowo, między organizacjami powstaje przestrzeń do wymiany doświadczeń i dobrych praktyk. Organizacje równie chętnie wykorzystują kampanie społeczne, które są skutecznym narzędziem edukacyjnym. Ważną rolę w kontekście edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju i rozwoju kultury pełnią biblioteki publiczne. Wykorzystując aktualne prace rządu polskiego i innych podmiotów nad wdrożeniem postanowień Agendy 2030, bibliotekarze promują dokument ONZ w kontaktach z przedstawicielami władz samorządowych, instytucjami i mieszkańcami oraz przedstawiają sposoby realizacji wszystkich 17 celów zrównoważonego rozwoju przez biblioteki. To tutaj odbywają się bezpłatne zajęcia rozwijające umiejętności społeczne najmłodszych dzieci, nauki czytania i wczesnego programowania czy obsługi komputerów, tabletów i smartfonów dla seniorów. Od ubiegłego roku polskie biblioteki są też miejscem przyjaznym dla uchodźców z Ukrainy, gdzie mogą oni uzyskać pomoc w wypełnieniu dokumentów urzędowych, nauczyć się podstaw języka polskiego czy wypożyczyć książki w języku ukraińskim. Poprzez dostęp do informacji, przyjazną przestrzeń, kwalifikacje pracowników oraz bogatą ofertę skierowaną do czytelników ksiąźnice mogą stać się partnerami do wspólnego działania i wspierania zrównoważonego rozwoju w sektorze gospodarczym i społecznym kraju oraz regionu.

Ważnym dla organizacji społecznych jest działanie na rzecz grup defaworyzowanych i wykluczonych. *Zasada niepozostawiania nikogo w tyle* ma swoje szczególne odzwierciedlenie w działaniach organizacji społecznych. Większym zainteresowaniem organizacji cieszą się również działania na rzecz eliminacji luki płacowej i wspierania polityki prorodzinnej w miejscu pracy. Odnotowuje się wzrost liczby organizacji zajmujących się tematami związanymi ze społecznymi skutkami zmian klimatu, gospodarowaniem odpadami i zwiększaniem efektywności energetycznej.

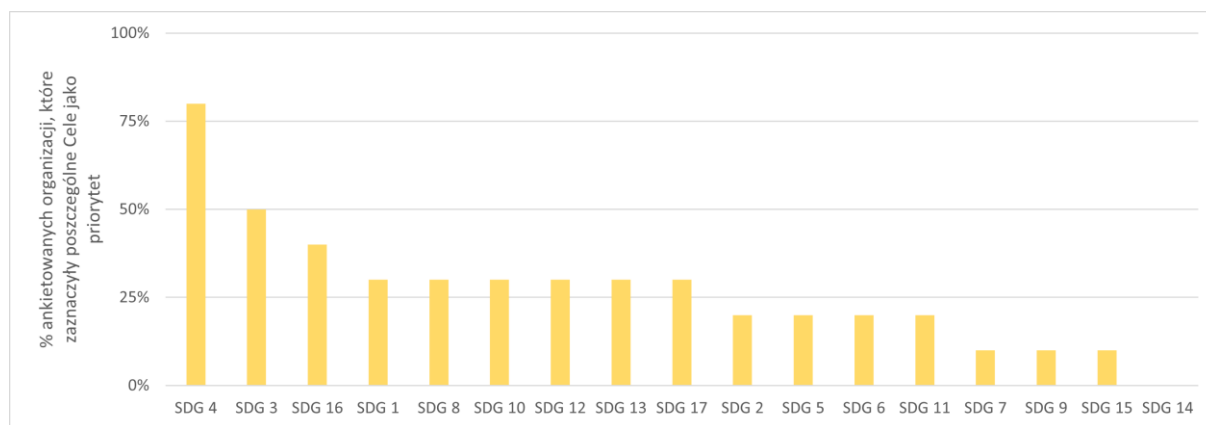
Priorytety organizacji społecznych

Dla organizacji społecznych w Polsce ważne jest przestrzeganie i wspieranie ochrony międzynarodowo uznanych praw człowieka, eliminacja wszelkich przypadków łamania praw człowieka przez firmę oraz wspieranie zapobiegawczego podejścia do problemów środowiska naturalnego. Zakres działań organizacji społecznych pokazuje, że zrównoważony rozwój w wymiarze społecznym działa równolegle z rozwojem gospodarczym i środowiskowym. W latach ubiegłych istniała tendencja do uwypuklania wymiaru gospodarczego i środowiskowego zrównoważonego rozwoju. Zmieniło się to wraz z rosnącą świadomością wyzwań związanych z niestabilnością, nierównością, dyskryminacją itp. Obecnie zrównoważony rozwój społeczny został uznany za główny czynnik wpływający na wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu. Mimo postępu w zakresie zrównoważonego rozwoju społecznego, polskie organizacje pozarządowe społeczne wciąż identyfikują wyzwania takie jak:

- zapewnienie dobrej jakości życia osób 60+ poprzez ich aktywizację i pomoc materialną,

- zapewnienie działania w sytuacjach kryzysowych spowodowanych katastrofami naturalnymi,
- edukacja społeczeństwa w zakresie umiejętności zachowania w sytuacjach kryzysowych,
- propagowanie odnawialnych źródeł energii,
- eliminacja plastiku ze środowiska,
- tworzenie przejrzystych regulacji prawnych,
- rozwój "zielonego" rynku ubezpieczeniowego,
- wspomaganie zakładów ubezpieczeń w zielonej transformacji,
- poprawa sytuacji Dziecka jako Prawa Człowieka,
- klimat jako prawo Dziecka do życia w bezpiecznym środowisku,
- zdrowie jako prawo Dziecka do dostępu do opieki medycznej i profilaktyki.

Grafika 3. Priorytety organizacji społecznych na podstawie odpowiedzi interesariuszy, którzy wzięli udział w ankiecie "Realizacja Celów Zrównoważonego Rozwoju w Polsce – perspektywa interesariuszy" organizowanej przez Ministerstwo Rozwoju i Technologii w grudniu 2022 r. we współpracy z UNAP, PCK, UNGC PL, KIGT i FOB

Źródło: opracowanie własne MRiT na podstawie ankiety realizowanej na potrzeby VNR.

Równowaga i kompromisy społeczno-gospodarcze to baza zrównoważonego rozwoju. W centrum uwagi staje walka z wykluczeniem i nierównościami na wielu poziomach (SDG 10). Potrzebne są zdecydowane działania wyrównujące szanse grup defaworyzowanych na rynku pracy. Wciąż pozostaje wiele do zrobienia w zakresie prawodawstwa, ale ważne jest także zaangażowanie w promocję rozwiązań sprzyjających poprawie sytuacji, wykorzystywanie działań informacyjno-komunikacyjnych w celu promowania nowych standardów, w co mogą zaangażować się organizacje społeczne. Edukacja jest istotnym czynnikiem w procesie budowania świadomości oraz zmiany zachowań lub podejścia do spraw związanych z ochroną środowiska, klimatem czy kwestiami społecznymi. Podejmowanie działań i inicjatyw, które promują odpowiedzialne postawy społeczne to nasze wspólne zadanie. Celem edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju jest przekształcanie współzależności globalnego świata w świadomą solidarność. Edukacja powinna opierać się na dostrzeganiu wzajemnych powiązań w różnych systemach oraz umiejętności łączenia i równoważenia problemów pojawiających się w różnych płaszczyznach, takich jak: gospodarka, środowisko i budowa społeczeństwa przyjaznego środowisku czy też sprawowanie władzy. Warunkiem efektywnej realizacji zrównoważonego rozwoju jest aktywny udział w tym procesie świadomego i dobrze wyedukowanego społeczeństwa.

Wybrane projekty i inicjatywy realizowane przez organizacje społeczne w duchu zrównoważonego rozwoju i Agendy 2030

1. Stowarzyszenie Polski Komitet Narodowy UNICEF – projekt edukacyjny „eMOCje w GŁOWIE” realizowany w roku szkolnym 2021/2022.

Akcja edukacyjna UNICEF Polska była pierwszą, w pełni poświęconą zagadnieniu zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży. Celem projektu było przybliżenie nauczycielom, rodzicom oraz uczniom kwestii związanych z profilaktyką zdrowia psychicznego. Do akcji włączyło się ponad 980 szkół, umożliwiając dotarcie z wiedzą o tym jak chronić i dbać o swoje zdrowie psychiczne do blisko 100 tys. uczniów.

2. **Polski Czerwony Krzyż - System Ratownictwa Polskiego Czerwonego Krzyża**

Standard wyposażenia i umiejętności ratowników jest wspólny dla całego Systemu Ratownictwa Polskiego Czerwonego Krzyża (PCK). W system zaangażowani są członkowie i wolontariusze PCK. W ramach systemu współpracuje z instytucjami i władzami publicznymi typu: Państwowa i Ochotnicza Straż Pożarna, Państwowe Ratownictwo Medyczne, Obrona Cywilna Kraju. Ratownicy PCK są przygotowani do prowadzenia działań w kraju i poza jego granicami współpracując w tym obszarze z organami administracji publicznej jak i w ramach Międzynarodowego Ruchu Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca. Przekłada się to bezpośrednio na wzmocnienie możliwości wszystkich krajów w dziedzinie wczesnego ostrzegania, reedukacji zagrożeń i zarządzania krajowym i globalnym ryzykiem w obszarze zdrowia.

3. **ABSL - Związek Liderów Sektora Usług Biznesowych - kampania #workingtogether** jednocząca członków stowarzyszenia w działaniach mających na celu integrowanie wszystkich grup w firmach i zapobieganiu nierównościom.

4. **Polskie Biblioteki Publiczne i Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego (FRSI)**

198 bibliotek publicznych otrzymało roboty Photon, interaktywne gry „Scottie Go!” oraz tablety do prowadzenia zajęć z wczesnej nauki programowania wśród dzieci, młodzieży i seniorów (w ramach projektu Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego „Kodowanie w bibliotece” realizowanego w latach 2018-2019). Od tego czasu zajęcia z kodowania zostały włączone do stałej oferty bibliotek i przyciągają osoby w każdym wieku chcące rozwijać umiejętności matematyczne oraz przyswoić podstawy języków programowania. Kolejną inicjatywą edukacyjną FRSI zrealizowaną we współpracy z firmą Microsoft w latach 2012-2020 był „Link do przyszłości. Zaprogramuj swoją karierę”. Umożliwił on utworzenie Lokalnych Klubów Kodowania w bibliotekach publicznych w 250 małych miejscowościach. Bibliotekarze interesujący się nowymi technologiami organizowali dla młodzieży warsztaty nauki języka Scratch z wykorzystaniem robotów Finch, mBot, Dash&Dot oraz LOFI.

5. **Polskie Biblioteki Publiczne i Instytut Książki**

Od marca 2022 r. podjęto szereg działań, aby uchodźcom z Ukrainy zapewnić bezpłatny dostęp do informacji, literatury w j. ukraińskim oraz nauki j. polskiego. Dzięki wsparciu Instytutu Książki do 450 bibliotek publicznych dostarczono ponad 85.000 egzemplarzy publikacji wydanych przez największe wydawnictwa w Ukrainie. Zauważono, że lektura znanych książek pozwoliła młodym czytelnikom złagodzić stres związany z wojną i pobytem w nowym kraju. W ramach nauki j. polskiego w bibliotekach odbywają się kursy gramatyki, wymowy i słownictwa prowadzone przez bibliotekarzy z wykształceniem polonistycznym i uprawnieniami pedagogicznymi oraz ukraińskich wolontariuszy znających język polski.

7.3 Perspektywa biznesu i organizacji biznesowych dotycząca realizacji Agendy 2030⁹

Rok 2022 kumulował efekty szeregu kryzysów. Zagregowane skutki pandemii, wojny w Ukrainie oraz skomplikowanych relacji geopolitycznych i kryzysu energetycznego przekładały się na zwiększenie skali dotychczasowych wyzwań, zwłaszcza dla biznesu.

Zrównoważony rozwój staje się wyróżnikiem konkurencyjności polskich przedsiębiorstw. Biznes deklaruje gotowość do podejmowania działań z zakresu zrównoważonego rozwoju i uważa osiągnięcie SDGs do 2030 r. za możliwe. Podkreśla jednak przy tym potrzebę zwiększonego zaangażowania sektora publicznego oraz opracowanie nowego planu działania. Szefowie firm działających na polskim rynku twierdzą, że globalne wyzwania – choć bardzo destrukcyjne – paradoksalnie mogą przyspieszyć zieloną transformację. Wieloaspektowy wpływ globalnych wyzwań najwyraźniej widoczny jest w zakłóceniach

⁹ Opracowanie powstało przy współpracy UN Global Compact Network Poland, Forum Odpowiedzialnego Biznesu i Krajowej Izby Gospodarczej

łańcuchów dostaw. Niestabilność geopolityczna wzmacnia bowiem istniejące presje, sprzyja rosnącej zmienności cen i negatywnie wpływa na dostępność zasobów.

Niezależnie od uwarunkowań przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą w Polsce wspierają realizację wszystkich celów zrównoważonego rozwoju ONZ. Funkcjonowanie przedsiębiorstw w duchu etyki w działalności gospodarczej sprawia, że oferowanie wysokiej jakości dóbr i usług uwzględnienia również dobrostan społeczeństwa i środowiska naturalnego. Narzędziem realizacji zasad zrównoważonego rozwoju polskiego biznesu są działania i inicjatywy opisane w rozdziale 7.4.

Charakterystyka polskiego biznesu

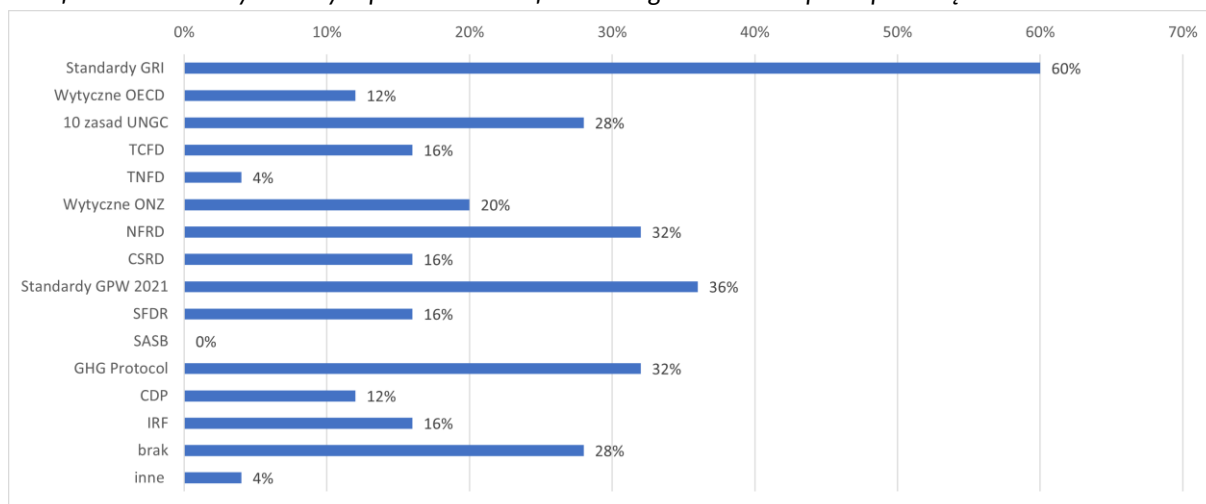
W ciągu ostatnich lat biznes coraz częściej traktuje zrównoważony rozwój jako wyznacznik swojego funkcjonowania, zarówno w obecnych realiach, jak i w przyszłości. Koncepcja zrównoważonego rozwoju w coraz większym stopniu znajduje odzwierciedlenie w działaniach i strategiach podmiotów. Zmiana zachowań przedsiębiorców postępuje równolegle do formalnego procesu ich reakcji na wymogi płynące ze strony regulatorów rynku.

Wymiernym przykładem postaw przedsiębiorstw godzących interesy ekonomiczne z ich wrażliwością wobec społeczeństwa i środowiska są standardy raportowania niefinansowego. Jest to również dowód, że formalny wymóg skłania do refleksji na temat wpływu biznesu na społeczność lokalne i najbliższe otoczenie oraz sprzyja wdrażaniu ładu korporacyjnego. W polskim środowisku biznesowym coraz większą rolę zaczynają odgrywać kryteria oceny ryzyka inwestycyjnego dotyczące zagadnień społecznej odpowiedzialności biznesu - CSR (corporate social responsibility), odpowiedzialnego prowadzenia biznesu - RBC (responsible business conduct) oraz czynników zrównoważonego rozwoju - ESG (environmental, social and governance).

Inwestorzy kapitałowi coraz częściej interesują się inwestycjami w spółki, które transparentnie komunikują informacje pozafinansowe. Jest to wynik globalnego trendu i kształtowania się otoczenia regulacyjnego na dojrzałych rynkach. Mimo rosnącej świadomości u polskich przedsiębiorców co do znaczenia czynników ESG, wciąż są one postrzegane w kategoriach wyzwań niż biznesowych szans. Powodem są m.in. brak ustrukturuowanej wiedzy przedsiębiorców w tym obszarze, niewielka liczba ekspertów w tej dziedzinie, koszt ich zatrudnienia, brak narzędzi informatycznych, które ułatwią raportowanie. Okoliczności również nie są sprzyjające - wojna w Ukrainie, kryzys energetyczny, inflacja są dla przedsiębiorców poważnym wyzwaniem.

Spółecznie odpowiedzialne przedsiębiorstwa korzystają z możliwości sporządzenia osobnych raportów poświęconych wyłącznie aspektom działalności związanej z trzema głównymi składowymi, pozwalającymi na ocenę wpływu społecznego, zrównoważenie i trwałość różnego typu inwestycji (tzw. sprawozdawczość niefinansowa ESG).

Grafika 4. Standardy i normy raportowania niefinansowego stosowane przez przedsiębiorstwa w Polsce

Źródło: opracowanie własne MRiT na podstawie ankiety realizowanej na potrzeby VNR.

Duże jednostki zainteresowania publicznego (w Polsce ok. 150-170 spółek giełdowych) przygotowują sprawozdania niefinansowe na mocy dyrektywy NFRD (ang. Non-Financial Reporting Directive). W 2026 r. około 3,5 tys. polskich firm będzie miało obowiązek raportowania niefinansowego na podstawie dyrektywy CSRD (ang. Corporate Sustainability Reporting Directive).

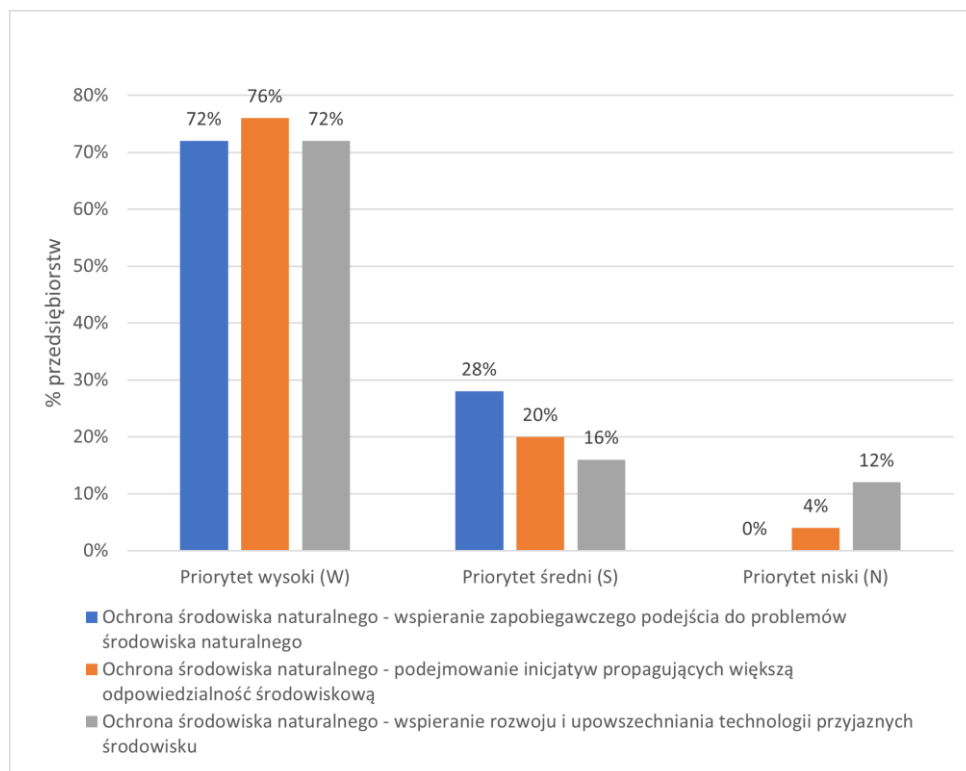
Wzrost znaczenia wymogów zrównoważonego rozwoju oraz troski o środowisko i klimat, jaki można zaobserwować w ostatnich latach, sprawia, że coraz liczniejsze grono podmiotów gospodarczych zmienia swoje podejście w zakresie definiowania strategii oraz sukcesu ekonomicznego. Fundamentem nowego podejścia do prowadzenia biznesu w Polsce jest koncepcja zrównoważonego rozwoju. Dobre praktyki polskich przedsiębiorstw w obszarze społecznej odpowiedzialności biznesu skupiają się na ładzie organizacyjnym (korporacyjnym), prawach człowieka, praktykach z zakresu pracy (relacje z pracownikami i kontrahentami), środowisku naturalnym (redukcja i adaptacja do zmian klimatycznych), zagadnieniach konsumenckich (uczciwe praktyki, budowanie świadomości konsumenckiej), zaangażowaniu społeczne i budowaniu społeczności lokalnej (wprowadzanie dialogu społecznego obejmującego partycypację organizacji społecznych w procesie planowania i realizowania projektów z uwzględnieniem potrzeb społecznych w zakresie edukacji, kultury, zdrowia, rozwoju i dostępu do technologii), uczciwych praktykach operacyjnych (uczciwa konkurencja, działalność antykorupcyjna, promowanie odpowiedzialności w łańcuchu dostaw oraz poszanowanie praw własności).

Wybuch pandemii Covid-19 postawił biznes przed nowymi, nieznanymi dotąd wyzwaniami. Spowodował znaczący wzrost zainteresowania przedsiębiorstw wdrażaniem praktyk społecznie odpowiedzialnych, których celem było zapobiegnięcie rozprzestrzenianiu się koronawirusa. Badanie przeprowadzone wśród pracowników przez Forum Odpowiedzialnego Biznesu (FOB)¹⁰ w początkowym okresie pandemii wykazało, że większość pracodawców podeszła do tej sytuacji odpowiedzialnie – 77% firm podjęło dodatkowe działania, które skupiały się zapewnieniu bezpieczeństwa, wdrożeniu technologicznych udogodnień itd. Warto podkreślić, że w procesie dostrzeżono również szczególne potrzeby grup zagrożonych wykluczeniem (np. seniorów).

Najliczniejszą grupę praktyk społecznie odpowiedzialnych podejmowanych przez sektor przedsiębiorstw w Polsce stanowiły przedsięwzięcia wspierające realizację SDG 3 (dotyczącego dobrego zdrowia i jakości życia) oraz SDG 4 (na rzecz dobrej jakości edukacji). Natomiast, największym wzrostem popularności cieszyły się dobre praktyki wspomagające realizację SDG 12 (dotyczącego odpowiedzialnej konsumpcji i produkcji) np. w zakresie rozwoju gospodarki cyrkularnej oraz SDG 17 (związanego z partnerstwem na rzecz celów).

¹⁰ Koronawirus – opinie Polek i Polaków i ocena działań pracodawców, Forum Odpowiedzialnego Biznesu, kwiecień 2020, https://odpowiedzialnybiznes.pl/wp-content/uploads/2020/05/FOB_Koronawirus-opinie-Polakow-i-ocena-dzialan-pracodawcow.pdf

Grafika 5. Klasyfikacja działań na rzecz ochrony środowiska naturalnego jako priorytetu polskich przedsiębiorców

Źródło: opracowanie własne MRiT na podstawie ankiety realizowanej na potrzeby VNR.

Przedsiębiorstwa w Polsce doceniają znaczenie działań na rzecz środowiska oraz rolę rozwiązań proekologicznych. Ponad 70% firm wskazuje, że działaniom na rzecz ochrony środowiska nadają wysoki priorytet. Biznes szczególnie docenia korzyści materialne wynikające z inicjatyw poprawiających stan środowiska, dlatego aż 70% polskich firm w latach 2016-2019 zainwestowało w co najmniej jedno działanie proekologiczne¹¹.

Tradycyjnie najliczniejszą grupę działań przedsiębiorców w obszarze środowiska stanowią praktyki dotyczące edukacji ekologicznej. Wiele z nich wiązało się z akcją w terenie, na przykład w postaci sprzątania okolicznych terenów, zwiększania powierzchni terenów zielonych (łąki kwietne), tworzenia deszczowych ogrodów i zielonych ścian, pasiek itd. Wśród najciekawszych trendów warto zwrócić uwagę na działania, których wdrożenie wynikało ze zobowiązań przyjętych w długofalowych strategiach firm, związanych m.in. z zeroemisyjnością. W świetle rosnącego znaczenia koncepcji zrównoważonego rozwoju oraz niepewnej sytuacji geopolitycznej, spowodowanych czynnikami zewnętrznymi, aspekty zielonej transformacji kształtują perspektywy dalszej działalności podmiotów gospodarczych. Z tego wynika również charakter planowanych inwestycji, które skupiają się na efektywności energetycznej (fotowoltaika, termomodernizacja) oraz ograniczeniu wykorzystania materiałów i surowców – SDG 7, 11, 12).

Polscy przedsiębiorcy widzą potrzebę zmian i dostrzegają, że ekologicznie oznacza także ekonomicznie. Polscy konsumenci w coraz większym stopniu oceniają wizerunek przedsiębiorstw na podstawie ich polityki ekologicznej, co wymusza na zarządzających zmiany w modelu prowadzenia biznesu.

W Polsce działają organizacje wspierające biznes w realizacji ambicji związanych ze zrównoważonym rozwojem. Jedną z pierwszych tego typu organizacji w Polsce rozumiejących ideę SDG 17 – partnerstwa na rzecz Celów – było Forum Odpowiedzialnego Biznesu, które skupia na swoim portalu tysiące

¹¹ Raport. Ekologia w Biznesie, czyli działania i plany przedsiębiorców w zakresie ochrony środowiska. Bank Ochrony Środowiska, 2019. https://www.bosbank.pl/_data/assets/pdf_file/0023/33629/Ekologia-w-biznesie-czyli-dzialania-i-plan-y-przedsiębiorstw-w-zakresie-ochrony-srodowiska.pdf

informacji o realizowanych przez biznes inicjatywach wspierających realizację Agendy 2030 poprzez wypełnianie zadań związanych z celami zrównoważonego rozwoju. Jedną z inicjatyw FOB jest coroczny konkurs na Raporty Zrównoważonego Rozwoju, w którym przyznawane są nagrody za najlepiej sporządzone raporty z zakresu społecznej odpowiedzialności biznesu. Celem inicjatywy jest promocja i upowszechnianie idei odpowiedzialnego biznesu, zrównoważonego rozwoju, ochrony środowiska i zaangażowania społecznego, skierowana do firm i organizacji publikujących raporty ze swojej aktywności w tych obszarach.

Od 2001 r. UN Global Compact łączy firmy z agencjami ONZ, międzynarodowymi organizacjami pracy i społeczeństwem obywatelskim. W ten sposób wspiera uniwersalne cele środowiskowe i społeczne. Obecnie do UNGC należy ponad 17 tys. firm z całego świata.

W zakresie SDG 17 działa również Krajowa Izba Gospodarcza (KIG), która promuje zrównoważony rozwój i społeczną odpowiedzialność biznesu. Od lat realizuje wiele projektów edukacyjnych skierowanych do członków regionalnych i branżowych izb gospodarczych. Uruchomiła także program edukacyjny pn. „Szkoła ESG” w ramach którego uczy, jak firma może włączyć się w osiągnięcie 17 Celów ONZ. Wsparciem dla polskich przedsiębiorców z pewnością będzie opracowywany obecnie przez KIG podręcznik dot. zrównoważonego rozwoju firmy. KIG nagradza także najwrażliwsze społecznie przedsiębiorstwa w ramach programu „Przedsiębiorstwo Fair Play”.

Priorytety organizacji biznesowych

Zgodnie z ankietą przeprowadzoną na potrzeby przygotowania raportu VNR, priorytetowym obszarem dla biznesu jest działalność na rzecz SDG 13 – działania na rzecz klimatu oraz SDG 12 – odpowiedzialna konsumpcja i produkcja. Realizacja SDG 9 oznacza dla biznesu inwestycje w badania i rozwój technologii wspierających zrównoważone uprzemysłowienie, a także promowanie innowacji i wspieranie sektora MŚP poprzez włączanie ich w łańcuchy dostaw i ułatwianie dostępu do finansowania.

W związku z rosyjską inwazją na Ukrainę zmieniła się również społeczna optyka kwestii bezpieczeństwa energetycznego, wpisującego się w SDG 7. Wzrost cen energii zmusił bowiem zarówno gospodarstwa domowe, jak i przedsiębiorstwa do zwrócenia uwagi na oszczędzanie energii. Wiele przedsiębiorstw w Polsce zaczęło więc inwestować we własne moce wytwórcze na terenach swoich zakładów, a także w systemy inteligentnego zarządzania energią. Do najczęstszych działań przedsiębiorstw w zakresie efektywności energetycznej należy wymiana oświetlenia na energooszczędne, termomodernizacja budynków oraz wymiana taboru na nowszy i bardziej ekologiczny¹².

Przedsiębiorcy deklarują też działania na rzecz SDG 8. Programy compliance mają na celu szerzenie wzorców legalnych zachowań, które pracownicy będą mogli wykorzystywać w ramach wykonywanych obowiązków zawodowych. Początkowo programy zgodności w obszarze prawa konkurencji tworzyły jedynie korporacje o zasięgu międzynarodowym, dziś programy te często działają u średniej wielkości przedsiębiorców. Przedsiębiorstwa wdrażają rozwiązania wspierające pracowników i ich dobrostan w miejscu pracy m.in.: polityka antykorupcyjna, przestrzeganie godziwych warunków pracy, w tym z zakazu dyskryminacji oraz mobbingu, zasady dotyczące unikania i rozwiązywania konfliktu interesów oraz należyte postępowanie z informacjami firmowymi/poufnymi, w szczególności w zakresie danych osobowych, przestrzeganie przepisów prawa ochrony konkurencji i konsumentów.

Ważnym obszarem działań dla biznesu jest także SDG 5 oraz SDG 10. Globalny kryzys klimatyczny, konflikty zbrojne i trudności ekonomiczne wpływają na pogłębianie się nierówności nie tylko wewnątrz krajów, ale także pomiędzy państwami i regionami. W Polsce przejawem tych zjawisk jest napływ ludności z Ukrainy. Uchodźcy z Ukrainy stali się największą mniejszością narodową obecną w Polsce, a także istotną częścią krajowej gospodarki przenosząc tu własne biznesy, czy też uzyskując zatrudnienie w firmach działających na terenie Polski. Firmy działające na terenie Polski, ale też globalni gracze mający swoje filie na Ukrainie zaangażowali się w inicjatywy humanitarne przekazując darowizny, udzielając pomocy osobowej i zbierając potrzebne sprzęty, żywność czy odzież.

¹² Raport. Ekologia w Biznesie, czyli działania i plany przedsiębiorców w zakresie ochrony środowiska. Bank Ochrony Środowiska, 2019. https://www.bosbank.pl/_data/assets/pdf_file/0023/33629/Ekologia-w-biznesie-czyli-dzialania-i-plan-y-przedsiębiorstw-w-zakresie-ochrony-srodowiska.pdf

Polski biznes szeroko angażuje się w inicjatywy służące walce z ubóstwem (SDG 1). Przedsiębiorstwa podejmują działania na rzecz redukcji tego zjawiska. Powszechną praktyką jest współpraca przedsiębiorców z fundacjami i stowarzyszeniami lub tworzenie własnych organizacji. Promocja bezpieczeństwa żywnościowego i zrównoważonego rolnictwa jest ważnym obszarem działalności przedsiębiorstw, które skupiają się na minimalizacji wpływu na środowisko, dostosowując również swoje łańcuchy dostaw i tworząc bardziej przyjazne warunki dla lokalnych dostawców. Istotnym elementem są również działania samego sektora rolniczego, który dzięki współpracy z biznesem i organizacjami branżowymi rozwija nowe formy bardziej zrównoważonego i zaawansowanego technologicznie rolnictwa.

Wyzwania, rekomendacje i konkluzje

Rosnąca świadomość co do problemów zrównoważonego rozwoju wymaga przełożenia wiedzy na bardziej konkretne działania, które nie mają charakteru fragmentarycznego. W dalszym ciągu znaczącym katalizatorem działań biznesu ukierunkowanych na wdrożenie celów pozostają zarówno rosnąca świadomość i oczekiwania ze strony konsumentów, jak i działalność regulacyjna.

Obowiązki raportowania działań niefinansowych, które w najbliższych latach będą nakładane na przedsiębiorców na mocy *Corporate Sustainability Reporting Directive* czy *Corporate Sustainability Due Dilligence Directive* staną się katalizatorem wzmacniającym działania z zakresu ESG.

Czynnik przyspieszający działania biznesu z zakresu transformacji do zielonej transformacji stanowi presja społeczna konsumentów. Projekt nowelizacji dyrektywy ws. nieuczciwych praktyk handlowych zakłada, że przedsiębiorcy oznaczający swoje produkty jako „ekologiczne” będą musieli opierać ten przekaz na określonych danych. Nowelizacja unijnej dyrektywy o ekoprojekcie, umożliwi z kolei klientom dokonywanie świadomych wyborów pod kątem cyrkularności produktu. Analogiczny kierunek, choć jeszcze nie na etapie legislacyjnym, przewiduje w odniesieniu do produktów spożywczych unijna *Strategia od Pola do Stołu*. Przedsiębiorstwa, które same realizują swoją działalność w oparciu o cele Zrównoważonego Rozwoju będą w najbliższych latach w jeszcze większym stopniu przykładały wagę i znaczenie do tego czy ich kontrahenci, klienci, podwykonawcy oraz interesariusze (również ci znajdujący się w ich łańcuchu dostaw) oraz w pewien sposób wymagały zastosowania się do tych samych standardów.

7.4 Działania i inicjatywy polskich przedsiębiorstw na rzecz realizacji celów zrównoważonego rozwoju¹³ [forma graficzna prezentacji inicjatyw]

SDG 1

Zbiórka obuwia dla osób w kryzysie bezdomności oraz Akcja „Daj swoim butom drugie życie”

WoshWosh, Decathlon, InPost, CCC, LPP, Fundacja Allegro All For Planet MetLife, Siemens Polska, Fundacja Deloitte, Mondelez, Energa, Grupa Orlen, Stena Recycling, PepsiCo, Boston Consulting Group, Eobuwie

W 2021 r. firma WoshWosh, zajmująca się renowacją zużytego obuwia, zorganizowała zbiórkę obuwia dla osób w kryzysie bezdomności. Finalnie w ramach akcji udało się zebrać 17 tys. par butów. Oczyszczone i naprawione buty trafiły do najbardziej potrzebującym w całej Polsce za pośrednictwem organizacji pomocowych.

SDG 2

¹³ wkład UNGC PL, KIG oraz FOB w ramach prezentowania działań interesariuszy działających we współpracy z wspomnianymi podmiotami oraz odpowiedzi interesariuszy, którzy wzięli udział w ankiecie "Realizacja Celów Zrównoważonego Rozwoju w Polsce – perspektywa interesariuszy" organizowanej przez Ministerstwo Rozwoju i Technologii w grudniu 2022 r. we współpracy z UNAP, PCK, UNGC PL, KIG i FOB.

Ograniczenie marnowania żywności poprzez rozwiązania informatyczne

Foods, Żabka

Aplikacja Foodsi pomaga ratować jedzenie przed zmarnowaniem. Dzięki rozwiązaniom technologicznym umożliwia udostępnianie partnerom informacji o produktach, które w obniżonej cenie można odebrać z danego miejsca, tym samym ograniczając marnowanie żywności w tych podmiotach.

Funkcjonalność aplikacji sieci sklepów Żabka „Dobra paczka - pozwala rezerwować w sklepach produkty z upływającym terminem przydatności do spożycia. Aby zapobiegać marnowaniu żywności wdrożono system zarządzania terminami przydatności do spożycia produktów QMS (Quick Meal Solutions).

SDG 3

Edukacja zdrowotna i profilaktyka

Grupa Adamed, NFZ, Ministerstwo Zdrowia, LuxMed, Medicover, Alab, KGHM Polska Miedź S.A.

GŁĘBOKI ODDECH to ogólnopolski program profilaktyczno-edukacyjny, którego celem jest zwiększenie świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków chorób układu oddechowego, jakimi są m.in.: astma, przewlekła obturacyjna choroba płuc (POCHP), zespół krupy oraz alergie. W ramach akcji osoby zainteresowane mogą skorzystać z bezpłatnych badań spirometrycznych wraz z konsultacją lekarską.

KGHM Polska Miedź S.A. zorganizował i sfinansował szereg profilaktycznych programów zdrowotnych, zarówno dla pracowników KGHM, jak i dla mieszkańców Zagłębia Miedziowego.

NFZ i Ministerstwo Zdrowia we współpracy z placówkami medycznymi (LuxMed, Medicover czy Alab) realizuje program Profilaktyka 40+. Głównym celem programu jest profilaktyka chorób z powodu obniżonej zgłaszalności do lekarzy w 2020 r. w związku z pandemią Covid-19.

SDG 4

Edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju

Global Maritime Bałtycki w ramach *Portu Młodzieżowych Kompetencji* zorganizował cykl warsztatów, podczas których uczestnicy mieli możliwość zapoznania się ze specyfiką pracy w firmie projektowej realizującej przedsięwzięcia w obszarze gospodarki morskiej i off-shore, tematyką pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych oraz wymagań środowiskowych w budowie i eksploatacji statków.

SDG 5

Zwiększanie inkluzywności sektorów gospodarki i równość w miejscu pracy

Akademia Górniczo-Hutnicza, Instytut Kościuszki, Grupa Orange, Grupa CCC

Projekt *GIRLS go CYBER* był realizowany w ramach grantu przyznanego przez Fundację Motorola Solutions. Jego celem było wsparcie kobiet chcących rozwijać swoją karierę w sektorze ICT, ze szczególnym uwzględnieniem obszaru bezpieczeństwa cyfrowego.

Grupa Orange powołała Komitet ds. równości płci w miejscu pracy oraz różnorodności, którego celem jest analiza i przegląd celów dotyczących równowagi płci we wszystkich rolach, równe szanse w karierze, równe płace, czy work-life balance oraz przeciwdziałanie przemocy i dyskryminacji. Grupa CCC równość w miejscu pracy realizowała poprzez redukcję wskaźnika Gender Pay Gap Ratio oraz umożliwianie rozwoju pracownikom (Glass Ceiling Ratio).

SDG 6

Zapobieganie problemowi suszy w rolnictwie

Energetyczny Klaster Oławski EKO, Jastrzębska Spółka Węglowa SA

W klastrze bada się m.in. potencjał stosowania fotowoltaiki na potrzeby rolnictwa na przykładzie instalacji „Agro Hydro Energy” w Gaju Oławskim. Instalacja może być skuteczną odpowiedzią na problem suszy w rolnictwie. Projekt łączy wykorzystanie ziemi pod uprawy, produkcję energii elektrycznej z gospodarką wodną polegającą na gromadzeniu wód opadowych w zbiornikach retencyjnych podziemnych przez wykorzystanie powierzchni paneli fotowoltaicznych.

Jakość wody w skali regionalnej ulega poprawie również dzięki działaniom takich firm Jastrzębska Spółka Węglowa SA, która poprzez proces odsalania wód dostępnych na głębokości nawet 1200 m zapobiega odprowadzeniu do rzeki Bierawki wód silnie zasolonych, odpompowanych z rejonów górniczych. Wykorzystanie soli z zasolonych wód kopalnianych jest korzystne dla środowiska, ponieważ oznacza brak konieczności wydobycia określonego wolumenu soli kamiennych w tradycyjnych kopalniach soli.

SDG 7

Rozwój elektromobilności i dobre praktyki

Energa SA, Port Gdynia, Tauron Polska Energia, Velux

Projekt (Energa Oświetlenie, Port Gdynia) to montażu stacji ładowania pojazdów elektrycznych wykorzystujących istniejącą infrastrukturę zasilania oświetlenia ulicznego. Rozwiązanie to ogranicza czas budowy nowej stacji oraz redukuje koszty jej uruchomienia. Przyczyni się również w przyszłości do zmniejszenia zużycia surowców oraz redukcji emisji CO₂.

Velux poprzez „Barometr Zdrowych Domów” uwypukla problem ubóstwa energetycznego. Tauron w ramach akcji edukacyjnej *Energia dla seniora* wspiera seniorów w dokonywaniu bezpiecznych zakupów prądu i zapobiegania nieuczciwym praktykom sprzedawców.

SDG 8

Rozwój przedsiębiorczości w Polsce

BNP PARIBAS, Polska Fundacja Przedsiębiorczości

Biznes UP! BNP PARIBAS to cykl prowadzonych przez Polską Fundację Przedsiębiorczości bezpłatnych szkoleń i warsztatów, które znajdują się na Platformie Szkoleniowej PFP.

SDG 9

Innowacje w dziedzinie zarządzania energią

Tauron Polska Energia

Wirtualna elektrownia to innowacyjne rozwiązanie pozwalające na zarządzanie nieograniczoną liczbą źródeł i instalacji odbiorczych, a przy tym zapewnia poziom cyberbezpieczeństwa wymagany dla elementów infrastruktury krytycznej w elektroenergetyce. System zapewnia m.in. zwiększenie dyspozycyjności OZE, poprawę jakości prognozowania i planowania produkcji, co w konsekwencji wpływa na wzrost efektywności ekonomicznej produkcji energii elektrycznej przy jednoczesnym ograniczeniu zasobów niezbędnych do obsługi technicznej i handlowej.

SDG 10

Wspieranie ukraińskich uchodźców i wyrównywanie szans na rynku pracy

Accenture

Dostosowanie funkcjonujących programów Carrots Academy for Women oraz Akademia Umiejętności pozwala na wsparcie uchodźczyń z Ukrainy w zdobywaniu umiejętności związanych z cyberbezpieczeństwem. Program daje również możliwość znalezienia zatrudnienia w przedsiębiorstwie.

SDG 11

Zrównoważone i zielone miasta

Solaris

Polski producent autobusów, Solaris, od kilku lat bazuje na komponentach produkowanych w krajach europejskich. Ponadto podejmowane są działania w zakresie poszukiwania wśród dostawców rozwiązań, wspierających proces dekarbonizacji. Firma prowadzi stały monitoring śladu węglowego. Solaris jest liderem w produkcji autobusów elektrycznych na europejskim rynku, które pozwalają na redukcję emisji w miejscu użytkowania pojazdu.

SDG 12

Ekoprojektowanie i rozwój gospodarki cyrkularnej

Global Cosmed S.A., OTCF (właściciel marki 4F)

Global Cosmed pracuje nad efektywnym wykorzystywaniem zasobów naturalnych. Program Zintegrowanego tworzenia produktu to nowe podejście projektowania zgodnie z celami środowiskowymi i społecznymi.

Grupa OTCF (właściciel marki 4F) realizuje program cyrkularny wear_fair, określając go jako 'sprzątnie po branży odzieżowej' Przekazane przez klientów ubrania, po oczyszczeniu, naprawie, odświeżeniu, jako pełnowartościowe produkty wracają do ponownej sprzedaży.

SDG 13

Ślad węglowy

Bank Ochrony Środowiska S.A.

Bank Ochrony Środowiska zobowiązał się do corocznej kalkulacji emisji gazów cieplarnianych oraz do niezależnej weryfikacji obliczeń. W czerwcu 2022 r. sfinalizowana została weryfikacja obliczeń śladu węglowego BOŚ za rok 2021 (zgodnie z protokołem GHG Protocol Corporate Accounting and Reporting Standard).

SDG 14

Dbłość o stan wód

Enea, UN Global Compact Polska

Celem akcji Enea i UN Global Compact Polska #BałtykDlaPokoleń jest informowanie o zagrożeniach wynikających z zalegających na dnie Morza Bałtyckiego broni chemicznej pochodzącej z okresu II wojny światowej. Od zakończenia II wojny światowej w Morzu Bałtyckim zatopiono co najmniej 50 tys. ton broni chemicznej i 350 tys. ton amunicji klasycznej. Na dnie akwenu spoczywają również wraki statków transportujących m.in. paliwo. 415 obiektów tego rodzaju znajduje się na polskich wodach, niemal jedna czwarta w obrębie Zatoki Gdańskiej.

SDG 15

Działania na rzecz poprawy stanu środowiska

Polska Grupa Energetyczna (PGE)

Działania prowadzone w ramach programu „Lasy Pełne Energii” pomagają poprawiać jakość powietrza oraz stan wód gruntowych, a także wspierają odbudowę drzewostanu w polskich lasach. W ramach programu PGE współpracuje z Regionalnymi Dyrekcjami Lasów Państwowych, które wskazują właściwe tereny do realizacji inwestycji. Do udziału w programie zachęceni są pracownicy firmy wraz z dziećmi, a także harcerze i młodzież szkolna. Do tej pory w ramach inicjatywy od 2000 r. udało się posadzić przeszło 600 tys. sadzonek

SDG 16

Wspieranie innych instytucji w rozwoju w sposób zrównoważony

Polenergia

Polityka Dobroczynności Grupy Polenergia wspierała finansowo projekty konkursów ekologicznych dla dzieci, drużyny sportowe i rehabilitacje dzieci oraz przekazywała książki do lokalnych bibliotek. Firma przeprowadziła również Szkolenia dla Liderów dobroczynności, czyli cykl warsztatów dotyczących możliwości praktycznego wspierania lokalnych społeczności. Podczas szkoleń szczególną uwagę zwracano m.in. na realizację projektów wspierających różnorodność.

SDG 17

Promowanie idei zrównoważonego rozwoju

UN Global Compact Network Poland, Krajowa Izba Gospodarcza, Forum Odpowiedzialnego Biznesu (FOB)

UN Global Compact Network Poland zagościła w Polsce w 2001 r. Polski Network wspiera firmy w realizacji 10 zasad UN Global Compact i 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju. Realizuje również działania edukacyjne, analityczne i wspierając biznes w budowaniu przestrzeni współpracy z administracją rządową, ekspertami i społeczeństwem obywatelskim.

Krajowa Izba Gospodarcza promuje zrównoważony rozwój i społeczną odpowiedzialność biznesu. Od lat realizuje wiele projektów edukacyjnych skierowanych do członków regionalnych i branżowych izb gospodarczych (np. „Szkoła ESG”, podręcznik dot. zrównoważonego rozwoju firmy, program „Przedsiębiorstwo Fair Play”).

FOB buduje koalicje firm wokół rozwiązywania problemów społecznych, tworzy społeczność firm zaangażowanych społecznie, tworzy przestrzeń do wymiany doświadczeń pomiędzy menedżerami, administracją publiczną, przedstawicielami/kami środowisk akademickich i organizacjami społecznymi.

8. Przegląd postępów w ramach poszczególnych celów

W zestawieniu państw realizujących 17 celów zrównoważonego rozwoju (*Global SDG Index, Sustainable Development Solutions Network i Bertelsmann Stiftung*) z 2022 r. Polska plasuje się na 12. miejscu (na 163 państwa poddane ocenie), co oznacza awans o 3 pozycje w stosunku do poprzedniego roku. Biorąc jednak pod uwagę pozycję w Indeksie Spillover, Polska zajmuje dopiero 116. miejsce.

Polska osiąga najlepsze wyniki w zakresie wyeliminowania ubóstwa (SDG 1), dostępu do wysokiej jakości edukacji (SDG 4), czystej wody i warunków sanitarnych (SDG 6), innowacyjności, przemysłu i infrastruktury (SDG 9), odpowiedzialnej konsumpcji i produkcji (SDG 12) oraz ochrony zrównoważonych ekosystemów lądowych (SDG 15). Dużym wyzwaniem dla naszego kraju pozostają nadal cele związane z działaniami na rzecz klimatu (SDG 13), z zapewnieniem ochrony zasobów morskich (SDG 14), globalnego partnerstwa na rzecz zrównoważonego rozwoju (SDG 17), a także taniej, czystej i dostępnej energii (SDG 7).

Z kolei raport Eurostatu "Sustainable development in the European Union. Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context" opublikowanego w maju 2022 r., wskazuje, że Polska na tle średniej UE poczyniła największe postępy w realizacji 3 z 17 SDGs, tj. w zakresie zmniejszania nierówności (SDG 10), walki z ubóstwem (SDG 1) oraz partnerstw na rzecz celów (SDG 17) w latach 2015/2016 – 2020/2021. Największe trudności dotyczą celów związanych ze zrównoważoną produkcją żywności (SDG 2) oraz odpowiedzialną konsumpcją i produkcją (SDG 12).

OECD w publikacji z 2022 r. „*Measuring distance to the SDG Targets - Poland*”, dotyczącym realizacji Agendy 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju wskazuje, że Polska osiągnęła 18 ze 130 poszczególnych zadań. Polska posiada szybko rozwijającą się gospodarkę oraz notuje silny wzrost gospodarczy, a także dysponuje dobrze rozwijającym się rynkiem pracy (SDG 8 – wzrost gospodarczy i godna praca). Wypada także lepiej na tle pozostałych państw należących OECD w odniesieniu do realizacji SDG 15 – życie na lądzie. Natomiast największymi wyzwaniami dla Polski pozostają: doskonalenie umiejętności u dorosłych (SDG 4 – dobra jakość edukacji) oraz kwestie związane z ekologizacją gospodarki (SDG 7 – czysta i dostępna energia, SDG 13 – działania w dziedzinie klimatu).

Wśród wyzwań, które co najmniej do 2030 r. będą kształtowały debatę i decyzje w zakresie zrównoważonego rozwoju na poziomie krajowym i globalnym, są: rosnąca niestabilność środowiska międzynarodowego, silne i wielokierunkowe zmiany demograficzne w państwach rozwijających się i wciąż pogłębiające różnice ekonomiczne między światem rozwijającym się, a państwami wysoko rozwiniętymi, jak również zmiany klimatu skutkujące m.in. ograniczeniem dostępu do zasobów naturalnych i wymuszające migracje ludzi w ich poszukiwaniu. Większość tych wyzwań już dziś wymaga zdecydowanego działania społeczności międzynarodowej. Oczekujemy, że skuteczna realizacja Agendy 2030 przysłuży się kreowaniu znaczących, pozytywnych zmian zarówno we współczesnym świecie, jak i długofalowo na rzecz przyszłych pokoleń.

W kontekście tych wyzwań w ramach kolejnych 17 SDGs zidentyfikowano kluczowe priorytety oraz przedstawiono szereg działań im służących. Sformułowane zostały także wnioski oraz kluczowe wyzwania wpływające na możliwość pełnego osiągnięcia celów w Polsce.

Tabela 4. Legenda oznaczeń w ramach diagnozy postępów w realizacji Agendy 2030.

Oznaczenie	Ocena
●	Wystarczająca polityka i wdrożenie, i/lub spełnione na podstawie danych.
●	Wystarczająca polityka w tym obszarze, ale brak realizacji i/lub częściowe spełnienie na podstawie danych.
●	Brak wystarczającej polityki i wdrożenia, i/lub brak realizacji w oparciu o dane.

Źródło: opracowanie własne MRiT.

1 KONIEC Z UBÓSTWEM

SDG 1 – Koniec z ubóstwem

Wyeliminować ubóstwo we wszystkich jego formach na całym świecie

Priorytetem Rządu jest stabilna polityka wspierająca osoby ubogie i społecznie wrażliwe. Rodzina, jej dobrostan i poprawa sytuacji materialnej pozostają w centrum uwagi władz publicznych. Stąd jednym z głównych celów jest redukcja ubóstwa w rodzinach, szczególnie tych wielodzietnych. Polska w celu eliminacji ubóstwa podejmuje liczne działania na rzecz wsparcia obywateli, ze szczególnym uwzględnieniem grup defaworyzowanych – kobiet, dzieci, osób starszych czy osób niepełnosprawnych.

Priorytety krajowe:

1. Poprawa dostępności do usług społecznych (np. wsparcie dla rodzin z dziećmi, opieka nad dziećmi i/lub nad starszymi osobami) i zdrowotnych.
2. Umożliwienie rzeczywistej i pełnej integracji społecznej osób niepełnosprawnych oraz wsparcie psychologiczne, społeczne, funkcjonalne i ekonomiczne ich rodzin.
3. Poprawa sytuacji mieszkaniowej.

Diagnoza	Opis trendu
	W ostatnich latach sytuacja materialna Polaków istotnie się poprawiła. Poziom przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego na osobę w latach 2018-2021 wzrósł z kwoty 1693 zł do 2062 zł (wzrost o 18%). Zasięg ubóstwa skrajnego spadł z 5,4% w 2018 r. do 4,2% w 2021 r., a wskaźnik relatywnego ubóstwa zmniejszył się z 14,2% (2018 r.) do 12% (2021 r.). W latach 2018-2022 nastąpiła także poprawa dostępności do usług społecznych w Polsce, zwiększył się odsetek dzieci w wieku 1-2 lata objętych różnymi formami opieki instytucjonalnej z 19,3% do 32,7%. Obserwowany jest wzrost liczby mieszkań – w 2018 r. na 1000 osób przypadało 380,5 mieszkań, zaś w 2021 r. – 405,2. Mimo systematycznego wzrostu zasobu mieszkaniowego istotnym problemem w Polsce pozostaje deficyt mieszkaniowy (rozumiany statystycznie jako różnica pomiędzy liczbą lokali zamieszkałych a liczbą gospodarstw domowych). Obecnie deficyt szacowany jest na 453 tys. mieszkań. Oznacza to, że około 3,1% gospodarstw domowych w Polsce zamieszkiwało niesamodzielnie (najniższy wynik w historii pomiarów).
Główne działania wpływające na realizację celu w Polsce	
• Poprawa dostępności do usług społecznych (np. wsparcie dla rodzin z dziećmi, opieka nad dziećmi, nad starszymi osobami) i zdrowotnych m.in. poprzez realizację <i>Strategii rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030</i> (z perspektywą do 2035 r.). • Umożliwienie rzeczywistej i pełnej integracji społecznej osób niepełnosprawnych oraz wsparcie psychologiczne, społeczne, funkcjonalne i ekonomiczne ich rodzin poprzez reformę systemu wsparcia finansowego, ukierunkowaną na upodmiotowienie osób z niepełnosprawnościami, przeciwdziałanie wykluczeniu opiekunów osób z niepełnosprawnościami poprzez możliwość podejmowania pracy zarobkowej, rozwój rynku mieszkań na wynajem z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami. • Utworzenie Funduszu Solidarnościowego i uruchomienie programu wspierającego niezależne życie osób niepełnosprawnych, obejmującego podniesienie wysokości renty socjalnej, świadczenia pielęgnacyjnego, zasiłku pielęgnacyjnego, specjalnego zasiłku opiekuńczego, zasiłku dla opiekuna, wprowadzenie świadczenia uzupełniającego dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji. • Działania w obszarze ekonomii społecznej poprzez zdefiniowanie w ustawodawstwie przedsiębiorstwa społecznego, instrumentów wspierających zatrudnienie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w tych podmiotach, a także zasady działania administracji rządowej	

i samorządowej na rzecz wspierania rozwoju ekonomii społecznej. Procedowaniu rozwiązań legislacyjnych towarzyszyły prace nad programowaniem perspektywy finansowej na lata 2021-2027.

- **Działania w odniesieniu do osób starszych** związane z coroczną waloryzacją świadczeń emerytalno-rentowych oraz, od 2020 r., wprowadzenie wypłaty dodatkowego rocznego świadczenia pieniężnego (tzw. 13 i 14 emerytury) dla wszystkich emerytów i rencistów w wysokości najniższej emerytury w danym roku.
- **Programu Mama 4+** - rodzicielskie świadczenie uzupełniające, wypłacane od marca 2019 r. celem zapewnienia minimalnego dochodu osobom, które by wychowywać dzieci w rodzinach wielodzietnych nie podjęły zatrudnienia, bardzo często z przyczyn niezależnych od siebie, lub z niego zrezygnowały, przez co nie nabyły prawa do emerytury lub nie wypracowały emerytury w najniższej wysokości. Świadczenie wypłacane jest dla mam (w niektórych przypadkach dla ojców), którzy wychowali przynajmniej 4 dzieci.
- **Rodzinny kapitał opiekuńczy** – świadczenie wypłacane od 2021 r. rodzicom na pokrycie kosztów opieki nad drugim i kolejnymi dziećmi w rodzinie w wieku od 12. do ukończenia 35. miesiąca życia dziecka (łącznie 12 tys. zł wsparcia). Rodzice dzieci, na które nie przysługuje rodzinny kapitał opiekuńczy, mogą ubiegać się o dofinansowanie obniżenia opłaty za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym lub u dziennego opiekuna.
- **Instrumenty polityki mieszkaniowej służące rozwiązywaniu problemu ubóstwa** realizowane w ramach programu „Mieszkanie+” poprzez działania inwestycyjne wspierające budowę mieszkań komunalnych i rozwój społecznego budownictwa czynszowego (tzw. część społeczna programu) oraz działania inwestycyjne PFR Nieruchomości SA wspierane środkami z funduszu inwestycyjnego (tzw. część rynkowa programu).
- **Mieszkanie bez wkładu własnego** – program realizowany na podstawie przepisów ustawy z dnia 1 października 2021 r. o gwarantowanym kredycie mieszkaniowym, przygotowanych z myślą o osobach posiadających zdolność kredytową, ale jednocześnie nieposiadających środków na wymagany przez banki wkład własny.
- **Pierwsze Mieszkanie** – rząd pracuje nad nowymi rozwiązaniami pod hasłem „Pierwsze Mieszkanie”. Program składa się z dwóch instrumentów, tj. bezpiecznego kredytu 2% i Konta Mieszkaniowego, będących kompleksowym rozwiązaniem skierowanym do osób, które planują nabyć pierwszy lokal mieszkalny lub dom jednorodzinny. Pierwszy jest dla osób, które w chwili obecnej są gotowe kupić pierwsze mieszkanie, a drugi dla tych, którzy planują zakup w perspektywie następnych lat. Zakłada się, że przepisy ustawy wejdą w życie 1 lipca 2023 r.

Dokumenty strategiczne określające kierunki działań

- Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021–2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030.
- Strategia rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)
- Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030

Wyzwania i wnioski na przyszłość

- **Kontynuacja realizacji usług społecznych dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu**, w szczególności osób starszych, z niepełnosprawnościami, w kryzysie bezdomności, z zaburzeniami psychicznymi, w taki sposób, aby mogły bezpiecznie i niezależnie funkcjonować w swoim miejscu zamieszkania/społeczności lokalnej.
- Zapewnienie opieki w warunkach rodzinnych lub zbliżonych do rodzinnych dzieciom i młodzieży pozbawionej opieki rodzicielskiej.
- **Zwiększenie ilości dostępnych cenowo lokali mieszkaniowych**, w ramach mieszkalnictwa społecznego.
- Zwiększenie dostępu do mieszkań dla osób planujących nabycie lub budowę pierwszego mieszkania na zasadach komercyjnych.
- Opracowanie projektu ustawy wdrażającej Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych.

2 ZERO GŁODU

SDG 2 – Zero głodu

Wyeliminować głód, osiągnąć bezpieczeństwo żywnościowe i lepsze odżywianie oraz promować zrównoważone rolnictwo

Zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego pozostaje kluczowe w wyniku wybuchu konfliktu w Ukrainie oraz zaburzonych łańcuchów dostaw – również w wymiarze międzynarodowym ze względu na kryzys żywnościowy.

Priorytety krajowe:

1. Wsparcie przekształceń strukturalnych zapewniających wzrost konkurencyjności gospodarstw rolnych i producentów rolno-spożywczych.
2. Zapewnienie jakości i bezpieczeństwa żywności oraz bezpieczeństwa żywnościowego kraju, przy uwzględnieniu wymogów środowiskowych
3. Promocja produktów sektora rolno-spożywczego (w tym żywności wysokiej jakości) oraz wsparcie jego ekspansji zagranicznej.
4. Poprawa sytuacji dochodowej gospodarstw domowych na wsi w relacji do miasta, w tym poprzez wzrost różnicowania źródeł dochodów mieszkańców obszarów wiejskich.
5. Promocja zdrowego stylu życia wśród dorosłych i dzieci.

Diagnoza	Opis trendu
	Polska charakteryzuje się dużym potencjałem produkcji rolnej zapewniającą samowystarczalność żywnościową i umożliwiającą produkcję eksportową. W latach 2018-2020 nastąpił wzrost powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach rolnych powyżej 30 ha z 42 do 47%. W Polsce funkcjonuje ok. 1,3 mln gospodarstw rolnych, a zatrudnienie w rolnictwie sięga 6,5%. Stale rośnie eksport artykułów rolno-spożywczych (ok. 13% wartości polskiego eksportu). Obserwowany jest proces racjonalizacji struktur rolniczych, profesjonalizacji gospodarstw rolnych i komercjalizacji produkcji rolnej, co przekłada się na wzrost wydajności rolnictwa. W latach 2010-2021 wydajność pracy w rolnictwie zwiększyła się o 54%, częściowo w wyniku znaczącego spadku liczby pracujących w rolnictwie. Kontynuację pozytywnych zmian w rolnictwie umożliwi dalsza poprawa jakości infrastruktury na obszarach wiejskich oraz wzrost inwestycji w działania badawczo-rozwojowe w rolnictwie, których wyniki mogą być odpowiedzią na wyzwania związane z nawożeniem. Polska należy do grupy państw o najniższych wskaźnikach niedożywienia, przy czym od 2018 r. wzrósł odsetek osób, które doświadczyły w różnym stopniu braku bezpieczeństwa żywnościowego (z 4,3% do 7,4% w 2021 r.).
Główne działania wpływające na realizację celu w Polsce	
• Kontynuacja wdrażania modelu rolnictwa wielofunkcyjnego i zrównoważonego gwarantującego bezpieczeństwo żywnościowe, dostarczenie dóbr publicznych (w tym środowiskowych), sprzyjanie rozwojowi przedsiębiorczości związanej z sektorem rolno-spożywczym oraz pobudzanie rozwoju społecznie wrażliwego i terytorialnie zrównoważonego (w tym m.in. funkcje kulturowe obszarów wiejskich). • Wdrażanie innowacyjnych rozwiązań w rolnictwie, rybołówstwie i przetwórstwie rolno-spożywczym poprzez instrumenty wsparcia sektora żywności wysokiej jakości oraz inwestycje w wykorzystanie pełnego potencjału produkcyjnego polskiego sektora rolno-spożywczego wskutek m.in. dalszej modernizacji gospodarstw rolnych i rybackich, rozwoju kooperacji między producentami żywności, wzmocnienia powiązań gospodarstw rolnych z zakładami przetwórczymi, restrukturyzacji małych gospodarstw, wsparcia rozwoju lokalnych rynków rolno-spożywczych, wzmocnienia sieci doradztwa dla rolników i przedsiębiorców. • Poprawa rentowności gospodarstw rolnych dzięki zapewnieniu bardziej sprawiedliwego i lepiej ukierunkowanego wsparcia poprzez zmniejszanie różnic w dochodach między gospodarstwami o różnej wielkości (w szczególności na korzyść mniejszych gospodarstw) i regionami państwa w wyniku zastosowania np. uzupełniającego redystrybucyjnego wsparcia dochodu. • Podniesienie rentowności gospodarstw rybackich, zapewnienie wymiany pokoleniowej, zapewnienie bioróżnorodności ekosystemów wodnych, przeciwdziałanie zmianom klimatu i zmniejszenie emisji CO₂, budowanie modelu działalności odpornej na zagrożenia, budowanie zdolności opartej na wiedzy,	

budowanie potencjału rozwojowego przez zacieśnianie więzi kulturowych, zapewnienie sprawnego systemu instytucjonalnego w zakresie kontroli i egzekwowania przepisów wspólnej polityki rybołówstwa oraz poprawa efektywności działań kontrolnych i efektywności systemu zbierania danych rybackich.

- **Ochrona różnorodności genetycznej roślin uprawnych i zwierząt gospodarskich** – zabezpieczanie w kolekcjach banków genów zasobów genetycznych roślin dla wyżywienia i rolnictwa oraz utrzymywanie zagrożonych wyginięciem lokalnych ras zwierząt gospodarskich. Działania wspomagające postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej i roślinnej mające na celu optymalizację bazy genetycznej.
- Doskonalenie **mechanizmu** umożliwiającego **zapewnienie spójności pomiędzy realizowanymi zadaniami** jednostek doradztwa rolniczego a priorytetami i wyzwaniem dla rolnictwa i obszarów wiejskich określonymi w ramach Wspólnej Polityki Rolnej UE i w dokumentach strategicznych.
- **Promocja produktów sektora rolno-spożywczego oraz wsparcie ekspansji zagranicznej** w tym poprzez zapewnienie równych warunków konkurencji na jednolitym rynku, docieranie do polskich przedsiębiorców z informacjami nt. możliwości dostarczania polskich produktów w ramach mechanizmów pomocowych organizacji międzynarodowych, podejmowanie działań na rzecz eliminacji barier dla polskiego eksportu, jak również uwzględnienie w umowach międzynarodowych wrażliwości i potrzeb ochrony sektora rolnego.
- **Promocja polskiej żywności wysokiej jakości, w tym regionalnej, tradycyjnej i ekologicznej na krajowym, europejskim i światowym rynku zbytu.** Celem jest kreowanie pozytywnego wizerunku polskiej żywności, zwiększenie konkurencyjności polskiej żywności wysokiej jakości oraz budowanie silnej i rozpoznawalnej marki polskiej żywności.
- **Umożliwienie wykonywania pracy w gospodarstwie rolnym i prowadzenia na niewielką skalę dodatkowej pozarolniczej działalności gospodarczej oraz wsparcie procesu rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich** poprzez integrację instytucji otoczenia biznesu działających na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, ich promocja oraz poprawa jakości i efektywności świadczonych usług
- **Projekt System Satelitarnego Monitorowania Upraw Rolnych (S2MUR)** - zaprojektowanie, budowa i rozwój systemu informatycznego, wykorzystującego synergię danych satelitarnych, meteorologicznych, glebowych i statystycznych do monitorowania upraw rolnych na terenie całej Polski. Unikalny na skalę europejską system, korzystający z teledetekcji satelitarnej i sztucznej inteligencji, będzie dostarczał kompleksową wiedzę o stanie upraw rolnych, prognozował wystąpienia niekorzystnych zjawisk atmosferycznych.
- **Kontynuacja pomocy publicznej w zakresie dożywiania, w tym pod postacią programu Fundusze Europejskie Pomoc Żywnościowa 2021–2027,** w ramach którego pomoc w formie paczek żywnościowych lub posiłków rocznie otrzyma ok. 1,3 mln osób potrzebujących.
- **Promocja wśród uczniów zdrowej diety** poprzez udostępnianie dzieciom owoców, warzyw, mleka i produktów mlecznych oraz działania edukacyjne realizowane w szkołach oraz promocja właściwych nawyków żywieniowych i aktywności fizycznej, prace nad systemem przyjaznego etykietowania żywności, badania preferencji konsumentów dotyczących wyborów żywieniowych.

Dokumenty strategiczne określające kierunki działań

- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)
- Strategia zrównoważonego rozwoju wsi rolnictwa i rybactwa 2030
- Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027
- Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności

Wyzwania i wnioski na przyszłość

- **Zwiększenie odporności łańcuchów dostaw żywności. Zakłócenia w łańcuchach dostaw, protekcyjność rynków lokalnych, zamknięte granice** identyfikuje się jako powody kryzysów żywnościowych oraz czynniki kształtujące ceny żywności na świecie na wysokim poziomie. Aby zwiększyć odporność w tym zakresie, warto zdywersyfikować źródła dostaw żywności na korzyść krajów dotychczas bardziej odpornych na zakłócenia w łańcuchach dostaw; przeorientować się z powszechnie stosowanej polityki produkcji *just-in-time* (dostawa na czas) na zwiększanie zapasów i bazy

magazynowej kluczowych środków do produkcji; poszukiwać dostawców zlokalizowanych bliżej własnej bazy produkcyjnej.

- **Adaptacja i mitygacja do zmian klimatycznych** stwarza konieczność poszukiwań innowacyjnych rozwiązań rolniczych, które pomogą zwiększać plony i generować oszczędności w gospodarstwach rolnych w zmieniających się warunkach. Kluczowe wyzwanie w tym obszarze to realizacja przez Polskę celu unijnej strategii *Od pola do stołu*, zakładającej zmniejszenie strat składników odżywczych o 50% do 2030 r. przy jednoczesnym zachowaniu żyzności gleby i ochronie środowiska naturalnego.
- **Malejące zatrudnienie w sektorze rolniczym** spowodowane jest m.in. zmianami demograficznymi, rosnącą skutecznością praktyk agrarnych oraz brakiem zainteresowania rolnictwem wśród młodych ludzi.
- **Nadmierna eksploatacja zasobów naturalnych** przejawiająca się degradacją i nadmierną erozją ziemi spowodowana jest zbyt intensywną produkcją polową, złym zarządzaniem odłogami i płodozmianami oraz nadmiernym wypasem zwierząt. Powyższe czynniki w połączeniu ze źle zbilansowanym stosowaniem pestycydów prowadzą do wymywania składników mineralnych z gleby, co dodatkowo pogarsza stan środowiska.
- **Redukcja ilości marnowanej żywności i ograniczenie strat w produkcji żywności** ma kluczowe znaczenie w obliczu zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego, narastających kryzysów zewnętrznych i zachwiania łańcuchów dostaw. Żywność marnuje się na każdym etapie łańcucha żywnościowego, a przede wszystkim w gospodarstwach domowych. Ze względu na specyfikę tego zagadnienia, zachodzi pilna potrzeba nie tylko przyjęcia określonych rozwiązań legislacyjnych w tym zakresie, lecz także promowania praktyk samoregulacyjnych.

3 DOBRE ZDROWIE I JAKOŚĆ ŻYCIA

SDG 3 – Dobre zdrowie i jakość życia

Zapewnić wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowe życie oraz promować dobrobyt

Zapewnienie zdrowia i dobrobytu obywatelom nabrało szczególnego znaczenia w efekcie wybuchu pandemii Covid-19. Dla Polski szczególnie priorytetowe stało się zmniejszanie nierówności w dostępie do opieki zdrowotnej oraz wzmocnienie systemu ochrony zdrowia, w szczególności w obszarze e-zdrowia poprzez

cyfryzację usług zdrowotnych.

Priorytety krajowe:

1. Zmniejszenie zapadalności na choroby cywilizacyjne i umieralności z ich powodu.
2. Zmniejszenie nierówności w dostępie do opieki zdrowotnej.
3. Zwiększenie wykrywalności chorób we wczesnych stadiach rozwojowych oraz zwiększenie dostępu do nowoczesnych terapii.
4. Poprawa poziomu jakości systemu opieki zdrowotnej i bezpieczeństwa pacjenta, w tym rozwój obszaru e-zdrowie.
5. Kompleksowa poprawa jakości powietrza do stanu niepowodującego narażenia na pogorszenie jakości zdrowia oraz środowiska, zgodnego z prawodawstwem unijnym, a w dalszej perspektywie z wytycznymi WHO poprzez zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do powietrza.

Diagnoza	Opis trendu
	W Polsce zdrowie publiczne odgrywa kluczową rolę. Profilaktyka, prewencja i promocja zdrowia to najważniejsze czynniki odpowiadające za stabilność systemu ochrony zdrowia i wydłużenie życia, w tym życia w zdrowiu. W obliczu aktualnych zmian demograficznych i społecznych, właściwa organizacja zdrowia publicznego ma wciąż rosnące znaczenie dla wydłużenia i poprawy jakości życia Polek i Polaków. Analiza chorobowości, umieralności, a także pozostałych danych zdrowotnych (nawyki żywieniowe, uzależnienia, aktywność fizyczna), wskazuje na pilną potrzebę wzmocnienia zdrowia publicznego w Polsce. W Polsce obserwowane jest szybkie starzenie się populacji oraz szereg negatywnych trendów związanych ze stylem życia społeczeństwa (niska aktywność fizyczna, wysoko przetworzona żywność) oraz niekorzystnymi zjawiskami w środowisku naturalnym. Wskaźnik oczekiwanej długości życia w zdrowiu utrzymuje się na podobnym poziomie w stosunku do 2018 r. - w przypadku mężczyzn: 60,5 lat w 2018 r. oraz 60,3 lat w 2020 r., a w przypadku kobiet: 64,3 lat zarówno w 2018 r. jak i w 2020 r. (Eurostat, 2021). Wyzwaniem wciąż pozostaje ograniczenie wzrostu chorobowości, zwłaszcza w schorzeniach układu krążenia, nowotworowych, metabolicznych (cukrzycy), neurologicznych i psychicznych oraz rozmaite postacie alergii. Niepokojącym trendem jest wciąż duża liczba zgonów w wyniku nowotworów złośliwych, chociaż w latach 2018 – 2020 odnotowano ich niewielki spadek (z 263,9 do 261,6 na 100 tys. ludności). Wzrosła zaś liczba zgonów z powodu cukrzycy na 100 tys. ludności (z 23,5 w 2018 r. do 31,9 w 2020 r.). Istotnym wyzwaniem pozostaje problem nadwagi i otyłości. Odsetek osób powyżej 15 r.ż. cierpiących na otyłość, wg BMI, wzrósł z 16,7% (2014 r.) do 18,5% (2019 r.). Równolegle postępuje cyfryzacja usług zdrowotnych. Zwiększył się odsetek podmiotów leczniczych posiadających rozwiązania informatyczne umożliwiające prowadzenie dokumentacji medycznej w postaci elektronicznej – z 56,6% w 2018 r. do 68,4% w 2021 r. Działania te przyczyniają się do poprawy poziomu jakości systemu opieki zdrowotnej i bezpieczeństwa pacjenta, zmniejszenia nierówności w dostępie do opieki zdrowotnej, zwiększenia świadomości zdrowotnej oraz wykrywalności chorób we wczesnych stadiach rozwojowych. Stan powietrza w Polsce poprawia się. W latach 2018-2021 zmniejszyła się znacząco liczba stref z przekroczeniami norm jakości powietrza, w tym przede wszystkim dla najbardziej problematycznych dotychczas frakcji pyłu zawieszonego PM10 oraz PM2,5; nie tylko w związku z

	występującymi korzystnymi warunkami meteorologicznymi, ale przede wszystkim w wyniku podjętych działań naprawczych na wszystkich szczeblach zarządzania jakością powietrza. Szczególnie pozytywne efekty podjętych działań są widoczne w trendzie spadkowym tzw. krajowego wskaźnika średniego narażenia na pył PM _{2.5} . Wartość wskaźnika obniżyła się z 22 µg/m ³ w 2018 r. do 17 µg/m ³ w 2021 r.
Główne działania wpływające na realizację celu w Polsce	
• Realizacja Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020 oraz na lata 2021-2025 działającego na rzecz wydłużenia życia w zdrowiu, poprawy zdrowia i związanej z nim jakości życia ludności oraz zmniejszenia nierówności społecznych w kontekście zdrowia. • Realizacja Programu Badań Przesiewowych Noworodków w Polsce na lata 2019-2022 mającego na celu obniżenie umieralności noworodków, niemowląt i dzieci z powodu chorób wrodzonych oraz zapobiegania ciężkiemu i trwałemu upośledzeniu fizycznemu i intelektualnemu, wynikającemu z tych chorób. • Fundusz Medyczny wspierający działania zmierzające do poprawy zdrowia i jakości życia w Polsce poprzez zapewnienie dodatkowych źródeł finansowania. • Przeciwdziałanie oporności na środki drobnoustrojowe jako jedno z działań na rzecz poprawy bezpieczeństwa pacjentów realizowano w ramach „Narodowego Programu Ochrony Antybiotyków na lata 2016-2020”, a następnie w ramach Narodowego Programu Zdrowia na lata 2020-2025. • Program Profilaktyki i Leczenia Chorób Układu Sercowo-Naczyniowego POLKARD na lata 2017-2020. • Kontynuacja ogólnopolskiej kampanii „Depresja. Rozumiesz-Pomagasz” w ramach Programu zapobiegania depresji w Polsce na lata 2016-2020. • Utworzenie Centrum wsparcia dla osób dorosłych w kryzysie psychicznym jako całodobowej, bezpłatnej, specjalistycznej pomocy i wsparcia oraz dostępu do informacji, o tym gdzie szukać pomocy oraz podniesienie świadomości społeczeństwa na temat zaburzeń psychicznych. • Zakup leków i szczepionek antyretrowirusowych dla dorosłych i dzieci w ramach leczenia antyretrowirusowego osób żyjących z wirusem HIV w Polsce na lata 2017-2021 (ARV). • Uruchomienie Platformy Domowej Opieki Medycznej (DOM) w celu podniesienia bezpieczeństwa osób przebywających w izolacji domowej wywołanej zakażeniami Covid-19. • Działania na rzecz wzrostu odsetka osób przeżywających 5 lat od zakończenia terapii onkologicznej, zwiększenie wykrywalności nowotworów we wczesnych stadiach oraz poprawa jakości życia w trakcie i po ukończonym leczeniu w ramach Narodowej Strategii Onkologicznej na lata 2020–2030. • Dążenie do zapewnienia samowystarczalności w zakresie ilości i poprawy bezpieczeństwa krwi i jej składników. • Program Priorytetowy „Czyste Powietrze” – szczegóły w SDG 11. • Program Stop Smog – szczegóły w SDG 11.	
Dokumenty strategiczne określające kierunki działań	
• Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) • „Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r.” (Zdrowa Przyszłość) • Narodowa Strategia Onkologiczna • Strategia deinstytucjonalizacji: opieka zdrowotna nad osobami starszymi • Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności • Narodowy Program Zdrowia na lata 2016-2020 oraz na lata 2021-2025 • Narodowy Program Chorób Układu Krążenia na lata 2022–2032 (w trakcie procedowania)	

- Narodowa Strategia Onkologiczna na lata 2020-2030
- Narodowy Program Rozwoju Medycyny Transplantacyjnej
- Aktualizacja Krajowego Programu Ochrony Powietrza do 2025 r. (z perspektywą do 2030 r. oraz do 2040 r.)
- Krajowy program ograniczania zanieczyszczenia powietrza
- Polityka ekologiczna państwa 2030 - strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej

Wyzwania i wnioski na przyszłość

- **Budowanie skutecznego systemu zdrowia publicznego** koncentrującego się na kształtowaniu środowisk ułatwiających wybory prozdrowotne (zmniejszenie narażenia na czynniki ryzyka, szczególnie te związane ze stylem życia) oraz na realizacji długofalowych i opartych na dowodach naukowych działań profilaktycznych, których podstawowym celem jest zapobieganie wystąpieniu chorób cywilizacyjnych.
- **Zmniejszanie różnic w dostępności do świadczeń medycznych i poprawa funkcjonowania systemu ochrony zdrowia.**
- **Rozwój i upowszechnienie usług cyfrowych e-zdrowia oraz wykorzystania innowacyjnych technologii** w sektorze zdrowia obejmują przede wszystkim następujące obszary: rozwój publicznych usług cyfrowych zwiększających dostępność do świadczeń opieki zdrowotnej, budowę kompetencji cyfrowych po stronie pacjentów i kadry medycznej oraz działania na rzecz zwiększenia dojrzałości cyfrowej podmiotów wykonujących działalność leczniczą, rozwój innowacji.
- Stworzenie sieci silnych, efektywnych i kompetentnych laboratoriów realizujących zadania badawcze jako gwarancja **bezpieczeństwa pacjentów** oraz **bezpieczeństwa lekowego**.
- **Zwiększenie dostępności do odpowiednich warunków technicznych i organizacyjnych pobierania krwi i jej składników.**
- **Powrót do aktywności donacyjnej i transplantacyjnej sprzed pandemii**, a następnie do przybliżenia się do wskaźników europejskich w zakresie liczby pobieranych i przeszczepianych narządów, tkanek i komórek.

4 DOBRA JAKOŚĆ EDUKACJI

SDG 4 – Dobra jakość edukacji

Zapewnić wszystkim wysokiej jakości edukację oraz promować uczenie się przez całe życie

Rozwój technologii, cyfryzacja i postępujące zmiany klimatu determinują oczekiwania na rynku pracy. W tym kontekście budowa systemu edukacji oraz przygotowanie pokolenia do swobodnego poruszania się w zglobalizowanym świecie nabiera coraz większego znaczenia.

Priorytety krajowe:

1. Poprawa jakości i atrakcyjności szkolnictwa zawodowego, poprawa dostosowania szkolenia i kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy.
2. Tworzenie warunków dla rozwoju edukacji na całym obszarze kraju i wyrównywania szans edukacyjnych.
3. Tworzenie warunków do szerszego zaangażowania dorosłych w uczenie się w różnych formach i miejscach oraz do uznawania efektów uczenia się nabytych poza edukacją formalną.
4. Poprawa innowacyjności kształcenia.
5. Edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju.

Diagnoza	Opis trendu
	W ostatnim czasie przeprowadzono wiele zmian w polskim systemie oświaty. Obecny system edukacji nakierowany jest na poprawę wyników uczniów oraz wyposażenie ich w kompetencje niezbędne do życia i pracy w nowoczesnym, zrównoważonym społeczeństwie. Według danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej spośród absolwentów z 2018 r., którzy w terminie głównym przystąpili do wszystkich egzaminów obowiązkowych, świadectwo dojrzałości uzyskało 79,7%, podczas gdy w 2021 r. było to 74,5% (a w 2022 r. - 78,2%). W latach 2018-2020 notowano spadek stopy bezrobocia absolwentów szkół prowadzących kształcenie zawodowe (z 27,3% do 22,2%), jednak niepokojącym zjawiskiem jest jej wzrost w 2021 r. do poziomu 28,8%, co może wynikać ze zmian na rynku pracy wskutek pandemii Covid-19. Pandemia również miała swój wpływ na edukację wyższą, warunki studiowania i świadczenia usług edukacyjnych w formie zdalnej. Wprowadzono lub wzmocniono mechanizmy wsparcia materialnego, ulepszono infrastrukturę socjalną oraz dydaktyczną. Okres pandemii uwydatnił niewykorzystywaną dotychczas możliwość realizacji zajęć dydaktycznych, udziału w konferencjach naukowych czy możliwości wzbogacenia prowadzenia badań naukowych poprzez wykorzystanie formy zdalnej. Na podnoszenie jakości kształcenia wpływa m. in. umiędzynarodowienie szkolnictwa wyższego. Na polskich uczelniach studiuje coraz więcej cudzoziemców – odnotowano wzrost z 6,3% w 2018 r. do 7,2% w 2021 r. Wobec wyzwań i postępu technologicznego i cyfryzacji niezwykle istotne pozostaje kształcenie w obszarze umiejętności cyfrowych.

Główne działania wpływające na realizację celu w Polsce

- Realizacja „Rządowego programu pomocy uczniom niepełnosprawnym w formie dofinansowania zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych w latach 2020–2022” (Trwają prace nad kolejną edycją programu na lata 2023-2025).
- Prognoza zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego (coroczne obwieszczenie ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, od 2019 r.) – stałe monitorowanie potrzeb na poziomie krajowego i wojewódzkiego rynku pracy.
- Monitoring karier absolwentów publicznych i niepublicznych szkół ponadpodstawowych (corocznie od 2021 r.) w celu stałego dostosowywania systemu kształcenia do zmieniających się uwarunkowań społeczno-gospodarczych.
- Kształcenie zawodowe dostosowane do potrzeb nowoczesnej gospodarki i oczekiwań rynku pracy – wprowadzanie, nowych zawodów do klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego lub dokonywanie

modyfikacji w zakresie istniejących zawodów, określanie podstaw programowych kształcenia w tych zawodach oraz określanie dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów.

- **Uruchomienie od 1 września 2020 r. kształcenia w branżowych szkołach II stopnia.**
- **Opracowanie przepisów w zakresie minimalnego zatrudnienia nauczycieli specjalistów w przedszkolach i szkołach zależnego od liczby dzieci/uczniów (od września 2022 r.).**
- **Monitoring Ekonomicznych Losów Absolwentów publicznych i niepublicznych szkół wyższych (ELA)** – pozwala przyszłym studentom podjąć świadomą decyzję na temat kierunku studiów, a uczelniom daje przesłankę do ewentualnej korekty oferty edukacyjnej.
- **Realizacja Programu „Doktorat Wdrożeniowy”** prowadzonego w systemie dualnym, jako ważnego etapu budowy solidnego pomostu między nauką a biznesem.
- **Realizacja przedsięwzięcia „Dydaktyczna Inicjatywa Doskonałości”,** w celu wsparcia publicznych uczelni zawodowych w doskonaleniu jakości kształcenia na kierunkach studiów o profilu praktycznym.
- **Program Polskie Powroty** w ramach działań **Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej**, umożliwiający powrót do kraju wyróżniającym się polskim naukowcom i podjęcie przez nich zatrudnienia na polskich uczelniach oraz w jednostkach naukowych.
- **Program stypendialny dla Polonii im. gen. Władysława Andersa** w ramach działań **Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej**, umożliwiający młodzieży polskiego pochodzenia (narodowości polskiej) i posiadaczom Karty Polaka odbycie studiów wyższych w Polsce oraz poprawę znajomości języka polskiego.
- **Podnoszenie jakości kształcenia** – projekt „Uczelnie Przyszłości – nowe możliwości w zakresie kształcenia”, którego celem podniesienie kompetencji osób uczestniczących w edukacji na poziomie wyższym, odpowiadających potrzebom gospodarki, rynku pracy i społeczeństwa.

Dokumenty strategiczne określające kierunki działań

- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)
- Strategia Produktowności 2030
- Polityka ekologiczna państwa 2030 - strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej
- Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030
- Polityka naukowa państwa

Wyzwania i wnioski na przyszłość

- **Dalsze rozwijanie zielonych umiejętności** i zaspakajanie zapotrzebowania gospodarki na wykwalifikowanych pracowników wspierających proces sprawiedliwej transformacji.
- **Wsparcie i inwestycje w cyfrową transformację systemu oświaty** w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 oraz w ramach Krajowego Planu Odbudowy przewiduje realizację kompleksowych zestawów projektów dotyczących wyposażenia szkół w nowe technologie, rozwijania cyfrowych zasobów edukacyjnych i narzędzi informatycznych wspierających cyfryzację procesów edukacyjnych, doskonalenia kadr w stosowaniu narzędzi cyfrowych w procesie dydaktycznym i w zarządzaniu systemem oświaty.
- **Dalszy rozwój kształcenia zawodowego** poprzez doskonalenie umiejętności kadr, tworzenie Branżowych Centrów Umiejętności, rozwój doradztwa zawodowego i promocję kształcenia zawodowego.
- **Rozwój edukacji włączającej** poprzez świadczenie wsparcia dla poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego, zwiększanie dostępności wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci i wsparcia rodziny, rozwój kadr w zakresie edukacji włączającej.
- **Wspieranie uczenia się przez całe życie**, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej.

5 RÓWNOŚĆ PŁCI

SDG 5 – Równość płci

Osiągnąć równość płci oraz wzmocnić pozycję kobiet i dziewcząt

Konstytucja RP, Kodeks Pracy i inne ustawy zapewniają przestrzeganie zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn. Gwarancje te obejmują w szczególności równe prawo obu płci do kształcenia, zatrudnienia i awansów, do jednakowego wynagradzania za pracę o tej samej wartości oraz do zabezpieczenia społecznego.

Priorytety krajowe:

1. Pełniejsza realizacja zasady równości kobiet i mężczyzn.
2. Aktywna polityka prorodzinna.
3. Zapewnienie warunków dla powrotu kobiet na rynek pracy po przerwie z tytułu urodzenia i opieki nad dzieckiem.

Diagnoza	Opis trendu
●	Na przestrzeni lat obserwuje się poprawę sytuacji w Polsce w kontekście równości płci. Wpływ kobiet na rozwój gospodarczy Polski jest z roku na rok coraz większy. Postawy przedsiębiorcze kobiet w Polsce w ostatnich latach wzmacniają się, a udział prowadzonych przez nie przedsiębiorstw w gospodarce jest stabilny, wyższy niż średnio w UE. Z drugiej strony kobiety są wciąż niedoreprezentowane w biznesie - 34% firm (ok. 1,1 mln) figurujących w rejestrze Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności (CEIDG) zostało założone przez kobiety w 2021 r. Nieco większy jest odsetek kobiet tworzących wyższą kadrę zarządzającą (ok. 38%), z kolei udział kobiet w zarządach oraz radach nadzorczych spółek giełdowych jest znacząco niższy (ok. 14-16%). W latach 2018-2020 różnica w zarobkach kobiet i mężczyzn (luka płacowa) zmniejszyła się o 4 p.p. (z 8,5% do 4,5% przy średniej dla UE na poziomie 13% w 2020 r). Zwiększa się reprezentacja kobiet w Sejmie - z 27,4% w poprzedniej kadencji (2015-2019) do 28,7% obecnie (2019-2023). Łatwiejsze staje się łączenie pracy zawodowej z obowiązkami rodzinnymi dzięki zwiększonej dostępności instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. Odnotowywany jest stały wzrost wskaźnika dzieci objętych opieką instytucjonalną. W okresie 2018-2022 wskaźnik ten wzrósł z 19% do 32,7%. W latach 2018-2020 zmniejszył się odsetek biernych zawodowo kobiet z powodu obowiązków rodzinnych i związanych z prowadzeniem domu z 19,2% do 18,2%.
Główne działania wpływające na realizację celu w Polsce	

• Działania aktywizujące dla bezrobotnych kobiet w wejściu lub powrocie na rynek pracy przez Urzędy Pracy. • Ochrona przestrzegania zasady równego traktowania w dostępie i korzystaniu z usług rynku pracy oraz instrumentów rynku pracy bez względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. • Opracowanie przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej darmowej aplikacji „Równość płac” pozwalającej na oszacowanie różnic w wynagrodzeniach, z uwzględnieniem ich płci, wieku, wykształcenia oraz innych wybranych cech (czyli tzw. „skorygowaną lukę płacową”). • Wdrażanie Krajowego Programu Działań na Rzecz Równego Traktowania na lata 2022-2030 - pakietu legislacyjnego, który wdroży zasadę transparentności płac jako środka walki z luką płacową oraz wzmocnienie edukacji antydyskryminacyjnej, a następnie raportowanie postępów poprzez coroczny raport „Różnica w wynagrodzeniach kobiet i mężczyzn”. • Realizacja Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie przewidującego szczegółowe działania w zakresie: zapewniania ochrony i udzielania pomocy osobom doznającym przemocy w rodzinie; podnoszenia świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków przemocy w rodzinie; promowania metod wychowawczych bez użycia przemocy; upowszechniania informacji o formach udzielania pomocy osobom doznającym i stosującym przemoc w rodzinie. • Zapobieganie i zwalczanie przemocy domowej wobec kobiet poprzez ustanowienie nowych środków zapewniających większą ochronę ofiar przemocy domowej i zapobiegających wtórnej wiktylizacji ofiar przemocy seksualnej - wprowadzenie nakazu natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia przez sprawcę przestępstwa i zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia.
Dokumenty strategiczne określające kierunki działań
• Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) • Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego • Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa • Krajowy Program Działań na Rzecz Równego Traktowania na lata 2022-2030 • Krajowy Program Przeciwdziałaniu Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021–2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030 • Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie • Krajowy Program Reform • Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności
Wyzwania i wnioski na przyszłość • Wprowadzanie rozwiązań ułatwiających godzenie życia zawodowego z rodzinnym, w tym ułatwienie dostępu do instytucjonalnych form opieki nad dziećmi o zadowalającej jakości oraz w przystępnej cenie - dalszy wzrost liczby miejsc opieki w żłobkach, klubach dziecięcych i u dziennych opiekunów. • Przeciwdziałanie naruszeniom zasady równego traktowania oraz podnoszenie świadomości społecznej w zakresie równego traktowania, w tym na temat przyczyn i skutków naruszenia zasady równego traktowania. • Systematyczne wspieranie równości kobiet w przestrzeni społecznej i publicznej oraz zwiększenie świadomości ich samych na temat potencjalnych obszarów wykluczenia; • Działania instytucjonalne zmierzające do stymulowania rozwoju sieci tworzonych oddolnie przez przedsiębiorcze kobiety i stwarzania im dogodnych warunków do rozwoju oraz ułatwiania dostępu do nich kobietom z potencjałem przedsiębiorczym, ale bez przedsiębiorczych doświadczeń.

6 CZYSTA WODA I WARUNKI SANITARNE

SDG 6 – Czysta woda i warunki sanitarne

Zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wody i warunków sanitarnych poprzez zrównoważoną gospodarkę zasobami wodnymi

W zakresie zrównoważonego gospodarowania zasobami wodnymi priorytetem pozostaje wdrożenie planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy, planów zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszarów dorzeczy oraz planu przeciwdziałania skutkom suszy. Kluczowym jest także rozwijanie mechanizmów prawno-finansowych sprzyjających racjonalnemu wykorzystaniu zasobów wodnych i wdrażania wodooszczędnych technologii. Uchwalenie ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne doprowadziło do pełnego wdrożenia zasady zwrotu kosztów usług wodnych przewidzianej w art. 9 Ramowej Dyrektywy Wodnej.

Priorytety krajowe:

1. Zwiększenie dyspozycyjnych zasobów wód, poprawa ich stanu ekologicznego i jakości chemicznej.
2. Utworzenie mechanizmów prawno-finansowych sprzyjających racjonalnemu wykorzystaniu zasobów wodnych i wdrażania wodooszczędnych technologii, jak również budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków.

Diagnoza	Opis trendu
	Jakość wody w Polsce jest coraz lepsza. W miastach na terenie całego kraju woda kranowa jest zdatna bezpośrednio do spożycia. W Polsce systematycznie wzrasta liczba nowych oczyszczalni ścieków oraz odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków. Udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków wzrósł z 74% w 2018 r. do 75,2% w 2021 r., przy czym w miastach utrzymuje się na poziomie 94,6%, a na wsiach z 42,9% do 46,5%. Eliminowane są technologie oparte na mechanicznym usuwaniu zanieczyszczeń ze ścieków i zastępowane wysokoefektywnymi technologiami oczyszczania ścieków z pogłębionym usuwaniem biogenów. W 2021 r. ilość ścieków wymagających oczyszczania mechanicznego wyniosła 487,7 hm³ (23% ścieków oczyszczanych), natomiast ilość ścieków poddanych zaawansowanym procesom oczyszczania wynosiła prawie 1,2 tys. hm³ (55% ścieków oczyszczanych). Nadal część ścieków wymagających oczyszczania (6%) nie zostaje poddana tym procesom. W latach 2018-2021 udział ścieków przemysłowych i komunalnych oczyszczanych biologicznie, chemicznie i z podwyższonym usuwaniem biogenów w całkowitej ilości wymagających oczyszczenia nieznacznie zmalał (z 73,2 % do 72,9 %). Stopień wdrożenia zintegrowanego zarządzania zasobami wodnymi w Polsce w 2020 r. wyniósł 71% (w skali od 0 do 100, wyższy wynik oznacza większy postęp).
Główne działania wpływające na realizację celu w Polsce	
• Opracowanie programu inwestycyjnego w zakresie poprawy jakości i ograniczenia strat wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi poprzez wzmocnienie polityki zapewnienia bezpieczeństwa zdrowotnego konsumentów wody oraz ograniczenie straty wody w infrastrukturze wodociągowej. • Wdrożenie Krajowego programu renaturyzacji wód powierzchniowych oraz wydanie Podręcznika dobrych praktyk renaturyzacji wód powierzchniowych. • Realizacja zadań statutowych i naukowo – badawczych Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej – Państwowy Instytut Badawczy (IMGW-PIB) w zakresie osłony hydrologicznej i meteorologicznej społeczeństwa, środowiska, dziedzictwa kulturowego, gospodarki i rozpoznawania zagrożeń niebezpiecznymi zjawiskami zachodzącymi w atmosferze lub hydrosferze, a także na potrzeby rozpoznania i kształtowania oraz ochrony zasobów wodnych kraju i państwowej służby ds. bezpieczeństwa budowli piętrzących. • Realizacja programów priorytetowych Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW): • Program Moja Woda mający na celu zwiększenie poziomu retencji na terenie posesji przy budynkach mieszkalnych jednorodzinnych oraz wykorzystywanie zgromadzonych wód	

opadowych oraz roztopowych. Finansowanie zakupu, montażu, budowy i uruchomienia instalacji, pozwalających na zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych. • Adaptacja do zmian klimatu mająca na celu wsparcie finansowe projektów z zakresu: „zielono-niebieskiej” infrastruktury, likwidacji powierzchni nieprzepuszczalnych, zrównoważonych systemów zagospodarowania wód opadowych i kanalizacji deszczowej oraz zabezpieczenia ludności w wodę do picia. • Gospodarka wodno-ściekowa w aglomeracjach część 1) Gospodarka ściekowa w ramach Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych mająca na celu wsparcie finansowe projektów w zakresie budowy, rozbudowy lub modernizacji oczyszczalni ścieków komunalnych, budowy, rozbudowy lub modernizacji zbiorczych systemów kanalizacji sanitarnej, budowy przyłączy budynków do istniejącej kanalizacji sanitarnej na obszarze aglomeracji oraz budowy lub modernizacji systemów zaopatrzenia w wodę. • Gospodarka wodno-ściekowa w zakładach przemysłowych realizowana w ramach wsparcia finansowego dla przedsięwzięć dotyczących budowy, rozbudowy, modernizacji oczyszczalni ścieków przemysłowych dla określonych sektorów przemysłu.
Dokumenty strategiczne określające kierunki działań
• Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych • Program przeciwdziałania niedoborowi wody • Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności • Plan przeciwdziałania skutkom suszy przyjęty Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. • Program inwestycyjny w zakresie poprawy jakości wody i ograniczania strat wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi
Wyzwania i wnioski na przyszłość • Poprawa dostępu do wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, a w szczególności dla zmarginalizowanych grup społecznych. • Ograniczenie niedoborów i marnotrawstwa wody, w tym strat wody w systemach dystrybucji. • Zwiększenie finansowania inwestycji w gospodarce wodno-ściekowej ze środków krajowych i unijnych. • Kontynuacja inwestycji w gospodarce ściekowej, w tym dalszy rozwój sieci kanalizacyjnej oraz inwestycje związane z budową i modernizacją oczyszczalni ścieków. • Opracowanie ogólnokrajowego programu edukacyjno-finansowego, który przyczyni się do szybkiego i skutecznego wdrażania zapisów planu przeciwdziałania skutkom suszy.

7 CZYSTA I DOSTĘPNA ENERGIA

SDG 7 – Czysta i dostępna energia

Zapewnić wszystkim dostęp do źródeł stabilnej, zrównoważonej i nowoczesnej energii po przystępnej cenie

Zapewnienie czystej i dostępnej energii, a tym samym zaadresowanie potrzeb energetycznych obywateli jest dla Polski kluczowe zwłaszcza w obliczu licznych wyzwań dla bezpieczeństwa energetycznego związanego z inwazją Rosji na Ukrainę, w tym warunkuje konieczność większej dywersyfikacji dostaw surowców energetycznych i dążenie do niezależności w tym zakresie.

Priorytety krajowe:

1. Poprawa efektywności energetycznej.
2. Tworzenie warunków dla stałego i zrównoważonego rozwoju sektora energetycznego.
3. Ograniczenie oddziaływania energetyki na środowisko.
4. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego w kraju.

Diagnoza	Opis trendu
	Systematycznie obniża się energochłonność polskiej gospodarki (energochłonność pierwotna PKB zmniejszyła się w 2020 r. o 7,96% w stosunku do 2018 r., natomiast energochłonność finalna PKB o 6,49%). Udział energii ze źródeł odnawialnych (OZE) w końcowym zużyciu energii brutto wzrósł z 14,94% w 2018 r. do 15,62% w 2021 r. Energia pozyskiwana z OZE w 2021 r. pochodziła w przeważającym stopniu z biopaliw stałych (69,4%), energii wiatru (10,9%) i biopaliw ciekłych (8,1%). W grudniu 2022 r. stan mocy zainstalowanych OZE w Polsce wyniósł 22 670,2 MW co oznacza, że moce zainstalowane odnawialnych źródeł energii stanowią 29,47% ogółu mocy zainstalowanych w polskim sektorze elektroenergetyki. W latach 2018-2022 moc zainstalowanych OZE wzrosła o 8158 MW, tj. 97,77% w stosunku do 2018 r. Najbardziej dynamicznie rozwijającą się gałęzią OZE w Polsce jest fotowoltaika. Jest też ona największym źródłem OZE w Polsce (12,19 GW). W 2021 r. pod względem zainstalowanej mocy stała się ona największym źródłem OZE (7416 MW). Obserwowany jest stały rozwój rozproszonej energetyki prosumenckiej. Liczba mikroinstalacji fotowoltaicznych wzrosła z ok. 55 tys. w 2018 r. do ponad 1,2 mln w grudniu 2022 r. Moc fotowoltaicznych instalacji prosumenckich osiągnęła 8,78 GW w sierpniu 2022 r. Krajowe zasoby węgla pozostaną głównym elementem bezpieczeństwa energetycznego Polski i podstawą bilansu energetycznego państwa, a zwłaszcza w kontekście kryzysu energetycznego wywołanego agresją Rosji na Ukrainę. Udział węgla w wytwarzaniu energii elektrycznej będzie kształtował się na poziomie ok. 60% w 2030 r. Do bilansu energetycznego Polski po 2030 r. włączona zostanie energetyka jądrowa.
Główne działania wpływające na realizację celu w Polsce	
• Zwiększanie mocy zainstalowanej OZE w polskim systemie elektroenergetycznym zgodnie z <i>Polityką Energetyczną Polski do 2040 roku</i> oraz bieżącymi wyzwaniami związanymi z kryzysem energetycznym, Polska będzie dążyła do zwiększenia udziału produkcji energii elektrycznej z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii, tak aby co najmniej połowa pochodziła z OZE. Polska przygotowała odpowiednie ramy prawne do rozwoju sektora energetyki wiatrowej na morzu, w którym to moce zainstalowane mają wynieść niemal 6 GW do 2030 roku i 11 GW do 2040. • Zapewnienie dalszego rozwoju energetyki rozproszonej w oparciu o OZE poprzez działania na rzecz odchodzenia od paliw kopalnych w kierunku rozwoju różnych form energetyki rozproszonej (prosumenci, klastry energetyczne, spółdzielnie energetyczne), opartych o OZE (fotowoltaika, energetyka wiatrowa na lądzie i morzu, małe elektrownie wodne, biogazownie). • Zapewnienie atrakcyjnych ram prawnych służących wsparciu rozwoju rozproszonej energetyki obywatelskiej. W 2019 r. wystartowała I edycja programu „Mój Prąd”, gwarantującego dopłaty do inwestycji w przydomowe mikroinstalacje fotowoltaiczne, zaś w 2022 r. wprowadzono możliwość dopłat do magazynów energii i ciepła. Do tej pory, odbyły się cztery edycje Programu. Z programu	

skorzystało prawie 300 tys. gospodarstw domowych, a dzięki programowi udało się zredukować emisję CO₂ o 1,9 mln kg w skali roku. Od 1 kwietnia 2022 r. rozwój prosumenizmu wszedł w kolejną fazę rozwoju - system net-meteringu został zastąpiony systemem net-billingu. Nowy system polega na tym, że nie ma już możliwości długotrwałego magazynowania energii w sieci elektroenergetycznej, lecz jej nadmiar sprzedawany jest do sieci po cenach zbliżonych do cen hurtowych.

- **Realizacja Programu wsparcia społeczności energetycznych** w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Wzmocnienia Odporności, obejmującego wsparcie inwestycyjne i doradcze dla tworzenia społeczności energetycznych, w tym klastrów energii i spółdzielni energetycznych oraz zwiększania ich samowystarczalności energetycznej.
- **Prace nad Strategią Rozwoju Energetyki Rozproszonej**, w tym strategią rozwoju klastrów energii, stanowiącą aktualizację założeń Polityki Energetycznej Polski do 2040 r. w tym obszarze. Strategia obejmuje m.in. działania na rzecz rozwoju otoczenia regulacyjnego przyjaznego dla energetyki rozproszonej oraz promowanie szerszego wykorzystywania inteligentnych i nowoczesnych rozwiązań sprzyjających rozwojowi tego sektora energetycznego.
- **Wspieranie rozwoju sektora energetyki wielkoskalowej** poprzez rozwój sektora OZE i maksymalizację udziału krajowych produktów w łańcuchu wartości. Priorytetem pozostaje zwiększenie liczby miejsc pracy w segmencie produkcji. Dodatkowo, w ramach systemu aukcyjnego zakontraktowano 12,2 GW mocy OZE w latach 2016-2022. Polska w 2021 r. przedłużyła wsparcie dla systemu aukcyjnego na lata 2022-2027, zabezpieczając środki na kontraktację kolejnych ok. 13 GW mocy OZE.
- **Wdrażanie Programu polskiej energetyki jądrowej** poprzez przyjęcie uchwały w dniu 2 listopada 2022 r. w sprawie budowy wielkoskalowych elektrowni jądrowych w Polsce, wskazującej technologię w oparciu o której powstanie pierwsza elektrownia jądrowa w Polsce. Pierwszy blok ma zostać uruchomiony do 2033 r. Zwiększenie roli samorządu lokalnego w procesie decyzyjnym lokalizacji elektrowni wiatrowych i zdynamizowanie inwestycji lokalnych w tym segmencie.
- **Wspieranie rozwoju wykorzystania geotermii na obszarze Polski** poprzez zwiększenie liczby instalacji wykorzystujących wody termalne w celach ciepłowniczych oraz działania edukacyjne pozwalające na uzyskiwanie wiedzy o warunkach geotermalnych panujących na terenie Polski, jak i wsparcie finansowe w postaci uruchomionego w 2020 r. nowego programu priorytetowego Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej pn. *Udostępnianie wód termalnych w Polsce*. W perspektywie długofalowej na realizację celu wpływ będą miały także działania planowane do podjęcia w ramach opracowanego w 2022 r. Wieloletniego Programu Rozwoju Wykorzystania Zasobów Geotermalnych w Polsce - mapy drogowej rozwoju geotermii do 2040 roku, z perspektywą do 2050 roku, powstałego z inicjatywy Głównego Geologa Kraju w Ministerstwie Klimatu i Środowiska.
- **Dążenie do zmniejszenia zależności od importu paliw kopalnych w transporcie**, m.in. poprzez zwiększenie wykorzystania energii odnawialnej – w tym w postaci dodawanych do tradycyjnych paliw biokomponentów, czystych biopaliw oraz energii elektrycznej z odnawialnych źródeł energii.
- **Działania w obszarze wytwarzania energii elektrycznej oraz sieci elektroenergetycznej** w ramach funkcjonującego od 2018 r. tzw. rynku mocy, stanowiącego mechanizm finansowania nowych mocy wytwórczych oraz modernizacji mocy istniejących. Pozwoli on na zapewnienie bezpieczeństwa dostaw energii elektrycznej do wszystkich odbiorców, a także stanowić będzie jeden z impulsów służących dekarbonizacji polskiego mixu wytwórczego (inwestycje w moce niskoemisyjne).
- **Opracowanie i wdrożenie mechanizmów zwiększających potencjał przyłączeniowy OZE** do sieci elektroenergetycznej.
- **Zmiany otoczenia regulacyjnego w celu zniesienia barier administracyjnych dla rozbudowy sieci elektroenergetycznej**, w tym sieci najniższych napięć.
- **Dynamiczny rozwój sieciowej infrastruktury elektroenergetycznej**, w tym dystrybucyjnej jako jeden z elementów wspierających proces przyłączania instalacji odnawialnych źródeł energii do sieci. Średnie nakłady inwestycyjne na rozwój sieci wynoszą ok. 7 mld zł rocznie. Tempo inwestycji w sieć elektroenergetyczną w następnych latach będzie wzrastać, zapewniając poprawę warunków dostaw do odbiorców oraz zwiększając potencjał sieci w zakresie integracji mocy odnawialnych.
- **Budowa inteligentnej sieci elektroenergetycznej (smart grid)** jako zwieńczenie działań rozwijających krajową sieć elektroenergetyczną. Instalacja inteligentnych liczników (smart metering) i rozwój inteligentnych sieci elektroenergetycznych (smart grid) u co najmniej 80% odbiorców końcowych wyposażonych w liczniki zdalnego odczytu to cel smart grid do 2030 r.

• Zapewnienie bezpieczeństwa dostaw gazu dla wszystkich odbiorców, m.in. poprzez dywersyfikację kierunków dostaw. Duże znaczenie dla funkcjonowania krajowego rynku gazu ziemnego ma stworzenie warunków do powstania w Polsce regionalnego centrum przesyłu i handlu gazem ziemnym dla państw Europy Środkowej i Wschodniej oraz państw bałtyckich (hub gazowy). Przedsięwzięcie to będzie możliwe do zrealizowania przede wszystkim dzięki gazociągowi Baltic Pipe, rozbudowie terminalu LNG w Świnoujściu, budowie pływającego terminalu LNG w rejonie Zatoki Gdańskiej oraz połączeń z państwami sąsiadującymi. • Zapewnienie bezpieczeństwa dostaw ropy naftowej oraz paliw dla wszystkich odbiorców, m.in. poprzez dywersyfikację kierunków dostaw, zwiększenie przepustowości Naftoportu oraz inwestowanie w infrastrukturę niezbędną do zapewnienia stabilności dostaw ropy naftowej i produktów naftowych. • Dalsze wzmacnianie działań mających na celu poprawę szeroko rozumianej efektywności energetycznej budynków poprzez długoterminową politykę w obszarze budownictwa skupiającą się na zapewnieniu odpowiedniej charakterystyki energetycznej nowoprojektowanych budynków oraz głębokiej termomodernizacji i stopniowym odchodzenie od konwencjonalnych źródeł energii.
Dokumenty strategiczne określające kierunki działań
• Polityka Energetyczna Polski do 2040 r. • Krajowy Plan na rzecz Energii i Klimatu na lata 2021-2030 • Program Polskiej Energetyki Jądrowej • Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) • Wieloletni Program Rozwoju Wykorzystania Zasobów Geotermalnych w Polsce - mapa drogowa rozwoju geotermii do 2040 roku, z perspektywą do 2050 roku • Strategia Rozwoju Energetyki Odnawialnej w Polsce do 2040 roku • Długoterminowa strategia renowacji budynków
Wyzwania i wnioski na przyszłość
• Uniezależnienie krajowej gospodarki od importowanych paliw kopalnych z Federacji Rosyjskiej w wyniku aktualnej sytuacji geopolitycznej o szerokich implikacjach związanych z polityką energetyczną. Kluczowe jest zapewnienie stabilnych dostaw energii jako warunek konieczny do dalszej realizacji celów zrównoważonego rozwoju. Samowystarczalność energetyczna i uniezależnienie od dostaw surowców energetycznych od niestabilnych dostawców jest gwarancją bezpieczeństwa energetycznego. • Dalsza dywersyfikacja kierunków i źródeł dostaw surowców energetycznych, a zwłaszcza poszukiwanie alternatyw dla ropy naftowej i węgla. • Wzmocnienie pozycji Polski na europejskim rynku gazu. Do tego przyczyni się przede wszystkim utworzenie regionalnego centrum przesyłu i handlu gazem. W tym celu niezbędny jest dalszy rozwój oferty usługowo-handlowej. Rozwój rynku nastąpi także z uwagi na postępującą gazyfikację kraju i wzrost wykorzystania gazu w segmentach odpowiadających dotychczas za niewielką część ogólnej konsumpcji, np. w gospodarstwach domowych, przemyśle, ciepłownictwie, elektroenergetyce, w tym jednostkach mogących pełnić rolę rezerwowych dla niestabilnych źródeł OZE, a także w transporcie. • Rozwój niskoemisyjnych mocy wytwórczych, zapewnienie bezpieczeństwa dostaw energii elektrycznej oraz rozwój sieci elektroenergetycznej. W tym celu podejmowane będą liczne inicjatywy, jak np. wprowadzenie zmian legislacyjnych w zakresie usprawnienia procesu inwestycyjnego w sieć elektroenergetyczną. • Dalsze wspieranie rozwoju odnawialnej energetyki rozproszonej i wielkoskalowych projektów OZE. Dotychczasowe działania pozwoliły na znaczne przyrosty mocy i liczby posiadaczy mikroinstalacji. • Zwiększenie udziału energii odnawialnej w transporcie poprzez wdrożenie narzędzi zachęcających do rozwoju alternatywnych technologii, takich jak biokomponenty zaawansowane, produkowane z surowców odpadowych, a także paliw odnawialnych pochodzenia niebiologicznego, w tym wodoru. Biorąc pod uwagę stopniowy rozwój elektromobilności w Polsce i prowadzonych w tym zakresie działań, zarówno wspierających zakup samochodów elektrycznych, jak i rozbudowy infrastruktury służącej do ich ładowania, konieczne jest również wprowadzenie narzędzia zachęcającego do większego zaangażowania energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych.

- **Kontynuacja wdrażania Programu polskiej energetyki jądrowej dla wzmocnienia bezpieczeństwa energetycznego kraju, dywersyfikacji mixu energetycznego oraz kontynuacji wypełniania przez Polskę zobowiązań w ramach polityki klimatyczno-energetycznej Unii Europejskiej.**
- **Wzmocnienie działań i programów wspierających poprawę efektywności energetycznej budynków w ramach realizacji „Długoterminowej strategii renowacji budynków”.**

8 WZROST GOSPODARCZY I GODNA PRACA

SDG 8 – Wzrost gospodarczy i godna praca

Promować stabilny, zrównoważony i inkluzywny wzrost gospodarczy, pełne i produktywne zatrudnienia oraz godną pracę dla wszystkich ludzi

Zapewnienie trwałego, zrównoważonego wzrostu gospodarczego oraz wspieranie inkluzywnego rynku pracy jest kluczowe dla budowania długoterminowej konkurencyjności polskiej gospodarki.

Priorytety krajowe:

1. Poszukiwanie nowych przewag konkurencyjnych opartych na zaawansowaniu technologicznym produktów, jakości i innowacyjności oferowanych produktów, jak również mechanizmów umiędzynarodowienia przedsiębiorstw.
2. Rozwój przedsiębiorczości (ułatwienia prawne w prowadzeniu działalności gospodarczej i dostępie do instrumentów finansowania).
3. Zwiększanie wskaźnika zatrudnienia, w tym promowanie stabilnych form zatrudnienia.
4. Aktywizacja zawodowa osób młodych, kobiet, osób w wieku 50+, osób długotrwale bezrobotnych oraz niepełnosprawnych.
5. Rozwój odpowiedzialnej polityki migracyjnej.

Diagnoza	Opis trendu
	Polska doświadcza dynamicznego wzrostu gospodarczego mimo niekorzystnych uwarunkowań zewnętrznych. W ostatnich latach dystans pomiędzy Polską a UE-27, mierzony PKB na mieszkańca (w standardzie siły nabywczej - PPS), wyraźnie zmalał (w 2018 r. - 71%, w 2021 r. - 77%). Pomimo istotnych zaburzeń i zjawisk kryzysowych w otoczeniu zewnętrznym, konwergencja gospodarcza odbyła się dzięki sprzyjającym warunkom makroekonomicznym, reformom strukturalnym i przy wsparciu funduszy europejskich. Rząd realizuje szereg działań ukierunkowanych na poprawę konkurencyjności oraz otoczenia regulacyjnego polskich firm. Dąży do zapewnienia warunków dla uczciwej konkurencji, eliminowania zawodności rynku, zmniejszenia barier rozwojowych dla przedsiębiorczości oraz wprowadzania nowoczesnych instrumentów rozwoju firm. Wprowadził setki zmian w prawie, które zawarte są m.in. w „Konstytucji Biznesu”, Pakiecie 100 zmian dla firm, Pakiecie MŚP. Promowane są działania w obszarze B+R, tworzone jest przyjazne środowisko dla rozwoju start-upów. Istotnym wyzwaniem dla Polski, podobnie jak dla wielu krajów Europy Środkowo-Wschodniej, pozostaje wysoka inflacja (16,6% na koniec grudnia 2022 r.), w dużej mierze warunkowana czynnikami zewnętrznymi (głównie cenami nośników energii wskutek wojny w Ukrainie). Rząd podejmuje działania, aby ograniczyć jej negatywny wpływ na gospodarkę i społeczeństwo (np. w ramach tarczy antyinflacyjnej). W latach 2018-2022 w Polsce sytuacja na rynku pracy znacząco się poprawiła. Stopa bezrobocia wg Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) jest najniższa od 30 lat (w grupie wiekowej 25-74 lata w III kw. 2022 r. wyniosła 2,3%). Znaczna poprawa widoczna jest też we wskaźnikach zatrudnienia. Zgodnie z danymi GUS/BAEL, w 2021 r. w Polsce wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata wyniósł 75,4%. W związku ze zobowiązaniami Polski wynikającymi z Europejskiego Filara Praw Socjalnych (EFPS), celem do roku 2030 jest osiągnięcie poziomu co najmniej 78,5%. Zwiększa się też aktywność na rynku pracy osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym. W latach 2018-2021 współczynnik aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnościami w wieku produkcyjnym wzrósł o 4,6 p.p. (z 28,3% do 32,9%), wskaźnik zatrudnienia – o 4,5 p.p. (z 26,2 % do 30,7%), a stopa bezrobocia spadła o 0,3 p.p. (z 7,2% do 6,9%). Poziom aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnościami pozostaje jednak znacząco niższy w stosunku do osób sprawnych¹⁴. Rośnie też przeciętne wynagrodzenie, zarówno w gospodarce (średniorocznie w okresie 2018-2021 o 4,1%) jak i w sektorze przedsiębiorstw (średniorocznie w okresie 2018-2021 o 3,6%).

	Wzrasta odsetek osób zatrudnionych na podstawie stosunku pracy w odniesieniu do liczby osób pracujących w gospodarce narodowej (w 2018-2021 wzrost o 6,5 p.p. do poziomu 80,4%). Udział całego sektora mikro, małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) w generowaniu wartości dodanej jest wciąż niższy niż średnia unijna (50,0% wobec 51,8% w 2021 r.), chociaż sektor ten wykazuje się w Polsce wyższym udziałem w liczbie pracujących ogółem względem wyniku dla całej UE (66,7% wobec 64,4% w 2021 r.). Oznacza to, że cała zbiorowość mikro, małych oraz średnich przedsiębiorstw w Polsce (MMŚP) charakteryzuje się relatywnie niższą wydajnością względem UE, na co wpływać może wiele czynników, jak np. techniczne uzbrojenie pracy, zakres wykorzystania innowacyjnych rozwiązań w całym zakresie działalności, cyfryzacja procesów, czy też jakość zarządzania.
--	--

Główne działania wpływające na realizację celu w Polsce

- **„Konstytucja Biznesu”** (obowiązuje od 30 kwietnia 2018 r.) - pakiet 5 ustaw, stanowiący „trzon systemowy” prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce, najpoważniejsza reforma w tym zakresie od ponad 20 lat. „Konstytucja Biznesu” wprowadziła m.in. domniemanie uczciwości przedsiębiorcy czy obowiązek rozstrzygania wątpliwości faktycznych i prawnych na korzyść przedsiębiorcy, a także możliwość zawieszenia działalności gospodarczej na czas nieokreślony, prowadzenia drobnej działalności bez konieczności rejestracji, czy też dobrowolne zwolnienie dla nowych przedsiębiorców z podlegania pod ubezpieczenia społeczne przez okres pierwszych 6 miesięcy. Z tego ostatniego rozwiązania korzystają ok. 3 na 4 osoby zakładające działalność gospodarczą. W „Konstytucji Biznesu” przewidziano też zapewnienie odpowiedniej ochrony instytucjonalnej przedsiębiorców – Rzecznika Małych i Średnich Przedsiębiorców.
- **Pakiet 100 zmian dla firm** dotyczących wielu różnych kwestii i obszarów, w tym spraw: finansowych, rachunkowych, administracyjnych, pracowniczych, np. przepisów regulujące Prostą Spółkę Akcyjną czy sukcesję firm.
- **Pakiet MŚP** wprowadzający wiele uproszczeń w podatkach, obowiązkach administracyjnych i w zasadach organizacji spółek handlowych, dzięki którym w kieszeniach przedsiębiorców zostanie przez 10 lat blisko 4 mld zł.
- **Pakiet Przyjazne Prawo** wprowadzający zmiany w ponad 60 ustawach. Pakiet wyeliminował również przypadki niekonsekwencji czy nadmiernej restrykcyjności w polskim prawie. Dotyczy różnych branż, od pocztowej, telekomunikacyjnej, lotniczej, energetycznej, hotelarskiej, aż po usługi płatnicze. Zmiana jest komplementarna wobec Pakietu 100 zmian dla firm, „Konstytucji Biznesu”, Pakietu MŚP.
- **Przepisy mające na celu eliminację zatorów płatniczych** którymi są obarczeni przedsiębiorcy mierzący się z nieterminowymi płatnościami. Zatory płatnicze negatywnie wpływają na ich sytuację finansową oraz uniemożliwiają dalsze inwestycje i wywiązywanie się z własnych zobowiązań. W dłuższej perspektywie mogą prowadzić do utraty wiarygodności, a nawet upadłości firmy. Szczególnej ochrony w tym zakresie wymagają przedsiębiorcy z sektora MŚP. Celem ustawy jest wyegzekwowanie stosowania reguły fair play w zakresie określania terminów płatności, a w konsekwencji terminowego płacenia faktur pomiędzy kontrahentami.
- **„Mały ZUS”/„Mały ZUS Plus”**: tzw. „Mały ZUS” uzależniający wysokość składek na ubezpieczenia społeczne najmniejszych przedsiębiorców od wysokości przychodu osiągniętego w roku wcześniejszym obowiązywał od stycznia 2019 r. Od lutego 2020 r. ulga ta uległa rozszerzeniu „Mały ZUS Plus” podniósł próg przychodowy uprawniający do skorzystania z ulgi z 63 tys. (w 2019 r.) do 120 tys. zł. Ponadto składki są liczone od dochodu

¹⁴ W związku z wdrożeniem zmian metodologicznych wynikających z rewizji europejskiego badania siły roboczej EU LFS (w Polsce BAEL), wprowadzonych rozporządzeniem ramowym dla statystyki społecznej, tj. Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1700 z dnia 10 października 2019 r. oraz jego aktami implementacyjnymi, dane BAEL od 1 kwartału 2021 r. nie mogą być porównywane z poprzednimi okresami (z wyjątkiem podstawowych wskaźników, które zostały przeliczone na potrzeby porównań w czasie). Należy zatem zamieścić informację o braku porównywalności danych.

osiągniętego w roku poprzednim; wydłużony został również termin na zgłaszanie do ulgi – wcześniej wynosił on co do zasady 7 dni od początku nowego roku – obecnie przedsiębiorca ma na to czas do końca stycznia danego roku.

- **Tarcza antykryzysowa** to pakiet kilku ustaw i rozporządzeń wprowadzających liczne instrumenty wsparcia, m.in. ułatwienia w zakresie opłacania należności skarbowych i składkowych, dopłaty do oprocentowania kredytów i gwarancje z Banku Gospodarstwa Krajowego - BGK, wakacje kredytowe, wprowadzenie możliwości pracy zdalnej, czy też wydłużenie albo zawieszenie niektórych terminów przewidzianych przepisami prawa.
- **Polityka zakupowa państwa** określająca priorytetowe działania Polski w obszarze zamówień publicznych oraz pożądaną kierunek działań zamawiających w zakresie udzielanych zamówień, wskazuje na następujące priorytety: *rozwój potencjału MŚP oraz zrównoważone i innowacyjne zamówienia*. Celem jest dążenie do wzrostu aktywności MŚP na rynku zamówień publicznych. W ramach priorytetu *zrównoważone i innowacyjne zamówienia* zobowiązano zamawiających do szerszego stosowania aspektów środowiskowych, zdrowotnych i społecznych w udzielanych zamówieniach publicznych, a także zwiększenia liczby zamówień innowacyjnych. Przewidziano również działania ukierunkowane na promocję wśród zamawiających zrównoważonych zamówień publicznych oraz wsparcie merytoryczne zamawiających w przedmiotowym zakresie (np. programy szkoleń).
- **Zwiększanie wskaźnika zatrudnienia** poprzez reformę Publicznych Służb Zatrudnienia (PSZ) w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększenia Odporności, której głównym celem jest usprawnienie funkcjonowania i modernizacja urzędów pracy poprzez zmodernizowanie systemu IT, wdrożenie nowych standardów procedur oraz przeszkolenie pracowników PSZ z zakresu nowych zasad funkcjonowania. Umożliwi to bardziej efektywne pośrednictwo pomiędzy pracodawcami a osobami poszukującymi pracy, skróci czas poszukiwania pracy, a w efekcie przyczyni się do wzrostu zatrudnienia.
- **Rozwój odpowiedzialnej polityki migracyjnej** poprzez nowelizację przepisów dotyczących dostępu cudzoziemców do polskiego rynku pracy. Wprowadzono nowy typ zezwolenia – zezwolenie na pracę sezonową, uszczelniono przepisy dotyczące podejmowania pracy krótkoterminowej w celu ograniczenia nadużyć i ochrony pracujących cudzoziemców. Ponadto, przyjęto przepisy ograniczające migracje cyrkulacyjne na rzecz migracji średnio- i długoterminowej. Rozwinięto systemy informatyczne ułatwiające proces legalizacji zatrudniania cudzoziemców oraz współpracę pomiędzy różnymi instytucjami zaangażowanymi w problematykę migracyjną. Polska obecnie przechodzi transformację z państwa przyjmującego migrantów do prac krótkotrwałych w kierunku państwa, w którym migracje są bardziej trwałe i nie dotyczą już tylko bezpośrednio pracowników, ale również ich rodzin. Oznacza to, że znacznie więcej wysiłków należy kłaść na integrację cudzoziemców, a nie tylko na sprawność procedur legalizacji pracy. Duży wpływ na politykę migracyjną miały kryzysy, m.in. związane z pandemią Covid-19 i wojną na Ukrainie. Popyt na pracę cudzoziemców ma charakter trwały i wynika przede wszystkim ze zmian demograficznych w Polsce oraz zapotrzebowania na kwalifikacje trudno dostępne w Polsce.
- **Aktywizacja zawodowa osób młodych, kobiet, osób w wieku 50+, osób długotrwale bezrobotnych oraz niepełnosprawnych** poprzez działania w obszarze „Praca” zdefiniowane w Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 mające skutkować większą aktywnością zawodową osób niepełnosprawnych i większymi możliwościami zatrudnienia w otwartym, integracyjnym i dostępnym środowisku pracy. Głównym celem zaprojektowanych rozwiązań w ramach tego obszaru jest zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami możliwości realizacji prawa do pracy na zasadzie równości z innymi osobami.

Dokumenty strategiczne określające kierunki działań

- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)
- Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności
- Krajowy Plan Działań na Rzecz Zatrudnienia
- Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030
- Narodowy Program Zatrudnienia Osób Niepełnosprawnych – planowany

Wyzwania i wnioski na przyszłość

- **Poprawa warunków prowadzenia biznesu** pomimo szeregu zmian w otoczeniu biznesowym potrzeba wzmocnienia rozwiązań korzystnych dla przedsiębiorców, również w kontekście dynamicznie zmieniającego się środowiska zewnętrznego.
- **Skuteczne stymulowanie działalności rozwojowej firm**, w tym zwłaszcza innowacyjnej, co jest niezbędne dla pozytywnych przemian strukturalnych w gospodarce i zwiększania jej produktywności.
- **Upowszechnianie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw poprzez** działania w ramach Dyrektywy UE w sprawie należytej staranności przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju (*Corporate Sustainability Due Diligence Directive*) oraz Dyrektywy UE w sprawie raportowania zagadnień zrównoważonego rozwoju (*Corporate Sustainability Reporting Directive*), czy też inne regulacje odnoszące się do poszczególnych zagadnień związanych z odpowiedzialnym biznesem, jak np. zakaz pracy przymusowej itp.
- **Wspieranie aktywizacji zawodowej osób o różnym stopniu niepełnosprawności** poprzez realizację „Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami”.
- **Dalsze działania w zakresie promocji zatrudnienia osób w wieku 50+,** ułatwień w utrzymaniu i pośrednictwie pracy, przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na wiek na rynku pracy oraz rozwój koordynacji systemu zabezpieczenia społecznego.
- **Komplementarność pracy cudzoziemców wobec zasobów rodzimej siły roboczej w zarządzaniu migracjami zarobkowymi** pozostaje nadal aktualną kwestią i stanowi jeden z filarów prowadzonej polityki w zakresie zatrudniania obcokrajowców obok dbania o ich prawa pracownicze oraz elastycznego reagowania na pojawiające się kryzysy. Wśród działań priorytetowych na przyszłość znajdują się: cyfryzacja, uproszczenie procedur oraz rozwijanie współpracy z instytucjami krajowymi i międzynarodowymi. Obszary wymagające wsparcia to m.in. integracja cudzoziemców w społeczeństwie i na rynku pracy oraz poprawa obsługi instytucjonalnej obywateli państw trzecich.

9 INNOWACYJNOŚĆ, PRZEMYSŁ, INFRASTRUKTURA

SDG 9 – Innowacyjność, przemysł, infrastruktura

Budować stabilną infrastrukturę, promować zrównoważone uprzemysłowienie oraz wspierać innowacyjność

Rozwój innowacyjności pozostaje jednym z kluczowych wyzwań polskiej gospodarki. Nowoczesne technologie stanowią szansę na uzyskanie przewagi konkurencyjnej, zarówno na rynkach lokalnych, jak i globalnym. Ważnym czynnikiem wpływającym na kierunek rozwoju w tym obszarze jest rosnąca presja na ochronę środowiska oraz na oszczędności energii.

Priorytety krajowe:

1. Wzrost innowacyjności, poprawa środowiska prawnego-institutionalnego stymulującego podejmowanie działalności innowacyjnej.
2. Rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej, Internetu i technologii cyfrowych.
3. Umiejędzynarodowienie przedsiębiorstw, a zwłaszcza MŚP, poprzez stworzenie instrumentów wsparcia dla polskich eksporterów i inwestorów.
4. Rozwój infrastruktury transportowej.

Diagnoza	Opis trendu
	Rozwój innowacyjności pozostaje jednym z kluczowych wyzwań polskiej gospodarki. Wysokość wydatków przeznaczanych w Polsce na badania i rozwój, choć wciąż poniżej ambicji, wzrosła z 1% PKB w 2015 r. do 1,44% w 2021 r. Proces technologiczny przyspieszył, m.in. przy udziale funduszy UE nastąpiła odnowa parku maszynowego, powstała nowa infrastruktura B+R, a także wzrosły kompetencje kadr realizujących innowacyjne projekty. Polskie przedsiębiorstwa przeznaczają nie tylko coraz wyższe nakłady na działalność B+R, ale są również coraz aktywniejsze w wykorzystaniu technologii cyfrowych w swojej działalności. W 2022 r. odsetek podmiotów mających dostęp do szerokopasmowego Internetu przekraczał 98%. W 2021 r. w Polsce co drugie duże przedsiębiorstwo (powyżej 249 pracowników) korzystało z otwartych danych publicznych. Ta sama grupa podmiotów w 2022 r. najliczniej korzystała z robotów (29,5%). W corocznych rankingach agencji Bloomberg od kilku lat notujemy stały awans, na przełomie 2020/2021 Polska z 25. miejsca awansowała na 23 miejsce. Ponadto, Polska, według European Innovation Scoreboard 2022, należy do grupy wschodzących innowatorów. W ostatniej edycji badania dobrze oceniono w Polsce m.in. ochronę wzorów użytkowych (141% średniej UE), mobilność pracowników naukowych i technologicznych (100%), ludność z wyższym wykształceniem (96,3%) i sieci szerokopasmowe (89,7%). Wyzwaniem pozostaje pobudzenie polskiej gospodarki i zachęcenie przedsiębiorców do podjęcia inwestycji w zakresie innowacyjności. Polski eksport zdominowany jest przez towary niskoprzetworzone, a udział sektorów wysokiej techniki w eksporcie ogółem, choć wykazuje tendencję rosnącą, wciąż jest niezadawalający (ok. 9% udział). Stopniowe postępy Polski w transformacji cyfrowej na tle państw UE dostrzega Komisja Europejska (KE). W ostatniej edycji rankingu indeksu gospodarki cyfrowej i społeczeństwa cyfrowego (DESI 2022) Polska z wynikiem 40,5 uplasowała się na 24. miejscu wśród 27 państw członkowskich UE (średnia 52,3). Jak zauważa KE, w latach 2018–2022 zagregowany wynik DESI w odniesieniu do Polski przekroczył unijną średnią. Przyspieszenie postępów Polski wymaga działań w obszarze umiejętności cyfrowych oraz specjalistów ICT (teleinformatyka) w edukacji i na rynku pracy, infrastruktury telekomunikacyjnej, absorpcji technologii cyfrowych przez przedsiębiorstwa, a także e-usług publicznych. Polska od lat prowadzi działania na rzecz sieci powiązań w infrastrukturze komunikacyjnej. Wyraźnie poprawił się stan techniczny sieci dróg krajowych i autostrad. W latach 2018-2021 łączna liczba kilometrów autostrad oraz dróg ekspresowych w Polsce zwiększyła się (odpowiednio z 1637 km do 1761 km i z 2077 km do 2 795 km). Długość linii kolejowych w latach 2018-2021 zwiększyła się o 91 km do 19 326 km.
Główne działania wpływające na realizację celu w Polsce	

- **Kontynuacja działań związanych m.in. z funkcjonowaniem obecnych i wprowadzeniem nowych ulg podatkowych dla przedsiębiorstw wdrażających innowacje** (ulga B+R, ulga IP Box, ulga na robotyzację, ulga na prototypy); a także w związku z utworzeniem Sieci Badawczej Łukasiewicz i reformą instytutów badawczych.
- **Wzmocnienie krajowego ekosystemu innowacji** w ramach prac nad wprowadzeniem nowego systemu akredytacji ośrodków innowacji, kontynuowane są działania na rzecz ekosystemu startupowego.
- **Kontynuacja działań związanych z wsparciem innowacyjnych branż, które charakteryzują się największym potencjałem rozwojowym w skali kraju** – tzw. Krajowych Inteligentnych Specjalizacji.
- **Krajowe Klustry Kluczowe (KKK)** o istotnym znaczeniu dla gospodarki kraju i wysokiej konkurencyjności międzynarodowej dające szereg korzyści podmiotom w nich funkcjonującym oraz regionom, na terenie których działają. Sprzyjają rozwojowi działalności innowacyjnej. KKK stanowią wzór sieci kooperacji i pokazują, jak budowa zaufania i współpraca wpływają na rozwój wszystkich zaangażowanych podmiotów. KKK zyskują większą wiarygodność w kontaktach z partnerami biznesowymi, również zagranicznymi. Lista Krajowych Klastrow Kluczowych obejmuje obecnie 19 podmiotów.
- **Realizacja projektu pilotażowego Strefa Pomysłodawcy** skierowanego do osób fizycznych – innowatorów, wynalazców, wizjonerów, studentów, badaczy i osób zainteresowanych postępem technologicznym. Pomysłodawcy otrzymują kompleksowe wsparcie, m.in. doradztwo sieci profesjonalnych ekspertów. Wsparcie pomysłodawców będzie ukierunkowane na to, aby przełożyć ich pomysły na konkretne efekty – produkty i technologie. Program będzie realizowany do końca czerwca 2023 r.
- **Uruchomienie projektu pilotażowego AI4Youth** o charakterze ogólnopolskim w celu wypracowania i przetestowania rozwiązań, służących kształtowaniu kompetencji z zakresu sztucznej inteligencji wśród młodzieży publicznych szkół ponadpodstawowych oraz promowania przedsiębiorczości opartej na AI w szkołach średnich. W pilotażu uczestniczyło ok. 100 szkół, ponad 120 nauczycieli oraz ok. 2000 uczniów.
- **Zainicjowanie działalności sieci hubów innowacji cyfrowych (DIH – Digital Innovation Hubs)** – w celu promowania wykorzystania przez firmy tego rodzaju technologii poprzez działalność szkoleniową i doradczą. DIH są z założenia instytucjami, które działają elastycznie. To miejsca, do których może przyjść każda firma i w prosty sposób uzyskać takie wsparcie, jakiego potrzebuje (np. diagnozę 4.0, czyli analizę stopnia digitalizacji firmy, uczestniczyć w darmowych szkoleniach i warsztatach).
- **Wsparcie MŚP w promocji marek produktowych** – Go to Brand PO IR – przedsiębiorcy mogą uzyskać dofinansowanie do: udziału w targach, wystawach, misjach gospodarczych lub konferencjach zagranicznych, kosztów usług doradczych dotyczącej promocji firmy za granicą. Wsparcie jest udzielane przez PARP w formie pomocy publicznej lub pomocy *de minimis*.
- **Realizacja Programu „Polski Inkubator Rzemiosła”** – ww. celu wsparcia dla organizacji samorządu gospodarczego rzemiosła, które wpłynie pozytywnie na rozwój ich kapitału ludzkiego i społecznego oraz potencjału instytucjonalnego.
- **Kontynuacja realizacji projektu mającego na celu dofinansowanie działań proeksportowych polskich przedsiębiorców w formule *de minimis***, tj.: udział w branżowych projektach promocyjnych, organizację konferencji i seminariów, publikację wydawnictw oraz uzyskanie lub przedłużenie certyfikatu wyrobu, wymaganego na rynkach zagranicznych.
- **Wdrażanie Polityki Rządu w zakresie rozwoju Partnerstwa Publiczno-Prywatnego (PPP)**, w celu podniesienia jakości i efektywności usług publicznych i infrastruktury publicznej. Realizacja przedsięwzięć z obszaru efektywności energetycznej, w sektorze gospodarki odpadami, w sektorze infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, infrastruktury transportowej oraz budownictwa mieszkaniowego i publicznego. Przykłady inwestycji w formule PPP stanowią: Krakowski Szybki Tramwaj o wartości ok. 830 mln zł (zrównoważony transport miejski) oraz rządowy projekt budowy Portu Zewnętrznego w Gdyni, warty 4 mld zł (największa inwestycja w formule PPP w Polsce). Wspierane jest również przygotowanie tzw. projektów hybrydowych – łączących formułę PPP z dofinansowaniem ze środków funduszy europejskich.
- **Realizacja projektu GreenEvo – Akcelerator Zielonych Technologii** mającego na celu identyfikację polskich zielonych technologii oraz wsparcie MŚP, laureatów GreenEvo, w ekspansji zagranicznej. Projekt bezpośrednio przyczynia się do umiędzynarodowienia przedsiębiorstw, a zwłaszcza MŚP, poprzez stworzenie instrumentów wsparcia dla polskich eksporterów i inwestorów.

- **Realizacja Programu Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025 r.),** określającego cele i priorytety inwestycyjne w zakresie infrastruktury dróg krajowych. Rada Ministrów zapewniła odpowiednie środki finansowe na realizację ujętych w nim inwestycji – odcinków autostrad, dróg ekspresowych i wybranych obwodnic. Podstawowym ich źródłem jest Krajowy Fundusz Drogowy, zasilany m.in. środkami UE. Powstanie ponad 3 700 km nowych dróg w tym 324 km autostrad (A1, A2 oraz A18) oraz 3 000 km dróg ekspresowych.
- **Realizacja Programu Budowy 100 Obwodnic na lata 2020 – 2030** – skoncentrowanego na rozbudowie obwodnic miejscowości, które cierpią z powodu znacznego ruchu tranzytowego na przebiegających przez nie drogach krajowych. W ramach Programu zrealizowanych zostanie ponad 830 kilometrów obwodnic o wartości niemal 28 mld zł. Celem Programu jest poprawa: bezpieczeństwa ruchu drogowego, przepustowości dróg krajowych poza siecią TEN-T oraz jakości powietrza i ograniczenie hałasu na terenie miejscowości.
- **Wdrażanie Programu Bezpiecznej Infrastruktury Drogowej 2021-2024,** mającego na celu redukcję liczby i skutków wypadków drogowych, którego zakres w sposób szczególny objął bezpieczeństwo na przejściach dla pieszych.
- W ramach projektu **Polska droga do automatyzacji transportu drogowego,** realizowanego w programie GOSPOSTRATEG, przygotowywana jest diagnoza działań horyzontalnych koniecznych dla skutecznego i bezpiecznego dopuszczenia do ruchu drogowego pojazdów zautomatyzowanych i autonomicznych.
- **Realizacja Krajowego Programu Kolejowego do 2023 roku (KPK),** obejmującego inwestycje na liniach kolejowych mających na celu dokończenie prac na głównych ciągach, tworzących sieć bazową i kompleksową TEN-T, jak również stanowiących kolejowe korytarze transportowe oraz usunięcie występujących wąskich gardeł, a także usunięcie zaległości w rozbudowie, modernizacji i rewitalizacji infrastruktury transportowej oraz połączenie infrastrukturalne najważniejszych ośrodków wzrostu z obszarami o niższej dynamice rozwoju i włączenie ich w sieć transportu europejskiego. Zakończenie ponad 230 projektów zawartych w KPK pozwoli m.in. na prowadzenie ruchu pociągów pasażerskich z prędkością techniczną powyżej 160 km/h (na 350 km torów) oraz zabudowę systemu ERTMS/ETCS (na 2 000 km torów).
- **Realizacja Programu Uzupełnienia Lokalnej i Regionalnej Infrastruktury Kolejowej Kolej + do 2028 r.,** którego celem jest wyeliminowanie wykluczenia komunikacyjnego dzięki możliwości uzupełniania sieci kolejowej o nowe połączenia, które zapewnią pasażerom dostęp do transportu kolejowego. Dotyczyć to będzie głównie miejscowości liczących powyżej 10 tys. mieszkańców, które nie mają dostępu do kolei pasażerskiej lub towarowej.
- **Realizacja Programu Inwestycji Dworcowych na lata 2016 – 2023** – zakładającego budowę/modernizację 190 dworców kolejowych. Zakładana jest poprawa poziomu obsługi pasażerów oraz integracja kolei z innymi gałęziami transportu. Kontynuacja realizacji projektów transportowych realizowanych w ramach **Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020.** Część istotnych zadań wpływających na poprawę warunków żeglugowych i wzrost bezpieczeństwa przeciwpowodziowego została już zrealizowana, m.in. modernizacja śluz Odrzańskich, w tym na Kanale Gliwickim, modernizacja Wrocławskiego Węzła Wodnego oraz budowa suchego zbiornika przeciwpowodziowego Racibórz Dolny (polder). Inne są w fazie przygotowania dokumentacji i uzyskiwania odpowiednich pozwoleń lub realizacji robót.
- Prace nad dokumentem **Polityka rozwoju lotnictwa cywilnego w Polsce do 2030 r. (z perspektywą do 2040 r.),** która zdefiniuje główne założenia odnośnie celów, kierunków i sposobów kreowania i realizacji polityki w tym obszarze.
- Plan utworzenia **Centralnego Portu Komunikacyjnego** - realizacja przedsięwzięć składających się komponent lotniskowy jest przewidziana do końca 2027 r. CPK będzie w pełni funkcjonalnym obiektem komercyjnym, służącym jako główny Port Lotniczy dla regionu warszawskiego, a także przyciągającym polski ruch regionalny dzięki systemowi kolejowemu, umożliwiającym obsługę intensywnych fal przylotowo-odlotowych.

Dokumenty strategiczne określające kierunki działań

- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)
- Polityka ekologiczna państwa 2030 - strategii rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej
- Strategia Produktowności wraz z Załącznikiem „Krajowa Inteligentna Specjalizacja”

- Polityka Rządu w zakresie rozwoju partnerstwa publiczno-prywatnego

Wyzwania i wnioski na przyszłość

- **Rosnące ceny surowców energetycznych i paliw oraz zerwane łańcuchy dostaw**, będące następstwem rosyjskiej agresji na Ukrainę, niekorzystnie wpływają na polskie przedsiębiorstwa, a w szczególności MŚP, co ogranicza ich rozwój i innowacyjność.
- **Trudna sytuacja przedsiębiorców w następstwie pandemii oraz inflacji wywołanej wojną w Ukrainie.** W wyniku pandemii Covid-19 oraz podwyżek cen energii wiele przedsiębiorstw, również w szczególności MŚP, musiało zawiesić lub całkowicie zakończyć swoją działalność.
- **Dążenie do skrócenia łańcuchów dostaw najbardziej newralgicznych towarów** – substancji czynnych (API) używanych do produkcji leków. Przeniesienie produkcji tych substancji do Polski i UE zapewni stałą dostępność leków bez względu na możliwe perturbacje związane z zerwanymi łańcuchami dostaw czy innymi nieprzewidywanymi sytuacjami na świecie.
- **Rosnące ceny materiałów budowlanych, surowców energetycznych i paliw oraz zerwane łańcuchy dostaw**, będące następstwem rosyjskiej agresji na Ukrainę, niekorzystnie wpływają na realizację planowanych przez podmioty publiczne inwestycje. W wyniku ww. czynników wiele samorządów oraz partnerów prywatnych, zmuszonych zostało do ograniczenia zarówno liczby, jak i jakości podejmowanych inwestycji, czy świadczonych usług.
- **Szereg barier ograniczających rozwój polskiego rynku PPP**, w tym: nadal niewystarczający poziom wiedzy i kompetencji w zakresie PPP wśród podmiotów publicznych, brak systemowego podejścia do uwzględniania formuły PPP jako sposobu realizacji zamierzeń inwestycyjnych; problemy podmiotów publicznych w zarządzaniu realizacją umowy o PPP; wysoki koszt pozyskania finansowania wydatków na realizację projektu PPP; brak systemowego podejścia do analizy inwestycji publicznych (na etapie realizacji) pod kątem ich efektywności i value for money. Sformułowano względem nich następujące działania, które mają zniwelować wskazane problemy w tym m.in.: utrzymanie kompleksowych i spójnych ram prawnych w obszarze PPP, opracowanie i szerokie upowszechnienie wytycznych i dokumentów systemowych w obszarze PPP; zapewnienie doradztwa dla podmiotów publicznych; prowadzenie centrów kompetencyjnych PPP na poziomie regionalnym; uwzględnianie PPP w strategiach zakupowych zamawiających szczebla centralnego.

10 MNIEJ NIERÓWNOŚCI

SDG 10 – Mniej nierówności

Zmniejszyć nierówności w krajach i między krajami

Zwalczanie wszelkich nierówności przebiega w sposób wielowymiarowy. Polska dąży do ich eliminacji w kategoriach płci czy regionów kraju przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym czy środowiskowym.

Priorytety krajowe:

1. Niwelowanie różnic w rozwoju społeczno-gospodarczym regionów, zapobieganie tworzeniu się nowych dysproporcji rozwojowych.
2. Tworzenie miejsc pracy w obszarach o mniej korzystnych uwarunkowaniach rozwojowych.
3. Zmniejszenie nierówności dochodowych.,
4. Zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami społecznego i ekonomicznego włączenia oraz dostępności, w tym poprzez ograniczanie barier w dostępie do korzystania z infrastruktury.

Diagnoza	Opis trendu
●	Dla Polski priorytetem jest niwelowanie różnic w rozwoju społeczno-gospodarczym regionów. Najszybciej rozwijającym się województwem było dolnośląskie, gdzie w okresie 2018-2021 r. PKB zwiększył się o 26% (w całej Polsce w tym okresie PKB wzrósł o ok. 23%). W najmniejszym stopniu PKB zwiększył się w województwach świętokrzyskim i śląskim (o 20%). W 2020 r. w każdym z polskich regionów PKB per capita (w PPS) wynosił co najmniej więcej niż 50% średniej unijnej. W porównaniu z 2018 r. nierówności dochodowe w Polsce nieco zmniejszyły się. Współczynnik Giniego, który określa ich skalę, w 2021 r. wyniósł 26,8 (wobec 27,8 w 2018 r.). W tym okresie zmniejszyły się również dysproporcje między miastem a wsią. Nieznacznie zmniejszyły się dysproporcje pomiędzy dochodami najbogatszych i najbiedniejszych mieszkańców kraju. W 2019 r. dochody 20% najzamożniejszych osób były 4,4 razy wyższe niż 20% osób o najskromniejszych dochodach (cztery lata wcześniej przekraczały je niemal 5-krotnie). Zróżnicowanie regionalne tych dysproporcji było podobne jak w przypadku współczynnika Giniego. Zdecydowanie największe nierówności występowały w regionie warszawskim stołecznym, w którym 20% najzamożniejszych osiągało dochody 6 razy wyższe niż 20% mieszkańców o najniższych dochodach. Najmniejsze dysproporcje były natomiast w regionie lubuskim, gdzie dochody 20% najbogatszych osób 3,5 razy przewyższały dochody 20% najbiedniejszych. Pomimo dynamicznie rosnącego przeciętnego wynagrodzenia udało się do 2021 r. obniżyć obciążenia podatkowo-świadczeniowe do 34,2% i 35,9% dla osób zarabiających odpowiednio 67% i 167% przeciętnego wynagrodzenia. Reforma podatków dochodowych od osób fizycznych, która weszła w życie w 2022 r. poprzez dalsze obniżenie podstawowej stawki PIT z 17% do 12% oraz zwiększenie kwoty wolnej do 30 tys. zł, podniesienie progu podatkowego do 120 tys. zł., którym to zmianom towarzyszyła likwidacja odliczenia części składek na NFZ od podatku przyczyni się do dalszego zmniejszania poziomu obciążeń dla najmniej zarabiających, stwarzając dalsze zachęty do podejmowania pracy zarobkowej. Jednocześnie reformy te przyczynią się do większej progresywności całego systemu i tym samym redukcji nierówności.
Główne działania wpływające na realizację celu w Polsce	

- **Projekt strategiczny Centrum Wsparcia Doradczego** stanowiący kluczową inicjatywę projektową wspierającą współpracę jednostek samorządu terytorialnego i wzmacniającą kompetencję lokalnych samorządów, w szczególności z obszarów strategicznej interwencji, tj. miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze oraz obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją.
- **Program „Dostępność Plus”** poprawia dostępność przestrzeni publicznej oraz usług publicznych zapewniając obywatelom, przede wszystkim osobom z niepełnosprawnościami, możliwość pełnego udziału w życiu społecznym i pozwala na zwiększenie samodzielności funkcjonowania. Celem działań zaprojektowanych w programie jest „zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami, na zasadzie równości z innymi osobami, dostępu do środowiska fizycznego, środków transportu, informacji i komunikacji, w tym technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych, a także do innych urządzeń i usług, powszechnie dostępnych lub powszechnie zapewnianych, zarówno na obszarach miejskich, jak i wiejskich”.
- **Zwiększenie dostępności produktów i usług** w ramach działań na rzecz społecznego i ekonomicznego włączenia osób z niepełnosprawnościami, któremu służyć będzie wdrożenie Europejskiego Aktu o Dostępności (EAA) do polskiego porządku prawnego w postaci projektowanej ustawy o zapewnianiu spełniania wymogów dostępności niektórych produktów i usług. EAA nakłada obowiązek zapewnienia przez podmioty gospodarcze dostępności najpowszechniejszych produktów i usług niezbędnych do samodzielnego funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami w społeczeństwie, wspierając ich rzeczywisty dostęp do kultury, edukacji, zatrudnienia, działalności gospodarczej. Wdrożony Akt zacznie obowiązywać od czerwca 2025 roku.
- **Organizacja** w dniach 26-30 czerwca 2022 r. przez UN-Habitat, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej oraz Miasto Katowice **Jedenastej Sesji Światowego Forum Miejskiego (WUF 11)** oraz wydarzeń towarzyszących – WUF11 w Polsce był okazją do dyskusji o przyszłości miast w gronie przedstawicieli całego świata. Rozmowy i wnioski dotyczyły m.in. przyszłości zrównoważonego transportu, bezpieczeństwa żywnościowego, transformacji energetycznej i adaptacji do zmian klimatu, dostępnego mieszkalnictwa, równości społecznej i budowania potencjału społeczności lokalnych, rozwoju innowacji i technologii oraz odbudowy miast po wojnach i katastrofach naturalnych. WUF11 był po raz pierwszy w historii Światowego Forum Miejskiego najbardziej dostępną edycją dla osób z niepełnosprawnościami. Znalazło to odzwierciedlenie w dokumencie końcowym WUF11 – Deklaracji Katowickiej, w której stwierdzono, że WUF11 ustanowił nowy standard dostępności i podkreślono, że dostępność i uniwersalne projektowanie są integralną częścią rozwiązań wobec wyzwań związanych z urbanizacją, w tym z kryzysem miejskim, i stanowią czynnik działań transformacyjnych na rzecz bardziej sprawiedliwej przyszłości miast. Po raz pierwszy na tak dużą skalę zaangażowano przedstawicieli ludzi młodych (Rada Młodych WUF11) oraz biznesu (Rada Biznesowa). Jednym z elementów dziedzictwa WUF11 jest publikacja stanowiąca katalog dobrych praktyk związanych z zapewnieniem dostępności podczas wydarzeń międzynarodowych.
- **Ulga dla młodych**, w ramach której wolne od podatku dochodowego do wysokości nieprzekraczającej w roku podatkowym kwoty 85 528 zł są przychody ze stosunku służbowego, stosunku pracy, pracy nakładczej, spółdzielczego stosunku pracy oraz umów zlecenia otrzymane przez podatnika do ukończenia 26. roku życia. Od 1 stycznia 2021 r. zwolnienie to dotyczy też przychodów z tytułu praktyk absolwenckich i staży uczniowskich. Od 1 stycznia 2022 r. zwolnienie to rozszerzono o przychody z zasiłku macierzyńskiego.
- **Obniżenie z 17% do 12% stawki podatku PIT** w pierwszym przedziale skali podatkowej.
- **Podwyższenie kwoty wolnej od podatku PIT** dla wszystkich podatników obliczających podatek według skali podatkowej do poziomu 30 000 zł, co prawie dziesięciokrotnie podwyższyło próg, poniżej którego dochody są zwolnione z PIT.
- **Podwyższenie progu dochodów**, do stosowania wyższej stawki PIT przy rozliczeniu skalą podatkową (wzrost z 85 528 zł do 120 000 zł rocznego dochodu). Próg dochodów został dostosowany do nowej rzeczywistości, w której na przestrzeni lat wynagrodzenia w Polsce podwoiły się i wielu Polaków dołączyło do klasy średniej.

- **Ulga PIT-0 dla rodzin 4+** w ramach której, wolne od podatku dochodowego, do wysokości nieprzekraczającej w roku podatkowym kwoty 85 528 zł są przychody ze stosunku służbowego, stosunku pracy, pracy nakładczej, spółdzielczego stosunku pracy oraz umów zlecenia i pozarolniczej działalności gospodarczej oraz zasiłku macierzyńskiego otrzymane przez podatnika, który w roku podatkowym w stosunku do co najmniej 4 dzieci wykonywał władzę rodzicielską, pełnił funkcję opiekuna prawnego, jeżeli dziecko z nim zamieszkiwało, lub sprawował funkcję rodziny zastępczej na podstawie orzeczenia sądu lub umowy zawartej ze starostą, a w przypadku pełnoletnich uczących się dzieci – wykonywał ciężący na nim obowiązek alimentacyjny albo sprawował funkcję rodziny zastępczej.
- **Ulga PIT 0 dla seniora**, w ramach której, wolne od podatku dochodowego do wysokości nieprzekraczającej w roku podatkowym kwoty 85 528 zł są przychody ze stosunku służbowego, stosunku pracy, pracy nakładczej, spółdzielczego stosunku pracy oraz umów zlecenia i pozarolniczej działalności gospodarczej oraz zasiłku macierzyńskiego otrzymane przez podatnika, który pomimo ukończenia powszechnego wieku emerytalnego (60. lat w przypadku kobiet i 65. lat w przypadku mężczyzn) nie pobiera świadczeń emerytalnych albo innych świadczeń o takim charakterze.
- **Ulga na powrót**, w ramach której wolne od podatku dochodowego do wysokości nieprzekraczającej w roku podatkowym kwoty 85 528 zł są przychody ze stosunku służbowego, stosunku pracy, pracy nakładczej, spółdzielczego stosunku pracy oraz umów zlecenia i pozarolniczej działalności gospodarczej oraz zasiłku macierzyńskiego otrzymane przez podatnika, który przeniósł miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na warunkach określonych ustawą PIT.

Dokumenty strategiczne określające kierunki działań

- Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku)
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030
- Krajowa Polityka Miejska 2030
- Strategie rozwoju województw
- Zintegrowane strategie rozwoju
- Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030

Wyzwania i wnioski na przyszłość

- **Monitorowanie realizacji celów polityki regionalnej w kraju**, w tym postępów w zakresie spójności społeczno-gospodarczej ujmowane są w rocznych raportach regionalnych.
- **Potrzeba planowania w dokumentach wdrożeniowych w programach krajowych i regionalnych preferencyjnego wsparcia dla obszarów strategicznej interwencji (OSI) i ich partnerstw**. Trwają prace nad ujęciem OSI w programach krajowych i regionalnych.
- **Zwiększenie wymiaru terytorialnego polityki rozwoju** – na poziomie krajowym oznacza to przede wszystkim lepsze ujęcie wymiaru terytorialnego w opracowywanych strategiach i programach rozwoju. Terytorialne ukierunkowanie interwencji jest niedostatecznie odzwierciedlone w szczególności w programach rozwoju (brak wskazania zakresu interwencji realizowanego w ujęciu terytorialnym), również w kontekście obszarów strategicznej interwencji (OSI).
- Wykorzystanie transformacji cyfrowej do zwiększenia możliwości pracy, które nie są związane z lokalizacją w różnych regionach kraju.
- **Kontynuacja Programu Dostępność Plus oraz działań wspierających osoby z niepełnosprawnościami będzie kontynuowane w perspektywie finansowej 2021-2027 r.** W programie krajowym Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego wyodrębniono osobną oś na działania dotyczące osób z niepełnosprawnościami. Zaplanowane wsparcie będzie realizować kierunki wskazane w Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami.

SDG 11 – Zrównoważone miasta i społeczności

Uczynić miasta i osiedla ludzkie bezpiecznymi, stabilnymi, zrównoważonymi oraz sprzyjającymi włączeniu społecznemu

Miasta odgrywają kluczową rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju. Zamieszkuje je 60% ludności Polski. Zrównoważony rozwój miast i dostępność niskoemisyjnego transportu oraz terenów zielonych są podstawowymi elementami polityk rozwojowych mających na celu adaptację do zmian klimatu.

Priorytety krajowe:

1. Wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy oraz poprawy jakości życia mieszkańców poprzez uwzględnienie w planach zagospodarowania w miastach konieczności zwiększenia obszarów zieleni i wodnych, korzyarzy wentylacyjnych.
2. Wsparcie miast w radzeniu sobie z nagłymi zmianami i kryzysami, zarówno społeczno-gospodarczymi, jak i natury środowiskowej oraz zagwarantowanie mieszkańcom bezpieczeństwa i wysokiej jakości życia.
3. Wsparcie sprawiedliwego oraz zrównoważonego terytorialnie wzrostu gospodarczego, poprzez dążenie do utrzymania policentrycznej i hierarchicznej struktury osadniczej kraju oraz tworzenie bardziej efektywnych powiązań sieciowych między miastami.
4. Budowa zrównoważonego, dostępnego dla każdego, bezpiecznego i przystępnego cenowo systemu transportowego, zwłaszcza poprzez rozwój i priorytetyzację transportu publicznego.
5. Zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych ludności miast dzięki budowie powszechnego i dostępnego rynku mieszkaniowego, w tym szczególnie poprzez rozwój mieszkalnictwa społecznego.
6. Poprawa jakości powietrza poprzez redukcję niskiej emisji (tj. do 40 m n.p.g.) pochodzącej m.in. z kotłowni domowych i transportu drogowego.

Diagnoza	Opis trendu
●	W ostatnich latach powstało wiele projektów i inicjatyw promujących zrównoważony rozwój w miastach. Szczególną uwagę poświęcono termomodernizacji budynków, elektromobilności i poprawie życia mieszkańców. W polskich miastach sukcesywnie spada natężenie hałasu, stale rośnie liczba autobusów napędzanych alternatywnym paliwem. Rośnie także przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w przeliczeniu na 1 os. w miastach. Coraz większego znaczenia nabiera opracowanie miejskich planów adaptacji miast do zmian klimatu (MPA). Jako skutek programu „Czyste powietrze”, wspierającego termomodernizację i wymianę źródeł ciepła w domach, spodziewana jest poprawa co do jakości powietrza na terenie całego kraju. Już teraz odnotowuje się spadek narażenia na pył PM_{2,5}, które w 2018 r. wynosiło 22 µg/m³, a w 2021 już tylko 17 µg/m³. Przyjęta w 2022 r. Krajowa Polityka Miejska 2030 (KPM 2030) określa diagnozę wyzwań przed jakimi stoją miasta oraz proponuje rozwiązania umożliwiające zrównoważony rozwój miast. Jej celem jest budowa miast kompaktowych, zielonych, produktywnych, cyfrowych, dostępnych i sprawnych. Polska przygotowuje również zmiany w planowaniu przestrzennym oraz lepszą integrację planowania przestrzennego z tym społeczno-gospodarczym, uspołnieniu planowania przestrzennego na obszarze całego obszaru funkcjonalnego oraz wzmocnienie priorytetu dla wysokiej jakości przestrzeni publicznych.

	Kluczowym dla Polski celem jest kompleksowe podnoszenie odporności miejskiej – wzmocnienie ochrony terenów i obiektów infrastruktury błękitno-zielonej, zwiększanie powierzchni biologicznie czynnej, wzmacnianie bioróżnorodności oraz nadanie większego priorytetu dla zeroemisyjnej mobilności, w tym ruchu pieszego i rowerowego. W 2021 r. już 15,4% autobusów miejskich było nisko lub zeroemisyjnych, w porównaniu do 12,2% w 2020 r. Od 1 stycznia 2022 r. na jednostki samorządu terytorialnego nałożono obowiązek zapewnienia udziału 5% autobusów elektrycznych lub napędzanych biometanem we flocie autobusów użytkowanych w ramach komunikacji zbiorowej pojazdów (30% od 2028 r.). Obowiązek ten dotyczy gmin, które realizują usługi komunikacyjne lub przekraczają liczebność 50 tys. mieszkańców.
Główne działania wpływające na realizację celu w Polsce	
• Opracowanie oraz przygotowanie do wdrażania Krajowej Polityki Miejskiej (KPM 2030) – stanowi najważniejszy dokument krajowy określający politykę względem miast, kierunki rozwoju miast oraz warunki dla tego rozwoju, jakie może stwarzać administracja centralna. Rozwiązania zaproponowane w dokumencie mają charakter horyzontalny i dotyczą głównie wymagań na poziomie krajowym. KPM 2030 diagnozuje najważniejsze wyzwania dla miast i obszarów funkcjonalnych, a ich zakres tematyczny wpisuje się w trendy rozwoju obszarów zurbanizowanych oraz w cele zrównoważonego rozwoju. Prace nad Krajową Polityką Miejską prowadził powołany przez MFiPR Międzyresortowy Zespół ds. aktualizacji Krajowej Polityki Miejskiej. Pod jego auspicjami obradowało grono ekspertów zrzeszające ponad 150 przedstawicieli różnych środowisk, które analizowało aktualne wyzwania stojące przed polskimi miastami i wypracowywało propozycje rozwiązań. • Organizacja w dniach 26-30 czerwca 2022 r. przez UN-Habitat, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej oraz Miasto Katowice Jedenastej Sesji Światowego Forum Miejskiego (WUF 11) oraz wydarzeń towarzyszących – WUF11 odbył się w Polsce w dniach 26-30 czerwca 2022 roku i był okazją do dyskusji o przyszłości miast w gronie przedstawicieli całego świata. Rozmowy i wnioski dotyczyły m.in. przyszłości zrównoważonego transportu, bezpieczeństwa żywnościowego, transformacji energetycznej i adaptacji do zmian klimatu, dostępnego mieszkalnictwa, równości społecznej i budowania potencjału społeczności lokalnych, rozwoju innowacji i technologii, Polska jako kraj – gospodarz zorganizowała sesję specjalną nt. odbudowy miast po wojnach i katastrofach naturalnych. Kontekstem tematycznym polskiej sesji była wojna w Ukrainie, kryzys uchodźczy w Polsce i innych krajach przyjmujących uchodźców z Ukrainy, a także klęski żywiołowe dotyczące różne części świata, które pokazują, jak ważny jest aspekt społeczny w procesie odnowy społeczno-gospodarczej pokonfliktowych obszarów. Jednym z elementów dziedzictwa WUF11 jest Plan Działań dla Miast (PDM), którego celem była inspiracja miast do realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju na poziomie lokalnym. PDM jest katalogiem dobrych praktyk, ukierunkowującym miasta na rzecz zielonej, sprawiedliwej i produktywnej transformacji. • Realizacja projektu „Opracowanie planów adaptacji do zmian klimatu w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców” – 44 miasta liczące pow. 100 tys. mieszkańców oraz Warszawa (w ramach projektu Adaptcity) opracowały we współpracy z zespołem ekspertów otrzymały dokumenty zawierające diagnozę zagrożeń klimatycznych i dokonały wyboru sektorów, które są najbardziej wrażliwe na czynniki klimatyczne oraz zaplanowały działania adaptacyjne w odpowiedzi na zidentyfikowane zagrożenia. • Realizacja projektu strategicznego „Partnerska Inicjatywa Miast” (PIM) – to projekt KPM 2030, realizowany przez MFiPR w partnerstwie z Bankiem Światowym. Jego najnowsza edycja odbywa się w latach 2021 – 2023. celem PIM jest stworzenie dialogu pomiędzy samorządami i administracją centralną, poprawa warunków rozwojowych oraz wymiana dobrych praktyk między miastami. W ramach partnerstw miasta tworzą sieci kontaktów, poszerzają wiedzę i budują kompetencje we współpracy z innymi miastami oraz ekspertami i specjalistami. Efektem pracy w ramach sieci są tzw. Miejskie Inicjatywy Działań (MID), nad którymi miasta pracują wspólnie z ekspertami – zawierają one konkretne rozwiązania dla zidentyfikowanych wcześniej wyzwań lokalnych. • Realizacja Programu Rozwój Lokalny – ma na celu wzmocnienie spójności społecznej i gospodarczej, poprzez szereg działań wspierających przedsiębiorczość, podnoszących jakość środowiska i ogólne standardy życia w małych i średnich miastach. Wdrażane w ramach Programu działania to kompleksowe projekty rozwojowe, a także inicjatywy na rzecz wzmacniania zdolności administracji lokalnej, służące realizacji celów rozwojowych miast. Konkurs w ramach Programu został ogłoszony w maju 2019 r., a wybrane projekty będą realizowane od lipca 2021 r. do kwietnia 2024 r.	

- **Organizacja projektu pn. *Klimaton dla Miast*** – popularyzacja wiedzy na temat rozwoju inteligentnych miast, zwiększenie liczby wdrożeń innowacyjnych rozwiązań oraz ułatwienie dostępu do finansowania tego typu inwestycji. Poprzez *Klimaton dla Miast* możliwe było stworzenie platformy łączącej potrzeby technologiczne samorządów z ludźmi, którzy mają odpowiednią wiedzę i pomysły, aby je zrealizować. Klimaton odbył się w dniach 3-5 grudnia 2021 r. i był realizowany przy współpracy Polskiego Funduszu Rozwoju oraz MFIPR.
- **Przyrodniczo-klimatyczne wskaźniki zrównoważonego rozwoju miast Przewodnik dla miast** – dzięki niemu miasta krok po kroku mogą obliczyć przyrodniczo-klimatyczne wskaźniki zrównoważonego rozwoju. Stosowanie ww. wskaźników pozwoli na rozpoznanie, w jakim stopniu miasta angażują się w działania przyrodniczo-klimatyczne oraz pomoże w planowaniu i projektowaniu nowych przedsięwzięć na rzecz ochrony środowiska, w tym adaptacji do zmian klimatu.
- **Projekt ustawy o zmianie ustawy - Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw** – zakłada m.in. obowiązek opracowania miejskich planów adaptacji do zmian klimatu (MPA) przez miasta wielkości równej lub powyżej 20 tys. mieszkańców, uwzględnienie komponentu klimatyczno-środowiskowego w strategiach rozwoju gmin, ponadlokalnych, województw i kraju, wprowadzenie w obszarze planowania przestrzennego zagadnień dot. analizy ryzyka związanego ze zmianami klimatu oraz oceny podatności na zmiany klimatu oraz wprowadzenie obowiązku wyodrębnienia przez gminy w ramach środków wydatkowanych na realizację budżetu obywatelskiego puli środków dedykowanej realizacji projektów związanych z ochroną miejskiego środowiska przyrodniczego.
- **Mędzyresortowa inicjatywa *Koniec z betonem w centrach miast*** - służy wymianie doświadczeń pomiędzy sektorem lokalnym a centralnym oraz tworzeniu rozwiązań dotyczących ograniczenia powierzchni nieprzepuszczalnych (m.in. betonowych i asfaltowych w centrach miast, nasadzeniu drzew, krzewów oraz tworzeniu mikroparków, zielonych ścian i dachów).

Dokumenty strategiczne określające kierunki działań

- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030
- Krajowa Polityka Miejska 2030
- Długoterminowa strategia renowacji budynków
- Polityka ekologiczna państwa 2030 – strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej
- Strategia produktywności 2030

Wyzwania i wnioski na przyszłość

- Dużym wyzwaniem dla polskich miast będzie nasilający się kryzys klimatyczny, którego skutki są szczególnie odczuwalne na terenach zurbanizowanych. Miasta powinny coraz intensywniej angażować się w działania poprawiające jakość środowiska, podnoszące rezyliencję, zmniejszające energochłonność budynków i transportu.
- Położenie znacznie większego nacisku na rozwój miejski w mniejszych miastach i wspieranie budowy integracyjnych społeczności miejskich.
- Wybudowanie większej liczby mieszkań komunalnych w miejscach, gdzie brakuje mieszkań oraz wyremontowanie lub wyburzenie niezamieszkałych.
- Dostosowanie wszystkich budynków do wymogów efektywności energetycznej, poprzez termomodernizację. Dotyczy to w szczególności budynków jednorodzinnych, dla których podstawowym źródłem ciepła pozostają kotły na paliwa stałe.
- Likwidacja wykluczenia transportowego obszarów pozamiejskich wraz ze wszystkimi skutkami tego zjawiska m.in. poprawą dostępu do rynku pracy i usług. Zapewnienie spójności rozkładów jazdy transportu publicznego, integracja transportu publicznego w miastach i na ich obszarach funkcjonalnych oraz zadbanie o to, aby transport publiczny był tańszy i w możliwie dużym stopniu zasilany energią ze źródeł odnawialnych.
- Poprawienie warunków dla pieszych i rowerzystów.
- Zapewnienie i wspieranie dostępu do uczestnictwa w życiu politycznym i gospodarczym dla grup znajdujących się w trudnej sytuacji oraz położenie większego nacisku na wzmocnienie zarówno władz lokalnych, jak i organizacji obywatelskich w najmniej uprzywilejowanych obszarach wiejskich i miejskich.

- Odpływ ludzi na przedmieścia i chaotyczna suburbanizacja stanowią wyzwanie dla dużych polskich miast. Priorytetem będzie sprawienie, że **planowanie przestrzenne będzie uwzględniać zrównoważony rozwój terenów przeznaczonych pod zabudowę**, uwzględni naturalne przestrzenie, do których można dotrzeć pieszo, jako część planowania miejskiego, a także zapewni możliwość zmiany przeznaczenia gruntów i określi minimalne warunki bliskości i dostępność terenów zielonych dla nowych inwestycji.
- **Zintegrowanie działań adaptacyjnych wykorzystujących błękitno-zieloną infrastrukturę** tak, aby tworzyły rozwiązania systemowe, a nie punktowe i przyczyniały się do poprawy warunków życia mieszkańców miast.
- **Wsparcie miast w procesie przygotowania planów adaptacji**, które pozwoli na opracowanie dokumentów wysokiej jakości i przyczynią się do zwiększenia adaptacji do zmian klimatu miast a tym samym do poprawy jakości życia ich mieszkańców.
- **Podnoszenie komfortu życia mieszkańców miast oraz ich bezpieczeństwa** – zmniejszanie emisji zanieczyszczeń powietrza, hałasu, dostępność do usług z zakresu mobilności, zastosowanie elementów drogowych zwiększających bezpieczeństwo na drogach i ścieżkach rowerowych w miastach, wprowadzenie nowoczesnych ITS-ów oraz systemów alarmowych, itp.

12 ODPOWIEDZIALNA KONSUMPCJA I PRODUKCJA

SDG 12 – Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja

Zapewnić wzorce zrównoważonej konsumpcji i produkcji.

Wraz z rozwojem kraju i wzrostem zamożności społeczeństwa zwiększa się także poziom konsumpcji. Niezbędne jest zatem wypracowanie zrównoważonych wzorców konsumpcji i produkcji, zgodnych z modelem gospodarki obiegu zamkniętego.

Priorytety krajowe:

1. Zwiększenie wydajności wykorzystania zasobów oraz zmiana podejścia do zasobów polegająca na odejściu od ich linearnego zagospodarowania, a także zmiana wzorców konsumpcyjnych.
2. Rozwój rolnictwa ekologicznego.

Diagnoza	Opis trendu
	O rosnącej popularności idei w Polsce GOZ świadczy wzrastająca produktywność zasobów, która w latach 2018-2021 wzrosła o 0,13 euro/kg. W latach 2018-2020 obserwowano spadek wskaźnika powtórnego wykorzystania materiałów z 9,8% do 7,5% (Eurostat). Zachowanie równowagi środowiskowej wymaga odpowiedniego podejścia do gospodarowania zasobami środowiska. Obejmuje to planowanie zgodnie z prawami przyrody i zasadami zrównoważonego rozwoju. Stąd szczególnie pozytywny wpływ na rozwój rolnictwa ekologicznego ma rosnący udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych z certyfikatem w gospodarstwach ekologicznych, który wzrósł z 2,48% w 2018 r. do 2,68% w 2020 r.

Główne działania wpływające na realizację celu w Polsce

- **Polityka zakupowa państwa** - przyjęta przez Radę Ministrów 11.01.2022 r. koncentruje się na rozwoju potencjału MŚP oraz zrównoważonych (zielonych) i innowacyjnych zamówień publicznych. Ma to być gwarancja wyższej jakości usług publicznych, impuls dla rozwoju gospodarki i ograniczenie negatywnych skutków środowiskowych. Zakup zrównoważonych i innowacyjnych zamówień (np. żywności wysokiej jakości, urządzeń energooszczędnych, ekologicznie wyprodukowanego sprzętu) wzmacnia konkurencyjność polskiej gospodarki i może pozytywnie wpływać na rozwój gospodarki o obiegu zamkniętym. Rozwiązania przedstawione w polityce zakupowej państwa sprzyjać będą promocji aspektów środowiskowych w zamówieniach publicznych oraz promocji kalkulacji kosztów cyklu życia produktu.
- **Realizacja Strategii Produktywności 2030** – głównym celem jest wzrost produktywności w warunkach gospodarki niskoemisyjnej, o obiegu zamkniętym i opartej na danych. Cel zmniejszenia negatywnego wpływu na środowisko i zdrowie ludzi wynikającego z m.in. niedostrzegania wagi całego cyklu życia produktu na etapie projektowania i produkcji czy złego gospodarowania opakowaniami z tworzyw sztucznych, można osiągnąć dzięki zmianom w kierunku:
 - produkcji opakowań w całości z surowców naturalnych lub z jednego typu surowca nadającego się do recyklingu,
 - sprawnej gospodarki odpadami, obejmującej ich wtórne wykorzystywanie surowcowe i energetyczne,
 - zmniejszania emisji zanieczyszczeń poprzez m.in. działania ograniczające stosowanie produktów z tworzyw sztucznych jednorazowego użytku i dodawanie mikrodrobin tworzyw sztucznych do produktów,
 - edukacji i podniesienia świadomości konsumentów na temat wartości odpadów tworzyw sztucznych i konieczności selektywnego zbierania odpadów,
 - rozwijania innowacyjnych technologii produkujących materiały bardziej inteligentne i nadające się w większym stopniu do recyklingu,
 - śledzenia i usuwania substancji niebezpiecznych z tworzyw sztucznych.

- **Wdrażanie Mapy drogowej transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym (Mapa GOZ)** – przyjęta przez Radę Ministrów w 2019 r. Dokument zawiera szereg działań o charakterze legislacyjnym, analitycznym, promocyjnym, które mają na celu stworzenie warunków do wdrożenia w Polsce nowego modelu gospodarczego. Transformacja w kierunku GOZ wymaga podjęcia działań na wszystkich etapach cyklu życia, zaczynając od projektowania produktów, przez pozyskanie surowca, przetwórstwo, produkcję, konsumpcję, zbieranie odpadów aż po ich zagospodarowanie. Mapa GOZ dzieli się na 4 główne obszary, wśród których obok Biogospodarki i Nowych modeli biznesowych wskazuje Zrównoważoną produkcję przemysłową oraz Zrównoważoną konsumpcję.
- **Realizacja Polityki Surowcowej Państwa 2050** – głównym celem działań jest zapewnienie bezpieczeństwa surowcowego państwa poprzez zagwarantowanie dostępu do niezbędnych surowców (krajowych oraz importowanych) zarówno obecnie, jak i w perspektywie wieloletniej, uwzględniającej zmieniające się potrzeby przyszłych pokoleń.
- **Przygotowanie projektu ustawy o zmianie ustawy o gospodarce opakowaniami i odpadami opakowaniowymi oraz ustawy o odpadach** – czyli przepisów, na mocy których wdrożony zostanie w Polsce system kaucyjny. Systemem kaucyjnym zostaną objęte opakowania z tworzyw sztucznych po napojach o pojemności do 3l, opakowania szklane wielokrotnego użytku po napojach o pojemności do 1,5l oraz puszki metalowe o pojemności do 1l.
- **Uchwalenie i wejście w życie projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo geologiczne i górnicze oraz niektórych innych ustaw** – projekt zakłada m.in. wprowadzenie ochrony złóż kopalin przed trwałą zabudową uniemożliwiającą ich ewentualną eksploatację. Prace legislacyjne mają na celu wzmocnienie ochrony złóż kopalin, takie jak:
 - wprowadzenie kategorii złóż strategicznych podlegających szczególnej ochronie prawnej;
 - usprawnienie procedury ujawniania złóż kopalin w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, m.in. poprzez wprowadzenie w określonych sytuacjach konieczności uzgadniania planu z organami administracji geologicznej, a także możliwości ponoszenia kosztów zmian ww. dokumentów planistycznych przez przedsiębiorcę zainteresowanego wydobywaniem złoża;
 - dyscyplinowanie wojewodów, którzy w przypadku niewprowadzenia obszarów złóż kopalin do dokumentów planistycznych przez gminy sami nie ujawnią tych obszarów w drodze zarządzenia zastępczego;
 - doprecyzowanie przepisów w zakresie właściwości organów administracji geologicznej do uzgadniania decyzji o warunkach zabudowy/ lokalizacji inwestycji celu publicznego.

Dokumenty strategiczne określające kierunki działań

- Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności
- pStrategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)
- Strategia Produktywności 2030
- Polityka ekologiczna państwa 2030 - strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej
- Polityka Energetyczna Polski 2040
- Polityka Surowcowa Państwa 2050 Mapa drogowa transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym (Mapa GOZ)
- Polityka zakupowa państwa

Wyzwania i wnioski na przyszłość

- **Postępujące zmiany klimatu oraz rosnące zapotrzebowanie na energię i zasoby** są powodem wprowadzania szeregu strategii i inicjatyw na rzecz zrównoważonej konsumpcji i produkcji. Przyczyniają się one do ogólnego zwiększenia efektywności środowiskowej produktów w ciągu ich całego cyklu życia, do zwiększenia popytu na lepsze produkty i technologie produkcyjne oraz do dokonywania przez konsumentów świadomych wyborów.
- **Ograniczenie zużycia zasobów naturalnych oraz wykorzystania tworzyw sztucznych**, zmniejszenie masy odpadów na składowiskach.

- **Budowanie świadomości konsumenckiej poprzez działalność edukacyjną.** Zrównoważona polityka w obszarach produkcji, sprzedaży czy marketingu to dziś część strategii, którą państwa i przedsiębiorstwa powinny uwzględniać na każdym etapie planowania.
- **Skuteczna transformacja w kierunku GOZ wymaga szerokiego zaangażowania różnych aktorów na różnych etapach życia produktu.** Wymaga to podjęcia działań na wszystkich etapach cyklu życia, zaczynając od projektowania produktów, przez pozyskanie surowca, przetwórstwo, produkcję, konsumpcję, zbieranie odpadów aż po ich zagospodarowanie.
- **Tworzenie warunków do przejścia na model GOZ.** W ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO) przewidziano wdrożenie reformy A2.2 *Stworzenie warunków do przejścia na model gospodarki o obiegu zamkniętym GOZ*. Reforma ma na celu stworzenie odpowiednich ram dla obrotu surowcami wtórnymi, w tym szczegółową identyfikację barier oraz implementację rozwiązań legislacyjnych.
- **Realizacja działań ujętych w Polityce Surowcowej Państwa.** W ramach realizowanych działań przygotowane zostaną projekty strategiczne ujmujące w szczególności zagadnienia, które muszą pozostać niejawnymi ze względu na bezpieczeństwo gospodarcze państwa.
- Promowanie mądrego korzystania z zasobów i zrównoważonego rozwoju społeczności w sytuacjach kryzysowych poprzez rozszerzanie modeli gospodarki współdzielenia i gospodarki o obiegu zamkniętym.

13 DZIAŁANIA W DZIEDZINIE KLIMATU

SDG 13 – Działania w dziedzinie klimatu

Podjąć pilne działania w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom

Polska podejmuje działania służące ograniczeniu emisji we wszystkich sektorach powodujących emisje gazów cieplarnianych, w szczególności w sektorze energetyki, mającym największy udział w emisjach krajowych. Stopniowo, budowa niskoemisyjnych źródeł energii pozwoli na wycofywanie wysokoemisyjnych źródeł, w szczególności wyeksploatowanych bloków węglowych.

Priorytety krajowe:

1. Efektywne zmniejszenie koncentracji CO₂ w atmosferze.
2. Wprowadzanie innowacyjnych technologii wykorzystania dostępnych źródeł energii, w tym rozwój geotermii.
3. Wzmocnienie roli adaptacji do zmian klimatu jako równoważnego z mitygacją środka walki ze zmianą klimatu.
4. Zwiększenie odporności kraju na skutki zmian klimatycznych.
5. Włączenie działań na rzecz przeciwdziałania zmianom klimatu do krajowych polityk, strategii i planów.
6. Edukacja i zwiększanie świadomości w zakresie: zmian klimatu i sposobów minimalizowania ich skutków, wpływu inwazyjnych gatunków obcych oraz znaczenia i konieczności oszczędzania zasobów, szczególnie wody.

Diagnoza	Opis trendu
	Jednym z wymiarów działań na rzecz klimatu i przyrody jest zwiększanie finansowania działań mających na celu łagodzenie skutków zmian klimatycznych i ochronę środowiska. Nakłady na ochronę środowiska wynosiły w Polsce odpowiednio 10,4 mld zł w 2018 r. i 12,4 mld zł w 2021 r. Efekty działań na rzecz klimatu można obserwować na przykładzie stałej poprawy w zakresie poziomu koncentracji CO₂ w atmosferze. W wyniku dotychczasowych działań w latach 1990-2020 Polska obniżyła emisje gazów cieplarnianych o 21%. Równolegle rośnie udział OZE w miksie energetycznym (w 2021 r. 15,6%). Świadomość odpowiedzialności indywidualnej ma wyraźne odzwierciedlenie w skłonności Polaków do podejmowania konkretnych działań na rzecz walki ze zmianami klimatycznymi. Według Indeksu Obaw Klimatycznych (<i>Climate Sentiment Index</i>) w gospodarstwach domowych, z których płyną deklaracje troski o klimat, jest też gotowość do podejmowania wysiłku w tym zakresie. Do najczęstszych działań należy segregowanie odpadów, co robi ponad dwie trzecie badanych i ograniczenie marnowania żywności – 62%. Na trzecim miejscu jest ograniczenie zużycia wody – 61%. Odsetek osób deklarujących takie zachowania wzrósł w latach 2017-2019 o 11 p.p. (z 49% do 60%).

Główne działania wpływające na realizację celu w Polsce

- **Klimada 2.0.** - baza wiedzy o zmianach klimatu i adaptacji do ich skutków oraz kanałów jej upowszechniania w kontekście zwiększenia odporności gospodarki, środowiska i społeczeństwa na zmiany klimatu oraz przeciwdziałania i minimalizowania skutków nadzwyczajnych zagrożeń.
- **Laboratorium Stref Czystego Transportu** - głównym celem projektu jest wyposażenie polskich samorządów w wiedzę i umiejętności niezbędne do tworzenia stref czystego transportu (SCT).
- **Wyszukiwarka Ekodotacji** - ogólnodostępne i darmowe narzędzie dla wszystkich poszukujących finansowego wsparcia ekologicznych inwestycji. W wyszukiwarce zbierane są informacje o wszelkich dostępnych ogólnokrajowych i lokalnych programach oferujących dotacje, preferencyjne pożyczki i wsparcie techniczne na działania ekologiczne, które ograniczają negatywny wpływ człowieka na klimat i środowisko oraz pomagają w adaptacji do zmiany klimatu.
- **Ramy prawne i finansowe ułatwiające rozwój zeroemisyjnych źródeł energii** - w szczególności źródeł odnawialnych i jądrowych (programy Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW): Mój Prąd, Nowa Energia, Agroenergia, Energia Plus, Udostępnianie wód termalnych w Polsce).

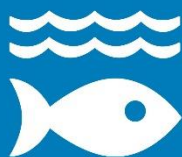
- **Programy wsparcia dedykowane poszczególnym źródłom emisji** - w szczególności przedsiębiorstwom przemysłowym, energetycznym, ciepłowniczym na projekty ograniczające emisję gazów cieplarnianych (programy NFOŚiGW: Wsparcie dla przemysłu energochłonnego, wsparcie dla innowacji sprzyjających zasobooszczędnej i niskoemisyjnej gospodarce, wodoryzacja gospodarki, kogeneracja dla energetyki i przemysłu, ciepłownictwo powiatowe, elektroenergetyka - inteligentna infrastruktura energetyczna, wsparcie w zakresie wykorzystania magazynów oraz innych urządzeń na cele stabilizacji sieci - program dla Operatorów Sieci Dystrybucyjnych, Kogeneracja dla Ciepłownictwa, Digitalizacja Sieci Ciepłowniczych).
- **Projekty dedykowane obywatelom, służące rozwojowi odnawialnej energetyki prosumenckiej i efektywności energetycznej** (programy NFOŚiGW: Mój Prąd, Czyste Powietrze, Ciepłe mieszkanie, Moje Ciepło).
- **Kampania *Dom z klimatem***, która zachęca do skorzystania z dostępnych programów wsparcia finansowego proekologicznych inwestycji (m.in. Czyste Powietrze, Mój Prąd) oraz inwestowania w nowoczesne technologie. W ramach kampanii, w obszarze związanym z **promocją budownictwa drewnianego** - uruchomiono stronę internetową domzklimatem.gov.pl, opublikowano artykuły tematyczne w prasie specjalistycznej i internecie, przygotowano wideoinfografiki i infografiki dot. budownictwa drewnianego, ogłoszono i rozstrzygnięto konkurs dla architektów, inwestorów i wykonawców na proklimatyczny budynek wykonany w technologii drewnianej.
- **Projekty służące wspieraniu niskoemisyjnej mobilności indywidualnej i zbiorowej** (programy NFOŚiGW: Mój elektryk, Zielony transport publiczny, Wsparcie infrastruktury ładowania pojazdów elektrycznych i infrastruktury tankowania wodoru, Rozwój infrastruktury elektroenergetycznej na potrzeby rozwoju stacji ładowania pojazdów elektrycznych);
- **Programy wsparcia w zakresie adaptacji do zmian klimatu** (programy NFOŚiGW: Adaptacja do zmian klimatu, Moja Woda, Ogólnopolski program finansowania służb ratowniczych).
- **Realizacja priorytetów oraz inicjatyw Polskiej prezydencji COP24** - m.in. przyjęcie podczas COP24 pakietu implementacyjnego do Porozumienia paryskiego - tzw. Pakietu katowickiego. Dokument ten zawiera zarówno szereg zasadniczych, jak też i technicznych zapisów odnoszących się do finansów, transparentności czy adaptacji; przyjęcie deklaracji o sprawiedliwej transformacji, deklaracji „Lasy dla klimatu” oraz partnerstwa na rzecz elektromobilności, które spotkały się z dużym zainteresowaniem ze strony innych uczestników na szczecelu państw i podmiotów pozapaństwowych.
- **Zapewnienie udziału młodzieży w podejmowaniu decyzji dotyczących klimatu** oraz możliwości uczestnictwa w kształtowaniu i realizacji polityk publicznych z obszarów klimatu i energii poprzez powołaną przez Ministra Klimatu Młodzieżową Radę Klimatyczną.
- **Leśne Gospodarstwa Węglowe** - projekt realizowany przez PGL LP we współpracy z Biurem Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej w latach 2017-2026. Dotyczy promowania działalności dodatkowej w gospodarce leśnej, wspomagającej pochłanianie CO₂ i udoskonalenia sposobu raportowania pochłaniania CO₂ w polskich lasach.
- **Kompleksowy program adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatycznych do roku 2020**, którego celem jest zapobieganie powstawaniu lub minimalizacji negatywnych skutków zjawisk naturalnych w postaci: suszy i pożarów, niszczącego działania wód wezbraniowych, powodzi i podtopień poprzez rozwój systemów małej retencji i realizację zadań z zakresu przeciwdziałania nadmiernej erozji. Realizacja projektów przyczyni się również do odbudowy cennych ekosystemów naturalnych i będzie miała pozytywny wpływ na ochronę różnorodności biologicznej.

Zmiany w zakresie podatków, w tym:

- **Zerowa stawka akcyzy dla sprężonego gazu ziemnego CNG i skroplonego gazu ziemnego LNG przeznaczonego do napędu silników spalinowych oraz biogazu, wodoru i biowodoru** (w przypadku CNG i LNG stosowana od II poł. 2019 r., zaś w przypadku wodoru i biowodoru od 2023 r.).
- **Zwolnienie z opodatkowania podatkiem akcyzowym samochodów osobowych stanowiących pojazdy elektryczne, pojazdy napędzane wodorem oraz pojazdy hybrydowe** (obowiązuje od końca 2018 r.).
- **Wprowadzenie obniżonej (o połowę w stosunku do dotychczasowych) stawki podatku akcyzowego dla samochodów hybrydowych zarówno plug-in, jak i „bez wtyczki”, tj. dla samochodów osobowych (plug-in) o pojemności silnika spalinowego: wyższej niż 2000 cm³, ale nie wyższej niż 3500 cm³ – stawka akcyzy 9,3%; oraz dla samochodów hybrydowych „bez wtyczki” o pojemności silnika spalinowego do 2000 cm³ – stawka akcyzy 1,55% (obowiązuje od 2020 r.).**

• Ulga termomodernizacyjna – możliwość odliczenia od podstawy opodatkowania wydatków poniesionych na realizację przedsięwzięcia termomodernizacyjnego do kwoty 53 tys. zł. Ulga obowiązuje od 2019 r.
Dokumenty strategiczne określające kierunki działań
• Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030 • Polityka ekologiczna państwa 2030 – strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) • Wieloletni Program Rozwoju Wykorzystania Zasobów Geotermalnych w Polsce - mapa drogowa rozwoju geotermii do 2040 roku, z perspektywą do 2050 roku • Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 r. • Plan Rozwoju Elektromobilności w Polsce „Energia do przyszłości” • Polityka energetyczna Polski do 2040 r. – strategia rozwoju sektora paliwowo-energetycznego • Krajowy Plan na rzecz Energii i Klimatu na lata 2021-2030
Wyzwania i wnioski na przyszłość
• Działania na rzecz adaptacji do skutków zmian klimatu oraz mitygacji zmian klimatycznych poprzez ograniczanie emisji gazów cieplarnianych. • Podniesienie świadomości społecznej w zakresie działań redukujących emisje i działań adaptacyjnych oraz zwiększenie zaangażowania mieszkańców w realizowanych działaniach lokalnych dla ochrony środowiska i klimatu. • Poprawa w zakresie sprawnego zarządzania adaptacją do zmian klimatu (efektywna koordynacja administracji). • Zapewnienie rzetelnych gruntownych diagnoz zagrożeń związanych ze zmianami klimatu i oceny ryzyka klimatycznego dla regionów oraz przygotowanie narzędzi do sprawnej weryfikacji diagnoz społeczno-gospodarczych i planowania rozwoju w warunkach obecnego tempa zmian klimatu. • Poprawa współpracy władz lokalnych i regionalnych ze środowiskiem naukowym celem usprawnienia transferu wiedzy i technologii oraz zwiększenie udziału mieszkańców w działaniach na rzecz społeczności lokalnych, zwiększenie zaufania społecznego i poczucia sprawczości w działaniach dla ochrony środowiska i klimatu. • Poprawa dostępności do środków finansowych na działania adaptacyjne w wysokości adekwatnej do specyfiki potrzeb regionów i gmin. • Zachowanie i sukcesywne zwiększanie powierzchni terenów zielonych w miastach spełniających istotne funkcje klimatyczne, termoregulacyjne, wentylacyjne czy hydrologiczne. • Zwiększenie zainteresowania ekologicznymi materiałami budowlanymi oraz innowacyjnymi rozwiązaniami w budownictwie. • W przyszłości koniecznością jest skupienie się na adaptacji w kontekście lokalnym oraz wsparcie podmiotów prywatnych w tym zakresie (firmy, mieszkańcy miast, rolnicy).

14 ŻYCIE POD WODĄ

SDG 14 – Życie pod wodą

Chronić oceany, morza i zasoby morskie oraz wykorzystywać je w sposób zrównoważony

Polska aktywnie działa na rzecz zapewnienia zrównoważonego wykorzystania środowiska morskiego. Aby zapewnić przyszłym pokoleniom możliwość korzystania z zasobów morskich, ważne jest osiągnięcie i utrzymanie dobrych warunków środowiskowych w ekosystemach morskich. Poprzez Program rozwoju polskich portów morskich do 2030 r. oraz Plan zagospodarowania polskich obszarów morskich, Polska pracuje nad zachowaniem i zapewnieniem zrównoważonego wykorzystania mórz i ich zasobów.

Priorytety krajowe:

1. Efektywne i zrównoważone wykorzystanie zasobów morskich dla różnych celów społecznych i gospodarczych, przy jednoczesnym zapewnieniu trwałości nieodnawialnych zasobów i procesów przyrodniczych w perspektywie obecnego i kolejnych pokoleń.
2. Zapewnienie koordynacji działań podmiotów i sposobów wykorzystania morza, spójnego zarządzania obszarami morskimi i nadmorskimi, w tym zasobami Morza Bałtyckiego.
3. Zwiększenie udziału sektora gospodarki morskiej w PKB oraz wzrostu zatrudnienia w gospodarce morskiej.
4. Wzmocnienie pozycji polskich portów morskich, zwiększenie konkurencyjności transportu morskiego oraz zapewnienie bezpieczeństwa morskiego.

Diagnoza	Opis trendu
	Miarą efektywnego i zrównoważonego wykorzystania zasobów morskich w polskim zestawie wskaźników jest odsetek zasobów rybnych na biologicznie odnawialnym poziomie, który w 2018 r. wynosił 40%, a w 2021 r. wzrósł do 67%. Podejmowane działania ochronne na polskim obszarze morskim pozytywnie wpływają na bioróżnorodność polskich obszarów morskich. Przyjęcie <i>Planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych</i>, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej pozytywnie wpłynęło na zapewnienie koordynacji działań podmiotów i sposobów wykorzystania morza, spójne zarządzanie obszarami morskimi i nadmorskimi, w tym zasobami Morza Bałtyckiego. Wpłynęło także na wzmocnienie pozycji polskich portów morskich, zwiększenie konkurencyjności transportu morskiego oraz zapewnienie bezpieczeństwa morskiego. Od 2018 r. zatrudnienie w sektorze gospodarki morskiej wzrosło z 81,4 do 119,1 tys. osób.
Główne działania wpływające na realizację celu w Polsce	
• Opracowanie planów zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich - projekt planu sporządzono zgodnie z podejściem ekosystemowym oraz mając na względzie wsparcie zrównoważonego rozwoju w sektorze morskim z uwzględnieniem aspektów gospodarczych, społecznych i środowiskowych, w tym poprawy stanu środowiska i odporności na zmiany klimatu. • „Program rozwoju polskich portów morskich do 2030 roku” - dokument o charakterze operacyjno-wdrożeniowym. Celem programu jest trwałe umocnienie polskich portów morskich jako liderów wśród portów morskich basenu Morza Bałtyckiego, pełniących rolę kluczowych węzłów globalnych łańcuchów dostaw dla Europy Środkowo-Wschodniej, oraz zwiększenie ich udziału w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju.	
Dokumenty strategiczne określające kierunki działań	
• Program rozwoju polskich portów morskich do 2030 r. – przyjęty przez Radę Ministrów 17 września 2019 r. w celu dalszego usprawnienia funkcjonowania polskich portów morskich.	

Wyzwania i wnioski na przyszłość

- **Zrealizowanie ambicji określonych w *Programie rozwoju polskich portów morskich do 2030 r.* oraz planie zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich.**
- **Zarządzanie obszarem morskim w sposób zrównoważony i realizacja celów związanych z ochroną zasobów morskich.**
- **Ograniczenie emisji azotu, fosforu i pestycydów z rolnictwa w ramach ochrony obszarów morskich.**
- **Skuteczniejsze ukierunkowanie dotacji dla rolnictwa na rzecz działań zapobiegających eutrofizacji cieków wodnych.**
- **Zmiana nawyków żywieniowych na bardziej zrównoważone i wspieranie wykorzystania zrównoważonych zasobów ryb bałtyckich jako żywności.**

15 ŻYCIE NA LĄDZIE

SDG 15 – Życie na lądzie

Chronić, przywrócić oraz promować zrównoważone użytkowanie ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczanie pustynnienia, powstrzymywanie i odwracanie proces degradacji gleby oraz powstrzymać utratę różnorodności biologicznej

Działania Polski koncentrują się na ochronie i poprawie stanu jakości środowiska poprzez ochronę bioróżnorodności biologicznej, w tym obszarowych form ochrony przyrody oraz poprawę jakości i czystości ochronne wód, jak również modernizację i rozbudowę oczyszczalni systemów kanalizacyjnych, a także ochronę powietrza.

Priorytety krajowe:

1. Ochrona i poprawa stanu jakości środowiska poprzez ochronę różnorodności biologicznej, w tym obszarowych form ochrony przyrody, poprawę jakości i ochronę czystości wód.
2. Modernizacja i rozbudowa oczyszczalni i systemów kanalizacyjnych, a także ochrona powietrza (likwidacja źródeł emisji zanieczyszczeń lub zmniejszenie ich oddziaływania).
3. Ochrona i zrównoważone użytkowanie gleb oraz przywracanie gleb zdegradowanych do stanu właściwego poprzez ich remediację i rekultywację.

Diagnoza	Opis trendu
	W Polsce w latach 2018-2021 powierzchnia obszarów prawnie chronionych wynosiła ponad 10,1 mln ha, tj. 32,3% powierzchni kraju, przy średniej unijnej na poziomie 25,9% (w 2021 r.). 1% powierzchni Polski stanowi obszar 23 parków narodowych. W Polsce, w skład sieci Natura 2000 wchodzi duża część obszarów prawnie chronionych, w tym wszystkie parki narodowe i część parków krajobrazowych. Sieć Natura 2000 zajmuje 19,6% powierzchni lądowej kraju, co nieznacznie przewyższa średnią europejską wynoszącą 18,6%. W 2021 r. zrehabilitowano 2,2 tys. ha gruntów (o 0,7 tys. więcej niż w 2018 r.), powierzchnia gruntów zagospodarowanych utrzymała się na tym samym poziomie pomiędzy 2018 r. a 2021 r. i wyniosła 0,6 tys. ha. Stopień rekultywacji i zagospodarowania gruntów zdewastowanych i zdegradowanych jest nadal niezadowalający i stanowił w 2021 r. (2018 r.) odpowiednio 3,6%/(2,5%) i 0,9%/(0,8%) ogólnej powierzchni gruntów zdewastowanych i zdegradowanych, wynoszącej 62 tys. ha. W Polsce znajduje się największa na świecie populacja żubra, którego ochrona sięga XVI w. (od 1947 r. prowadzona jest w Polsce "Księga rodowodowa żubrów", w której znajduje się imienny spis wszystkich żubrów żyjących w hodowli oraz liczebność żubrów żyjących na wolności).

Główne działania wpływające na realizację celu w Polsce

- **Kompleksowy projekt ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych na obszarach zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe** – głównym celem jest m.in. polepszenie lub przywrócenie właściwych warunków siedliskowych, zabezpieczenie ostoi występowania i miejsc rozrodu populacji zagrożonych gatunków oraz redukcja zagrożeń, ograniczenie rozprzestrzeniania się obcych gatunków inwazyjnych. Bezpośrednim efektem realizacji projektu będzie przeprowadzenie działań ochrony czynnej na ponad 100 obszarach Natura 2000.
- **Kompleksowa ochrona żubra w Polsce** – główne cele projektu to: (1) Zwiększenie zasięgu występowania żubra na terenie PGL LP i za granicą; (2) Rozgęszczenie istniejących populacji; (3) Poprawa warunków bytowania (łąki, wodopoje, sady, poletka, infrastruktura); (4) Monitorowanie populacji i siedliska; (5) Poprawienie stanu zdrowotnego, opieka weterynaryjna i ochrona puli genowej żubra; (6) Utrzymanie stad w zagrodach; (7) Kształtowanie świadomości społeczeństwa na temat potrzeb i metod ochrony i zachowania gatunku, a także zasad zachowania się na obszarach, gdzie gatunek ten występuje.
- **Czynna ochrona cietrzewia w zarządzie LP oraz ochrona rybołowa *Pandion haliaetus* na wybranych obszarach SPA Natura 2000 w Polsce.**
- **Pszczoły wracają do lasu** - w ramach projektu monitorowana jest różnorodność biologiczna pszczół oraz ich roślin pokarmowych w środowisku leśnym, a także badany sezonowy rozkład kwitnienia roślin

pokarmowych pszczoły miodnej na obszarach zdominowanych przez lasy. Celem projektu jest wdrożenie przyjaznych zapylaczom praktyk gospodarczych do codziennych działań leśników. • Realizacja projektu „Opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000” - celem projektu jest stworzenie podstaw do skutecznej ochrony dla obszarów Natura 2000, poprzez opracowanie dla nich wysokiej jakości planów zadań ochronnych (instrumentów planistycznych sporządzanych obowiązkowo dla obszarów Natura 2000.). • UPSURGE – Wzmocnienie wdrażania w miastach rozwiązań opartych na przyrodzie w ramach utworzonego Europejskiego Przewodnika Odnowy Miejskiej (<i>EU Regenerative Urban Lighthouse</i>), 2021-2025. Projekt UPSURGE dotyczy analizy, wyboru i oceny Rozwiązań Opartych na Przyrodzie ułatwiających miastom zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska oraz odnowę środowiska miejskiego. • Audyty krajobrazowe - ich celem jest jednolita metodologicznie identyfikacja i ocena zasobów krajobrazowych oraz wskazanie przez samorząd województwa rekomendacji i wniosków wspomagających zarządzanie krajobrazem, formami ochrony przyrody, planowanie strategiczne, planowanie i zagospodarowanie przestrzenne, a także system ocen oddziaływania na środowisko, w tym krajobraz i jakość życia i dokumentów strategicznych. W wyniku opracowania audytów zostaną wskazane krajobrazy priorytetowe, czyli najcenniejsze dla społeczeństwa i zachowania dziedzictwa naturalnego i kulturowego Polski.
Dokumenty strategiczne określające kierunki działań
• Strategiczny Program Państwowego Monitoringu Środowiska na lata 2020-2025 • Polityka ekologiczna państwa 2030 - strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej • Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 (SPA 2020) • Krajowa Polityka Miejska 2030 • Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)
Wyzwania i wnioski na przyszłość
• Utrata siedlisk oraz wprowadzanie gatunków pochodzących z innych rejonów geograficznych, tzw. obcych gatunków inwazyjnych, które wypierają gatunki rodzime. Ważnym elementem działań ochronnych jest wyznaczanie obszarów prawnie chronionych. • Potrzeba ustanowienia krajowych celów w zakresie różnorodności biologicznej, które odpowiadają celom UE i nowym globalnym celom w zakresie różnorodności biologicznej po 2020 r. • Konieczność zwiększenia wysiłków na rzecz poprawy stanu przyrody. • Potrzeba przywrócenia naturalnej hydrologii w ekosystemach. • Ograniczanie zwiększenia skali negatywnych zjawisk takich jak: miejska wyspa ciepła, potęgowanie fal upałów oraz powódzie błyskawiczne czy lokalne podtopienia poprzez wspieranie jednostek samorządu terytorialnego w prawidłowym i rzetelnym realizowaniu zadań z zakresu zachowania i zwiększania terenów zielonych w miastach. • Działania związane z wdrożeniem nowego systemowego rozwiązania w zakresie monitoringu jakości powietrza obejmującego utworzenie jednolitej krajowej sieci monitoringu jakości powietrza i nowego systemu wspomagania ocen i prognoz jakości powietrza. • Tworzenie mechanizmów finansowych, legislacyjnych i organizacyjnych na rzecz zwiększenia naturalnej retencji w tym w miastach. • Upodmiotowienie prawne błękitno-zielonej infrastruktury. Brak stosownego upodmiotowienia prawnego błękitno-zielonej infrastruktury marginalizuje w realizowanych inwestycjach działania zmierzające do utrzymania i rozwoju terenów zieleni w mieście, a tym samym do zachowania, ochrony i zwiększania bioróżnorodności miejskiej.

16 POKÓJ, SPRAWIEDLIWOŚĆ I SILNE INSTYTUCJE

SDG 16 – Pokój, sprawiedliwość i silne instytucje

Promować pokojowe i inkluzywne społeczeństwa, zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wymiaru sprawiedliwości oraz budować na wszystkich szczeblach skuteczne i odpowiedzialne instytucje, sprzyjające włączeniu społecznemu

Polska skupia się na zwiększaniu skuteczności instytucji służących wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu. Podejmujemy wysiłek, aby uwzględnić przesłanie SDG 16 i pozostałych celów rozwojowych w szeroko rozumianej komunikacji zewnętrznej i konsultacji z partnerami zagranicznymi, szczególnie w odniesieniu do prac forów zajmujących się prawami człowieka i demokracją, zagadnieniami społeczno-ekonomicznymi oraz pokojem i bezpieczeństwem na świecie.

Priorytety krajowe:

1. Zwiększenie skuteczności państwa i instytucji publicznych służących wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu.
2. Poprawa jakości stanowionego prawa i jego stosowania.
3. Większe wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w zarządzaniu państwem i komunikacji z obywatelami (w tym z przedsiębiorcami).
4. Lepsze gospodarowanie środkami publicznymi, w tym efektywne wykorzystanie środków z UE.
5. Zintegrowane zarządzanie bezpieczeństwem narodowym, w tym kierowanie obroną państwa oraz budowanie zdolności adaptacyjnych.
6. Podniesienie odporności państwa na zagrożenia poprzez tworzenie systemu obrony powszechnej.
7. Podniesienie poziomu odporności na cyberzagrożenia oraz zwiększenie poziomu ochrony informacji w państwie, a także promowanie wiedzy i dobrych praktyk umożliwiających obywatelom lepszą ochronę ich informacji.

Diagnoza	Opis trendu
●	Polska nieustannie podejmuje wysiłki na drodze do bardziej transparentnych i przejrzystych usług administracyjnych przyjaznych obywatelom. Obecnie najważniejszym zadaniem, przed jakim stoi elektroniczna administracja, jest świadczenie usług publicznych drogą elektroniczną. Odnotowano wzrost liczby osób korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną do przekazywania wypełnionych formularzy. W 2021 r. już blisko 40% Polaków załatwiała swoje urzędowe sprawy przez Internet, a w 2018 r. było to zaledwie 25%. W dziedzinie cyfryzacji przewidujemy kontynuację trendu wzrostowego i digitalizacji kolejnych obszarów życia publicznego. Pozytywny wymiar realizacji priorytetu związanego z cyfryzacją usług administracyjnych odzwierciedla również wzrastająca liczba osób deklarujących zaufanie do instytucji publicznych - wobec władz lokalnych miasta lub gminy, który od 2018 r. wzrósł prawie o 10 p.p., do poziomu 74% w 2020 r.
Główne działania wpływające na realizację celu w Polsce	
• Przyjęcie Krajowego Planu Działania na rzecz wdrażania Wytycznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka na lata 2021-2024. • Aktywność Polski na forum ONZ (m.in. jako niestałego członka w Radzie Bezpieczeństwa w latach 2018-2019 oraz członka Rady Praw Człowieka ONZ w latach 2020-2022) skupiała się m.in. na promowaniu przestrzegania prawa międzynarodowego (w tym prawa humanitarnego oraz praw człowieka) oraz mechanizmach mających za zadanie ochronę grup i osób szczególnie narażonych, w tym podczas konfliktów zbrojnych, takich jak kobiety, dzieci, osoby przynależące do mniejszości religijnych, osoby z niepełnosprawnościami. Polska opowiadała się również za szerokim wdrożeniem zasad dobrego rządzenia (<i>good governance</i>) na świecie. • Stworzenie katalogu podstawowych reguł, którymi należy kierować się przy tworzeniu prawa gospodarczego - wprowadzenie następujących zasad: nakaz dokonywania oceny skutków regulacji, obejmującej w szczególności określenie wpływu na działalność sektora MŚP (ekonomiczna analiza prawa); obowiązek analizy możliwości osiągnięcia celu tego aktu normatywnego za pomocą innych środków; obowiązek minimalizowania obciążeń nakładanych na przedsiębiorców i ich proporcjonalność	

dla sektora MŚP; test zgodności projektów legislacyjnych z Prawem przedsiębiorców; nakaz unikania nadimplementacji prawa UE; obowiązkowe przeglądy prawa dokonywane corocznie przez ministrów.

- **Zrealizowanie projektu w ramach Programu Wspierania Reform Strukturalnych mającego na celu identyfikację słabości i zaproponowanie ewentualnych zmian w systemie oceny wpływu (OSR)** - w 2019 r. przygotowano raport analityczny zawierający przegląd i zalecenia dotyczące poprawy obecnego systemu oceny wpływu w Polsce, w tym oceny skutków regulacji (OSR) w zakresie dyrektyw UE, wytyczne do szacowania korzyści regulacyjnych dla biznesu, obywateli i administracji, jak również model szacowania kosztów typowych czynności administracyjnych do wykorzystania przy przeprowadzaniu oceny wpływu regulacji (według modelu kosztu standardowego).
- **Utworzenie wykazu podmiotów do wykorzystania w procesie konsultacji publicznych.** Wykaz zawiera ponad 400 podmiotów, które wyrażają chęć udziału w procesie legislacyjnym. Wykaz jest dostępny w portalu gov.pl i może być wykorzystywany przez wszystkich wnioskodawców podczas planowania procesu konsultacji publicznych i identyfikacji właściwych interesariuszy danych rozwiązań legislacyjnych.
- **Projekt „Centra Arbitrażu i Mediacji”** – projekt przyczynił się do promowania idei korzystania z mediacji gospodarczych wśród przedsiębiorców. Ewaluacja działalności Centrów Arbitrażu i Mediacji wykazała potrzebę dalszej integracji środowiska mediatorów w ramach powstałych ośrodków, co przyczyni się do ustandaryzowania procesu mediacji i upowszechnienia idei mediacji wśród społeczeństwa.
- **Projekt „Upowszechnienie alternatywnych metod rozwiązywania sporów poprzez podniesienie kompetencji mediatorów, utworzenie Krajowego Rejestru Mediatorów (KRM) oraz działania informacyjne”** - główny cel projektu to profesjonalizacja zawodu mediatora poprzez utworzenie Krajowego Rejestru Mediatorów (KRM) oraz przeprowadzenie cyklu szkoleń mediacyjnych w ramach Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji, a także podniesienie wiedzy o e-mediacji oraz możliwości wykorzystania jej w sporach gospodarczych i pracowniczych.
- **Nieodpłatna pomoc prawna** – w związku z napływem uchodźców z terenów Ukrainy po 24 lutego 2022 r. zaistniała pilna potrzeba dostosowania systemu nieodpłatnej pomocy do świadczenia usług dla cudzoziemców. W tym celu zebrano informację o wszystkich punktach nieodpłatnej pomocy w Polsce, w których wykonawcy mogą udzielić porady w języku obcym (tj. j. angielski, ukraiński, rosyjski). Przeszkolono personel i przygotowano materiały dot. pomocy prawnej w ww. językach.
- **Stale prowadzone są działania edukacyjne z zakresu edukacji prawnej** - realizowane zarówno na poziomie centralnym, jak i przez organizacje pozarządowe tworzące system nieodpłatnej pomocy. Głównym celem jest zwiększenie rozumienia norm prawnych wśród społeczeństwa oraz zwiększenie zaufania do usług nieodpłatnej pomocy prawnej.
- **Program Współdziałania** – nowa forma współpracy Szefa Krajowej Administracji Skarbowej z największymi podatnikami, osiągającymi przychody powyżej 50 mln euro. Współpraca w ramach Programu opiera się na wzajemnym zaufaniu i zrozumieniu oraz transparentności wykraczającej poza ustawowe obowiązki. Celem Programu jest podjęcie wspólnych działań zmierzających do zapewnienia przestrzegania prawa podatkowego ze szczególnym uwzględnieniem indywidualnych potrzeb i oczekiwań kluczowych podatników w celu zapewnienia lepszych warunków do prowadzenia aktywności gospodarczej w Polsce. Pilotaż Programu obejmuje 20 podmiotów - do grudnia 2022 r. zawarto 6 umów o współdziałanie.
- **Porozumienie inwestycyjne** - nowy instrument prawa podatkowego, który umożliwia inwestorowi zarządzanie ryzykiem podatkowym oraz określenie skutków podatkowych inwestycji. Porozumienie jest umową zawieraną między inwestorem a Ministrem Finansów w zakresie skutków podatkowych inwestycji. Ma gwarantować inwestorowi pewność wykładni przepisów prawa podatkowego, jak i zapewniać jednolitą i spójną wykładnię przepisów podatkowych.

Dokumenty strategiczne określające kierunki działań

- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)
- Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030
- Strategia na rzecz osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030
- Program Zintegrowanej Informatyzacji Państwa
- Krajowy Program Reform 2022/2023 oraz 2023/2024
- Strategia modernizacji przestrzeni sprawiedliwości na lata 2014-2020.

Wyzwania i wnioski na przyszłość

- **Podnoszenie jakości prawa, unikanie nadregulacji oraz ograniczenie częstotliwości zmian przepisów**, w szczególności przepisów kierowanych do przedsiębiorców.
- **Szersze uwzględnianie wpływu projektów legislacyjnych na MŚP** sprzyjałoby ocenie zasadności różnicowania regulacji w zależności od skali prowadzonej działalności, w tym w celu proporcjonalnego ograniczania obowiązków administracyjnych wobec najmniejszych przedsiębiorców.
- **Zapewnienie efektywnego procesu konsultacji publicznych i zaangażowania partnerów społecznych w proces kształtowania polityki** w szczególności poprzez rozwój nowoczesnych mechanizmów partycypacji społecznej, usprawnienia komunikacji, dialogu społecznego i dialogu obywatelskiego oraz rozwoju współpracy pomiędzy administracją publiczną i organizacjami pozarządowymi wymaga ciągłego udoskonalania.
- **Po zakończeniu realizacji projektu utrzymanie Krajowego Rejestru Mediatorów** wraz z jego komponentami (w zakresie procedur i narzędzi).
- **Kontynuacja digitalizacji usług publicznych**, w tym np. w ramach systemu nieodpłatnej pomocy zapewnienie możliwość skorzystania z porad zarówno w trybie zdalnym jak i stacjonarnym.

17 PARTNERSTWA NA RZECZ CELÓW

SDG 17 – Partnerstwa na rzecz celów

Wzmocnić środki wdrażania i ożywić globalne partnerstwo na rzecz zrównoważonego rozwoju

Współpraca na rzecz rozwoju stanowi integralną część polityki zagranicznej Polski. Jej głównym celem jest wspieranie zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego krajów partnerskich i ich społeczeństw, w tym wspieranie demokracji i dobrego rządzenia oraz wspieranie szczególnie osób najbardziej potrzebujących zgodnie z zasadą niepomijania nikogo (ang. *Leave No One Behind*).

Priorytety krajowe:

1. Wspieranie rozwoju krajów partnerskich „Polskiej pomocy”, a w szczególności krajów priorytetowych (Białoruś, Etiopia, Gruzja, Kenia, Liban, Mołdawia, Palestyna, Senegal, Tanzania i Ukraina).
2. Wspieranie rozwoju w obszarach tematycznie priorytetowych ze szczególnym uwzględnieniem założeń następujących celów zrównoważonego rozwoju: 16. Pokój, sprawiedliwość i silne instytucje, 4. Dobra jakość edukacji, 8. Wzrost gospodarczy i godna praca, 10. Mniej nierówności, 3. Dobre zdrowie i jakość życia, 6. Czysta woda i warunki sanitarne, 11. Zrównoważone miasta i społeczności oraz 13. Działania w dziedzinie klimatu.
3. Promowanie uwzględniania kwestii związanych z równością szans oraz ochroną klimatu we wszystkich działaniach „Polskiej pomocy”.
4. Zwiększenie mobilizacji krajowych środków państw rozwijających się poprzez wsparcie techniczne i merytoryczne tych państw w poprawie ściągalności podatków.
5. Wzmocnienie globalnego partnerstwa na rzecz zrównoważonego rozwoju w zakresie dzielenia się wiedzą i technologią w zakresie podatków w celu wsparcia w realizacji SDGs.
6. Wdrożenie skutecznych metod zwalczania przestępczości gospodarczej oraz jej prewencji w państwach, będących zarazem beneficjentami projektów pomocowych.
7. Zwiększanie spójności polityk na rzecz zrównoważonego rozwoju.

Diagnoza	Opis trendu
●	Na całokształt polskiej współpracy rozwojowej wpływają w szczególności udział Polski w finansowaniu Oficjalnej Pomocy Rozwojowej (ODA), UE, budżet i rezerwa celowa Ministerstwa Spraw Zagranicznych na działania dwustronne i prowadzone za pośrednictwem organizacji międzynarodowych w krajach rozwijających się, stypendia i koszty kształcenia studentów z państw rozwijających się finansowane przez Ministerstwo Edukacji i Nauki, kredyty pomocy związanej finansowane przez Ministerstwo Finansów oraz działania szeregu innych instytucji publicznych zaangażowanych we współpracę rozwojową, w tym ich składki członkowskie do organizacji międzynarodowych, we współpracę rozwojową. Od wielu lat notowany jest stały wzrost oficjalnej pomocy rozwojowej (ODA) świadczonej przez Polskę w ujęciu nominalnym (z 766 mln USD w 2018 r. do 983,5 mln USD w 2021 r.). W relacji do dochodu narodowego brutto (DNB) ODA utrzymuje się na poziomie ok. 0,14%, podczas gdy w 2021 r. odsetek ten sięgnął 0,15%. Zdecydowana większość (ponad 70%) ODA Polski dotyczy pomocy udzielanej kanałem wielostronnym w postaci wpłat na rzecz projektów i programów prowadzonych przez organizacje międzynarodowe. Pozostała część środków w ramach ODA (prawie 30%) to pomoc udzielana przez Polskę bezpośrednio poprzez realizację projektów dwustronnych całkowitej wartości pomocy rozwojowej. Polska powinna dążyć do zwiększenia pomocy dwustronnej oraz zwiększenia finansowania współpracy rozwojowej w ogóle, zgodnie z podjętymi zobowiązaniami dążenia do 0,33% DNB w 2030 r.
Główne działania wpływające na realizację celu w Polsce	
• Koordinacja współpracy rozwojowej przez Ministra Spraw Zagranicznych – realizacja za pośrednictwem Narodowego Koordynatora Współpracy Rozwojowej, Rady Programowej Współpracy Rozwojowej (ciało doradcze i konsultacyjne kluczowe w dążeniu do spójności polityki na rzecz rozwoju) która m.in. opiniuje; przygotowuje rocznych planów współpracy rozwojowej	

(wskazują m.in. konkretne alokacje dla wybranych priorytetowych krajów i programów). Fundacji Solidarności Międzynarodowej na podstawie „Wieloletniego programu współpracy rozwojowej 2021–2030. Solidarność dla rozwoju”.

- **Realizacja konkursów dotacyjnych:** „Polska pomoc rozwojowa”, „Pomoc humanitarna”, „Wolontariat polska pomoc” i „Edukacja Globalna”, a także nabory projektów dla administracji publicznej. W 2022 r. konkurs w obszarze pomocy humanitarnej dotyczył finansowania działań mających na celu wsparcie ludności cywilnej Ukrainy poszkodowanej w wyniku działań wojennych, w tym uchodźców, którzy znaleźli schronienie w Polsce, w szczególności dzieci, kobiety i osoby z niepełnosprawnościami.
- **Realizacja projektów rozwojowych i humanitarnych przez placówki dyplomatyczne.**
- **Koordinacja – we współpracy z Ministerstwem Edukacji i Nauki oraz Narodową Agencją Wymiany Akademickiej – programów stypendialnych dla krajów rozwijających się:** Program Stypendialny im. S. Banacha i Program Stypendialny im. I. Łukasiewicza.
- **Realizacja działań Fundacji Solidarności Międzynarodowej** w zakresie promowania demokracji i wzmacniania społeczeństwa obywatelskiego
- **Realizacja we współpracy z Krajową Szkołą Administracji Publicznej im. L. Kaczyńskiego programu Akademia Administracji Publicznej Partnerstwa Wschodniego.** Program polega na organizowaniu szkoleń dla przedstawicieli urzędów administracji rządowej krajów PW, na przykład w zakresie przeciwdziałania korupcji.
- **Realizacja we współpracy z UNDP projektu Polish Challenge Fund** polegającego na transferze polskich innowacyjnych rozwiązań do krajów priorytetowych „Polskiej pomocy”.
- **Działania edukacji globalnej** – działania edukacyjne skierowane do polskiego społeczeństwa i nawiązujące do problemów i wyzwań rozwojowych na świecie, stanowiące część kształcenia obywatelskiego i wychowania, która rozszerza ich zakres przez uświadamianie istnienia zjawisk i współzależności globalnych. Szczególnie istotne w edukacji globalnej jest: tłumaczenie przyczyn i konsekwencji opisywanych zjawisk, przedstawianie perspektywy Globalnego Południa, rozumienie świata jako złożonego i dynamicznie zmieniającego się systemu, kształtowanie krytycznego myślenia i wpływ na zmianę postaw, przełamywanie istniejących stereotypów i uprzedzeń, ukazywanie wpływu jednostki na globalne procesy i wpływu globalnych procesów na jednostkę. Corocznie dofinansowywanych jest od kilku do kilkunastu projektów edukacyjnych, dzięki którym do kilkaset tysięcy osób (uwzględniając beneficjentów działań o charakterze multiplikacyjnym) poznaje aktualne wyzwania stojące przed społecznością międzynarodową i zdobywa wiedzę, w jaki sposób może się zaangażować na rzecz zrównoważonego rozwoju. Szczególnym rodzajem działań są szkolenia kierowane do nauczycieli i edukatorów, dzięki którym zdobywają wiedzę, w jaki sposób przedstawiać te tematy na zajęciach z dziećmi i młodzieżą. Ponadto tworzone są materiały edukacyjne i scenariusze lekcji, które następnie udostępniane są bezpłatnie w internecie do dalszego wykorzystania
- **Finansowanie i realizacja polskiej oficjalnej pomocy rozwojowej kanałem wielostronnym** - poprzez wpłaty składek obowiązkowych i dobrowolnych do organizacji międzynarodowych (w ramach systemu NZ, OECD, OBWE/ODIHR, Rady Europy, NATO Professional Development Programme) na finansowanie projektów rozwojowych.
- **Koordinowanie i wspieranie udziału polskiej administracji publicznej w unijnych programach rozwojowych** w ramach obsługi Krajowego Punktu Kontaktowego ds. twinning i TAIEX w szczególności w krajach Partnerstwa Wschodniego oraz innych państwach sąsiadujących z UE.
- **Funkcjonowanie Centrum Solidarności Podatkowej** – koordynuje ono realizację Programu Solidarności Podatkowej, zakładającego różne formy wsparcia rozwojowego w obszarze podatków, które są dostosowane do potrzeb danego państwa rozwijającego się i uwarunkowań lokalnych (obejmujące organizację warsztatów, szkoleń, wizyt studyjnych w Polsce, możliwość konsultacji z polskimi ekspertami podatkowymi, jak również wsparcie we wdrażaniu technologii podatkowych oraz wsparcie legislacyjne).
- **Program twinningowy finansowany ze środków unijnych** – realizowany w konsorcjum z Finlandią i Łotwą w latach 2018-2019 pt. „Wsparcie dla przystąpienia Gruzji do Konwencji o Tranzycie Wspólnym oraz budowy Nowego, Skomputeryzowanego Systemu Tranzytowego NCTS” (Supporting the Accession of Georgia to the Conventions on Transit Area and Launching of the New Computerised Transit System).

• Wsparcie przez Krajową Administrację Skarbową (KAS) procesów będących następstwem podpisanych umów bilateralnych oraz stowarzyszeniowych UE z krajami bliskiego sąsiedztwa, jak np. procesy harmonizacji i konwergencji systemów celnych i podatkowych ze standardami UE. • Kredyty rządowe pomocy wiązanej – wdrażanie w latach 2018-2022 projektów realizowanych w ramach międzyrządowych umów kredytowych zawartych z: ○ Wietnamem - centrum badawcze-laboratorium/edukacja (16,47 mln EUR); ○ Mołdawią - rolnictwo i przetwórstwo spożywcze (100 mln EUR); ○ Kenią - rozwój obszarów wiejskich (100 mln USD); ○ Tanzanią - rozwój obszarów wiejskich (110 mln USD); ○ Ukrainą - modernizacja infrastruktury drogowej granic i budowa ukraińsko-polskich przejść granicznych (100 mln EUR); ○ Mongolią - infrastruktura, ochrona środowiska oraz ochrona zdrowia (50 mln EUR); ○ Mjanmą - ochrona przeciwpożarowa i ratownicza (50 mln EUR). ○ Planowane do realizacji: Angola – edukacja (60 mln USD), Senegal (umowa negocjowana) - projekt w obszarze wodnym, edukacja. • Kredyt dwustronny udzielony przez Polskę Republice Mołdawii w 2022 r. w kwocie 20 mln EUR z przeznaczeniem na wsparcie gospodarki i społeczeństwa tego państwa, borykającego się z napływem uchodźców oraz skutkami kryzysu energetycznego i gospodarczego. • Działalność na forach międzynarodowych instytucji finansowych (Azjatycki Bank Inwestycji Infrastrukturalnych, Bank Rozwoju Rady Europy, Europejski Bank Inwestycyjny, Międzynarodowy Fundusz Walutowy, Grupa Banku Światowego) – w tym dokonywanie wpłat na podniesienie kapitału statutowego, udział w inicjatywach finansowych tych instytucji oraz współuczestniczenie w tworzeniu ich polityk i programów pomocowych oraz w zatwierdzaniu pożyczek udzielanych państwom lub podmiotom publicznym i prywatnym.	Dokumenty strategiczne określające kierunki działań
• Wieloletni program współpracy rozwojowej 2021–2030. Solidarność dla rozwoju • Roczne plany współpracy rozwojowej • Krajowy Plan Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2022-2024 • Program współpracy Ministra Spraw Zagranicznych z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na lata 2021–2025 • Strategia Programu Solidarności Podatkowej na lata 2023-2025 (w opracowaniu) • Strategia Współpracy Międzynarodowej Krajowej Administracji Skarbowej na lata 2022–2024.	Wyzwania i wnioski na przyszłość
• Zwiększenie wolumenu pomocy dwustronnej zgodnie z rekomendacjami z ostatniego przeglądu polskiej współpracy rozwojowej oraz zwiększenie finansowania współpracy rozwojowej w ogóle, zgodnie z podjętymi zobowiązaniami dążenia do 0,33% DNB w 2030 r. • Kontynuacja działań w obszarach priorytetowych polskiej pomocy rozwojowej – tj. środowisko/klimat oraz równość szans kobiet i mężczyzn. Potrzebne jest wprowadzenie szeregu mechanizmów, które przełożą się na osiąganie lepszych wyników w tych dwóch obszarach, takich jak na przykład włączenie oceny stopnia uwzględnienia zagadnień przekrojowych w działaniach projektowych do kryteriów w konkursach dotacyjnych. • Przegląd śródkresowy założeń Wieloletniego programu współpracy rozwojowej na lata 2021-2030. Solidarność dla rozwoju w 2024 r. Potrzebna jest dyskusja nad sposobem realizacji założeń obowiązującej strategii, w tym w szczególności w zakresie celowości utrzymania dotychczasowych priorytetów geograficznych i tematycznych. • Polska powinna mieć wypracowane strategie współpracy rozwojowej ze wszystkimi priorytetowymi dla siebie krajami partnerskimi. Wypracowanie strategii współpracy rozwojowej z priorytetowymi krajami polskiej współpracy rozwojowej oraz strategii tematycznych w najważniejszych obszarach takich, jak np. priorytety przekrojowe, jest kluczowe dla efektywnej polityki państwa. Rozpoczęcie prac nad wieloletnią strategią dla wybranych krajów partnerskich	

pozwole na lepszą identyfikację potrzeb partnerów, większą zdolność do adaptacji i lokalizację działań „Polskiej pomocy”, jak również na stworzenie załączka systemu zarządzania opartego na rezultatach.

- **Opracowanie dokumentu strategicznego dotyczącego edukacji globalnej w Polsce mającego na celu wzmocnienie jej roli oraz zagwarantowanie stabilności finansowania.**
- **Opracowanie polskiej strategii dot. podejmowania działań związanych z odbudową powojenną Ukrainy.**
- **Budowa architektury systemu zarządzania przez rezultaty (w perspektywie 10 lat).**
- **Efektywne wykorzystywanie danych i korzystanie z ich analizy do monitorowania, weryfikowania i kształtowania przez Polskę współpracy rozwojowej w zakresie realizacji SDGs, w zakresie geograficznym i według przekrojowych priorytetów tematycznych.**
- **Przeprowadzenie programów pilotażowych dla wybranych państw Afryki Subsaharyjskiej w zakresie budowania zdolności w obszarze podatków.** W dalszej perspektywie oferta będzie poszerzana o państwa wymienione w Wieloletnim programie współpracy rozwojowej na lata 2021-2030 oraz innych państw priorytetowych z punktu widzenia polskiej polityki zagranicznej. W tym kontekście niezbędne będzie zapewnienie wsparcia merytorycznego ekspertów, co częściowo jest już osiągnięte poprzez powstanie Zespołu Ekspertów ds. Podatków i Rozwoju.
- **Współpraca międzynarodowa z UNICEF umożliwi efektywne zainwestowanie środków w zwiększenie dostępu do wymiaru sprawiedliwości dla osób poniżej 18 roku życia.** Jednak wyzwaniem stanowi pełne dostosowanie systemu nieodpłatnej pomocy do udzielania porad także osobom małoletnim pochodzącym z terenów Ukrainy. Obszarem priorytetowym w zakresie współpracy będzie zapewnienie równego dostępu do wymiaru sprawiedliwości wszystkim osobom zamieszkującym terytorium Polski, włącznie z uchodźcami z terenów Ukrainy.

9. Międzynarodowy wymiar działań na rzecz celów

Działania na rzecz realizacji celów zrównoważonego rozwoju w Polsce można przypisać do trzech wymiarów: regionalnego, krajowego i międzynarodowego. Ten ostatni ma szczególne znaczenie w globalnym osiąganiu postanowień zapisanych w Agendzie 2030. Polska uczestniczy w wielu programach, projektach, inicjatywach czy grupach roboczych na szczeblu międzynarodowym, a dodatkowo przynależność do organizacji międzynarodowych stanowi okazję do zacieśniania stosunków gospodarczych i wymiany dobrych praktyk służącej skutecznej realizacji działań. Dzięki efektywnej współpracy i licznym partnerstwom możliwe jest przybliżanie się do osiągania postępów w zakresie wielu celów zrównoważonego rozwoju w wielu krajach jednocześnie. W Polsce w zakresie większości z celów identyfikowane są działania mające międzynarodowy wymiar. Ze względu na ich mnogość w niniejszym rozdziale zostały przedstawione jedynie wybrane, najistotniejsze aspekty.

W odniesieniu do SDG 1 – Koniec z ubóstwem, Polska swoimi działaniami na rzecz uchodźców z Ukrainy starała się minimalizować negatywne skutki wojny, dążąc do zabezpieczenia ich podstawowych potrzeb bytowych. Wsparcie dla uchodźców zostało zorganizowane zarówno na poziomie instytucjonalnym - przez instytucje rządowe, jak i płynęło bezpośrednio od osób i firm prywatnych. Różnorodne wsparcie obejmowało zarówno pomoc w Polsce, jak i na miejscu – na terenie Ukrainy. W 2022 r. Polska przeznaczyła ok. 35 – 40 mld zł na pomoc Ukrainie, z czego aż ok. 10 mld zł płynęło od prywatnych osób.

W zakresie SDG 2 – Zero głodu, Polska popiera wysiłki społeczności międzynarodowej mające na celu transformację systemów żywnościowych zgodnie z przedstawioną wizją na Szczycie Systemów Żywnościowych ONZ we wrześniu 2021 r. W związku ze skutkami kryzysu żywnościowego, wzmożono wysiłki w ramach unijnego podejścia Team Europe, zakładającego szybką i kompleksową reakcję na rzecz wsparcia państw najbardziej narażonych na zagrożenia w obszarze bezpieczeństwa żywnościowego. Ważnym ogniwem stały się korytarze solidarnościowe UE-Ukraina, w dużej mierze przebiegające przez Polskę – dotychczasowo umożliwiono przepływ ponad 1 mln ton ukraińskich produktów rolnych, co przyczyniło się do złagodzenia światowego kryzysu żywnościowego. Polska kontynuuje również współpracę na forach międzynarodowych na rzecz działań przyczyniających się do znoszenia ograniczeń eksportowych i embarg na żywność. Inną inicjatywą na rzecz działań w wymiarze międzynarodowym w zakresie SDG 2 jest udział Polski w platformie współpracy makroregionalnej w obszarze badań i innowacji na rzecz rolnictwa i biogospodarki pomiędzy 11 państwami Europy Środkowo-Wschodniej – BIOEAST. W ramach Krajowego Centrum Roślinnych Zasobów Genowych IHAR-PIB prowadzone są dwa projekty międzynarodowe: Projekt INCREASE (ang. *Intelligent Collections of Food Legumes Genetic Resources for European Agrofood Systems*), skupiający się na wdrażaniu nowego podejścia do ochrony ciecierzycy, fasoli zwyczajnej, soczewicy i łubianu oraz na zarządzaniu i charakteryzowaniu zasobów genetycznych, a także Projekt AGENT (ang. *Activated Gene Bank Network*), koncentrujący się na utworzeniu aktywnej sieci banków genów, które odpowiadają opracowują protokoły i standardy gromadzenia danych o roślinnych zasobach genetycznych.

W zakresie SDG 3 – Dobre zdrowie i jakość życia, zakończono realizację działania wspólnego nt. równości w zdrowiu w Europie – JAHEE (ang. *Joint Action Health Equity Europe* – JAHEE) w ramach Trzeciego Programu działań Unii w dziedzinie zdrowia. Projekt dostarczył pakiet zaleceń dla państw dotyczących prowadzenia polityk publicznych odnoszących się do zdrowia publicznego w kontekście przeciwdziałania nierównościom w zdrowiu. Kontynuowana jest współpraca w ramach Czwartego Programu działań Unii na rzecz zdrowia. Polska uczestniczy także w Grupie roboczej Światowej Organizacji Zdrowia (ang. *World Health Organization, WHO*) do spraw ochrony zdrowia psychicznego i wsparcia psychospołecznego (*The Mental Health and Psychosocial Support Technical Working Group, MHPSS*). Polska podejmuje także współpracę z WHO oraz NCK w zakresie realizacji Narodowego Programu Rozwoju Medycyny Transplantacyjnej na lata 2011-2022. W ramach współpracy z organizacjami międzynarodowymi i krajowymi prowadzone są działania na rzecz uchodźców z terenu Ukrainy.

Działania na rzecz SDG 4 – Dobra jakość edukacji, polegają m.in. na współpracy z Global Education Network Europe (GENE) – sieci zrzeszającej instytucje publiczne z państw europejskich i obejmują działania promujące edukację globalną, edukację o zrównoważonym rozwoju i edukację klimatyczną.

Współpraca w zakresie SDG 4 odbywa się także poprzez konsultacje między krajami członkowskimi treści rekomendacji Rady KE oraz w ramach Europejskiego Komitetu Gospodarczego.

W odniesieniu do SDG 5 – Równość płci - równość szans kobiet i mężczyzn jest jednym z dwóch (obok ochrony klimatu) priorytetów przekrojowych polskiej współpracy rozwojowej; oznacza to, że wszystkie działania „Polskiej pomocy” powinny dążyć do wzmocnienia równości szans kobiet i mężczyzn. W tym kontekście Polska wspiera też redukowanie nierówności, szczególnie w zakresie wyrównywania szans edukacyjnych, wzmocnienia reprezentacji i znaczenia marginalizowanych grup społecznych w procesie decyzyjnym w wymiarze lokalnym, krajowym i międzynarodowym. Realizowane są działania na rzecz poprawy dostępu do zdrowia edukacji i wyrównywania szans oraz rozwoju przedsiębiorczości kobiet w Etiopii, Gruzji, Kenii, Libanie, Mołdawii, Palestynie, Senegal i Tanzanii. Polska angażuje się na forum ONZ w promocję osiągnięć naukowczyń i innowatorek oraz zwiększanie udziału i roli kobiet oraz dziewcząt w nauce, m.in. poprzez współorganizację obchodów Międzynarodowego Dnia Kobiet i Dziewcząt w Nauce (ang. International Day of Women and Girls in Science).

W zakresie SDG 6 – Czysta woda i warunki sanitarne, wysiłki Polski w wymiarze międzynarodowym skupiają się wokół wymiany doświadczeń, wiedzy i dobrych praktyk z innymi państwami i organizacjami poprzez wspólne warsztaty (warsztaty z Danią), czy prace badawcze i naukowe (współpraca międzynarodowa IMGW-PIB). Polski Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej pozostaje także we współpracy ze Światową Organizacją Meteorologiczną czy Narodowymi Służbami Meteorologiczno-Hydrologicznymi, ze szczególnym uwzględnieniem służb państw ościennych (m.in. współpraca na wodach granicznych realizowana w ramach umów międzyrządowych).

W odniesieniu do SDG 7 – Czysta i dostępna energia, w ramach projektu strategicznego SOR pn. *Rozwój i wykorzystanie potencjału geotermalnego w Polsce*, przewidziano m.in. wykonanie zadań o tematyce geotermalnej, realizowanych we współpracy z ekspertami z zagranicy (z Islandii i Norwegii). Ta inicjatywa jest powiązana także z **SDG 13 – Działania w dziedzinie klimatu**. Środki na realizację tych zadań uzyskano z Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego. Istotą zadań jest m.in. wsparcie zrównoważonego rozwoju i wykorzystania płytkiej energii geotermalnej w Polsce poprzez wymianę doświadczeń i nabywanie nowej wiedzy, jak również transfer wiedzy, technologii oraz dobrych praktyk stosowania energii geotermalnej (głębokiej geotermii) w ciepłownictwie – z obszaru Norwegii i Islandii do Polski. Polska prowadzi również współpracę międzynarodową w obszarze rozwoju OZE głównie w zakresie analitycznym, poprzez zaangażowanie w prace takich platform jak IRENA czy IEA. Polska podejmuje też działania na rzecz zachęcenia potencjalnych zagranicznych inwestorów do zainteresowania polskim rynkiem – zarówno na poziomie dyplomatyczno-administracyjnym, jak i biznesowym. Najważniejszym wymiarem współpracy w zakresie OZE jest jednak współpraca na forum Unii Europejskiej, która definiuje wiele spośród celów klimatycznych Polski oraz wiele spośród implementowanych na grunt krajowych rozwiązań prawnych. Oprócz tego, Polska współpracuje z krajami UE, Międzynarodową Agencją Energii Atomowej (IAEA), Agencją Energii Jądrowej OECD (NEA OECD), Międzynarodowymi Ramami ds. Współpracy w Energetyce Jądrowej (IFNEC). Polska realizuje szereg inwestycji, mających na celu zwiększenie zdolności przesyłowych dostępnych dla handlu na połączeniach międzysystemowych poprzez m.in. inwestycje w sieć krajową. Są one realizowane w ramach unijnego instrumentu finansowego „Łącząc Europę”. Kluczowym dla Polski projektem, realizowanym od 2018 r., jest synchronizacja systemów elektroenergetycznych Litwy, Łotwy i Estonii z systemem Europy Kontynentalnej, która przyczyni się do zwiększenia bezpieczeństwa dostaw energii elektrycznej w regionie. Duże znaczenie dla rynku gazu ziemnego ma stworzenie warunków do powstania w Polsce regionalnego centrum przesyłu i handlu gazem ziemnym dla państw Europy Środkowej i Wschodniej oraz państw bałtyckich (hub gazowy). Przedsięwzięcie to będzie możliwe do zrealizowania przede wszystkim dzięki budowie Baltic Pipe, rozbudowie terminalu LNG w Świnoujściu, budowie FSRU w rejonie Zatoki Gdańskiej oraz rozbudowy sieci wewnątrz kraju i połączeń z państwami sąsiadującymi. Projekty te przyczyniają się do dywersyfikacji dostaw gazu i zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego w całym regionie Europy Środkowo-Wschodniej.

W zakresie SDG 8 – Wzrost gospodarczy i godna praca, działania w wymiarze międzynarodowym podejmowane są w ramach działalności Ośrodków Europejskiej Sieci Przedsiębiorczości (ang. *Enterprise Europe Network – EEN*). EEN uczestniczy w wielu inicjatywach i przedsięwzięciach organizowanych przez Komisję Europejską, np. Tydzień MŚP (ang. *SME Week*) oraz kampanie tematyczne. EEN współpracuje także z agencjami Komisji Europejskiej oraz dodatkowo na szczeblu krajowym i regionalnym – z organami

polskiej administracji oraz lokalnymi organizacjami otoczenia biznesu. W zakresie zwiększania wskaźnika zatrudnienia Polska współpracuje w ramach sieci EURES – Europejskich Służb Zatrudnienia, a także pozostałymi organizacjami międzynarodowymi.

Wśród działań na rzecz **SDG 9 – Innowacyjność, przemysł, infrastruktura** należy wskazać konsultacje branżowe Ministerstwa Rozwoju i Technologii i Polskiej Agencji Inwestycji i Handlu poświęcone powojennej odbudowie Ukrainy – uczestniczyło w nich ponad 800 przedsiębiorców. Powstało także Diia.Business Warsaw - Centrum wsparcia dla przedsiębiorców z Ukrainy – pierwsze międzynarodowe Centrum wsparcia dla przedsiębiorców z Ukrainy, którzy w związku z agresją rosyjską przybyli do Polski. Dzięki tej inicjatywie obywatele Ukrainy mogą skorzystać z bezpłatnych konsultacji i pomocy w zakresie założenia i prowadzenia własnego biznesu, a także zamieszkania i zatrudnienia w Polsce.

W ramach **SDG 10 – Mniej nierówności**, Polska współpracuje z OECD w ramach Komitetu Rozwoju Polityki Regionalnej oraz EoRPA (ang. *European Regional Policy Research Consortium*). Polska w ramach tej współpracy uczestniczy w seminariach i konferencjach oraz korzysta z informacji na temat dobrych praktyk w innych krajach, co może inspirować do kolejnych działań. W ramach współpracy z OECD, Polska bierze udział w posiedzeniach grup roboczych dotyczących zagadnień miejskich, wiejskich oraz szeroko pojętej polityki regionalnej.

Do działań na rzecz **SDG 11 – Zrównoważone miasta i społeczności** należy wskazać współorganizowanie z UN-Habitat Światowego Forum Miejskiego WUF 11 (ang. *World Urban Forum*) oraz szeregu tzw. wydarzeń towarzyszących. Konferencja odbyła się w czerwcu 2022 r. i stanowiła okazję do dyskusji o przyszłości miast w gronie przedstawicieli z całego świata. Polska uczestniczyła także w posiedzeniach UDG (ang. *Urban Development Group*) oraz DG (ang. *Directors General in Urban Matters*) i brała udział w opracowywaniu nowych Partnerstw Agendy Miejskiej UE.

Ponadto w latach 2016-2022 Polska wspierała mołdawską administrację centralną i lokalną w dziedzinie rozwoju miast, ze szczególnym uwzględnieniem rewitalizacji obszarów miejskich. W wyniku udzielonego wsparcia wdrożono system rewitalizacji miejskiej, który stał się ważnym instrumentem polityki rozwoju. W tym zakresie zaimplementowano szereg rozwiązań instytucjonalnych, prawnych i finansowych, dzięki którym władze lokalne miast mołdawskich mogą prowadzić działania rewitalizacyjne w sposób systemowy i przy wsparciu finansowym z budżetu państwa. Od 2021 r. Polska wspiera także ukraińską administrację w implementacji Państwowej Strategii Rozwoju Regionalnego Ukrainy na lata 2021-2027 w odniesieniu do polityki miejskiej i rozwoju obszarów miejskich.

W ramach SDG 12 – Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja, w lipcu 2021 r. Polska współpracowała z innymi państwami UE w zakresie przygotowania wspólnego stanowiska dot. polityki produktowej. W dokumencie wskazano m.in. na konieczność określenia długoterminowych celów strategicznych dla produktów w ogóle lub dla każdej kategorii produktów priorytetowych, np. poprzez uruchomienie procesu zmierzającego do osiągnięcia celów w zakresie zmniejszenia śladu materiałowego i konsumpcyjnego w Europie.

W zakresie SDG 13 – Działania w dziedzinie klimatu wśród działań w wymiarze międzynarodowym należy wyróżnić zadania o tematyce geotermalnej wykonywane w ramach projektu strategicznego SOR, które były realizowane z ekspertami z Islandii i Norwegii, a środki uzyskano z Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego (NMF). Ponadto, Polska pozostaje we współpracy z Komisją Europejską i państwami Europy Środkowo-Wschodniej w inicjatywie *Coal Regions in Transition* czy z Zielonym Funduszem Klimatycznym, Funduszem Adaptacyjnym, Grupą Banku Światowego i Europejskim Bankiem Odbudowy i Rozwoju w zakresie wydatkowania polskiej pomocy klimatycznej. Polska aktywnie uczestniczy w Konferencjach Narodów Zjednoczonych w sprawie Zmian Klimatu (COP). Szczególnie warto wyróżnić zaangażowanie kraju w COP24, odbywający się w 2018 r. w Katowicach. Polska Prezydencja skupiła dyskusje wokół trzech kluczowych zagadnień: człowieka, technologii i przyrody. Opracowano trzy deklaracje, które przedstawiono podczas COP24: *Solidarity and Just Transition Silesia Declaration*, *The Silesian Ministerial Declaration "Forests for Climate"*, *Driving Change Together – Katowice Partnership for Electromobility*.

Ponadto 27 października 2021 r. Polska, jako członek Komitetu Pomocy Rozwojowej (DAC) OECD przyjęła deklarację w sprawie nowego podejścia do dostosowania współpracy rozwojowej do celów Porozumienia paryskiego dot. zmian klimatu (*OECD DAC Declaration on a new approach to align*

development co-operation with the goals of the Paris Agreement on Climate Change). Deklaracja ta ma za zadanie wyznaczać kierunek prac DAC w zakresie klimatu, środowiska, degradacji ekosystemów i utraty różnorodności biologicznej. Kraje członkowskie zobowiązują się w niej do przeglądu postępów w realizacji wyznaczonych celów na spotkaniach wysokiego szczebla Komitetu. Ponadto – zgodnie z pkt. 10 Deklaracji – zobowiązują się do pełnego zaangażowania na rzecz wdrażania art. 2.1.c Porozumienia paryskiego oraz zapewnienia zgodności przepływów finansowych z celami, które prowadzą do osiągnięcia zerowej emisji gazów cieplarnianych netto oraz rozwoju odpornego na zmiany klimatu, przy jednoczesnym ułatwieniu dostępu do zielonych technologii, zwłaszcza w sektorze energetycznym.

Na rzecz **SDG 14 – Życie pod wodą**, w obszarze planowania przestrzennego wypracowano model, według którego Morze Bałtyckie nie ma fizycznych barier i jest jednym, spójnym ekosystemem, przez co należy je chronić i korzystać z jego zasobów mając na uwadze szerszą, ponadnarodową perspektywę. Bałtycki model rozwoju planowania przestrzennego obszarów morskich oparty jest na współpracy właściwych ministerstw poszczególnych krajów bałtyckich w ramach dwóch inicjatyw: Visions and Strategies Around the Baltic Sea (VASAB) oraz Konwencji Helsińskiej (HELCOM). VASAB 2010 był pierwszą organizacją, która wezwała do wprowadzenia planów zagospodarowania przestrzennego obszarów Morza Bałtyckiego. Wszystkie kraje bałtyckie są zobowiązane kierować się zasadami i wdrażać wytyczne odnośnie planowania przestrzennego obszarów morskich opracowywane przez grupę roboczą HELCOM-VASAB MSP.

W zakresie **SDG 15 – Życie na lądzie**, Polska współpracowała z organami właściwymi w sprawach transgranicznego przemieszczania odpadów w innych państwach, zarówno z procesie wydawania zezwoleń na planowane legalne transgraniczne przemieszczenie odpadów, jak i w sprawach dalszego postępowania z odpadami pochodzącymi z wykrytego nielegalnego przemieszczenia. Polska uczestniczyła w pracach Grupy Ekspertów Komisji Europejskiej ds. wdrażania Strategii Glebowej UE oraz współpracowała z Europejską Siecią Wdrażania i Egzekwowania Prawa Ochrony Środowiska (ang. *The European Union Network for the Implementation and Enforcement of Environmental Law – IMPEL*) poprzez wymianę wiedzy i dobrych praktyk oraz współpracowała na forum Konwencji bazylejskiej i Rady UE w zakresie prac legislacyjnych.

Znaczna część działań Polski w zakresie **SDG 16 – Pokój, sprawiedliwość i silne instytucje** obejmowała wymiar międzynarodowy. Dla polskiej polityki zagranicznej priorytetem pozostaje promocja demokracji oraz zasad dobrego rządzenia. Realizacja priorytetu przejawia się w aktywności Polski na forum ONZ, w tym Zgromadzenia Ogólnego i Rady Praw Człowieka, Unii Europejskiej, Rady Europy, Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, a także poprzez Wspólnotę Demokracji, Europejski Fundusz na Rzecz Demokracji, Koalicję na rzecz Wolności w Internecie oraz organizację międzynarodowej konferencji pn. Warszawski Dialog na Rzecz Demokracji. Polska aktywnie działa także na rzecz zwalczania oszustw podatkowych, zwłaszcza w VAT, oraz „szarej strefy”, które powodują znaczne zmniejszenie przychodów budżetowych oraz zakłócają konkurencję. Polska uczestniczy w realizacji planu zacieśniania partnerstwa między państwami w zakresie poprawy efektywności zwalczania oszustw podatkowych pn. „European Compact against VAT fraud” (VAT Compact), który dotyczy wzmocnienia i zacieśniania współpracy między krajami UE i spoza UE i nakierowany jest na poprawę efektywności zwalczania oszustw w podatku VAT poprzez m.in. wymianę informacji w dziedzinie VAT. Dotychczas Polska podpisała wspólne deklaracje dotyczące pogłębienia współpracy podatkowej, głównie w obszarze VAT ze Słowacją (czerwiec 2020 r.), Czechami i Węgrami w ramach wspólnej deklaracji Grupy Wyszehradzkiej (wrzesień 2020 r.), Estonią (październik 2020 r.), Ukrainą (w sierpniu 2020 r.) i Litwą (wrzesień 2022 r.). Z kolei, we współpracy z UNICEF, Polska realizowała projekt mający na celu zwiększenie dostępności usług nieodpłatnej pomocy dla osób małoletnich na terenie Polski, wraz z zapewnieniem tłumacza języka ukraińskiego dla młodzieży przybyłej z terytorium Ukrainy. W związku z trwającym konfliktem w Ukrainie, zapewniano szerokie wsparcie, w tym sprzętowe dla sił zbrojnych Ukrainy. Polska pozostaje aktywnym uczestnikiem międzynarodowych formatów wsparcia wojskowego Ukrainy (m.in. *Ukraine Defense Contact Group* pod przewodnictwem USA i *Copenhagen Ukraine Conference* pod przewodnictwem Danii).

W odniesieniu do **SDG 17 – Partnerstwa na rzecz celów**, Polska aktywnie promuje i upowszechnia zasady społecznej odpowiedzialności biznesu, co wynika z przynależności do OECD, ale także UE i ONZ. Polska posiada Krajowy Punkt Kontaktowy (KPK OECD) ds. odpowiedzialnego biznesu, który wchodzi w skład Sieci KPK OECD obejmującej 51 państw. Główne zadania KPK OECD dotyczą upowszechniania Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych oraz innych standardów RBC wypracowanych

przez OECD, a także rozpatrywanie zawiadomień o potencjalnym naruszeniu przez przedsiębiorstwa Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych.

Polska aktywnie wspiera kraje rozwijające się. Współpracowała przy programie twinningowym z administracjami państw afrykańskich (m.in. RPA, Rwanda, Namibia) poprzez wsparcie w nawiązaniu kontaktu polskich firm IT, które dostarczają usługi dla administracji podatkowych z administracjami podatkowymi państw afrykańskich. Celem jest nawiązanie współpracy między tymi stronami oraz potencjalne wdrożenie nowoczesnych technologii podatkowych w Afryce.

Ponadto, realizując zadania z zakresu współpracy rozwojowej Polska dokonuje wpłat wielostronnych do organizacji międzynarodowych i wpłat w ramach pomocy dwustronnej, w związku z powziętymi na siebie zobowiązaniami w zakresie realizacji celów zrównoważonego rozwoju. Polska administracja publiczna wykorzystuje programy rozwojowe Unii Europejskiej – twinning oraz TAIEX (ang. *Technical Assistance and Information Exchange*), wspierając państwa sąsiadujące z UE w reformowaniu ich sektora publicznego, a w szczególności w budowaniu nowoczesnej administracji opartej na polskich standardach i doświadczeniach. Jednym z narzędzi współpracy z partnerami są też zawierane porozumienia. W ramach memorandum o współpracy między ministerstwami Polski i Gruzji odpowiedzialnymi za współpracę rozwojową zrealizowano kilka wspólnych projektów (zarówno projektów „Polskiej pomocy”, jak i projektów EU Twinning), mających na celu poprawę zdolności instytucjonalnych podmiotów publicznych, co jest również powiązane z realizacją SDG 16.

Ministerstwo Finansów opracowuje Strategię Solidarności Podatkowej na lata 2023-2025, spójną z Wieloletnim programem współpracy rozwojowej (WPWR) na lata 2021-2030 oraz wydawanymi corocznie Planami współpracy rozwojowej, które powstają na podstawie WPWR. Strategia, podobnie jak WPWR, będzie oparta również na założeniach celów zrównoważonego rozwoju Agendy 2030 ONZ, zwłaszcza w kontekście Partnerstwa na Rzecz Rozwoju. Strategia Centrum Solidarności Podatkowej zacznie obowiązywać od 2023 roku.

10. Powiązania między celami i działaniami: synergie i kompromisy

W ramach drugiego przeglądu z realizacji Agendy 2030 Polska starała się przeanalizować i uwzględnić w większym stopniu aspekt wzajemnych powiązań pomiędzy poszczególnymi celami zrównoważonego rozwoju. Przekładają się one bowiem na określone (tożsame bądź przeciwstawne) wyzwania dla polityk publicznych i mają znaczenie w kontekście dążenia do zapewnienia spójności polityk na rzecz zrównoważonego rozwoju. Pogłębiona analiza zarówno pozytywnego, jak i negatywnego wpływu, a także identyfikacja efektów zewnętrznych tych korelacji jest kluczowa dla odpowiedniego zdefiniowania niezbędnych kierunków interwencji i działań w ramach polityk publicznych z nimi związanymi. Tym samym jest jedną z determinant skutecznych wysiłków na rzecz osiągnięcia zrównoważonego rozwoju w kraju.

Synergie

Polska jest świadoma faktu, że poszczególne działania oraz inicjatywy na rzecz realizacji wybranego Celu Zrównoważonego Rozwoju bezpośrednio lub pośrednio oddziałują na osiąganie pozostałych celów. Przede wszystkim skupiono się na dostrzeżeniu synergii w działaniach realizowanych na szczeblu krajowym (tj. przez administrację szczebla centralnego). Najwięcej powiązań zidentyfikowano w ramach realizacji SDG 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16 i 17. Z kolei najmniej powiązań zaobserwowano w ramach realizacji SDG 1, 4, 5 oraz 15. Przede wszystkim wynika to z realizacji określonych na poziomie krajowym priorytetów w realizacji celów zrównoważonego rozwoju, a jednocześnie stanowi to efekt wyzwań, z którymi mierzy się Polska, m.in. zapobieganie tworzeniu się nowych dysproporcji rozwojowych w kraju na skutek kryzysu wywołanego pandemią (w wymiarze społeczno-gospodarczym) czy dążenie do zwiększania odporności kraju na skutki zmian klimatu przy jednoczesnym wzmacnianiu bezpieczeństwa energetycznego w odpowiedzi na kryzys wywołany wojną w Ukrainie (w wymiarze środowiskowym). Warto zaznaczyć, że diagnoza powiązań może wyznaczać władzom publicznym kierunki interwencji, gdzie konieczne może być zwiększenie wysiłków na rzecz realizacji konkretnych celów zrównoważonego rozwoju.

Tabela 5. Zidentyfikowane powiązania celu głównego z innymi celami zrównoważonego rozwoju w ramach działań podejmowanych przez administrację publiczną w Polsce

Cel główny	Cele powiązane
SDG 1	SDG 3, 8, 10
SDG 2	SDG 1, 3, 6, 8, 9, 12, 13, 14, 15
SDG 3	SDG 6, 7, 9, 10, 11, 13, 17
SDG 4	SDG 7, 8, 9, 11, 13
SDG 5	SDG 1, 8, 10
SDG 6	SDG 3, 4, 8, 11, 12, 13, 14, 15
SDG 7	SDG 1, 3, 8, 9, 11, 13, 15, 17
SDG 8	SDG 1, 4, 9, 10, 16, 17
SDG 9	SDG 4, 7, 8, 11, 12, 13, 17
SDG 10	SDG 1, 3, 4, 5, 8, 9, 11
SDG 11	SDG 4, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 15, 17

SDG 12	SDG 6, 7, 8, 9, 11, 13, 15
SDG 13	SDG 4, 6, 7, 9, 11, 12, 15, 16
SDG 14	SDG 1, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15
SDG 15	SDG 6, 11, 13
SDG 16	SDG 1, 4, 5, 8, 9, 10, 11, 17
SDG 17	SDG 1, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 16

Źródło: opracowanie własne MRiT.

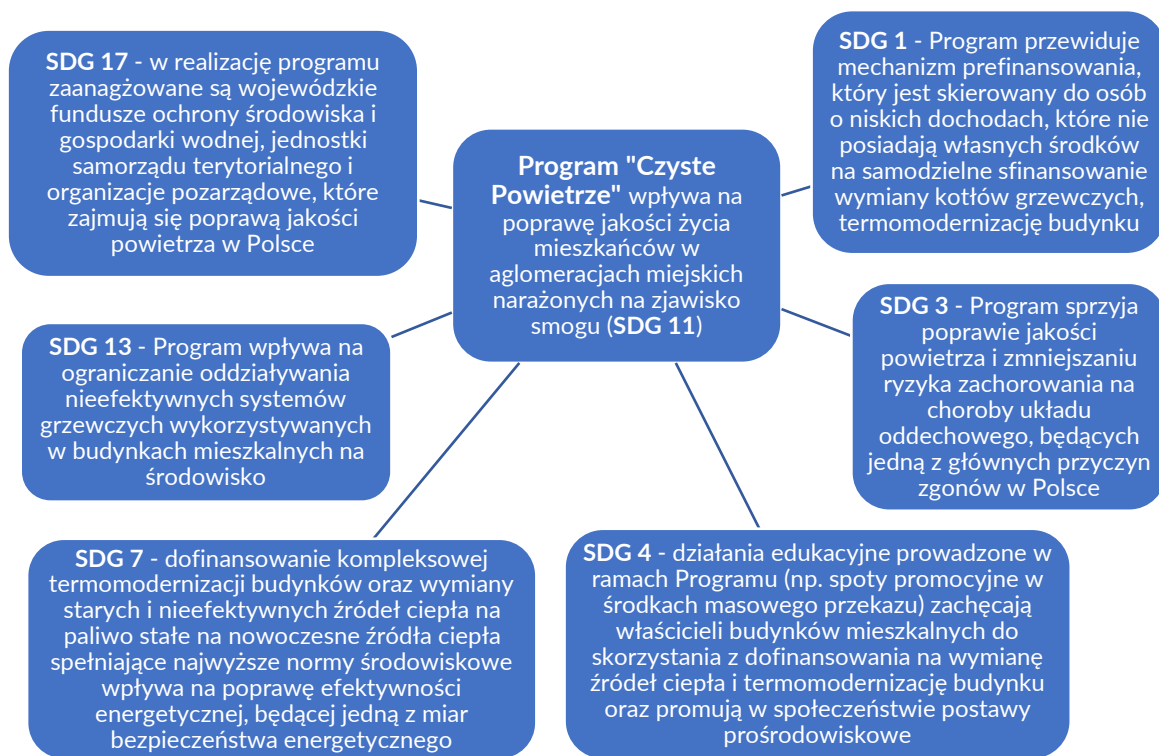
Przykłady występowania synergii między celami

Poniżej zostały przedstawione wybrane przykłady występowania synergii między celami realizowanymi w ramach działań na szczeblu krajowymi, z uwzględnieniem celów objętych przeglądem na forum ONZ w 2023 r.

Program Czyste Powietrze

Poprawa jakości powietrza to dla Polski jedno z najważniejszych wyzwań. Z tego względu w 2018 r. Ministerstwo Klimatu i Środowiska we współpracy z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej wprowadziło unikatowy program „Czyste Powietrze”. Program ma na celu dofinansowanie kompleksowej termomodernizacji budynków oraz wymiany starych i nieefektywnych źródeł ciepła na paliwo stałe na nowoczesne źródła ciepła spełniające najwyższe normy środowiskowe, co z jednej strony wpływa na poprawę efektywności energetycznej, będącej jedną z miar bezpieczeństwa energetycznego (**SDG 7**), a z drugiej na ograniczanie oddziaływania systemów grzewczych wykorzystywanych w budynkach na środowisko (**SDG 13**). Od lipca 2022 r. Program przewiduje mechanizm prefinansowania, który jest przede wszystkim skierowany do osób o niskich dochodach, które nie posiadają własnych środków finansowych na samodzielne sfinansowanie wymiany kotłów grzewczych, termomodernizację budynku (**SDG 1**). Program wpływa na poprawę jakości powietrza i zmniejszanie ryzyka zachorowania na choroby układu oddechowego, będących jedną z głównych przyczyn zgonów w Polsce (**SDG 3**). Ponadto, towarzyszące programowi działania edukacyjne zachęcają właścicieli budynków mieszkalnych do skorzystania z dofinansowania na wymianę źródeł ciepła i termomodernizację budynku oraz promują w społeczeństwie postawy prośrodowiskowe (**SDG 4**). Należy zaznaczyć, że w realizację programu zaangażowane są wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, jednostki samorządu terytorialnego i organizacje pozarządowe, które zajmują się poprawą jakości powietrza w Polsce (**SDG 17**). W ciągu czterech lat od wprowadzenia Programu wymieniono niemal 500 tys. węglowych „kopciuchów” na nowe, ekologiczne i znacznie mniej emisyjne urządzenia grzewcze w gruntownie docieplonych domach.

Grafika 6. Mapowanie powiązań Programu Czyste Powietrze z wpływem na realizację wybranych SDG.

Źródło: opracowanie własne MRiT.

Rozwój elektromobilności w Polsce

Polska podejmuje wysiłki na rzecz stworzenia sprzyjającego ekosystemu dla rozwoju elektromobilności. W 2018 r. Ministerstwo Finansów wprowadziło preferencje podatkowe dla pojazdów zero i niskoemisyjnych, tj. stawkę akcyzy 9,3% na samochody hybrydowe o napędzie spalinowo – elektrycznym, w którym energia elektryczna nie jest akumulowana przez podłączenie do zewnętrznego źródła zasilania oraz samochody hybrydowe, które można ładować z gniazda i których pojemność silnika wynosi 2 – 3,5 litra; stawkę akcyzy 1,55% na samochody hybrydowe o napędzie spalinowo - elektrycznym, w którym energia elektryczna nie jest akumulowana przez podłączenie do zewnętrznego źródła zasilania i których pojemność silnika wynosi do 2 litrów.

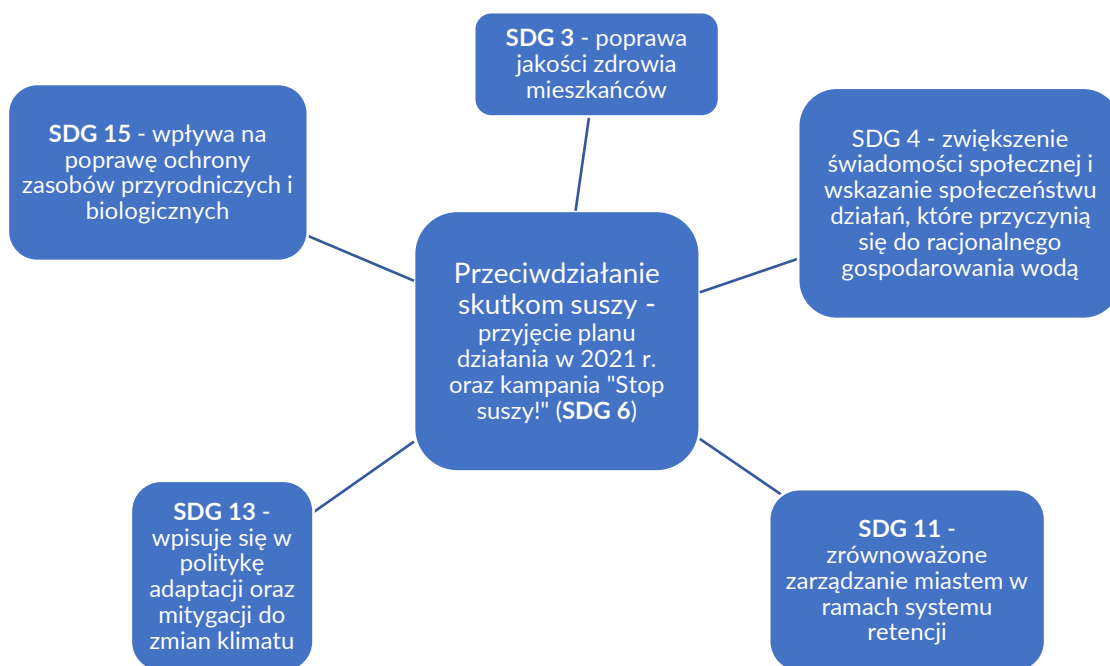
Tymczasem od 2021 r. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej prowadzi nabory wniosków do rządowego programu „Mój elektryk”. Program przewiduje preferencyjne warunki dofinansowania na zakup pojazdu elektrycznego (do kwoty 225 tys. zł) i objęcie wsparciem szerokiego grona beneficjentów.

Wprowadzenie rozwiązań podatkowych oraz programu „Mój elektryk” przyczyniły się m.in. do zwiększenia liczby rejestracji samochodów z napędem elektrycznym na polskim rynku. Na koniec 2022 r. w Polsce zarejestrowanych było ponad 62 tys. pojazdów elektrycznych, z czego 10% dotyczy pojazdów, które otrzymały dofinansowanie z programu. Tym samym działania wspierające przyczyniły się do upowszechnienia i przyspieszenia transformacji rynkowej w kierunku dalszego rozwoju rynku pojazdów napędzanych paliwami alternatywnymi, a w konsekwencji ograniczenia emisji szkodliwych substancji i poprawy jakości powietrza w Polsce (wpływ działań na realizację SDG 1, 9, 11, 13).

Przeciwdziałanie skutkom suszy

W 2021 r. został przyjęty Plan przeciwdziałania skutkom suszy, który wraz z kampanią informacyjno-edukacyjną „Stop suszy!” bezpośrednio wpisuje się w realizację SDG 6, ale również można go powiązać z realizacją SDG 3, 4, 11, 13 i 15. Plan ma na celu zwiększenie świadomości społecznej i wskazanie społeczeństwu działań, które przyczynią się do racjonalnego gospodarowania wodą. Powyższe działanie poprzez zwiększenie świadomości o zjawisku suszy, jej przyczynach i sposobach przeciwdziałania jej skutkom przyczynia się do poprawy zdrowia i jakości życia mieszkańców, zrównoważonego zarządzania miastem (np. w ramach systemu retencji), wpisuje się w politykę adaptacji oraz mitygowania zmian, a także wpływa na poprawę ochrony zasobów przyrodniczych.

Grafika 7. Mapowanie powiązań przeciwdziałań skutkom suszy oraz kampanii „Stop suszy” z wpływem na realizację wybranych SDG.

Źródło: opracowanie własne MRiT.

Prosta Spółka Akcyjna

W odpowiedzi na wyzwania współczesnej gospodarki, od 1 lipca 2021 r. w Polsce wprowadzono nową formę działalności gospodarczej – Prosta Spółkę Akcyjną (PSA). Rozwiązanie opiera się na dwóch filarach. Pierwszym jest prostota w praktyce funkcjonowania spółki – czyli łatwe założenie i działanie. Drugim jest elastyczność – przepisy nie ograniczają swobody akcjonariuszy tam, gdzie nie jest to niezbędne.

PSA wspiera realizację kilku celów zrównoważonego rozwoju:

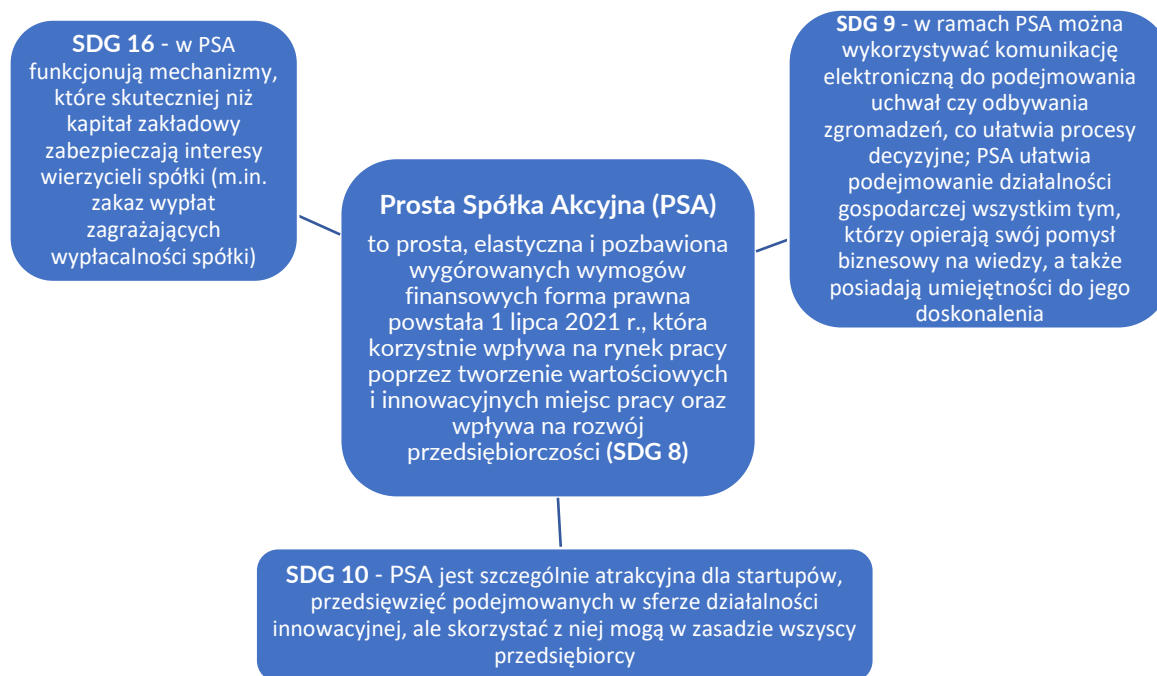
SDG 8 - prosta, elastyczna i pozbawiona wygórowanych wymogów finansowych forma prawna (np. wystarczy kapitał w wysokości 1 zł, zamiast kapitału zakładowego tworzony jest kapitał akcyjny) korzystnie wpływa na rynek pracy i rozwój przedsiębiorczości. Istotny jest przy tym aspekt jakościowy generowanych przez startupy miejsc pracy – tworzą one wartościowe miejsca pracy, m.in. dla osób podejmujących kształcenie na innowacyjnych kierunkach.

SDG 9 - w szerokim zakresie można wykorzystywać komunikację elektroniczną do podejmowania uchwał czy odbywania zgromadzeń (np. wideokonferencja), co ułatwia procesy decyzyjne, zaś dzięki nieskomplikowanej rejestracji, elastycznej strukturze kapitałowej oraz możliwości wyboru optymalnego systemu organów proponowane rozwiązania ułatwiają podejmowanie działalności gospodarczej wszystkim tym, którzy opierają swój pomysł biznesowy na wiedzy, a także posiadają umiejętności do jego doskonalenia.

SDG 10 - nowa spółka jest szczególnie atrakcyjna dla startupów, przedsięwzięć podejmowanych w sferze działalności innowacyjnej, ale skorzystać z niej mogą w zasadzie wszyscy przedsiębiorcy.

SDG 16 - w PSA funkcjonują mechanizmy, które skuteczniej niż kapitał zakładowy zabezpieczają interesy wierzycieli spółki (m.in. zakaz wypłat zagrażających wypłacalności spółki).

Grafika 8. Mapowanie powiązań inicjatywy Prosta Spółka Akcyjna (PSA) z wpływem na realizację wybranych SDG.

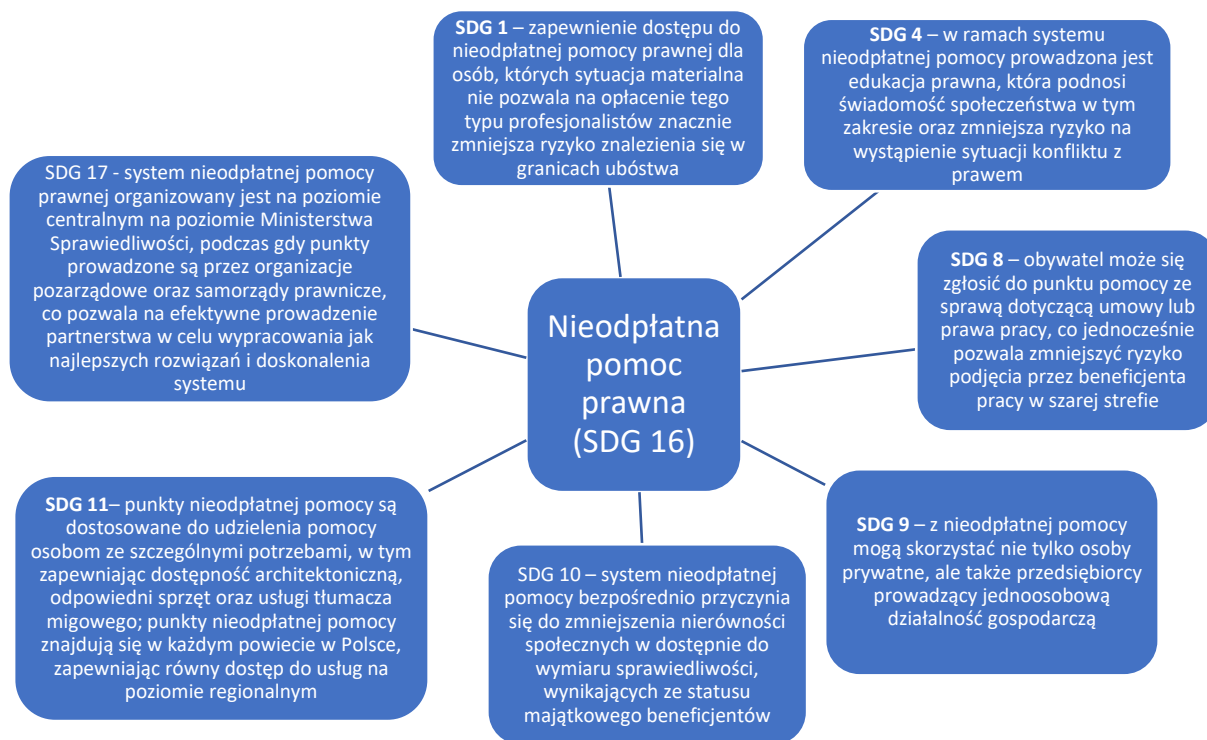

Źródło: opracowanie własne MRiT.

Nieodpłatna pomoc prawna

Świadczenie nieodpłatnej pomocy prawnej przez adwokatów lub radców prawnych wskazanych przez jednostki samorządu terytorialnego lub organizacje pozarządowe w sposób pozytywny wpływa nie tylko na realizację SDG 16, ale również na realizację SDG 1, 4, 8, 9, 10, 11 i 17. Pomoc prawna polega m.in. na udzielaniu porady ws. sporządzania pozwu, pism o zwolnienie od kosztów czy ustanowienie adwokata z urzędu.

Grafika 9. Mapowanie powiązań inicjatywy nieodpłatnej pomocy prawnej z wpływem na realizację wybranych SDG.

Źródło: opracowanie własne MRiT.

Warto podkreślić, że działania Polski na rzecz zrównoważonego rozwoju w większości przypadków wywierają więcej pozytywnych niż negatywnych skutków ubocznych na osiągnięcie poszczególnych celów zrównoważonego rozwoju w pozostałych krajach. Świadczą o tym m.in. dane prezentowane w tzw. Indeksie Spillover¹⁵. Pomimo, że w wymiarze globalnym Polska w 2021 r. plasuje się na dość odległym 116 miejscu na 163 państwa (80,91/100 pkt)¹⁶, to biorąc jedynie pod uwagę wymiar europejski, Polska jest klasyfikowana na 2 miejscu na 31 państw w Europie (81,28/100 pkt)¹⁷. Według rankingu Spillover, jako negatywne efekty uboczne w przypadku Polski są wskazywane wysokie emisje CO₂ w imporcie oraz niska wartość pomocy rozwojowej dla krajów rozwijających się (jako % PKB).

Zgodnie z rekomendacjami OECD ws. mierzenia wpływu transgranicznego w realizacji celów zrównoważonego rozwoju, Polska przeanalizowała wybrane wskaźniki dot. przepływów finansowych, migracyjnych, handlowych i środowiskowych. W przypadku przepływów finansowych zaobserwowano, że pomimo, iż w latach 2018-2020 odnotowano wzrost polskich bezpośrednich inwestycji za granicą (BIZ) z 890,6 mln USD do 1295,3 mln USD, to przepływy na rzecz krajów najłabiej rozwiniętych (LDCs) i krajów o średnio-niskich dochodach odpowiadały za mniej niż 20% łącznych polskich BIZ. Jeśli zaś chodzi o przepływy handlowe, to w latach 2018-2021 średnia ważona stawka celna spadła z 1,47% do 1,43%, co wpływa na realizację zadania związanego z promowaniem otwartego i sprawiedliwego systemu handlowego, zgodne z zasadami Światowej Organizacji Handlu (WTO). Z kolei mówiąc o przepływach migracyjnych, to w 2022 r. Polska musiała się zmierzyć z przyjęciem ilości uchodźców z Ukrainy liczonej w milionach, uciekających z terenów objętych konfliktem zbrojnym – szacuje się, że od początku

¹⁵ Indeks spillover mierzy transgraniczny wpływ generowany przez jeden kraj na inne, który osłabia ich zdolność do osiągnięcia SDGs. Indeks spillover obejmuje skutki finansowe (np. nielegalne przepływy finansowe), wpływy środowiskowe i społeczne wynikające z handlu i konsumpcji (np. importowane emisje CO₂, importowane zagrożenia dla bioróżnorodności, wypadki przy pracy) oraz współpracę w zakresie bezpieczeństwa (np. eksport broni – negatywny przejaw współpracy) czy rozwoju (np. Oficjalna Pomoc Rozwojowa, ODA – pozytywny przejaw współpracy). Wyniki należy interpretować w następujący sposób: od 0 (najgorsze wyniki, tj. znaczące negatywne skutki uboczne) do 100 (najlepsze możliwe wyniki, tj. brak znaczących negatywnych skutków ubocznych).

¹⁶ <https://dashboards.sdindex.org/rankings/spillovers>

¹⁷ <https://eu-dashboards.sdindex.org/rankings/spillovers>

wybuchu wojny liczba wyniosła ponad 9 mln osób (głównie kobiet z dziećmi). Tymczasem w zakresie przepływów środowiskowych w 2018 r. Polska mogła pochwalić się wartością ODA na rzecz mitygacji i adaptacji do zmian klimatu na rzecz krajów rozwijających się – 63,36 mln USD, jednak w 2021 r. wartość obniżyła się do 3,65 mln USD.

Przykłady występowania kompromisów między celami

Kryzys wywołany pandemią Covid-19 oraz agresja Rosji na Ukrainę przynoszą nadzwyczajne wyzwania, a także zmieniają optykę i priorytety w kontekście realizacji SDGs, zwłaszcza w krótkim okresie, w reakcji na bieżące zaburzenia. W takich okolicznościach wyzwanie stanowią umiejętne równoważenie celów krótkoterminowych z długofalowymi, koordynacja działań w ramach polityk sektorowych, a także pomiędzy różnymi szczeblami zarządzania, integrowanie działań gospodarczych i społecznych, które wpływają wzajemnie na siebie. W tym kontekście mogą również powstawać sytuacje, które określa się mianem kompromisów (*trade-offs*) w realizacji celów zrównoważonego rozwoju. Pomimo, że w okresie przejściowym wywołanym sytuacją kryzysową podejmowane działania mogą korzystnie wpłynąć na osiąganie wybranych celów, to w perspektywie długoterminowej mogą wywołać negatywne konsekwencje, powodując nawet regres w realizacji określonych Celów.

Wpływ pandemii Covid-19 na osiąganie zrównoważonego rozwoju w Polsce

W celu powstrzymania rozprzestrzeniania się wirusa Covid-19, w marcu 2020 r. polski rząd wprowadził szereg ograniczeń związanych z działalnością gospodarczą i aktywnością społeczną (tzw. politykę *lockdownu*). Wprowadzone restrykcje wpłynęły na realizację szeregu celów zrównoważonego rozwoju w Polsce, wśród których należy wymienić:

- **SDG 1** - w zakresie ubóstwa skrajnego, odnotowano pierwszy od ponad 20 lat wzrost. Odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków był niższy od przyjętej granicy ubóstwa wzrósł z ok. 4% osób w 2019 r. do ok. 5,2% w 2020 r. Pogorszenie się sytuacji materialnej części gospodarstw domowych i wzrost ubóstwa skrajnego w Polsce było związane m.in. z ograniczeniem (a często nawet zamrożeniem) aktywności wielu branż gospodarki, m.in. branży gastronomicznej, hotelarskiej czy usługowej. Jednak w 2021 r. stopa ubóstwa skrajnego w Polsce spadła do poziomu podobnego sprzed pandemii, tj. 4,2%.
- **SDG 3** – w 2020 r. w związku z pandemią profilaktyka chorób znacznie spadła z powodu m.in. obniżonej zgłaszalności do lekarzy. W odpowiedzi ten problem 1 lipca 2021 r. Ministerstwo Zdrowia wprowadziło program „Profilaktyka 40+”, skierowany do osób po 40 roku życia. Program umożliwia przeprowadzenie badań profilaktycznych, dzięki którym można wykryć chorobę bardzo wcześnie i uniknąć długotrwałego, a czasem nieskutecznego leczenia, które jest konsekwencją zbyt późnej diagnozy.
- **SDG 4** – edukacja zdalna okazała się problematyczna dla wielu uczniów, wpływając na obniżenie jakości kształcenia i pogłębienie nierówności edukacyjnych. Z jednej strony problemem były braki w sprzęcie komputerowym i dostępie do szybkiego Internetu, a z drugiej narażenie na stres i pogorszenie zdrowia psychicznego w związku z niemożnością budowania relacji między rówieśnikami. W odpowiedzi na zaistniałe problemy Ministerstwo Edukacji i Nauki wspomagało kadrę nauczycieli w dostosowaniu podstawy programowej do realiów nauczania zdalnego. Z kolei uczniowie mieli możliwość skorzystania z dodatkowych lekcji wyrównawczych czy pomocy psychologicznej.
- **SDG 8** – w 2020 r. polski PKB zmniejszył się realnie o 2,0% w porównaniu z 2019 r. Jednak w efekcie wielomiliardowego rządowego wsparcia udzielonego przez rząd o wartości ponad 212 mld zł, które w okresie pandemii trafiło do przedsiębiorców i pracowników w ramach tarczy antykryzysowej, możliwe było uchronienie kilku milionów miejsc pracy przed negatywnymi skutkami pandemii. W konsekwencji, w 2021 r. polski PKB wzrósł realnie o 6,8% w porównaniu z 2020 r.
- **SDG 9** - wybuch pandemii Covid-19 poważnie wpłynął na warunki pracy przedsiębiorstw, zwłaszcza małych i średnich (MŚP) oraz mikroprzedsiębiorstw. Oferowanie rozwiązań w zakresie pracy zdalnej stanowiło wyzwanie – tylko w co dziesiątym polskim przedsiębiorstwie poziom

transformacji cyfrowej jest na tyle zaawansowany, że umożliwia szybkie dostosowanie się do nowych warunków. W przypadku MŚP jedną z głównych przeszkód utrudniających tego rodzaju transformację jest niski poziom umiejętności cyfrowych wśród właścicieli, kadry kierowniczej i pracowników. W kontekście umiejętności cyfrowej warto zauważyć i dalszego wsparcia są także równoległe wysiłki na rzecz wyposażenia urzędników służby cywilnej w innowacyjne umiejętności i nowe kompetencje. Wykorzystanie technologii cyfrowych w administracji publicznej jest kluczem do tego, by zapewnić świadczenie usług administracji publicznej oraz sterować środkami niezbędnymi do monitorowania kryzysu i zarządzania nim. Wydajne cyfrowe usługi publiczne prowadzą do zmniejszenia niepotrzebnych obciążeń regulacyjnych i administracyjnych, co miało zasadnicze znaczenie na etapie odbudowy gospodarki. W Polsce zauważalne jest także rosnące zainteresowanie osób korzystających z usług administracji publicznej za pośrednictwem Internetu – w 2021 r. odsetek ten wyniósł 47,5%, wobec 41,9% rok wcześniej.

Wpływ wojny w Ukrainie na zapewnianie bezpieczeństwa energetycznego

Wojna w Ukrainie i nałożone w jej następstwie sankcje na Rosję spowodowały w krótkim okresie gwałtowny wzrost cen energii i jej nośników w Europie (w szczególności importowanego z Rosji gazu ziemnego), co nie tylko niekorzystnie odbiło się na możliwości realizacji inwestycji niskoemisyjnych (pozbawiając przedsiębiorstwa środków finansowych na zielone inwestycje, które w zamian zostały przeznaczone na zakup energii i uprawnień do emisji gazów cieplarnianych po gwałtownie rosnących cenach), ale także spowodowało krótkotrwały renesans (i opłacalność kosztową) wysokoemisyjnych źródeł energii opartych na węglu.

W obliczu rosyjskiej agresji na Ukrainę polski rząd podjął działania na rzecz zapewnienia krajowego bezpieczeństwa energetycznego. Zrezygnowano z importu rosyjskich surowców energetycznych oraz wprowadzono dodatek węglowy i dodatek na inne źródła ciepła dla gospodarstw domowych. Z jednej strony wprowadzone wsparcie będzie zachęcać do zwiększenia wykorzystania paliw kopalnych (w tym węgla), co z pewnością spowoduje przejściowy regres w realizacji SDG 13 (walka ze zmianami klimatu) w krótkim okresie poprzez większą emisję CO₂ do atmosfery, zwiększy ryzyko zachorowań na choroby związane z układem oddechowym i krążenia (SDG3), ale z drugiej strony pozytywnie przyczyni się do realizacji SDG 1 (ograniczenie ubóstwa, w tym ubóstwa energetycznego). Należy jednak wskazać, że w perspektywie długoterminowej Polska będzie dążyła do zwiększenia udziału OZE w systemie energetycznym, co przyczyni się do postępów w realizacji SDG 13. W przypadku SDG 7 (czysta i dostępna energia), z jednej strony powyższe działanie wpisuje się w postulat zapewniania dostępu do stabilnego źródła energii dla wszystkich, to z drugiej strony węgiel nie może być zaliczany do czystych źródeł energii. Jednocześnie warto zaznaczyć, że w perspektywie 2040 r. Polska będzie dążyła do zwiększenia udziału OZE w systemie energetycznym do poziomu 50% oraz do wykorzystania energii pochodzącej z elektrowni jądrowych w systemie energetycznym, co przyczyni się do postępów w realizacji SDG 13 oraz SDG 7.

Złożony charakter celów oraz występujące między nimi wzajemne powiązania i współzależności wymuszają zastosowanie horyzontalnego i włączającego podejścia do realizacji Agendy 2030. Kompleksowość problemów związanych ze zrównoważonym rozwojem wymaga aktywnego zaangażowania różnych środowisk w celu ich właściwego zaadresowania. Istota partnerskiego podejścia do realizacji powinna uwzględniać zarówno wzajemne informowanie się o podejmowanych działaniach i inicjatywach, konsultacje, dialog – w tym również wyrażone w jego ramach oczekiwania i racje. W najbardziej zaawansowanych formach partnerstwo oznacza współodpowiedzialność, w tym za przebieg procesów rozwojowych. W praktyce oznacza to zaangażowanie i szeroko zakrojone współdziałanie pomiędzy podmiotami publicznymi, prywatnymi, organizacjami pozarządowymi, sektorem nauki i społeczeństwem obywatelskim na różnych etapach planowania i realizacji działań rozwojowych. Różne podmioty stają się zatem nie tylko współuczestnikami działań rozwojowych, ale także je współtworzą, co wzmacnia poczucie współodpowiedzialności za ich przebieg.

11. Finansowanie działań na rzecz celów

Wymiar krajowy

W działaniach na rzecz celów zrównoważonego rozwoju Polska zwraca uwagę na kwestie związane z finansowaniem. Inicjatywy oraz działania z obszaru zrównoważonego finansowania są realizowane zarówno na poziomie sektora publicznego, jak również na poziomie sektora prywatnego, w tym na rynku finansowym i ubezpieczeniowym.

Pomimo kryzysu gospodarczego wywołanego pandemią Covid-19 czy agresją Rosji na Ukrainę, budżet państwa jest tak konstruowany, aby pozwalał na realizację polityki społecznej, rozwojowej i inwestycyjnej kraju, zgodnie z przyjętą Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju.

Polska nie prowadzi jeszcze klasyfikacji wydatków budżetowych ukierunkowanych na osiągnięcie celów zrównoważonego rozwoju, jednak analiza wydatków budżetowych wskazuje, że priorytetowo traktowane są wydatki na wspieranie rodzin, walkę z wykluczeniem społecznym oraz wyrównywanie szans rozwojowych regionów, a więc w obszarach determinujących politykę rozwojową w kraju.

W realizację założeń Agendy 2030 wpisuje się większość wydatków publicznych ujętych w klasyfikacji COFOG¹⁸. W latach 2018-2020 w Polsce odnotowano wzrost wydatków rozwojowych w relacji do PKB w obszarach, które bezpośrednio przyczyniają się do notowania postępów w realizacji 14 z 17 SDGs.

Tabela 6. Wydatki sektora instytucji rządowych i samorządowych w Polsce przyczyniające się do realizacji celów zrównoważonego rozwoju w latach 2018-2021 wg klasyfikacji COFOG

Kategoria wydatku	Powiązanie z SDGs	Ujęcie wydatku jako % PKB w latach 2018-2021			
		2018	2019	2020	2021
Ochrona socjalna (obejmująca m.in. osoby chore, starsze, niepełnosprawne, rodziny z dziećmi, osoby bezrobotne, osoby wykluczone społecznie)	SDG 1	16,2	16,7	18,2	
Zdrowie (w tym usługi szpitalne i z zakresu publicznej opieki zdrowotnej)	SDG 3	4,8	4,9	5,4	
Edukacja (obejmująca edukację przedszkolną i podstawową, szkolnictwo średnie, policealne i wyższe)	SDG 4	5	5	5,2	
Sprawy gospodarcze (obejmujące sprawy ogólnogospodarcze, związane z handlem i rynkiem pracy, sprawy związane z rolnictwem, leśnictwem i łowiectwem oraz rybactwem, gospodarką paliwowo-energetyczną, górnictwem, działalnością produkcyjną i budownictwem, transportem, łącznością oraz pozostałymi rodzajami działalności gospodarczej)	SDG 2, 7, 8, 9	5	4,8	9,1	
Gospodarka mieszkaniowa i komunalna (obejmująca rozwój gospodarki mieszkaniowej i komunalnej, zaopatrzenie w wodę, oświetlenie ulic)	SDG 6, 11	0,6	0,5	0,5	

¹⁸ Klasyfikacja wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych według funkcji (COFOG) jest jednym z głównych narzędzi służących do opisu i analizy finansów sektora instytucji rządowych i samorządowych. W ramach tej klasyfikacji wyróżnia się 10 głównych kategorii: 1) działalność ogólnopaństwowa; 2) obrona narodowa; 3) bezpieczeństwo i porządek publiczny; 4) sprawy gospodarcze; 5) ochrona środowiska; 6) gospodarka mieszkaniowa i komunalna; 7) zdrowie; 8) rekreacja, kultura i religia; 9) edukacja; 10) ochrona socjalna. Źródło: Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) NR 549/2013 z dnia 21 maja 2013 r. w sprawie europejskiego systemu rachunków narodowych i regionalnych w Unii Europejskiej Dz.Urz.UE.L.2013.174.1.

Ochrona środowiska (obejmująca gospodarkę odpadami, gospodarkę ściekami, redukcję zanieczyszczeń, ochronę różnorodności biologicznej i krajobrazu)	SDG 6, 12, 13, 15	0,5	0,5	0,6	
Obrona narodowa (w tym obrona wojskowa, cywilna i pomoc wojskowa dla zagranicy)	SDG 16, 17	1,6	1,6	1,7	
Bezpieczeństwo wewnętrzne i porządek publiczny (obejmujące m.in. służby policyjne, służby pożarnicze, sądownictwo, więziennictwo)	SDG 16	2,1	2,1	2,3	

Źródło: opracowanie własne MRiT na podstawie danych Eurostatu.

Dobra praktyka: system klasyfikacyjny umożliwiający identyfikację nakładów na SDGs

W marcu 2022 r. Ministerstwo Finansów przedstawiło koncepcję nowego systemu klasyfikacyjnego. W koncepcji przewidziana została możliwość utworzenia segmentu celów horyzontalnych, w którym mogłyby być identyfikowane nakłady (wydatki) publiczne, które jednocześnie mogą przyczyniać się do osiągnięcia wielu celów i rezultatów wysokiego poziomu interwencji publicznych. Przykładem celów horyzontalnych może być wsparcie określonych grup adresatów lub cele zrównoważonego rozwoju. Nowy system klasyfikacyjny jest jednym z elementów nowego systemu budżetowego. Rozwiązania legislacyjne wprowadzające nowy system budżetowy powinny wejść w życie w I kw. 2025 r.

Polska angażuje się w inicjatywę w zakresie zrównoważonego finansowania. Jednym z innowacyjnych narzędzi na rzecz realizacji celów zrównoważonego rozwoju są zielone obligacje. Od 2019 r. na polskim rynku kapitałowym wyemitowano ponad 10 tego rodzaju obligacji. Środki pozyskiwane z emisji zielonych obligacji bezpośrednio przyczyniły się do finansowania inwestycji w obszarze zrównoważonej energii (SDG 7) oraz działań na rzecz klimatu (SDG 13) w ramach zwiększania udziału OZE w polskim miksie energetycznym (np. poprzez rozwój infrastruktury fotowoltaicznej), poprawy efektywności energetycznej, rozwoju infrastruktury transportu niskoemisyjnego czy finansowania kredytów hipotecznych zabezpieczonych zielonymi budynkami.

Dobra praktyka: mapa drogowa zrównoważonych finansów w Polsce

W lipcu 2022 r. Ministerstwo Finansów rozpoczęło prace nad mapą drogową dla rozwoju zrównoważonych finansów w Polsce. Celem projektu jest wykorzystanie szans rozwojowych jakie dla polskiego rynku kapitałowego stwarza transformacja europejskiej gospodarki w kierunku neutralności klimatycznej. Projekt pomoże zidentyfikować mocne strony polskiego rynku kapitałowego i jego potencjalne słabości w kontekście finansowania transformacji klimatycznej. Mapa drogowa będzie również służyła sformułowaniu katalogu działań i rekomendacji dla uczestników rynku oraz administracji publicznej, służących rozwojowi zrównoważonych produktów i usług finansowych w Polsce. Projekt zostanie zrealizowany do końca 2023 r. we współpracy i dialogu z uczestnikami polskiego rynku kapitałowego, organizacjami społecznymi oraz instytucjami publicznymi.

Zrównoważone inwestycje

Unijny Fundusz Odbudowy (NextGenerationEU) to wsparcie dla państw członkowskich UE, które ma zapewnić finansowanie dla reform i inwestycji koniecznych dla zrównoważonej odbudowy po kryzysie wywołanym pandemią Covid-19. Podstawą do otrzymania środków finansowych jest Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO), który w przypadku Polski został zatwierdzony przez Komisję Europejską 1.06.2022 r. Polska ma otrzymać bezzwrotne środki w wysokości 106,9 mld zł oraz ponad 51,6 mld zł zaciąganych na preferencyjnych warunkach pożyczek, które zostaną zainwestowane w sposób ściśle określony w KPO.

Polska zamierza podążać ścieżką zrównoważonego rozwoju, dokonując prorozwojowych inwestycji w sześciu obszarach zdefiniowanych w KPO: 1) zielona transformacja; 2) transformacja cyfrowa; 3)

inteligentny i trwały wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu; 4) spójność społeczna i terytorialna; 5) opieka zdrowotna oraz odporność gospodarcza, społeczna i instytucjonalna; 6) polityki na rzecz następnego pokolenia, takie jak edukacja i umiejętności.

Szczególny nacisk został położony na inwestycje konieczne do przeprowadzenia zielonej i cyfrowej transformacji. Na projekty realizujące cele klimatyczne Polska przeznaczy 42,7% środków KPO, zaś na przedsięwzięcia z obszaru transformacji cyfrowej - 20,85%. Należy przy tym podkreślić, że niemal każdy komponent polskiego KPO przyczyniać się będzie do wspierania konkretnych celów zrównoważonego rozwoju, a tym samym realizacja konkretnych projektów i inwestycji w ramach KPO z pewnością przyczyni się do implementacji Agendy 2030. Największy wpływ będzie widoczny w obszarze innowacyjności (SDG 9), konkurencyjności gospodarki (SDG 8), edukacji (SDG 4), zdrowia (SDG 3), zrównoważonej produkcji i konsumpcji (SDG 12) czy działań na rzecz klimatu (SDG 13). Ponadto, każda z planowanych reform oraz inwestycji została przeanalizowana pod kątem spełniania zasady nieczynienia poważnej szkody środowisku (ang. *Do No Significant Harm*, DNSH), co będzie miało szczególny wpływ na realizację środowiskowego wymiaru zrównoważonego rozwoju.

Polska jest jednak świadoma tego, że pełna realizacja Agendy 2030 i jej 17 SDGs wymaga nie tylko zaangażowania środków publicznych, ale przede wszystkim pobudzenia kapitału prywatnego. Z tego względu aktywnie uczestniczymy w wypracowywaniu polityk i ram regulacyjnych na forum UE, które będą premiowały zrównoważone inwestycje, jak np. taksonomia UE.

Polska wdraża nowe rozwiązania na rzecz zrównoważonego rozwoju na gruncie krajowym. Dla przykładu, 11 stycznia 2022 r. została przyjęta nowa Polityka Zakupowa Państwa, która promuje realizację zamówień zrównoważonych, tj. uwzględniających aspekty społeczne, środowiskowe lub społeczne, przy jednoczesnym zapewnieniu celowego, racjonalnego i oszczędnego wydatkowania środków publicznych.

W 2022 r. Ministerstwo Rozwoju i Technologii rozpoczęło prace nad stworzeniem metodologii do monitorowania skali zrównoważonych inwestycji w polskiej gospodarce w trzech wymiarach zrównoważonego rozwoju, tj. gospodarczym, społecznym i środowiskowym. Należy przy tym zwrócić uwagę, że złożoność rzeczywistości społeczno-gospodarczej powoduje, że zasadne może być odejście od klasyfikacji zero-jedynkowej, tj. zrównoważone/niezrównoważone inwestycje na rzecz klasyfikacji ciągłej (bardziej/mniej przyczyniające się do zrównoważonego rozwoju). Optymalnym rozwiązaniem byłoby podejście do mierzenia inwestycji w wymiar środowiskowy na poziomie aktywów, zaś inwestycji w społeczny i gospodarczy wymiar zrównoważonego rozwoju na poziomie przedsiębiorstwa. Pomimo ograniczeń w dostępności danych niezbędnych do zbudowania kompleksowego zestawu wskaźników pozwalających na pełnowymiarowe mierzenie charakterystyk zrównoważonych inwestycji, to obecnie dostępne dane (np. statystyka publiczna) pozwalają na uzyskanie przybliżeń, użytecznych z punktu widzenia prowadzenia polityki publicznej. Z tego względu można wyróżnić pięć podstawowych wskaźników sektorowych do oceny skali i wpływu zrównoważonych inwestycji w gospodarce, które w kolejnych latach będą monitorowane i analizowane:

- Intensywność emisji;
- Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska;
- Produktywność pracy;
- Wydatki na badania i rozwój;
- Nieskorygowana luka płacowa.

Wymiar zewnętrzny

W wymiarze międzynarodowym Polska poprzez politykę rozwojową finansuje działania na rzecz celów zrównoważonego rozwoju w Afryce, w Azji i na Bliskim Wschodzie, w Europie Środkowej, Kaukazie Południowym czy Bałkanach Zachodnich. **W latach 2018-2022 na finansowanie działań na rzecz zrównoważonego rozwoju Polska przeznaczyła prawie 324 mld zł. Działania wniosły znaczący wkład w realizację SDG 3, 4, 6, 8, 10, 11, 13 i 16.**

Polska dokonuje corocznie wpłat dobrowolnych do organizacji międzynarodowych na realizowane przez nie działania rozwojowe, przy uwzględnieniu kryteriów tematycznych i geograficznych polskiej współpracy rozwojowej. Wpłaty wielostronne służą realizacji zobowiązań Polski wynikających z

wieloletniej aktywności na forach organizacji międzynarodowych, w szczególności w ramach systemu NZ oraz urzeczywistnienia Agendy 2030 i celów zrównoważonego rozwoju.

W latach 2018-2022 Polska kontynuowała wsparcie finansowe programów rozwojowych w ramach systemu NZ, realizowanych przez Departament Spraw Politycznych ONZ (UNDP), Fundusz NZ na rzecz Demokracji (UNDEF), Fundusz Budowania Pokoju (PBF), Służbę Działań ONZ przeciwko minom (UNMAS), Agendę Narodów Zjednoczonych ds. równości płci i wzmacniania pozycji kobiet (UN Women), Fundusz Ludnościowy Narodów Zjednoczonych (UNFPA), Biuro Wysokiego Komisarza ds. Praw Człowieka (OHCHR), Wspólny Program Narodów Zjednoczonych ds. HIV/AIDS (UNAIDS), Biuro Specjalnej Przedstawiciel Sekretarza Generalnego ds. dzieci w konfliktach zbrojnych (Special Representative of the Secretary-General for Children in Armed Conflict), a także Fundusz Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci (UNICEF), przy czym część wpłat na UNICEF miała charakter pomocy humanitarnej. Łączna kwota wpłat przekazanych przez Polskę w raportowanym okresie na rzecz organizacji i agend ONZ to ponad 18,2 mln PLN, w tym ponad 3,1 mln PLN z bezpośrednim przeznaczeniem na wsparcie państw Partnerstwa Wschodniego.

W latach 2018-2022 Polska wspierała finansowo działania Programu Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (UNDP). We współpracy z biurem UNDP na Ukrainie MSZ finansuje działania mające na celu wsparcie przedsiębiorczości wśród osób poszkodowanych w wyniku konfliktu. W 2022 r. rozpoczęto nowy projekt realizowany w odpowiedzi na trwającą wojnę. Na Białorusi zrealizowano projekty wspierające rozwój turystyki i przedsiębiorczości. Dodatkowo, od początku 2020 r. MSZ RP realizuje Partnerstwo z Regionalnym Centrum Programu – UNDP Istanbul Regional Hub (Polish-UNDP Partnership), właściwym dla obszaru Europy i Wspólnoty Niepodległych Państw (z siedzibą w Stambule).

Wspólnie z UNDP Polska realizowała projekt Polish Challenge Fund polegający na transferze polskich innowacyjnych rozwiązań do krajów priorytetowych Polskiej pomocy. W latach 2020-2022 projekty były realizowane w wybranych państwach priorytetowych Polskiej pomocy, a zarazem państwach Partnerstwa Wschodniego – Białorusi (tylko w 2020 r.) oraz Ukrainie, Gruzji i Mołdawii, przy poszanowaniu celów zrównoważonego rozwoju w kontekście Agendy 2030. W 2020 r. ogłoszono dwa nabory wniosków, w wyniku których dofinansowano 10 projektów. W kwietniu 2021 r. podpisano umowę o kontynuacji współpracy Polish-UNDP Partnership (PUP), realizowanej od 1 maja 2021 r. do 30 września 2022 r. oraz dokonano wpłaty w wysokości 2 mln zł. W 2021 r. przeprowadzono dwa nabory wniosków (w czerwcu i październiku); większość wyłonionych inicjatyw zostało zrealizowanych do września 2022 r. W 2022 r. Polska sfinansowała specjalną edycję PCF dla Mołdawii (do sierpnia 2023 r.), której celem jest ułatwienie transferu polskiego know-how, zielonych technologii i innowacyjnych rozwiązań. Na realizację PCF do 2022 r. Polska przeznaczyła łącznie blisko 7 mln zł.

W latach 2018-2022 Polska przekazała w ramach wpłat humanitarnych kwotę ponad 6 mln zł na działania programu UN HABITAT. Program jest realizowany wspólnie z Fundacją Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej (PCPM), głównym pozarządowym partnerem MSZ w Libanie. MSZ i PCPM finansują w ramach UN HABITAT projekt "Improving the Well-Being of Host & Refugee Population through Enhanced Environmental Conditions and Services in "Maraach" neighborhood in Greater Beirut".

Udzielamy także regularnego wsparcia działaniom rozwojowym prowadzonym przez OECD i OBWE (Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka, ODIHR). W latach 2021-2022 Polska wsparła finansowo działania rozwojowe w państwach Partnerstwa Wschodniego realizowane przez Radę Europy (plany działań na rzecz Ukrainy i Gruzji w latach 2021 i 2022 oraz na rzecz Mołdawii w 2022 r.). W raportowanym okresie Polska przekazała też wpłaty na Program Profesjonalnego Rozwoju NATO (PDP) dla Gruzji (w 2018 r. i 2022 r.) oraz dla Ukrainy (w 2022 r.) i Mołdawii (w 2022 r.). Łączna kwota wpłat na rzecz tych organizacji w latach 2018-2022 to ok. 6,1 mln zł, w tym ok. 2,3 mln zł bezpośrednio przeznaczonych na wsparcie państw Partnerstwa Wschodniego.

W latach 2018-2022 Polska utrzymywała współpracę z wielostronnymi bankami rozwoju, w szczególności w ramach funduszy powierniczych i pod kątem zachęcania polskiego sektora prywatnego do udziału w przetargach międzynarodowych tych instytucji, w tym w ramach programów Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju (EBOR) i Europejskiego Banku Inwestycyjnego (EBI). Polska utrzymywała również współpracę z wielostronnymi bankami poprzez wpłaty na fundusze powiernicze i inicjatywy tych instytucji. Polska wzięła udział w: Inicjatywie Wzmocnienia Gospodarczego - Economic Resilience Initiative (ERI) Europejskiego Banku Inwestycyjnego, wnosząc wpłatę w wysokości 50 mln EUR.

Inicjatywa ta obejmuje kraje południowego sąsiedztwa (Algieria, Egipt, Gaza/Zachodnie Wybrzeże, Jordania, Liban, Maroko, Tunezja, Syria, Libia) oraz Zachodnich Bałkanów (Albania, Bośnia i Hercegowina, Serbia). Służy ona wsparciu realizacji Celów Zrównoważonego rozwoju poprzez integrację uchodźców w społecznościach lokalnych oraz wsparcie inwestycji infrastrukturalnych. Ponadto Polska wniosła wkład finansowy do Specjalnego Funduszu EBOR-u w wysokości 6,375 mln PLN. Fundusz ten jest zarządzany przez Bank, a środki z niego wykorzystywane są m.in. na dofinansowanie pomocy technicznej przy realizacji projektów nakierowanych na walkę ze zmianami klimatu. Polska wzięła również udział w oddłużeniu Somalii wobec Międzynarodowego Funduszu Walutowego wpłacając na specjalny rachunek administrowany przez MFW kwotę 1,49 mln EUR.

Pandemia Covid-19 nie zatrzymała polskiej współpracy rozwojowej. W 2020 r. w związku z pandemią Covid-19 ogłoszono konkurs „Polska pomoc humanitarna i rozwojowa w odpowiedzi na pandemię Covid-19”, który miał na celu wybranie najlepszych projektów wspierających walkę z pandemią oraz łagodzenie jej społeczno-ekonomicznych skutków. Wyłoniono 9 projektów na łączną kwotę 6,7 mln zł. Udzielone wsparcie obejmowało m.in. zakup środków i sprzętu do walki z wirusem SARS-CoV-2 dla państw Partnerstwa Wschodniego i Kaukazu Południowego oraz Bałkanów Zachodnich. Z kolei w 2021 r. Polska przekazała 750 tys. EUR na rzecz inicjatywy COVAX Światowej Organizacji Zdrowia (WTO), mającej na celu zapewnienie szerokiego dostępu do szczepionek przeciwko Covid-19 dla wszystkich państw, niezależnie od ich potencjału ekonomicznego.

Dla Polski i jej agendy rozwojowej przełomowym wydarzeniem była agresja Rosji na Ukrainę rozpoczęta 24 lutego 2022 r., która przeorientowała programowe kierunki działania w tym kraju. W szczególności skupiono się na finansowaniu działań mających na celu wsparcie ludności cywilnej Ukrainy poszkodowanej w wyniku działań wojennych wywołanych agresją Rosji, jak również na pomocy dla ukraińskich uchodźców, którzy znaleźli schronienie w Polsce, a w szczególności dzieci, kobiety i osoby z niepełnosprawnościami. Szacuje się, że w 2022 r. Polska przeznaczyła rekordową kwotę ok. 35-40 mld zł na pomoc Ukrainie. Dla porównania, w 2021 r. polska pomoc rozwojowa dla Ukrainy wyniosła ok. 325 mln zł.

Utrzymujący się konflikt w Syrii oraz kryzys migracyjny na Bliskim Wschodzie wymagały humanitarnego zaangażowania Polski przede wszystkim we wsparcie ludności, która ucierpiała w wyniku prowadzonych działań zbrojnych oraz działania o charakterze stabilizacyjnym i odbudowę pokonfliktową, zwłaszcza na rzecz Bliskiego Wschodu. Pomoc humanitarna była skoncentrowana na wspieraniu uchodźców, osób wewnętrznie przesiedlonych oraz najuboższej ludności lokalnej w państwach przyjmujących na Bliskim Wschodzie, w szczególności w Libanie, Jordani, Syrii oraz Iraku. Nagłe kryzysy wywołane wybuchem w bejruckim porcie i powodzią w Sudanie stały się natomiast impulsem do organizacji pomocy *in-kind* w postaci konwojów humanitarnych na kwotę ponad 600 tys. zł.

We współpracy z Ministerstwem Edukacji i Nauki oraz Narodową Agencją Wymiany Akademickiej koordynowano polskie programy stypendialne dla krajów rozwijających się – Program Stypendialny im. S. Banacha i Program Stypendialny im. I. Łukasiewicza. Oferta stypendialna była również ważnym elementem pomocy dla społeczeństwa białoruskiego, zwłaszcza dla represjonowanych studentów. Roczna wartość wsparcia dla powyższych działań ze środków rozwojowych wynosi ponad 20 mln zł.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych we współpracy z Ministerstwem Edukacji i Nauki oraz organizacjami pozarządowymi prowadzi **edukację globalną**. Corocznie dofinansowywanych jest od kilku do kilkunastu projektów edukacyjnych, które tłumaczą obywatelom Polski globalne współzależności, problemy w rozwoju państw i regionów oraz zachęcają do osobistego zaangażowania się na rzecz zrównoważonego rozwoju (kwota dofinansowania - 6,03 mln zł).

Finansowanie działań na rzecz klimatu jest jednym z priorytetów polskiej współpracy rozwojowej. Łącznie w latach 2018-2020 Polska na pomoc rozwojową związaną z klimatem przekazała ok. 273 mln zł, z czego najwięcej środków było przeznaczonych na przystosowanie do zmian klimatu. Obszary wsparcia w ramach klimatycznej współpracy rozwojowej Polski obejmują szeroki zakres działań, m.in.: zaopatrzenie w wodę, finansowanie służb przeciwpożarowych i ratowniczych, zapobieganie katastrofom naturalnym, wymianę doświadczeń w zakresie polityki klimatycznej, podnoszenie świadomości na rzecz ochrony klimatu, usuwanie i zarządzanie odpadami, politykę środowiskową i zarządzanie administracyjne, pozyskiwanie energii słonecznej. Współpraca ta koncentruje się na krajach partnerskich z Europy Wschodniej oraz na wybranych krajach partnerskich w Afryce i na Bliskim Wschodzie.

Równość szans kobiet i mężczyzn to równolegle z ochroną klimatu priorytet przekrojowy polskiej współpracy rozwojowej. W tym kontekście wspieramy redukowanie nierówności, a szczególnie wyrównywanie szans edukacyjnych, wzmacnianie reprezentacji i znaczenia marginalizowanych grup społecznych w procesie decyzyjnym w wymiarze lokalnym, krajowym i międzynarodowym. Łącznie w latach 2018-2020 Polska na pomoc rozwojową związaną z tym priorytetem przekazała ok. 53 mln zł.

Warto również zwrócić uwagę, że od 2018 r. Oficjalna Pomoc Rozwojowa (ODA) udzielana przez Polskę w relacji do Dochodu Narodowego Brutto (DNB) utrzymuje się na poziomie ok. 0,14%, choć w 2021 r. odnotowano wzrost do poziomu 0,15%. Zdecydowana większość (ok. 74%) Oficjalnej Pomocy Rozwojowej Polski dotyczy pomocy wielostronnej. Poziom wsparcia udzielanego tym kanałem jest zdeterminowany przez podjęte zobowiązania międzynarodowe. **W następnych latach Polska będzie dążyła do zwiększenia pomocy dwustronnej oraz zwiększenia skali finansowania współpracy rozwojowej, zgodnie z podjętymi zobowiązaniami dążenia do 0,33% DNB w 2030 r.**

Tabela 7. Oficjalna Pomoc Rozwojowa w relacji do dochodu narodowego brutto (w %) w latach 2018-2021.

2018	2019	2020	2021
0,14	0,14	0,14	0,15

Źródło: https://sdg.gov.pl/statistics_glob/17-2-1/

Tabela 8. Oficjalna pomoc rozwojowa Polski ogółem w mln USD (ceny bieżące) w latach 2018-2021.

2018	2019	2020	2021
766,04	776,59	829,27	983,51

Źródło: https://sdg.gov.pl/statistics_nat/17-1-a/

Tabela 9. Oficjalna pomoc rozwojowa dwustronna Polski ogółem w mln USD (ceny bieżące) w latach 2018-2021.

2018	2019	2020	2021
244,93	223,31	225,08	296,08

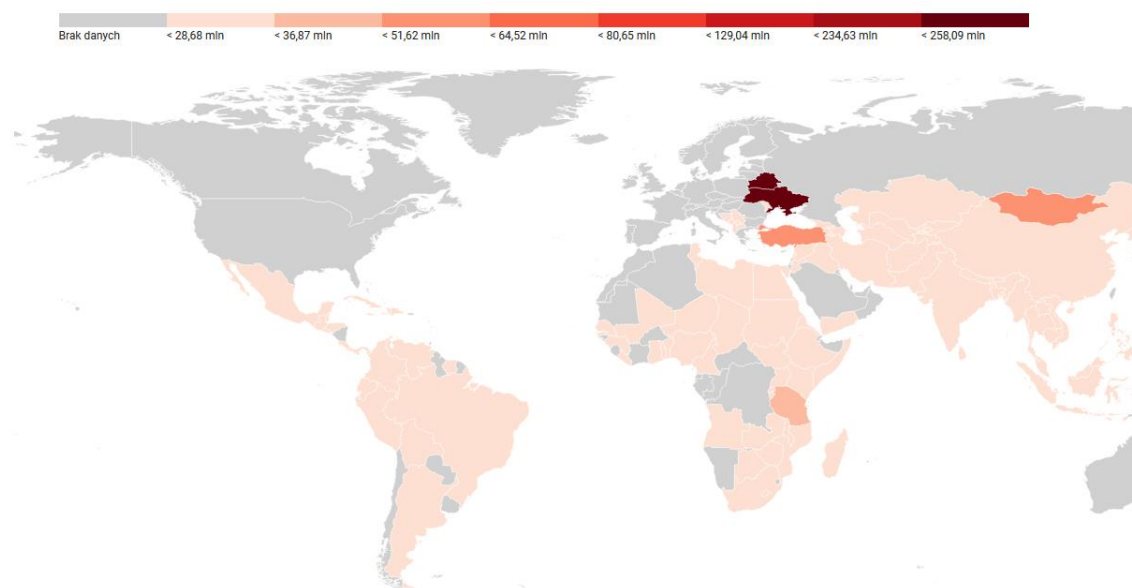
Źródło: https://sdg.gov.pl/statistics_nat/17-1-b/

Tabela 10. Równowartość w dolarach USA pomocy finansowej na rzecz krajów rozwijających się w mln USD (ceny bieżące) w latach 2018-2021.

2018	2019	2020	2021
766,0	776,6	837,3	983,5

Źródło: https://sdg.gov.pl/statistics_glob/17-9-1/

Grafika 10. Mapa kierunków polskiej pomocy rozwojowej w 2020 r.

Źródło: Departament Współpracy Rozwojowej MSZ.

12. Podsumowanie – postępy, wyzwania, kolejne kroki

Polska docenia możliwości, jakie daje przygotowanie dobrowolnego przeglądu z realizacji Agendy 2030. Stanowi on okazję do rzetelnego przeglądu działań i oceny postępów, identyfikacji wzajemnych powiązań, synergii i kompromisów pomiędzy poszczególnymi celami zrównoważonego rozwoju, a także umożliwia nakreślenie perspektyw i weryfikację dotychczasowych priorytetów. Stwarza on też możliwość rozwijania współpracy międzyinstytucjonalnej i pracy ponad silosami.

Polska od wielu lat podejmuje wysiłki na rzecz zrównoważonego i odpowiedzialnego modelu rozwoju, dbając o realizację postulatów Agendy 2030 zarówno w kraju, jak na forum zewnętrznym, poprzez aktywne uczestnictwo w inicjatywach i zobowiązaniach międzynarodowych. Zasada zrównoważonego rozwoju ujęta w art. 5 Konstytucji RP jest zasadą horyzontalną, wskazującą na ogólny cel i charakter realizowanych działań oraz drogowskaz dla wszelkich polityk publicznych. Wsparciem dla realizacji tej zasady jest stabilny system instytucjonalny, którego mechanizmy i narzędzia sprzyjają spójności polityk na rzecz zrównoważonego rozwoju, niezbędnej do wprowadzenia zmian transformacyjnych.

Podejmowane przez Polskę wysiłki na drodze do zrównoważonej przyszłości znajdują odzwierciedlenie w rankingach międzynarodowych ośrodków zajmujących się pomiarem postępów w zakresie osiągania celów zrównoważonego rozwoju, w których obserwujemy systematyczną poprawę pozycji Polski. W 2022 r. w rankingu SDG Index Polska zajęła wysokie 12. miejsce (awans z 15. rok wcześniej i 38. w edycji 2016) z wynikiem 80,5% (na 163 państwa poddane ocenie). Z kolei w ocenie OECD [„Measuring distance to the SDG Targets - Poland”](#), Polska osiągnęła 18 ze 130 poszczególnych zadań, dla których są dostępne porównywalne dane.

Mimo wyraźnych postępów, mamy świadomość narastającej zmienności i niepewności w naszym otoczeniu zewnętrznym. Nie ustajemy zatem w wysiłkach na drodze do zrównoważonego rozwoju.

W obszarze społecznym wyzwaniem jest zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego, zwłaszcza w kontekście odnotowanej w związku z wojną w Ukrainie, znacznej fali migracji do Polski. W tym zakresie duże znaczenie mają działania na rzecz poprawy dostępności do usług społecznych i zdrowotnych oraz rzeczywistej i pełnej integracji społecznej osób niepełnosprawnych oraz wsparcie psychologiczne, społeczne, funkcjonalne i ekonomiczne ich rodzin. Kryzys pandemiczny w sposób bezprecedensowy zwiększył presję na system edukacji oraz spowodował konieczność powszechnego przejścia na tryb zdalnego i hybrydowego nauczania. Kryzys ujawnił występowanie znacznej luki w kompetencjach cyfrowych, zróżnicowanych w zależności od takich czynników jak: stopień zamożności, posiadane wykształcenie, wiek czy miejsce zamieszkania. Kluczowe znaczenie ma wspieranie rozwoju umiejętności cyfrowych i medialnych, również w celu budowania odporności na dezinformację, propagandę i bańki filtrujące oraz wyposażenie wszystkich obywateli, w tym pochodzących ze środowisk defaworyzowanych, w umiejętności niezbędne do korzystania z technologii cyfrowych i Internetu.

Wybuch pandemii oraz wojna w Ukrainie zwiększyły podatność na zaburzenia w systemie ochrony zdrowia. Przed obszarem zdrowia publicznego w Polsce stanęły nowe, od dawna nieobecne i do niedawna odległe wyzwania, w kontekście których ważne znaczenie będzie miała dalsza informatyzacja i cyfryzacja tego sektora. Wydłużenie łańcuchów dostaw zakupionego sprzętu medycznego, napływ do Polski kilku milionów obywateli Ukrainy ma i będzie mieć bardzo duży wpływ na funkcjonowanie systemu ochrony zdrowia, a także stanowi potężne wyzwanie dla zdrowia publicznego, zwłaszcza w zakresie zapewnienia warunków do właściwego bytu, żywności, leków czy zapobiegania rozprzestrzenianiu się chorób zakaźnych. Rosnące ceny surowców energetycznych i paliw oraz zerwane łańcuchy dostaw, będące następstwem rosyjskiej agresji na Ukrainę, są niekorzystne dla jakości życia obywateli, biorąc pod uwagę koszt zakupu surowców energetycznych oraz związaną z ich spalaniem jakość powietrza.

W obszarze gospodarczym wyzwaniem jest wsparcie cyfrowej, zielonej i organizacyjnej transformacji polskich firm, budowa gospodarki o obiegu zamkniętym oraz rozwój przemysłu 4.0. Kluczowe w najbliższych latach będzie rozwijanie wszystkich technologii, które pozwolą nam przejść w kierunku gospodarki niskoemisyjnej o obiegu zamkniętym – umożliwią one przekształcenie łańcuchów produkcji i konsumpcji oraz projektowanie na nowo systemów przemysłowych. Czynnikiem, który pozwoli nam

zmniejszyć globalny ślad węglowy będą z pewnością technologie cyfrowe. Warunkują one zwiększenie produktywności przemysłu, który będzie musiał dostosowywać się do wyzwań związanych z transformacją gospodarki. Potrzebujemy instrumentów, które pozwolą nam przekształcić gospodarkę w taką, która nie bazuje na eksploatacji środowiska czy taniej sile roboczej, ale koncentruje się na rozwoju technologii i wiąże społeczną odpowiedzialność biznesu z rosnącą produktywnością pracy. Silna jest również potrzeba wdrożenia automatyzacji i robotyzacji oraz rozwoju odpowiedniej infrastruktury technicznej. Takie rozwiązania mogłyby pozwolić przynajmniej niektórym podmiotom na podtrzymanie procesu produkcyjnego niezbędnego z punktu widzenia funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa w warunkach niespodziewanych zawirowań i zaburzeń.

W kontekście rynku pracy istotne jest wspieranie aktywizacji zawodowej osób o różnym stopniu niepełnosprawności, promocji zatrudnienia osób w wieku 50+, ułatwień w utrzymaniu i pośrednictwie pracy, przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na wiek na rynku pracy oraz rozwój koordynacji systemu zabezpieczenia społecznego.

Polska jest świadoma istotności wyzwań związanych z klimatem. W tym kontekście podejmuje działania służące ograniczeniu emisji we wszystkich sektorach powodujących emisje gazów cieplarnianych. Działaniom tym towarzyszą odpowiednie środki w zakresie polityki społecznej, aby uchronić najsłabsze grupy społeczne oraz osoby pracujące w sektorach wysokoemisyjnych przed skutkami polityki energetyczno-klimatycznej. Z powodu zjawisk ekstremalnych Polska traci rocznie średnio 6 mld zł, a w sumie, w ciągu niespełna dwóch dekad łączne straty bezpośrednie z tego tytułu są szacowane na ok. 115 mld zł¹⁹. Niezbędne są, w związku z tym, konkretne działania na rzecz łagodzenia zmian klimatu oraz ochrony środowiska, wynikające z Agendy 2030. Dostrzegamy także liczne wyzwania związane z poprawą jakości środowiska naturalnego i zapobieganiu jego degradacji, jak również z poprawą jakości powietrza oraz ograniczeniem wytwarzania odpadów oraz lepszym ich wykorzystaniem.

Polska chce przejść na gospodarkę niskoemisyjną, która wymaga fundamentalnej restrukturyzacji sektorów krytycznych, nie pozostawiając nikogo w tyle. Trwają prace nad aktualizacją Polityki Energetycznej Państwa 2040. Umieszcza ona transformację sektora energetycznego w centrum naszych wysiłków naprawczych. PEP2040 została zbudowana na trzech filarach - sprawiedliwej transformacji dla wszystkich obywateli, nowym, bezemisyjnym systemie energetycznym opartym na OZE i atomie oraz poprawie jakości powietrza. Aktualizacja uzupełni PEP2040 o czwarty filar dotyczący suwerenności energetycznej w związku z agresją Rosji na Ukrainę i zamiarem odcięcia się od dostaw surowców energetycznych z Rosji.

Potrzeba odbudowy po pandemii jest wyjątkową okazją do stworzenia nowego impetu dla zielonego wzrostu i ponownego przemyślenia, jak zwiększyć ambicje globalnych działań na rzecz klimatu. Polska jest zaangażowana w walkę ze zmianami klimatycznymi i wdrażanie Porozumienia paryskiego, a także w działania zbiorowo nadające impet globalnym działaniom klimatycznym. Uważamy, że wszystkie nasze wysiłki w realizacji celów Porozumienia paryskiego muszą być prowadzone w sposób ambitny, konsekwentny, a jednocześnie odpowiedzialny i zrównoważony, bezpieczny dla naszych obywateli, gospodarek i państw. Potrzebujemy przyjaznej dla klimatu transformacji w sposób sprawiedliwy i społecznie zrównoważony, odzwierciedlający uwarunkowania krajowe. Rozpoczęliśmy już transformację w kierunku sprawiedliwej i zielonej gospodarki, przechodząc na sprzyjające osiągnięciu zrównoważonego rozwoju technologie niskoemisyjne, zgodnie z zasadą niepozostawiania nikogo w tyle. Nie możemy ograniczać naszych działań do pola czysto środowiskowego. Musimy uwzględniać różnorodność biologiczną i jej powiązania z innymi sektorami gospodarki. Działania podjęte w celu ochrony różnorodności biologicznej przez różne sektory mają ogromny potencjał, jeśli chodzi o wspieranie tworzenia miejsc pracy.

Zidentyfikowane wyzwania jedynie wzmacniają naszą determinację i zobowiązanie do osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju. Mając to na względzie, a także biorąc pod uwagę szanse i ambicje przyszłych pokoleń, poszukujemy nowych źródeł zrównoważonego wzrostu, spójnych z ambitną wizją Agendy 2030 i w poszanowaniu dla jej zasad. W kontekście nowych wyzwań i poszczególnych celów zrównoważonego rozwoju na bieżąco identyfikujemy ryzyka oraz szanse z nimi związane. Obecna mapa ryzyka nie napawa

¹⁹ Klimada 2.0., Atlas skutków zjawisk ekstremalnych w Polsce, red. E. Siwiec, 2022, s. 14.

jednak optymizmem. Powodzenie realizacji wielu działań zależne będzie w dużej mierze od szeregu czynników pozostających często poza realnym wpływem krajowych polityk.

Z tego też względu opowiadamy się za potrzebą wzmocnienia międzynarodowych wysiłków i wypracowania wspólnego dla społeczności międzynarodowej podejścia do rozwiązywania problemów i zarządzania ryzykiem. Cały świat potrzebuje wzmocnienia odporności i ograniczenia podatności na kolejne wstrząsy i zaburzenia.

Mając zaledwie siedem lat na wdrożenie Agendy 2030 musimy w sposób zdecydowany przyspieszyć i zintensyfikować nasze wspólne wysiłki. Tylko wspólnymi siłami będziemy w stanie sprostać istniejącym i nowym wyzwaniom. Tak jak świat jednoczy się dla naszego sąsiada, Ukrainy, tak my powinniśmy się zjednoczyć, aby osiągnąć cele Agendy 2030 i wspólnie budować pokojową, lepszą i bardziej zrównoważoną przyszłość.

Identyfikujemy następujące obszary interwencji, na wszystkich szczeblach, istotne dla sukcesu projektu, jakim jest Agenda 2030:

- dążenie do zapewnienia pokoju i bezpieczeństwa;
- transformacja w sposobie myślenia o zrównoważonym rozwoju;
- dobre rządzenie rozumiane jako dbałość o spójność polityk z uwzględnieniem trzech wymiarów zrównoważonego rozwoju;
- partnerska współpraca w kraju i na forum międzynarodowym;
- mobilizacja zasobów finansowych, kadrowych, technologicznych i kierowanie ich na cele związane z zieloną i cyfrową transformacją.

W ramach procesu implementacji Agendy 2030 na gruncie krajowym Polska wypracowała rozwiązania, które niezmiennie mogą być **dobrymi praktykami/doświadczeniami** dla innych krajów zaangażowanych w ten proces:

- **Angażowanie do współpracy** – kreowanie przestrzeni do podejmowania dialogu i współpracy, integrowanie interesariuszy wokół wspólnych wyzwań związanych z wdrażaniem Agendy 2030, budowanie przekonania, że suma najmniejszych wysiłków przekłada się na ostateczne rezultaty; zachęcanie do aktywnej partycypacji do tworzenia polityk publicznych, poprzez konsultacje oraz inne aktywności obywatelskie.
- **Budowanie świadomości i edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju** – stawianie na edukację już od najmłodszych pokoleń, wykorzystywanie różnych narzędzi i metod do promocji wiedzy w zakresie zrównoważonego rozwoju i poszczególnych Celów. Wzajemne inspirowanie się doświadczeniami daje efekt podnoszenia świadomości rynkowej nt. wyzwań zrównoważonego rozwoju oraz poczucie równości co do wpływu na możliwość zmian ze strony rządów, organizacji, przedsiębiorstw, społeczności lokalnych i indywidualnych obywateli (Partnerstwo na rzecz realizacji celów zrównoważonego rozwoju w Polsce, czy też Krajowe Forum Interesariuszy Agendy 2030). Ważne, aby budowanie wiedzy koncentrowało się na praktycznych narzędziach służących do analizowania kwestii istotnych dla danych organizacji, społeczności, podmiotów itd. Zwiększanie wiedzy poprawia zdolność do określenia, w jaki sposób można poprawiać koordynację i spójność w działaniach na rzecz zrównoważonego rozwoju.
- **Wzmacnianie potencjału administracji publicznej** - rozwijanie potencjału instytucji publicznych (w wymiarze kompetencji pracowników) na wszystkich szczeblach, ma kluczowe znaczenie dla realizacji wyzwania, jakim jest budowanie gospodarki bardziej odpornej na kryzysy i dążenie do osiągnięcia SDGs w warunkach kryzysów i niepewności. Jest to niezbędne do opracowania i wdrożenia krajowych planów, opracowywania scenariuszy, oceny i przeglądu postępów, a także gromadzenia i analizowania statystyk. Większa wiedza na temat Agendy 2030 w administracji publicznej ułatwia również intensyfikację dialogu między administracją a innymi podmiotami prywatnymi.
- **Zapewnienie ciągłości instytucjonalnej i ciągłości wiedzy niezależnie od innych zmian, w tym od cyklu politycznego** – ciągłość realizacji Agendy 2030 i przyspieszenie działań w konkretnych obszarach, jest kluczowa na drodze do dalszej transformacji sposobu myślenia i funkcjonowania.

13.Synteza raportu z konsultacji społecznych

[do uzupełnienia na kolejnym etapie]

14. Aneks statystyczny

Zestaw wskaźników²⁰ krajowych monitorujących cele Agendy 2030

²⁰ Ze względu na określone ramy objętości dokumentu w niniejszym aneksie nie była możliwa prezentacja wszystkich wskaźników. Pełen zestaw wskaźników monitorujących krajowe priorytety będzie dostępny docelowo na stronie <https://sdg.gov.pl/priorytet/>.

Cel 1. Koniec z ubóstwem

Priorytet	Nazwa wskaźnika	Jednostka prezentacji	Szereg czasowy							Źródło danych
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Poprawa dostępności usług społecznych (np. wsparcie dla rodzin z dziećmi, opieka nad dziećmi, nad starszymi osobami) i zdrowotnych	Odsetek dzieci w wieku 1-2 lata objętych różnymi formami opieki instytucjonalnej	%	13,9	16,0	19,3	22,6	25,9	28,8	.	Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej
Umożliwienie rzeczywistej i pełnej integracji społecznej osób niepełnosprawnych oraz wsparcie psychologiczne, społeczne, funkcjonalne i ekonomiczne ich rodzin	Liczba centrów integracji społecznej, zakładów aktywności zawodowej i warsztatów terapii zajęciowej na 100 tys. ludności	sztuki	2,5	2,6	2,7	2,7	2,7	2,8	.	Główny Urząd Statystyczny
	Liczba uczestników w centrach integracji społecznej, zakładach aktywności zawodowej i warsztatach terapii zajęciowej na 100 tys. ludności	osoby	106,9	112,3	116,1	115,4	115,1	121,5	.	Główny Urząd Statystyczny
Poprawa sytuacji mieszkaniowej	Liczba mieszkań przypadających na 1000 ludności	-	371,3	375,7	380,5	385,9	398,8	405,2	.	Główny Urząd Statystyczny

Cel 2. Zero głodu

Priorytet	Nazwa wskaźnika	Jednostka prezentacji	Szereg czasowy							Źródło danych
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Wsparcie przekształceń strukturalnych zapewniających wzrost konkurencyjności gospodarstw rolnych i producentów rolno-spożywczych	Wskaźnik kształtowania się wydatków rządowych w rolnictwie (AOI)	-	0,40	0,34	0,56	0,50	0,45	.	.	Główny Urząd Statystyczny / Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO)
	Nakłady na B+R w dziedzinie rolnictwa w relacji do PKB	%	0,04	0,05	0,05	0,06	0,06	0,06	.	Główny Urząd Statystyczny
	Udział powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach rolnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 30 ha w powierzchni użytków rolnych ogółem w gospodarstwach rolnych	%	42	41	42	43	47	.	.	Główny Urząd Statystyczny
Zapewnienie jakości i bezpieczeństwa żywności oraz bezpieczeństwa żywnościowego kraju, przy uwzględnieniu wymogów środowiskowych	Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych z certyfikatem w gospodarstwach ekologicznych w powierzchni użytków rolnych ogółem w gospodarstwach rolnych	%	2,96	2,62	2,48	2,66	2,68	.	.	Główny Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych / Główny Urząd Statystyczny
	Odsetek próbek artykułów rolno-spożywczych o niewłaściwej jakości handlowej	%	9,0	12,1	20,7	14,5	16,5	.	.	Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych
Promocja produktów sektora rolno-spożywczego (w tym żywności wysokiej jakości) oraz wsparcie jego ekspansji zagranicznej	Udział towarów rolno-spożywczych w polskim eksporcie ogółem	%	13,17	13,45	13,28	13,34	14,30	13,05	.	Główny Urząd Statystyczny
	Wartość eksportu artykułów rolno-spożywczych w przeliczeniu na 1 mieszkańca	zł	2908,95	3090,58	3249,46	3555,37	3957,77	4501,61	.	Główny Urząd Statystyczny
Poprawa sytuacji dochodowej gospodarstw domowych na wsi w relacji do miasta, w tym poprzez wzrost różnicowania źródeł dochodów mieszkańców obszarów wiejskich	Udział w dochodach wiejskich gospodarstw domowych dochodów z pracy najemnej i pracy na własny rachunek poza gospodarstwem rolnym w użytkowaniu indywidualnym	%	55,7	53,8	55,0	55,1	56,3	57,9	.	Główny Urząd Statystyczny
Promocja zdrowego stylu życia wśród dorosłych i dzieci	Odsetek osób w wieku 15 lat i więcej cierpiących na otyłość wg BMI	%	.	.	.	18,5	.	.	.	Główny Urząd Statystyczny

	Odsetek dzieci w wieku 6-10 lat cierpiących na nadwagę lub otyłość wg BMI	%	.	.	.	0,6	.	.	.	Główny Urząd Statystyczny
--	---	---	---	---	---	-----	---	---	---	---------------------------

Cel 3. Dobre zdrowie i jakość życia										
Priorytet	Nazwa wskaźnika	Jednostka prezentacji	Szereg czasowy							Źródło danych
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Zmniejszenie zapadalności na choroby cywilizacyjne i umieralności z ich powodu	Oczekiwane lata życia w zdrowiu mężczyzn	lata	61,3	60,6	60,5	60,9	60,3	.	.	Eurostat
	Oczekiwane lata życia w zdrowiu kobiet	lata	64,6	63,5	64,3	64,1	64,3	.	.	Eurostat
Zmniejszenie nierówności w dostępie do opieki zdrowotnej	Liczba lekarzy na 10 tys. ludności	osoby	.	.	.	32,7	33,1	34,3	.	Główny Urząd Statystyczny
	Liczba pielęgniarek i położnych na 10 tys. ludności	osoby	.	.	.	63,0	62,6	64,1	.	Główny Urząd Statystyczny
Zwiększenie wykrywalności chorób we wczesnych stadiach rozwojowych oraz zwiększenie dostępu do nowoczesnych terapii	Liczba badań przesiewowych dla wczesnego wykrywania raka jelita grubego na 10 tys. ludności	sztuki	10,38	27,36	30,50	24,77	27,22	28,96	.	Centrum Onkologii – Instytut im. Marii Skłodowskiej – Curie w Warszawie
	Odsetek noworodków objętych badaniami przesiewowymi w kierunku rzadkich wad metabolizmu	%	99,9	99,9	99,9	99,9	100,0	100,0	100,0	Ministerstwo Zdrowia
Poprawa poziomu jakości systemu opieki zdrowotnej i bezpieczeństwa pacjenta, w tym rozwój obszaru e-zdrowie	Wydatki bieżące publiczne na ochronę zdrowia, jako % PKB	%	4,5	4,5	4,5	4,6	4,5	.	.	Główny Urząd Statystyczny
	Odsetek podmiotów leczniczych posiadających rozwiązania informatyczne umożliwiające prowadzenie	%	35,34	.	56,60	.	.	68,36	.	Centrum e-Zdrowia (CeZ)

	dokumentacji medycznej w postaci elektronicznej									
Kompleksowa poprawa jakości powietrza do stanu niepowodującego narażenia zdrowia oraz środowiska, zgodnego z prawodawstwem unijnym, a w dalszej perspektywie z wytycznymi WHO poprzez włączenie poprzez zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do powietrza	Krajowy wskaźnik średniego narażenia na pył PM2,5	µg/m3	22	22	22	19	19	17	.	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska

Cel 4. Dobra jakość edukacji

Priorytet	Nazwa wskaźnika	Jednostka prezentacji	Szereg czasowy							Źródło danych
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Poprawa jakości i atrakcyjności szkolnictwa zawodowego, poprawa dostosowania szkolenia i kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy	Stopa bezrobocia absolwentów szkół prowadzących kształcenie zawodowe wg BAEL	%	35,5	31,5	27,3	26,5	22,2	28,8	.	Główny Urząd Statystyczny
Tworzenie warunków dla rozwoju edukacji na całym obszarze kraju i wyrównywania szans edukacyjnych	Wyniki testów PISA - odsetek uczniów na najwyższych poziomach osiągnięć w czytaniu i interpretacji	%	.	.	12,2	.	.	.	.	Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju / Ministerstwo Edukacji i Nauki
	Wyniki testów PISA - odsetek uczniów na najwyższych poziomach osiągnięć w matematyce	%	.	.	15,8	.	.	.	.	Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju / Ministerstwo Edukacji i Nauki
	Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	%	81,1	84,7	87,3	88,5	87,2	89,6	.	Ministerstwo Edukacji i Nauki / Główny Urząd Statystyczny
Tworzenie warunków do szerszego zaangażowania dorosłych w uczenie się w różnych formach i miejscach oraz do uznawania efektów uczenia się nabytych poza edukacją formalną	Młodzież niekontynuująca nauki w wieku 18-24 lata	%	5,2	5,0	4,8	5,2	5,4	5,9	.	Główny Urząd Statystyczny
	Osoby dorosłe uczestniczące w kształceniu lub szkoleniu (w wieku 25 – 64 lata)	%	3,7	4,0	5,7	4,8	3,7	5,4	.	Główny Urząd Statystyczny
Poprawa innowacyjności kształcenia	Odsetek osób deklarujących znajomość przynajmniej jednego języka obcego	%	.	.	68,3	.	.	.	.	Główny Urząd Statystyczny
	Odsetek osób posiadających ponadpodstawowe umiejętności cyfrowe	%	.	.	.	.	.	21	.	Główny Urząd Statystyczny
Edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju	Odsetek dzieci objętych wczesnym wspomaganiem rozwoju (do potwierdzenia)	%	.	.	1,6	.	.	.	.	Ministerstwo Edukacji i Nauki

Cel 5. Równość płci										
Priorytet	Nazwa wskaźnika	Jednostka prezentacji	Szereg czasowy							Źródło danych
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Pełniejsza realizacja zasady równości kobiet i mężczyzn	Zróźnicowanie wynagrodzeń kobiet i mężczyzn (luka płacowa)	%	7,1	7,2	8,8	6,8	4,8	4,8	.	Główny Urząd Statystyczny
	Luka w zatrudnieniu kobiet i mężczyzn (w wieku 25-54 lata)	pkt. proc.	10,9	11,4	10,9	12,2	12,2	10,3	.	Główny Urząd Statystyczny
	Udział kobiet w ogólnej liczbie osób zatrudnionych na stanowiskach wyższego szczebla	%	45,8	.	46,3	.	45,0	.	.	Główny Urząd Statystyczny
Aktywna polityka prorodzinna	Odsetek dzieci w wieku 1-2 lata objętych różnymi formami opieki instytucjonalnej	%	13,9	16,0	19,3	22,6	25,9	28,8	.	Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej
Zapewnienie warunków dla powrotu kobiet na rynek pracy po przerwie z tytułu urodzenia i opieki nad dzieckiem	Wskaźnik zatrudnienia kobiet z najmłodszym dzieckiem w wieku do 5 lat wg BAEL	%	65,4	64,6	64,6	64,9	64,9	69,2	.	Główny Urząd Statystyczny

Cel 6. Czysta woda i warunki sanitarne

Priorytet	Nazwa wskaźnika	Jednostka prezentacji	Szereg czasowy							Źródło danych
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Zwiększenie dyspozycyjnych zasobów wód, poprawa ich stanu ekologicznego i jakości chemicznej	Pojemność obiektów małej retencji wodnej	dam3	8260 34,2	.	8466 93,5	8396 07,4	8529 78,8	8559 28,1	.	Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
	Odsetek ludności zaopatrywanej z sieci wodociągowej w wodę nieodpowiadającą wymaganiom	%	0,6	0,3	0,3	0,3	0,4	0,5	.	Ministerstwo Zdrowia
Utworzenie mechanizmów prawno-finansowych sprzyjających racjonalnemu wykorzystaniu zasobów wodnych i wdrażania wodo-oszczędnych technologii, jak również budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków	Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków	%	73,5	73,6	74,0	74,5	74,8	75,2	.	Główny Urząd Statystyczny
	Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczane biologicznie, chemicznie i z podwyższonym usuwaniem biogenów w % ścieków wymagających oczyszczenia	%	71,43	72,52	73,17	73,93	73,32	72,85	.	Główny Urząd Statystyczny

Cel 7. Czysta i dostępna energia

Priorytet	Nazwa wskaźnika	Jednostka prezentacji	Szereg czasowy							Źródło danych
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Poprawa efektywności energetycznej	Energochłonność pierwotna PKB z korektą klimatyczną	kg/euro (w cenach stałych z roku 2005)	0,273	0,272	0,273	0,256	0,251	.	.	Główny Urząd Statystyczny
Tworzenie warunków dla stałego i zrównoważonego rozwoju sektora energetycznego	Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto	%	11,40	11,06	14,94	15,38	16,10	.	.	Główny Urząd Statystyczny
Ograniczenie oddziaływania energetyki na środowisko										
Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego państwa	Stosunek pozyskania energii ogółem do globalnego zużycia energii ogółem	%	67	62	59	58	57	56	.	Ministerstwo Klimatu i Środowiska/ Główny Urząd Statystyczny
	SAIDI (Wskaźnik przeciętnego systemowego czasu trwania przerwy długiej i bardzo długiej w przeliczeniu na jednego odbiorcę)	minuty	179,9	285,0	133,0	138,5	118,6	169,7		Ministerstwo Klimatu i Środowiska

Cel 8. Wzrost gospodarczy i godna praca

Priorytet	Nazwa wskaźnika	Jednostka prezentacji	Szereg czasowy							Źródło danych
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Poszukiwanie nowych przewag konkurencyjnych opartych na zaawansowaniu technologicznym produktów, jakości i innowacyjności oferowanych produktów, jak również mechanizmów umiędzynarodowienia przedsiębiorstw	Wskaźnik Globalnej Konkurencyjności (GCI) - pozycja w rankingu	Pozycja w rankingu	36	39	37	37	.	.	.	World Economic Forum
Rozwój przedsiębiorczości (ułatwienia prawne w prowadzeniu działalności gospodarczej i dostępie do instrumentów finansowania)	Wskaźnik łatwości prowadzenia interesów (pozycja w rankingu Doing Business)	Pozycja w rankingu	24	27	33	40	.	.	.	Bank Światowy
Zwiększanie wskaźnika zatrudnienia, w tym promowanie stabilnych form zatrudnienia	Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15-89 lat (wg BAEL)	%	52,1	53,2	53,9	54,1	54,0	55,8	.	Główny Urząd Statystyczny
	Odsetek osób zatrudnionych na podstawie stosunku pracy w odniesieniu do liczby osób pracujących w gospodarce narodowej	%	73,6	73,7	73,9	74,2	73,9	80,4	.	Główny Urząd Statystyczny
Aktywizacja zawodowa osób młodych, kobiet, osób w wieku 50+, osób długotrwale bezrobotnych oraz niepełnosprawnych	Współczynnik aktywności zawodowej w wieku 15-89 lat wg BAEL	%	55,6	56,0	56,0	56,0	55,8	57,8	.	Główny Urząd Statystyczny
	Udział osób długotrwale bezrobotnych w ogółem bezrobotnych (20-64 lata)	%	27,9	24,2	20,6	15,3	14,5	18,1	.	Główny Urząd Statystyczny
	Osoby młode niepracujące, nieuczące się i niedokształcające się (w wieku 15-24 lata) - NEET	%	10,8	9,7	8,8	8,2	8,8	11,2	.	Główny Urząd Statystyczny
Rozwój odpowiedzialnej polityki migracyjnej	Saldo migracji zagranicznych na pobyt stały	osoby	1505	1436	3612	6183	4483	3404	.	Główny Urząd Statystyczny

Cel 9. Innowacyjność, przemysł, infrastruktura

Priorytet	Nazwa wskaźnika	Jednostka prezentacji	Szereg czasowy							Źródło danych
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Wzrost innowacyjności, poprawa środowiska prawno-instytucjonalnego stymulującego podejmowanie działalności innowacyjnej	Globalny Indeks Innowacji (Global Innovation Index)	Pozycja w rankingu	39	38	39	39	38	40	38	Global Innovation Index
Rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej, internetu i technologii cyfrowych	Odsetek gospodarstw domowych korzystających z dostępu do Internetu o przepustowości przynajmniej 100 Mb/s	%	7,8	12,8	19,3	23,3	28,3	34,2	.	Urząd Komunikacji Elektronicznej
Umiędzynarodowienie przedsiębiorstw, a zwłaszcza MŚP, poprzez stworzenie instrumentów wsparcia dla polskich eksporterów i inwestorów	Udział przychodów ze sprzedaży na eksport w przychodach netto MŚP ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów	%	15,3	15,4	14,8	15,3	16,0	16,2	.	Główny Urząd Statystyczny
Rozwój infrastruktury transportowej	Wskaźnik Międzygałęziowej dostępności transportowej (WMDT)	-	35,9	36,6	37,5	38,8	38,7	.	.	Polska Akademia Nauk / Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej
	Gęstość dróg ekspresowych i autostrad na 1000 km ²	km	10,1	10,9	11,9	13,1	13,6	14,6		Główny Urząd Statystyczny

Cel 10. Mniej nierówności

[illegible]

Cel 11. Zrównoważone miasta i społeczności

Priorytet	Nazwa wskaźnika	Jednostka prezentacji	Szereg czasowy							Źródło danych
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy oraz poprawy jakości życia mieszkańców poprzez uwzględnienie w planach zagospodarowania w miastach konieczności zwiększenia obszarów zieleni i wodnych, korytarzy wentylacyjnych.	Narażenie na nadmierny hałas	%	13,0	12,4	13,8	12,6	.	.	.	Główny Urząd Statystyczny
Wsparcie miast w radzeniu sobie z nagłymi zmianami, kryzysami, zarówno społeczno-gospodarczymi jak i natury środowiskowej oraz zagwarantowanie mieszkańcom bezpieczeństwa i wysokiej jakości życia	Udział liczby mieszkańców korzystających z instalacji ściekowych na obszarach miejskich	%	94,8	94,5	94,6	94,8	94,7	94,6	.	Główny Urząd Statystyczny
Wsparcie sprawiedliwego oraz zrównoważonego terytorialnie wzrostu gospodarczego, poprzez dążenie do utrzymania policentrycznej i hierarchicznej struktury osadniczej kraju oraz tworzenie bardziej efektywnych powiązań sieciowych między miastami	Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w gminach miejskich	%	50,6	51,2	52,4	53,4	53,9	54,8	.	Główny Urząd Statystyczny
Budowa zrównoważonego, dostępnego dla każdego, bezpiecznego i przystępnego cenowo systemu transportowego, zwłaszcza poprzez rozwój i priorytetyzację transportu publicznego	Liczba pieszych i rowerzystów zabitych lub ciężko rannych w wypadkach na terenie zabudowanym w przeliczeniu na 100 tys. ludności	osoby	12,7	11,6	11,4	10,6	9,0	.	.	Komenda Główna Policji
Zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych ludności miast dzięki budowie powszechnego i dostępnego rynku mieszkaniowego, w tym szczególnie poprzez rozwój mieszkalnictwa społecznego	Liczba mieszkań oddanych do użytkowania w miastach w przeliczeniu na 1 tys. ludności	szt.	4,6	5,1	5,4	6,1	6,6	6,6	.	Główny Urząd Statystyczny
Poprawa jakości powietrza poprzez redukcję niskiej emisji (tj. do 40 m n.p.g.) pochodzącej m.in. z kotłowni domowych i transportu drogowego	Emisja zanieczyszczeń pyłowych w miastach na prawach powiatu ogółem (lub dla miast wojewódzkich ogółem lub miast dużych ogółem - pow. 100 tys. mieszkańców)	tony	15 086,0	14 505,0	14 165,0	11 466,0	8 767,0	8374	.	Główny Urząd Statystyczny

Cel 12. Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja

Priorytet	Nazwa wskaźnika	Jednostka prezentacji	Szereg czasowy							Źródło danych
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Zwiększenie wydajności wykorzystania zasobów oraz zmiana podejścia do zasobów polegająca na odejściu od ich linearnego zagospodarowania, a także zmiana wzorców konsumpcyjnych	Produktywność zasobów	Euro/kg	0,67	0,69	0,71	0,79	0,82	0,84	.	Eurostat
	Krajowa Konsumpcja Materialna (DMC) na 1 mieszkańca	tony	6,82	17,83	18,52	17,69	17,01	18,02	.	Eurostat
	Wskaźnik powtórnego wykorzystania materiałów	%	10,2	9,9	9,8	10,3	7,5	9,1	.	Eurostat
Rozwój rolnictwa ekologicznego	Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych z certyfikatem w gospodarstwach ekologicznych w powierzchni użytków rolnych ogółem w gospodarstwach rolnych	%	2,96	2,62	2,48	2,66	2,68	.	.	Główny Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych / Główny Urząd Statystyczny

Cel 13. Działania w dziedzinie klimatu

Priorytet	Nazwa wskaźnika	Jednostka prezentacji	Szereg czasowy							Źródło danych
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Efektywne zmniejszenie koncentracji CO2 w atmosferze	Dynamika emisji CO2 (2010=100)	2010=100	96,9	100,8	100,6	95,1	90,6	.	.	Instytut Ochrony Środowiska - PIB Krajowy Ośrodek Bilansowania i Zarządzania Emisjami (KOBIZE)
Wprowadzanie innowacyjnych technologii wykorzystania dostępnych źródeł energii, w tym rozwój geotermii	Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto	%	11,40	11,06	14,94	15,38	16,10	.	.	Główny Urząd Statystyczny
Wzmocnienie roli adaptacji do zmian klimatu jako równoważnego z mitygacją środka walki ze zmianą klimatu	Wskaźnik jakości powietrza	%	87,0	78,3	76,1	87,0	48,0	35,5	.	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska
Zwiększenie odporności kraju na skutki zmian klimatycznych	Udział terenów zieleni w powierzchni ogółem	%	0,57	0,57	0,58	0,58	0,58	0,58	.	Główny Urząd Statystyczny
Włączenie działań na rzecz przeciwdziałania zmianom klimatu do krajowych polityk, strategii i planów	Odsetek mieszkańców polskich miast (w których liczba mieszkańców przekracza 20 tys.) objętych MPA	%			1	54	.	66		Ministerstwo Klimatu i Środowiska
Edukacja i zwiększanie świadomości w zakresie: zmian klimatu i sposobów minimalizowania ich skutków, wpływu inwazyjnych gatunków obcych oraz znaczenia i konieczności oszczędzania zasobów, szczególnie wody	Zasięg realizowanych przedsięwzięć edukacyjno- informacyjnych (w odbiorcach)	mln	.	.	.	.	.	133	.	Ministerstwo Klimatu i Środowiska

Cel 14. Życie pod wodą

Priorytet	Nazwa wskaźnika	Jednostka prezentacji	Szereg czasowy							Źródło danych
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Efektywne i zrównoważone wykorzystanie zasobów morskich dla różnych celów społecznych i gospodarczych, przy jednoczesnym zapewnieniu trwałości nieodnawialnych zasobów i procesów przyrodniczych w perspektywie obecnego i kolejnych pokoleń	Odsetek zasobów rybnych na biologicznie odnawialnym poziomie	%	60	40	40	40	60	67	50	Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
Zapewnienie koordynacji działań podmiotów i sposobów wykorzystania morza, spójnego zarządzania obszarami morskimi i nadmorskimi, w tym zasobami Morza Bałtyckiego	Odsetek zasobów rybnych na biologicznie odnawialnym poziomie	%	60	40	40	40	60	67	50	Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
Zwiększenie udziału sektora gospodarki morskiej w PKB oraz wzrostu zatrudnienia w gospodarce morskiej	Dynamika przeciętnego zatrudnienia w gospodarce morskiej (2010=100)	2010=100	119,9	119,4	130,0	189,5	186,6	190,1	.	Główny Urząd Statystyczny
Wzmocnienie pozycji polskich portów morskich, zwiększenie konkurencyjności transportu morskiego oraz zapewnienie bezpieczeństwa morskiego	Obroty ładunkowe w portach morskich	mln ton	72,9	78,1	91,8	93,9	88,5	96,7	.	Główny Urząd Statystyczny

Cel 15. Życie na lądzie

Priorytet	Nazwa wskaźnika	Jednostka prezentacji	Szereg czasowy							Źródło danych
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Ochrona i poprawa stanu jakości środowiska poprzez ochronę różnorodności biologicznej, w tym obszarowych form ochrony przyrody, poprawę jakości i ochronę czystości wód	Wskaźnik liczebności ptaków pospolitych krajobrazu rolniczego FBI (2000 = 100)	2000=100	87,6	81,2	75,1	77,5	80,3	72,0	.	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska
	Udział gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji w powierzchni ogółem	%	0,207	0,198	0,198	0,199	0,200	0,199	.	Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi / Główny Urząd Geodezji i Kartografii
	Udział powierzchni gruntów leśnych w powierzchni lądowej	%	30,8	30,9	30,9	30,9	30,9	30,9	.	Główny Urząd Statystyczny
Modernizacja i rozbudowa oczyszczalni i systemów kanalizacyjnych, a także ochrona powietrza (likwidacja źródeł emisji zanieczyszczeń lub zmniejszenie ich oddziaływania)	Krajowy wskaźnik średniego narażenia na pył PM _{2,5}	µg/m ³	22	22	22	19	19	17	.	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska
	Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków	%	73,5	73,6	74,0	74,5	74,8	75,2	.	Główny Urząd Statystyczny
	Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczane biologicznie, chemicznie i z podwyższonym usuwaniem biogenów w % ścieków wymagających oczyszczenia	%	71,43	72,52	73,17	73,93	73,32	72,85	.	Główny Urząd Statystyczny
Ochrona i zrównoważone użytkowanie gleb oraz przywracanie gleb zdegradowanych do stanu właściwego poprzez ich remediację i rekultywację	Nakłady na środki trwałe służące ochronie i przywróceniu wartości użytkowej gleb, ochronie wód podziemnych i powierzchniowych	tys. zł	60 134,5	46 336,7	50 289,4	104 106,7	201 963,1	84 505,5	.	Główny Urząd Statystyczny
	Grunty zrekultywowane i zagospodarowane w stosunku do powierzchni gruntów zdewastowanych i zdegradowanych	%	3,1	3,0	3,2	3,4	3,2	4,5	.	Główny Urząd Statystyczny

[illegible]

Cel 17. Partnerstwa na rzecz Celów

Priorytet	Nazwa wskaźnika	Jednostka prezentacji	Szereg czasowy							Źródło danych
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Wspieranie rozwoju krajów partnerskich „Polskiej pomocy”, a w szczególności krajów priorytetowych (Białoruś, Etiopia, Gruzja, Kenia, Liban, Mołdawia, Palestyna, Senegal, Tanzania i Ukraina).	Oficjalna pomoc rozwojowa ogółem (ceny bieżące)	mln USD (ceny bieżące)	662,9 5	679,4 6	766,0 4	776,5 6	829,0 0	983,5 1	.	Ministerstwo Spraw Zagranicznych
	Oficjalna pomoc rozwojowa dwustronna ogółem	mln USD (ceny bieżące)	148,9 9	222,1 1	244,9 3	223,3 1	225,0 8	296,2 1	.	Ministerstwo Spraw Zagranicznych
Wspieranie rozwoju w obszarach tematycznie priorytetowych ze szczególnym uwzględnieniem założeń następujących celów zrównoważonego rozwoju: 16. Pokój, sprawiedliwość i silne instytucje, 4. Dobra jakość edukacji, 8. Wzrost gospodarczy i godna praca, 10. Mniej nierówności, 3. Dobre zdrowie i jakość życia, 6. Czysta woda i warunki sanitarne, 11. Zrównoważone miasta i społeczności oraz 13. Działania w dziedzinie klimatu.	Oficjalna Pomoc Rozwojowa w relacji do dochodu narodowego brutto	%	0,15	0,13	0,14	0,14	0,14	0,15	.	Ministerstwo Spraw Zagranicznych
Promowanie uwzględniania kwestii związanych z równością szans oraz ochroną klimatu we wszystkich działaniach „Polskiej pomocy”										
Zwiększenie mobilizacji krajowych środków państw rozwijających się poprzez wsparcie techniczne i merytoryczne tych państw w poprawie ściągalności podatków	Udział KAS w projektach twinningowych, działaniach finansowanych z Taieks oraz ze środków krajowych	liczba	8	2	.	1	.	.	.	Ministerstwo Finansów
	Zawieranie porozumień, umów oraz deklaracji o współpracy, wymianie informacji i pomocy wzajemnej z innymi państwami	liczba	1	1	1	1	4	1	.	Ministerstwo Finansów
	Konferencje i szkolenia prowadzone przez ekspertów KAS w krajach objętych pomocą	liczba	19	18	15	15	.	.	.	Ministerstwo Finansów
Zwiększanie spójności polityk na rzecz zrównoważonego rozwoju	Liczba uczestników, którzy ukończyli kursy e-learningowe dotyczące zagadnień związanych ze zrównoważonym rozwojem	liczba	.	.	.	.	.	.	.	Kancelaria Prezesa Rady Ministrów

